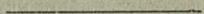

FREDR. CYGNÆUS.

SAMLADE ARBETEN.

LITERATUR - HISTORISKA

OCH

BLANDADE ARBETEN.

TREDJE BANDET.

1.

HELSINGFORS,

G. W. EDLUND'S FÖRLAG.

1885.

Pris: 1 *My* 25 *pa*

FREDR. CYGNÆUS.

SAMLADE ARBETEN.

V.

HELSINGFORS,
G. W. EDLUND'S FÖRLAG.

1887.

FREDR. CYGNÆUS.

SAMLADE ARBETEN.

LITERATUR-HISTORISKA

OCH

BLANDADE ARBETEN.

TREDJE BANDET.

HELSINGFORS,
HUFVUDSTADSBLADETS TRYCKERI

1887.

T A I.

II.

I A T

II

TAL

Alexandersdagen 1836 i Fredrikshamns kadettkår.

„Hvem hörer allt det goda till i Israël? Blifver thet icke Titt och Tins Faders Hus?”

Med dessa ord helsade siaren Samuel, i tider undanskymda för vår blick af omätliga skiftens afstånd, *„en dägelig ung man, så att ingen dägeligare var ibland Israëls barn, hufvudet högre än allt folket;“* densamme, om hvilken Herren hade svarat den tvekande vise: *„Se der är mannen, som jag Dig af sagt hafver, att Han skall råda öfver mitt folk.“*

Hvem hörer allt det goda till i Israël? Blifver det icke Titt och Tins Faders Hus? Så helsa äfven vi nu, firande denna hoppets fest, den ädle furste, i hvars hand Försynens rådslag beslutat en gång lägga den väldigaste spira på jorden, honom, af hvilken vi — likasom Israëls folk fordom hoppades om sin, dem af deras fäders Gud utkorade konung, — förvänta, *att Han skall en dag döma öfver oss och draga ut för oss, när vi före vårt örlig.* Orden stå upptecknade i Samuels första boks 9 kap. och 20 vers.

Jag kallade denna högtid, hvars begående församlat oss på detta rum, en hoppets fest, och i sanning stiger ingen annan dag öfver Rysslands omätliga fält, som med sin spira skulle befalla fram hos de deröfver spridda folkslagen så många aningar om kommande lyckliga tider som den, hvilken bär Alexanders namn. Men likasom skördefesten, hvilken på en gång påminner landtmannen om sina lycko samt öfverståndna möda och väcker de förhoppningar för en tryggad framtid, som

äro de ljufva frukter, hans arbete beredt, så är äfven denna fest en minnets. Ja, denna dag höjer sig, likasom en vid horisontens rand, af den uppgående solen bestrålad fjellspets, skiljande den rymd, vi kunna öfverskåda, från ett okänt, anadt fjerran, likasom ett kolossalt rämärke mellan det förflutna och det kommande, hvarifrån de samlade tankarne ila ut för att uppsöka de eviga fixstjornor, hvilka qvarstå orubbliga på de sekels himmel, som redan framhvälfte sig öfver de folk, hvilka alla funnit skygd under Nikolais herrliga krona och sedan återvända för att skåda mot de morgonrodnader, som bebåda glada gryende dagar, ersättande dem, de der nu öfver oss sprida sitt sken, när de en gång förbleknat.

Det är en stor och ljuf pligt för hvarje ädelsinnad nation — den må, flämtande tungt, brottas med motgångens stormar, eller andas lätt, svalkad af medgångens fläkt — att med minnet uppsöka de män, som fordöm i fred eller krig kämpat för dess väl och dess ära — att ej af ropen för ögonblickets vexlande sorg och fröjder låta öfverrösta den stämma, som manar henne att tacksamt böja knä vid sina heroers grifter. Och se! Derför drager Rysslands väldige kejsare, åtföljd af sitt folk, på denna dag ut till Alexander Newskys herrliga mausolé för att vid den nedlägga den gärd af tacksamhet, som högsinnade själar känna ett så stort behof att afbördas. Och väl förtjenar äfven *denne* Alexanders stoft framför mångens att emottaga en så dan hyllning. Han var det ju, som i bistra tider, då en orkan, utbrusten ur Österns ödemarker, hotade att förtrampa, förinta alla de frön till civilisation, de herrliga blommor af hugstortänkesätt, de frukter af kraftfull handling, som, fostrade af romantiskt djerfva, ädla regenter, redan tidigt uppväckt hopp, spridt sin ånga och nu gäfvö löfte derom, att, mögnande med tiden, skänka rikeliga skördar, han var det ju som då *ensam* stod upprätt, starkare än stormen — ett högt palmträd, ensamt grönskande i en nejd, förbränd till öken af en giftig Samum.

Der stod han på ruinerna af sitt krossade fädernesland, ensam lugn, men stark, vis, men djerf tillika, tilltrotsande sig aktning af sjelfve den fräcke förtryckaren, ensam berjande i sitt

bröst förhoppningar om bättre kommande tider, i en tid, då tröstlös förtviflan så utträngt hvarje annan känsla i hvarenda barm, ett endast den af djup förnedring derjemte ännu kunde deri finna ett rum. Men Alexanders blick trängde lika full af förtröstan genom framtidens dimmor, som den såg upp mot den då molnhöljda himlen. Men han steg fram i tidens brusande ström ej lik de svaga, som förmena sig gjort nog, då de gjort fromma önsknings för bättre öden, väntande allt af händelsernas egen gång, obekymrade om att sjelfva kraftigt ingripa i deras utveckling.

Och för att hårda sitt folk till att bära en kommande lyckas håfvor, förde han det djerft mot fiender, hvilka, önskande att begagna sig af den rådande förvirringen, trodde sig ila till lättvunnet rof, då de sökte rycka stycken bort ur den sargade samhällskroppen; och sjelfve blefvo de nu de samme, som slagne, flyende, tillintetgjorde lemnade Alexander och hans kämpar ett byte af ära, mera blixtrande än hjeltens svärd, mera varaktig än stålet, hvaraf det smiddes.

Väl såg hjeltens öga ej på jorden det mål, för hvilket han kämpat, hunnet. Dock den Evige, *som förvandlar tider och stunder, som sätter konungar af och konungar till fullbordade genom andra händer det stora verk, hvars urbild endast han kunnat, undan den allmänna förstöringen, rädda i sitt hjerta.* Och när tiden var fullbordad, ville Herren uppställa ett bevis, starkare, än äfven den djerfvaste inbillningskraft då hade förmått ana, på den af profeten uttalade läran: „att Han bedröfvar väl, men förbarmar sig igen, efter sin stora mildhet.

Sönderkrossad af de från alla håll frambrusande vågorna nedsjönk den sista minnesvården, som i sekel redan stått lutad, sörjande på romarverldens förgångna herrlighet, i spillror, och den elfte Konstantin neddignade under bördan af fädernes missgerningar, dem hans hjeltekraft längre ej mäktade uppbära, lik ett störtadt segertecken, ofanteligt stort ännu i fallet i den stund, då halfmånens midnattssken begynte stirra på nejder, öfver hvilka korset redan länge spridt sitt himlaljus. Då satte

sig Romas uråldriga, tvåhöfdade krönte örn, — hvars bo fordom varit en värld, hvaröfver den bredt starka skuggande vingar, och som nu biltog i samma värld ej egde ett enda hörn mera kvar, hvarest den kunnat hvila ut efter flykten — på tsar Iwans utsträckta spira, beredande sig att från denna höjd börja sin gamla segerfärd ånyo, men denna gång ej från Södern uppåt, men från den höga Norden, dit dess väldiga vingar förut ej förmått bära honom. Lyftadt af starka furstearmar uppreste sig Rysslands folk, öfvermannande sitt hårda öde, ur sin förnedring och framträdde bland Europas genom njutningen af lyckans gunst förslappade nationer, bergande inom sig ett outtömlig schackt af ännu icke utvecklade lifskrafter, och intagande, sedan det med väldig hand bortträngt dem, hvilka hade vågat ställa sig i dess väg, den bland världshistoriens lediga throner, hvarifrån Försynen beslutit, att det skulle öfvermåktigt ingripa i händelsernas gång och åt dem bryta nya banor.

Och när nu Alexander Newsky från ljusa rymder blickar ner till stränder, dem väl ej ens himlarnes salighet kommer honom att glömma, har han skådat, huru de klara böljor, som ej skola upphöra att sjunga hans namn och hans ära, så länge de ännu gå sin lekande gång ned mot hafvet, uti sin famn burit bilder, hvilka likasom en värld i sammandrag framställt omätligheten af de förändringar, som inom några kraftigt flyende menniskoåldrar redan på deras stränder trängt sig efter hvarandra. Han ser dessa vågor återspegla den skönaste stad, på hvilken solen någonsin lyst, sedan den liksom genom ett trollslag höjt sig upp ur en nejd, der i hans tider knappt en eller annan lutande hydda med möda kunde hålla sig upprätt. — Han ser simmande murar, uppfyllda af eldtungor, som tala dödens välförstådda modersmål, framljunga öfver en yta, som då vanligen endast bröts af en seglande ands rädda vingslag. — Han hör vågen, som då hemskt slog mot spillrorna af någon ömkullstjelpat bräcklig farkost, bryta sig mot den borg, som bergat hvad öfrigt blifvit af öfvermåktige furstar, vid hvilkas steg jorden har darrat. Han ser på stränder, der fiskarn upphängde sina så lätt sönderrifna nät, en allt omfattande statskonst

fläta trådar, hvilka lika Oceanen omspinna jordklotet. Han ser djuptänkta lagar skipas på ställen, der vilddjuren fordom utöfvade otyglad näfrätt. Han ser tempel, i hvilka anden, omgifven af mångfaldigt skiftande former, uppsvingar sig till en enda kärleksrik Gud, endrägtigt stå invid hvarandra i de trakter, der fanatismen kanske fordom hemburit blodiga offer åt vreda, hämndfulla väsenden: Han ser med ett ord i Peters jätteborg ett kraftigt uttryck af den i verkligheten framträdde, ordnande jätteanda, som lifvade den man, hvilken ingjöt nytt lif i det till känsla af sin egen styrka vaknande Ryssland. Och han ser uti den arfvingen af hans spira rastlöst med samma kraft som han sjelf verka för det mål, emot hvilket den tolfte Carls besegrare riktade sitt folks ännu ovana steg. Men då Alexander Newsky skådar, huru detta folk med tacksamhet och tillförsigt höjer sina blickar till den, som med säker hand leder dess öden, dröjer han kanske öfverraskad vid anblicken deraf, att nationer, som äfven sändt mot honom sjelf sina bistra kämpar, nu välsigna uti arfvingen af tsarernes krona sin fader och välgörare och i dess son borgen för sin framtids gladaste hopp.

Och detta hopp är det ju, som i dag kommer vårt hjerta att åter klappa gladt, sedan minnet af det förflutna satt dess vågor i orolig svallning. Dess kraft är det, som, — ehuru vindarne i hvirflande fart redan ila bort med de guldblåd, som de röfvat från trädens hit intills af smaragder smyckade kronor, och ehuru tusen sorgetoner, med hvilka klagande flyttfåglar under sin luftiga segling taga afsked från fjärd och lund, framsucka, att naturens höst redan segrande intågat uti Norden i den flyende sommarens spår — dess kraft är det, som likväl framkallar en vårfläkt i tusen sinom tusen hjertan. Redan forntida mytér hviska derom, att, när de öfriga goda genier, som af gudarne voro ämnade att kringsväfva de dödliges vandring genom öknarne här nere, flyktande svingade sig bort till sina himlar åter, qvarblef hoppet ensamt hugsvalande de sörjande. Men icke blott de olyckliges goda engel är hoppet, äfven vid deras sida, som tömma glädjens fulla mått, måste denna

gästvän sitta, om icke hans andra, lugnet, skall vika hädan från honom. Blott då, när framtiden utsänder liksom nu till oss såsom sin härold den hugsvalande öfvertygelsen, att den i säkert förvar gömmer en lycka lik den, hvars vingar den närvarande stunden frigjort, kunna vi med gladt mod träda fram till den obekantas möte. Och därför är det, som i dag mångfaldiga stammar, som skaror af folk, talrika likt sanden i hafvet, mellan hvilka och oss dalar och berg, floder och öknar kasta sina skiljande murar och grafvar, som nationer, hvilkas minnen i forntidens natt famla i helt andra nejder än våra egna, hvilkas tankar och behof, glädje och önsknings annars ännu fullborda sitt kretslopp uti för oss okända strömfåror, och hvilkas böner uttalas på för oss obekanta tungomål — därför är det som allas tankar samla sig kring den Allsmäktiges thron i denna stund nedkallande välsignelser öfver samma älskade hufvud. Huru spärrade från hvarandra än våra vägar i hädanfarna tider må hafva framgått, våra känslor ila dock numera tillsamman alla i en punkt: dit vår tillgifvenhet för vårt kejsarehus kallar dem, och huru skiljda våra banor än i öfrigt må blifva, skall vår kärlek till detsamma städse på samma kungsväg hasta till samma mötesplatser, och våra förhoppningar bygga sina borgar på samma grundvalar. Och allt försäkrar oss, att vi då icke byggt på lösan sand, att Alexander Nikolajevitsch skall hålla de löften, detta hans namn redan för oss innebär, att han skall svara emot de fordringar, samtid och framtid hafva rätt att på honom ställa.

Ty till hvilken bland dödlige utgår väl en sådan uppmaning att blifva stor i håg och handling som till furstesonen? Redan hans vagga, på hvilkens höghetens morgonstrålar i rika gyllene floder falla, är ställd i ett ljus, hvari den af en hel verld, full af glad väntan, kan skönjas. Hans vaggsång qvådes af folkens fromma böner, som öfver underpanten af deras framtida lycka nedkalla den Eviges välsignelser — af deras önsknings, att hans förtjenst måtte växa upp, en hög tvillingsbroder till hans lycka. Och när han sedan, fullt uppvaknad till medvetande af lifvets skiftande bilder, ser sig omkring, hvilka

mångfaldiga uppmaningar att svara emot kommande slägters förhoppningar utgå ej till honom från de redan flydda. Han träder in i världen likasom hjeltesonen i riddarsalen, der hans förfäders kolossala bilder blicka allvarligt ned på honom, och deras korslaggda ärriga svärd, som de fordom svingat, förtälja om de bragder, dem de utfört, och mana honom att söka lyfta dessa vapen med samma kraft som de, hvilkas händer sjelfva nu korslaggda hvila på bröst, der de ändtligen äfven fått ro under hvalf byggda af kämpen, medan han ännu stod upprätt i lifvets strida strömdrag. Så stiger ock furstesonen, och mer likväl än de andre alla ättlingen af de många väldige, hvilkas ättelängds första länk är fästad vid den omtvistade sagojord, hvarifrån Rurik i förgångna sekels natt utgått, ledd af folkens förhoppningar, att han skulle bära lugn och ordning till nejder, från hvilka de längesedan flyktat. När han träder ut i *sin* riddarsal, som ej eger andra murar än världens egna, hvilka röster hör kan ej manande höja sig till honom från de palatser, hans fäder befallt fram med mäktig vilja ur intet, från hyddor, hvilkas frid och sällhet de kringhvärfte, från valplatser, ur hvilkas blodbestänkta jord segrens odödliga ära spirat, från kliporna, på hvilka tacksamheten lyftat deras minnesvårdar. Detta allt skall blifva ditt: så ropa till honom högt dessa tusen röster; men jemte detta omätliga arf af ära, af makt, af kärlek hvilka förbindelser känner han icke sig skyldig att äfven ärfva! De påbegynta verk, som förfäderne nödgades lemna ofullbordade, då de rycktes bort till den natt, *der ingen mer kan verka*, måste han fullända; missbruk, hvilkas dunster deras skarpa blick ännu ej mäktade genomtränga, skall han undanröjda; den kärlek, den tacksamhet, som lägrat sig kring deras grafvar, är det honom en ljuf förbindelse att samla kring sitt eget hjerta. — Och der han vandrar högt bland fortidens jättehögar — uppå mensklighetens höjder, hvilka frestelser undgår han ej, — hvilka, smygande sig lönligen, så ofta snärja dem, som nödgas släpa sig fram öfver låga sumpiga dalar, der intet spanande troget öga följer deras första vacklande steg, intet hjertligt uppmuntrande ord smy-

ger sig till ett bröst, som känner sig så ensamt. Den låga afunden förmår aldrig kasta sin ohyggliga skugga öfver kejsaresonens anlete, hvilken står oändligen mycket högre, än att han af densamma kunde hinnas — liksom borgtornets gyllene spira sist af allt nås af qvällens långsamt jorden krypande vålnader, de der taga bort färgen af allt, som ligger lägre. Det fega sveket, som ty värr! ofta nog smyger nedtryckt med vacklande steg under den trånga hyddans låga tak, huru skulle det ett ögonblick slå opp sin boning och känna sig hemmastadt i dens hjerta, som, huru upprätt han än må stå, ej behöfver frukta annat än att stöta sin hjessa mot himlarnes fästen? Den ärelystnad, som lägrar sig uti hans barm, bör ju ock der fostras så stor, att dess rot här nere sammanväxer med folkslagens lycka och dess krona der uppe med allt det, som herrligast svalkas af den azurblåa etervågen, högt öfver jordens sand. Hvarje låg föraktlig handling vore ju en förirring från de ljusa nejder, der Försynen utstakat hans bana, och den fallande stjernan, hvars sken förkolnar, så snart den störtat ned mot gruset, en bild af den fara, hvilken hotar honom, så snart han icke eger kraft att tolka betydelsen af Försynens vink, som kallar honom fram på en bana, så hög, så stor, som måhända ännu ingen legat för någon dödligs fot, sedan dagens stjärna först kastades af Herrans hand ut i den ändlösa rymden.

Dock glad förtröstan bör uttränga hos oss hvarje klenmodig tvekan i detta hänseende. Tidigt redan har Alexander Nikolajevitsch lärt sig fatta storheten af sin bestämmelse. Väl uppstaplade lyckan frikostigare kring honom sina häfvor än kring någon annan, dock ingen af dessa alla var bättre än den, att han icke allenast för sin själs öga, men äfven för sitt lekamliga, städse eger i den, hvilken äfven är hans hjerta närmast, det yppersta föredöme af kejsarlig storhet i vilja, af heroisk kraf i handling. Ja! densamme, som är borgen för fäderneslandets närvarande lycka, är äfven den osvikliga löftesmannen för dess framtid. Han leder sonens första steg på den bana, fäderna beträddt. Han afvärjer de skadliga, förtorkande verkningar, som höghetens lodrätt stupande strålar annars

kunde utöfva, liksom den väldiga ekens skyddande krona räddar de blommor, hvilka vid dess fot skjuta upp, ifrån att förtäras af dagens brand. Hans vårdande hand hafver ju skyddat den älskade från smickrets och andra lumpna frestelsers krypväxter, som så ofta, ty värr, insmugit sig uti mångens ädel furstesons obehagade hjerta, och der tidigt qväft frön till lagrar och oliver, hvilka fullvuxna kunnat gjuta svalka öfver land och rike. Alexander har ju haft i sin höga moder, i dottren af den helgonlika drottning Louise, den skönaste föresyn af en huldhet, som, lik daggens briljanter, icke aktar någon tvinande blomma, huru lågt den än må stå nere i dalen, för ringa att af sig uppfriskas, då den annars hjälplöst skulle förgås, nedtryckt af dagens tunga och hetta; af en mildhet, hvilken framför allt ur den starka strålar underbart klar, som vattnet ur diamanter. Han har ju växt upp i kretsen af en familj, den der, på samma gång den genom börd är lika ädel som trots hvilken annan som helst, som samlas kring någon husfader på jorden, äfven är ett hem för renhet uti seder, sådant det kanske ännu icke blifvit sedt i något furstehus, erbjudande ett djupt verkande exempel af dygd och moralitet, som blott ytterst sällan blifvit uppställt för nationer, med hvilka Försynen tyckes hafva företrädesvis väl menat. Allt försäkrar således Rysslands folk derom, att de kunna lugna sig med den tröst, som en kärleksfullt orolig moder i forna dagar emottog: *jag tror, att en god Guds engel ledsagar honom, och skall allting väl skicka, som han för händer hafver.* Ja vi kunna tryggt hoppas, att äfven öfver honom hvilat samma välsignelse som den, hvilken Israels folks store lagstiftare döende nedgjöt öfver Naftalis att, sågande: *Din ålder vare så som din ungdom.*

Och likväl spörjer kanske en eller annan bland våra landsmän tvekande och med sorgbetungadt sinne stirrande mot en tid, hvars möjlighet hans hjerta, som dervid klappar beklämdt, knappt tillåter honom att uti sitt innersta uttala: skall ej Alexander, svindlande på den högsta jordiska höjd, öfverse ett land, fattigt på folk och skatter, och som först för icke långliga tider sedan blifvit fästadt vid Ruriks urgamla krona, sedan det i

sekel varit en, visserligen mången gång häftigt omtvistad perla uti en mindre strålande? Skall han ej akta ringa en nation, hvilken väl inom sig gömmer de herrligaste anlag till allt ädelt och godt, men som likväl icke synes kunna bidraga särdeles till att förvåna en hel verld genom massan af de krafter, hon kan sätta i verksamhet? Och likväl borde hans namn allena vara tillräckligt att hos hvar och en bland oss qväfva äfven den mest högljudda hviskning af en sådan tvekan.

Detta namn påminner ju oss om det ljufvaste, som våra häfder ega att uti sin famn förvara, förvaradt likväl trognare, heligare, evigare, så länge ett finskt hjerta ännu klappar på jorden, i dess innersta, varmaste djup. Det namnet ställer ju fram inför vår inre blick bilden af en bland de herrligaste uppenbarelsen, som den Evige någonsin nedsändt hit under solen för att fläktat bort hvarje tviflets moln, som kunde söka att skymma tron på den dödliges frändskap med Gud, för att med sin verldsomfattande kärlek framstå såsom en bild af den eviga kärlekens aldrig grumlade källa. O! då detta öga, som höll sin spegel för hela himlen, brast, fanns det väl inom Finlands landamären något öga, som ej af tårar fördunklades, något bröst, som ej vid sorgetidningen derom skakades, likasom då förebudet till ett jordskalf stöter uti sin domedagsbasun?

Och likväl var det samme Alexander, hvilken sände ut sina mäktiga härar för att eröfra våra fäders land, hvars innevänares förbittring, närd af fejder, fortgående från tidehvarf till tidehvarf, hade blossat upp till blodröd, förhärjande låga. — Ännu kämpade våra tappres glesnade skaror lejonджерft, uppoffrande, intill döden trogna de förbindelser, de som arf från sina fäder uti födelsestunden emottagit; ännu veko de endast steg för steg tillbaka öfver blodbestänkta slagfält, — lemnande bakom sig sina fallne bröders friska grafvar, uppå hvilka inga blommor ännu hunnit uppspira — till den yttersta af isberg kransade kanten af vår fädernejord, likt trogna heliga minnen, som tagit sin tillflykt till de mest fördolda vrår af ett hjerta, hvarur stundens stormar söka förjaga dem. Då kom Alexander lagerkrönt af segren, men likväl med fridens palm i sina händer. Och hvar

helst han framgick, *segrade* han, ensam starkare än hans hjelar alla. Öfvermäktigt kufvade hans ädla riddersliga själ, hvars varma sken städse strömmade derur, hvartenda sinne, som nalkades dess trollspegels verkningar. Och se! Då sjönko plötsligen dessa fjellar af is, hvilka hatet med omätlig ansträngning på hvarandra staplat, flytande bort till intet, smältande för solljuset af hans kärlek. Sålunda fullbordade ögonblicket genom honom det, som långa år endast mödosamt annars hade mäktat åstadkomma, och bryggor blefvo slagne öfver gapande svalg, öfver hvilka kort förut ingen kunde ana, att en öfvergång var möjlig. „Du är oemotståndlig” svarade fordomdags oraklet i Delfi den häftigt spörjande macedoniske Alexander, och samma språk talade väl redan vid vaggan profetiskt vår Alexanders goda genius till honom.

Ja, oemotståndlig blef han. Och ingenstades visade sig denna hans makt klarare måhända än på Suomis stränder. Slutne inom sig sjelfve, ej med hala miner mäktande hyckla en yta, emot hvilken deras inre hade svurit, erbjödo våra landsmän en anblick ej olik den, hvarmed dessa stela, icke af yppig grönska klädda skär möta seglarn, som nalkas våra klippiga, med bränningar hotande kuster. Men Alexander upptäckte hastigt allt det förträffliga, som låg undanskymdt af detta stela, kalla yttre, och han uppsökte det med kärleksfull omsorg, och snart fann han denna rikt belönad. Ty se! Han återvände från våra dalar, följd derifrån af ett lyte, sådant kanske ännu ingen eröfrare före honom någonsin burit hem till sig — en skatt af tusen sinom tusens varmaste välsignelser och böner om den Allsmäktiges faderliga hägn öfver landets nye fader.

Och de stego ej ohörda upp inför den Eviges thron. Väl brusade väldiga stormar kring den herrliges hufvud, men de stärkte endast hans kraft och gingo sluteligen dock skonande bort deröfver, lemnande efter sig den renade luften klarnad och Alexanders ära kringstrålad af öfverjordisk gloria, helsad af en beundrande verlds sammansmältande jubelsymfonier. Men ehuru dessa ännu ljuft återklingade i hans själ, glömde han ej det stummare, men måhända innerligare uttryck af tillgifvenhet,

som stigit upp till honom ur djupet af våra landsmäns bröst. Och knappt ett decennium hade ilat sin kos, då vände Alexander tillbaka till våra klara fjärder åter, i hvilka tusen blommiga öar se sig i spegeln, seglade ner på våra skummande forssar, hvilkas grönskande stränder skyndade till hans möte, spridde glädje och ljus i våra urskogar, dit strålen af intet fursteöga ännu trängt fram, sedan Wäinemöinen i deras natt slog sin kantele, och trotsade våra sjöars böljor, då de stolta öfver den ovana, dyrbara bördan, de fingo lyfta, hafslika yfdes.

Der stod han nu ensam med detta omätliga förtroende, sådant det endast kan bo i gudarena sinnen, i ödemarker, der våra förfäder fordom sökt en nattomhöljd tillflykt för sina, af hans förfäders härskaror hotade lif; på spillrorna af borgar, dem dessa störtat, nedkastande åt sig minnesvårdar af sin stränga framfart; der stod han ensam på valplatser, der hans egna kämpar blödt tillsammans med våra, fjerran skild af berg och dal, af sjö och skog från sina kejserliga städer och från dem alla, som lågo hans hjerta närmast.

Och likväl gömde dessa fattiga, ödsliga nejder skatter, dem han aktade högre än purpurskenet, brinnande på den rikaste furstemantel. Hvert helst han riktade sitt fridsälla segertåg, oändligen skönare än någon ännu på blodig stridsvagn fulländat, der strömmade till hans möte glädjedruckna hopar, som från ödebelägna, vidt aflägsna nejder, der de kvarlemnade sina hyddor tomma, hade sträckt sin kosa på tusen stigar och spångar emot hans stråt för att låta en huld blick gjuta sig ned öfver dem, för att uppfånga om också endast ett vingadt ord, flygande från hans läppar. Och de lyftade sina spåde upp, högt, på det att desse af en enda vänlig helsning — om hvilken sorgliga aningar hviskade till de äldre, att den äfven skulle blifva den sista — det eviga afskedets — måtte åt sig berga för alla återstående dagar sitt skönaste barndomsminne.

Der stodo nu desse annars så lugna männer med klappande hjertan oroligt väntande på stranden, mot hvilken vindarne under stormande lek kastade den skummande vågen. Desse, som aldrig ännu vetat darra för faror, hvilka hotat dem sjelfve,

sände nu längtande, bäfvande blickar för att uppsöka den högt-älskade gästen, ehuru de knappt vågade sätta tro till hoppet, som blifvit dem gifvet, att han skulle besöka deras låga, torftiga kojor. Och när han ändteligen, ehuru sent för deras älskande oro, uppsteg på deras strand, då öfvervåldigades de, kanske för första gången under ett helt menniskolif, af sina känslors öfvermått och buro honom, lyftad på starka armar, täflande om denna lycka, sälla att på detta äkta nordiska, af deras hängifvenhet oemotståndeligt påbudna sätt få tillfälle att låta densamma utbryta. Och Alexander förstod bättre än någon att tolka detta *lefvende* språk. Hänryckt af öfversvallande sällhet, kände han åter en gång, att furstegodhet och ädelhet icke alltid slösas bort på otacksamhetens snöfjell, och att det ännu finnes folkslag, hos hvilka det är väl värdt att förtjena kärlek.

Dock jag märker, att det outplånliga ungdomsintrycket från dessa tider hänfört mig att dröja vid taflan af Alexanders Eriksgata genom vårt fädernesland väl icke längre, än jag är öfvertygad om, att hvar och ens bland Eder varma intresserna skulle det se, med huru ringa framgång den än må hafva blifvit aftecknad genom min hand — men längre dock än den flyende stunden det tillåter. Och väl oss! Vi behöfva icke taga vår tillflykt till förflutna tider för att uppsöka taflor, föreställande scener, som på det kraftigaste uppmana arvingen af Alexanders namn och en gång af hans spira, att med huldhet lyfta Finlands folk upp till sitt hjerta — lika litet som vi sjelfva behöfva skåda så långt tillbaka för att ur det förflutnas grafvar väckelser måtte uppstiga till kärlek och tillgifvenhet för honom.

Hvarje ny dag talar ju nya och likväl väl förstådda ord derom till vårt hjerta, då den täljer, hvad Nikolai redan för Finland gjort, och då den framter för vår blick rika utsigter af det, han ännu ämnar beskära det. Med glädje se vi ju städse, huru troget hans öga vakar deröfver, att hvarjom och enom *rätt* efter landsens åldriga lag må så skipas, att våld och våld måste dölja krossadt hufvud. Med tacksamhet skåda vi, huru han söker visa vägen för välstånd och trefnad, så att de måtte finna

stråten äfven till den lägsta hyddas dörr; huru han, i tider af jernhård nöd, som hota att böja till och med finnens bergfasta sinne ned till den otacksamma jorden, lyfter detsamma åter upp till en ljusnande himmel, derur genom brustna töcken åter såsom förr stiger neder förtröstan på en förbarmande Försyn, till hvilken bönerna ostörda höja sig, talande fädernes eget sekelgamla hemspråk med Henne. Med stolthet förnimma vi, huru hans aktning lyfter upp till foten af sjelfva thronen dem bland våra landsmän, hvilka genom redlighet och talanger utmärka sig uti sitt anförtrodda kall. Trösterikt är för oss att skåda, det han ärar vårt folks sträfvande efter kunskap och sann själsodling, och att han skänker dem bland våra landsmän, som kämpa uti första lederna för att hinna detta stora mål, sitt lifvande bifall. Hvad kraftigare bevis kunde han väl gifva oss på sina tänkesätt äfven i sådant hänseende, hvad högre påminnelse kunde han väl lemna Alexander om det, som bör ligga honom i en framtid ömt om hjertat, än då han åt sin älskade förstfödde öfverlemnade den högsta värden, hvarmed han sjelf länge hägnade våra fosterländska sånggudinnors högaltare, hvilket han kejsrerligt frikostigt ur dess aska uppreste.

Dock icke äro vi desamma, som behöfva fjerran uppsöka prof på Nikolais hulda omvårdnad. Huru ofta har den ej uppsökt oss? Och ej lång tid har förflutit, sedan vi rönt det största bevis derpå, som han kunde skänka oss, då han åt sin egen höge broder anförtrodde ledningen af denna undervisningsanstalt, till hvilken vi alla åtnjuta äran att få räkna oss.

Men jag är öfvertygad derom, att jag icke behöfver till edert minne föra uppmaningar till tacksamhet och tillgifvenhet för vår Kejsare och hans ätt. I fören ju — jag vet det väl — hvar och en från fädernehyddan liffigare påminnelser dertill, än någon, ehö det vara må, från detta rum skulle kunna till Eder sända. Ty såsom behofvet af religion klappar ovanskligt i hvarje finnes barm, så har deri äfven från urminnes tider lefvat ett behof att trycka förtroendet till regenten och dennes släkt emot hjertat lika kraftigt, som i dessa bistra tider månet af lidelser

dåradt folk tror sig vilja upprycka detsamma med roten ur sitt eget.

Vi kunna oss fast förlita derpå, att uttrycken af det finska folkets tillgifvenhet ej skola af Nikolai aktas ringa, huru högt han än står — ehuru, när vi besinna den vördnad, hvarmed de mäktige i verlden lyssna till hans ord, och då vi erinra oss de stolta symbolerna af de rikens makt, öfver hvilkas väldiga härskaror härarnes Gud förlänat honom segren, det måste synas oss, som om Josefs dröm på honom gått i fullbordan, den han förtäljde sina bröder, sägande: *Mig tycktes, att solen och månen och ellofva stjernor bugade sig för mig.* Äfven han är dock ej för hög för behofvet att se sina afsigters adelhet erkänd. Äfven han behöfver kärlek; och hågkomsten af detta behof samt försäkran derom, att det af hans undersåtare tacksamt fylldes, skall äfven engång fylla den skönaste sida af den eviga dombok, hvari verldshistorien med outplånliga drag tecknat Nikolais minne. Ja! väl behöfver äfven han kärlek: ty också den bästa regent känner så mången gång, att den gyllene kronan är gjord af det tyngsta ämne, som i naturen finnes; äfven den trognaste vakt förmår ej alltid förhindra bekymren och sorgerna att insmyga sig genom kejsarborgens höga portar, och det ädlaste furstehjerta hvilat ej städse roligt emot den sammetslena purpurmanteln.

I de heliga skrifterna finnes den försäkran upptecknad, att en rättfärdig mans bön förmår mycket, der den allvare är. Huru mycket mera måste den dock icke gälla, då ett helt folk, som en man, höjer sina förenade, fromma böner upp till Honom, *hvarifrån all god och all fullkomlig gåfva kommer, till Honom den oförgänglige, som har himmelen till thron och jorden till fotapall*, nedkallande Hans rikaste välsignelse öfver fäderneslandet och dess öfverhet.

Ja, de stiga ej dessa böner dit upp förgäfves, och den Allsvåldiges nåd skall nedströmma *liksom ett regn, såsom ett perlbregn, hvilket landet fuktar.* Dess hägn skall gjuta sina vingars svala skugga kring kejsaren och hela hans hus, och aldrig, aldrig behöfva vi frukta, att profetens hotande ord skola

på detsamma gå i fullbordan, då han förkunnar *den, som sju barn hafver, hon skall elända varda ock af hjertat sucka, thy deras sol skall bittida på dagenom nedergå, och deras berömmelse och glädje en ända hafva.*

Eviga Fader, konungars konung! Du skall ock bönhöra oss, då vi anropa Dig: ingif Alexander Nikolajevitsch *visdomens anda, att han måtte allting väl förrätta.* Led honom sjelf o Herre! på dina vägar. Måtte han aldrig glömma det råd, en huld fader redan i gamla testamentets tider — *då han tänkte, att hans bön hörd var, att han dö måtte* — gaf sin älskade son, sägande: *tacka Gud alltid och bed, att han Dig regerar, och att Du i allt det, Du Dig företager, följer hans ord.*

Väl behöfva vi icke befara, att Forsynens pröfvande hand skall ålägga denne vår Alexander i stunder, ännu fördolda bortom framtidens förlåt, att, liksom de herrlige bland hans förfäder, hvilkas namn han bär, med ansträngning af all kraft värna hus och hem, fosterland och altare emot hotande faror. Men behöfver han trogne kämpar, skall han väl låta sin stämma ljuda bland våra dalar och höjder — och den skall icke utan genljud förklinga, och finnarne skola då tåga ut, såsom fordom man ur hus, beredda att våga allt för dem, de öfver allting *på jorden* älska. Mine unge vänner! Mången bland Eder är lycklig nog att som fader vörda en man, hvilken fosterlandet med stolt tacksamhet räknar bland desse sina ädle, höghjertade söner, hvilka under farors hot, som tycktes komma äfven det djerfvaste mod att blekna, under brydsamma förhållanden, de der syntes mäktiga till att förvirra äfven det mest beslutsamma sinne, ej ett ögonblick tvekade att stå eller falla för de förbindelser, som af tro och ära vid deras bröst blifvit fästade. Mer än en ibland dem har gjutit ut sitt renaste hjerteblod hellre än att låta det band, som fästade honom vid pligternas trofasta ankare, ryckas ur sin barm. Skulle då icke den mark, hvarpå vårbackarne af deras varmaste offerblod strömmat, bränna under Edra fötter, i fall I icke, ehuru under förändrade förhållanden, voren beredde att besegla trohetslöftet emot fäder-

nesland och dess furste äfven med samma offer, som de? Skullen I våga träda edra fäders rena ära under ögonen utan att rodna, om ej hvar och en bland Eder med handen på det högtklappande hjertat kunde bedyra såsom Freyvid Olof Skötkonungs rådgifvare om sig och sina bröder: „Ingen af oss vill bära namnet att vara Drottsvikare, ty sådan var icke vår fader.” Det stånd, åt hvilket I egnen Eder, är ärans, men äfven den högsta sjelfuppoffringens. Känner I Eder icke starke nog att qväfva hvarje ljud af den ofta nog endast halfqvädade visa, som sjelfvissheten, lutad emot menniskohjertat, till det-samma hviskar, o, då blifven I icke förtjente det kall, hvartill fäderneslandet fostrat Er med det dyrköpta värdet af sin svettss perlor och tunga möda, ej förtjente af den omsorg, en huld öfverhet egnar åt de glada förhoppningar, densamma om Eder hyser.

Ej i hvarje bröst slår den kraft, som eger nog ädelmod att gälda äran af att hafva verkat för uppnåendet af stora ändamål äfven med det, hvarvid de svaga bland dödlige naturligtvis hänga fast såsom vid det högsta, nämligen med lifvet. Dock är det ljuft för mig att tro, att, när vår efterverld en gång stiger fram till våra grafvar, och när den derifrån sänder bort hugkomstens dufva att flyga öfver tidernas bottenlösa flod, som då i sitt djup gömmer utsläckta alla de stora och små altaren, uppå hvilka lifvets gnista nu glöder — och när den ser det blåa stjernehalfvet med samma blixtrande ögon — med hvilka det fordom blickade ned på våra fäders steg och nu på våra egna — skåda lika klar och oförvansklig upp ur dess spegelblanka, ilande bölja, och när tanken på det, som evigt kvarstår orubbeligt och fast, medan så mycket förrinner spårlöst, segrande derjemte ur den svingar sig upp, — det är ljuft för mig att tro, säger jag, att då äfven minnet af Alexanders hjeltebragder och af det, I gjort och lidit för dem, skall höja sig derur — och att hon med „blottadt hufvud” måste utbrista: äfven dessa, som hvila ut här nere, stodo trogne intill döden för sitt fosterland och sin storfurste, liksom deras fäder för konung och fädernejorden.

AFSKEDSORD

TILL

ELEVERNE VID FINSKA KADETT-KÅREN,

TALADE

DEN 20 DECEMBER 1837.

I — vänner,
Som ment mig väl,
Jag än er känner,
Farväl, farväl!

Tegnér.

Af min vänskap ville jag ett minne
Lemna, som Er troget följa må.
Djupt I gömmen dock i edert sinne
Re'n hvad bäst af mig I kunnen få:
Hvad för själens spegel syntes härligt,
Flyttadt dit från häfdens gudahus,
Städs från den I tagit upp begärligt,
Tändt dervid ert hjertas morgonljus.

Vården troget, heligt detta ljuset,
Att det icke väcks till tempelbrand
Af passionen, eller ned mot gruset
Störtadt, slocknar i föraktlig sand.
Måtte det för edra blickar bäras,
Ofördunkladt, af odödlig hand
Och Er leda fram till *verklig* äras
Helgedom vid himlafästets rand.

Men om dit I hinnen, der nu gästa
Hopp och aning, låten ej de band
Slitas löst af tiden, de der fästa
Edra känslor vid ert fosterland.
Mycket gaf det, då det skänkte lifvet;

Ringa var den gåfvan dock mot det,
 Som utaf dess huldhet blef er gifvet,
 Då till kunskap leddes edra fjät.

Och jag vet, att *mannen* en gång ärligt
 Gälda vill, hvad *ynghingen* har rönt.

Ädlast sker det, om I tänken härligt,
 Och om städs I handlen rätt och skönt.

När I troget följén *denna* fana,
 Mången blick ert „Framåt” följer glad.

Intet hjerta gläds dock af er bana

Varmt likt det, som tecknat denna rad.

*Jag hafver fullbordat det verk, som Du mig gifvit haf-
 ver, att jag göra skulle.*

Så talade vår Herre och Frälsare, lyftande upp sina ögon mot höjden, till sin Fader, till honom, som *Fader är, öfver allt, hvad Fader heter i himlen och på jorden.* Så talade Jesus, anande, att den stunden var kommen, då Han skulle säga sitt farväl åt den jord, som en liten tid hade sett Honom med lära och efterdöme verka för dess förgängliga släktes eviga räddning, den jord, på hvilken Han med himmelsk kraft kämpat för himlens seger. Nu var den tid kommen, då Han skulle lemna den för att återvända till sin Faders ovanskliga boningar. — Och de tidehvarf, som redan ilat hädan, sedan Han uttalat detta sitt ord, hafva, hvad helst än svikit, hvad än fallit störtadt af deras stormande fart, städse framstått såsom osvikeliga vittnen för *ordets* sanning, och de sekel, hvilka stunda, skola aldrig

upphöra att bestyrka, det Guds Son hafver fullbordat det verk, Hans Fader gifvit Honom, att Han göra skulle

Ej stort är måttet af den erfarenhet, mina unge vänner, som I på lifvets, af Eder endast nyss beträdda vädjebana ännu hunnit berga in, dock bättre än mången kunnen I likväl redan känna, huru oändeligen tröstrikt en sådan försäkran stiger fram uti en sons bröst, hvarpå han, sedan han med oblidkeligt allvar pröfvat detsamma, kan lägga handen och för sin fader upprepa dessa vår Frälsares ord. Skönare kan i denna stund ingen belöning för de öfverståndna, ingen uppmuntran för de kommande mödorna, intet loford för träget arbete vid skenet af nattens bleka, tysta lampa eller under dagens af solljuset väckta verksamma lif för Eder vara än den öfvertygelsen, att I snart kunnen träda fram till den väntande öppnade faders- och modersfamnen och slutne i den utan tvekan hvar och en bedyra: jag hafver fullbordat det verk, som Du mig gifvit hafver, att jag göra skulle.

Tusen minnen från de gladaste stunder af edert gryende lif samla sig förtroligt kring denna enda känsla. Se! för själens öga står ju hågkomsten af all den huldhet, som så troget hägnade, så innerligt lägrade sig omkring edra första, vacklande steg, som med blickar, uti hvar och en af hvilka ett helt hjerta låg, med varma välsignelser ledsagade Er, så långt de kunde följa Er på den första vandringen ur det saknade fadershemmet, och som med önsknningar för eder välgång, varmare än ur något annat bröst på jorden stiga mot himlen, omsväfvade Er ännu, då det spanande ögat af tårar skymdt icke kunde hinna Eder mera. Lefvande stå för minnets ofördunklade spegel i denna stund de uppmuntringar till allt ädelt och godt, som flödat från läppar, på hvilka intet svek då kunde få rum. Och vid deras sida ställa sig de löften, de försäkningar, som lika uppriktigt höjde sig ur djupet af eder själ, om också den af innerlig rörelse brutna stämman ej med ord förmådde tolka desamma.

Ett hastigt frambrusande år står åter färdigt att stiga ned uti sin öppna, eviga graf, hvarur ingen makt förmår befalla fram det tillbaka i dagen. Vi stå alla omkring dess grift, lik-

som Egyptens folk fordom stod kring den höga konungagriften, som skulle emottaga dess förbleknade furste, för att fälla sin oblidkeliga dom öfver den hädangångne. Men oss sjelfva gäller den dom, som afkunnas skall. Ve oss då, om det år, vi sett förrinna, vore ett förloradt! Det är då en del af oss sjelfva, som vi skådat varda till intet, som spårlöst sjunker dit ned, *hvarifrån ingen varder kommande tillbaka*. Tröstlös, förfärande stirrar på oss då det hädangångna årets vålnad vid randen af sin vidtgapande graf och pekar hotande på det nya, som reder sig att stiga fram i dagen på dennas andra sida.

Dock nej! jag vet det väl, intet skrämmande har för Eder den flyktade tiden, hvars arbete med detta ögonblick har lyktat. Vänligt ser det tillbaka på Eder, vinkande hjertligt sitt sista afsked likt en bortgående vän, hvars lärorika umgänge I väl begagnat till eder förkofran i det goda. Ja, jag hyser den glada öfvertygelse, att de fleste ibland Eder efter det mått af förmåga, Herren förlänat hvar och en, redeligen bemödat sig om tillväxt i kunskap och dygd. Och intet förmår rubba hos mig den öfvertygelse, jag redan uttalat, att äfven I vid tanken på dem, som äro Eder kärast, kunnen med godt samvete och frimodig blick försäkra: Jag hafver fullbordat det verk, du mig gifvit hafver, att jag göra skulle. Huru glad måste då ej äfven tanken på hemmet nu stiga fram till Eder för att säga sitt hjertliga välkommen. Huru mången gång har det icke redan förut under det årets lopp, som nu vänder sitt ansigte ifrån oss, vid svårare stunder, då hjertat var bedröfvadt, då arbetet måhända syntes tungt, då misströstan om dess lyckliga utgång sökte smyga sig in i edert bröst, då I känden Eder tröttade under vägen, huru ofta, säger jag, har ej denna tanke på hemmet lik en mild engel hviskat till Eder tröstens ord. O, ringa syntes Eder då all möda emot den belönande glädje, hvarom I voren förvissade, att den skulle möta Eder, då I hunnit hamna i den efterlängttade hyddan, der I vissten, att man skulle emottaga Eder som den käraste julgåfva, hvilken beskäras kunde. Med hvilken tillfredställelse kunnen I icke nu skieka eder otåliga längtan dit bort, hvarifrån I ären förvissade, att en lika

innerlig längesedan blifvit utsänd för att möta den på halfva vägen. Säkert gäller äfven om mången bland Eder, hvad som härligt blifvit upptecknad i en af Gamla Testamentets skrifter om en moder, som med längtan, sådan den endast kan rymmas uti en moders hjerta, länge förgäfves väntat tillbaka sin ende, i den vida verlden för första gången irrande son, sin ålders stöd och hopp. *Men Hanna satt dageligen*, heter det, *der vid vägen på ett berg, så att hon kunde vida se omkring sig, och vid hon nu på samma rum utsåg, fick hon se sin son långt borta, och bådade det sin man och sade: se din son kommer. Och hans fader stod upp med hast till att mot-tagta sin son. Detsamma gjorde ock modren, och de kysste honom och greto båda för glädjes skull.*

Jag har alltid ansett det för ett bland de yppersta bevis på den faderliga huldhet, hvarmed vår store kejsare städse fortfarande omfattar denna undervisnings-anstalt, att Han tackes tillåta lärjungarne dervid till firande af naturens herrligaste fest och till begående af mensklighetens heligaste högtid åter-vända hvar och en till sitt för att der, förenade igen med dem, som äro dyrbarast för deras hjertan, vederqvickas efter väl öfverståndna möda. Redan den uppmuntran, som ligger i hoppet att snart få träda fram inför dem, som man älskar, med-förande, såsom skalden säger, då de forskande famna den väntade, ej blott i pränt, som bedrar, men i uppsyn och seder intyg på vunnen förkofran, är en kraftig förespråkare för bibehållandet af denna våra förfäders visa sedvana. Dock oändeligen mera talar därför det djupt verkande utbytet af de qvafva lärosalarne emot den friska luft, som man inandas i naturens ljusa stora lärosal. Mer än allt annat höja dock för det sin röst de intryck, som upplifvas å nyo eller väckas för första gången uti det varma hemmet. Hvar annorstädes kunde väl ynglingen vinna erfarenhet om en välvilja, som är färdig att offra allt för den, man älskar, hvar om en hängifvenhet, så fullkomlig, så utan all beräkning, så fri från hvarje, äfven den ringaste dimma af oginhet och afund, hvar om en så oegennyttig fröjd öfver framgången af det goda, som uti det fromma faders-

huset? Hvar tändes hos honom en varmare känsla för det heliga ofvan jorden än den, hvilken uppflammar, då han vid altarrunden böjer knä tillsammans med dem, som först lärt honom bedja, som ledt den spädes frågande blickar upp mot det ljusa himlahvalfvet? Hvar annorstädes lifvas tanken på trohet, färdig att trotsa, att försaka allt, än i fadershyddan, der handen räcket mot de älskade, som behöfva hjälp och tröst? Man har måhända någon gång uppmanat Eder att följa pligtens oeftergifliga bud, emedan straffet *följer* den upptäckta öfverträdelsen, liksom blixstens drabbande vigge ilar i kapp med thordönet, eller emedan belöningen ej skall uteblifva, när en gång ljus fallit öfver edra obemärkta bemödanden, liksom solstrålen på det genombrutna molnet. Men jag säger Eder: pröfven det sätt, hvarpå pligterna emot Eder utöfvas i fädernehemmet, och eder känsla för dem skall renas från små beräkningars rost, skall adlas högt till kärlek. Då först skolen I andas fritt, ehuru slutna i pligtens band, och de skola ej kännas mera som band, men liksom ett starkt silfverpansar, emot hvilket kämpens hjerta slår sina friska, glada slag, troende, att ej ens dödens makter skola varda honom öfvermäktiga. Ja, ingenstädes kunnen I bättre än i hemmet känna i djupet af eder själ, att det finnes ett sätt för utöfningen af pligten, som är högre än den fjettrande ångans, hvilken af ledarens vink tvingas att drifva fram en odräglig börda och som sträfvar att, så snart den misstänksammas vård för ett ögonblick förslappas, förstörande bryta fram, kullstörtande allt det, hvars fortkomst den dittills befordrat, äfven om den sjelf genast derefter skulle förintad dunsta bort i den toma rymden.

Skåden glädjetåren uti modersögat. Se! derur bryter fram en helig, underbar dager, den der icke öfverstrålas af tusen lampors förenade sken i höga salar, der I mötes af den väldigaste furste, som är Eder nådig. Då insen I, att det finns ett värde, ett ljus, som ej spelar blott på ytan och som ej kan köpas för all denna världens härlighet, men infinner sig sjelfmant, der fromheten förut bor i hjertat.

Då värmen af en moders famntag tränger till edert klap-pande bröst, då veten I väl, att det gifves en eld, som värmer, som lifvar, som gläder, men icke förtärer, härjar, förstörer lik-som lidelsernas brand allt, hvarvid den kommer, och I skolen söka att hämma dess låga, medan tid ännu är — innan I, om-armade endast af glödande förtviflan eller iskall likgiltighet, liggen med bruten kraft på er lyckas förkolnade aska.

Jag vet nogsamt, att den hydda är ringa, som väntar många bland Eder, att det tak är lågt, som betäcker den. Men jag vet äfven, att I skolen känna er lott rik och skön, emedan frid och endrägt rymmas väl inom de trånga väggarne, emedan glädjen der växer hög under takets hotande sparrar.

Då I sluten Eder som outhärliga länkar i den förtroliga syskonringen kring de tända ljusen, då edra föräldrar kärleksfullt spörja Eder om det, som drabbat Eder under den tid, I varit från dem skilda, då kännen I lifvigare än någonsin, att det finnes en lycka, som ej behöfver mycket af det goda, verlden gifva kan, för att synas stor, att det finnes heliga, fasta föreningsband, dem endast dödens iskalla hand förmår bryta.

Ja! de brytas dock alla, äfven de innerligaste förbindelser menniskor emellan, äfven de, som intet missförstånd, ingen ofridsamhet, intet misstroende någonsin kunnat upplösa, de brytas dock en gång, när stunden är kommen, af den, som slår och helar icke, af den, som sargar och icke läker, af den skiljedomaren, som icke kan jäfvas och är satt att slita hvarje tvist liksom hvarje förening på jorden.

Den första tår, som i dagarnes begynnelse brände på den mörknande marken, var afskedets; de sista, som mot den skola falla, blifva skiljmessans; deras källa är den, som sist af alla här nere skall uttorka. I kännen det ju redan alla, huru bittra dessa äro. Ty huru få stunder än lifvet må tälja, afskedets finnas dock bland dem med outplånliga drag tecknade. Mången ibland Eder har redan sett modersögat, som ännu med de sista, uppflammande blickarne sökte edert eget, slockna; då slocknade för långlig tid uti tårar all eder glädje. Mången har känt fadersfamnen, kyld af dödens omarmning, stelna; då blef kulen

vinter den enda årstid, som fanns för edert eget hjerta, äfven om sommaren tände sina lusteldar på den blåa himlen. Dock I hafven ej sörjt såsom hedningarne, *de der intet hopp hafva*. Er inre blick har märkt, huru den älskande handen blifvit utsträckt ifrån andra sidan af griften för att fatta edra. I hafven måhända känt någon gång i qvällens tysta stund, huru de bortgångnes hamnar sväfvade omkring Eder, följande ännu edra steg på den jord, der I tycken Eder så öfvergifne, så lemnade åt Er sjelfve, sedan *de* lemnat Eder. De hviskade ju då till Eder Frälsarens ord, det Han sade sina bedröfvade lärjungar, när Han skulle för en tid skiljas ifrån dem: *Jag skall återse eder*.

Dock afskedssuckar uppstiga så tunga ur så månet beklämdt bröst, ehuru de icke frampressas på dödens kalla bäddar. Äfven den domen står evinnerligen fast, att, ehuru vännerna ännu bebo samma stora hus, hvars gemensamma grundval är den vida jorden, och till hvars tak samma himmel hvälfver sig, och som upplyses af ett och samma ljus, det *dagen* för dem alla gemensamt tändt, de måste vandra bort på banor, som brytas åt fjerran skilda håll ofta utan hopp, att dessa någonsin skola råka hvarannan. Äfven de föreningar, som stiftades af den trognaste vänskap, genom gemensamt nit för stora ändamål, för ljus och sanning, för ära och tro, upplösas alla, och de, hvilka dem ingått, skingras likt vindarne, ilande åt olika nejder af verlden. *Då vardt en stor gråt med allom dem, sörjande mest för det ordets skull, att de icke mera skulle få se hans ansigte*. Så förtäljer Skriften om Pauli skiljsmessa från sina trogna vänner i Efesus. Det ligger en försmak af dödens bitterhet uti skiljsmessen från den, man älskat, och denna tömmer jag i rågadt mått i denna stund, som är den sista, på hvilken det är mig förunnadt att tala till Eder. Ja, efter några ögonblick skall denna röst, som jag redan i månet flyktande är så ofta, så gerna till Eder höjt, förklinga. Hvar finnes tröst för en skiljsmessa sådan, den nu förestår mig? O! tröstens bud sändes till mitt bedröfvade hjerta från jord och himmel. Det hviskar mig, att min stämma ej spårlöst skall

sjunka ibland Eder ner, att ett genljud deraf skall dallra ännu i mångens bröst, ehuru den af Eder icke förnimmes mera, att vi icke skola vara helt och hållet skilda, om än vi aldrig mer skulle återse hvarandra.

Midt ibland sorgens töckengestalter framträder klart i denna, det sista afskedets stund all den glädje, som det lärarekall, jag nu nedlägger, mången gång i rikt mått skänkt mig. Jag minnes lifligt, huru I med glädjestrålände ögon, med öppna hjertan, emottagit de bilder af det, jorden alstrat skönast och härligast, dem jag sökt ställa för edra blickar. „I ären mina vingar”, sade fordom en konung till den här, som följde honom på hans ärofulla tåg. „I ären mina vingar”, har äfven mången lärare tänkt, då han såg sig omgifven af lyssnande lärjungar. Så tänkte äfven jag, när jag kände själen lyfta sig, då jag skulle besvärja fram inför Eder det förflutnas kolossala skuggor. Tungt är lärarens kall mången gång. Hans ord måste stelna till is, innan de hinna öfver hans läppar, äfven om de flyta från det varmaste hjerta, då de mötas af kall likgiltighet, af stel håglöshet. Huru lycklig kan jag ej prisa mig, då min erfarenhet är en helt annan. Men äfven detta ökar afskedets bitterhet nu, då jag drifven af hjertats oroliga slag hastar ut okända öden till mötes, då jag färdas, såsom aposteln säger: *icke vetande hvad mig öfvergå skall*, försakande de förhållanden, i hvilka jag i allmänhet känt mig så väl, och medtagande från dem blott *minnen*, hvilka, äfven då de äro skönast, visa sig endast som en af den nedgående solen guldbestänkt dimma, hvarur de föremål, på hvilka ögat dagen lång gerna hvilat, knappt mera igenkänneliga se opp till oss.

Jag vet, att I för mig hyst vänskap; min innerligaste vänskap tackar Er därför i dag. Jag vet, att I städse nära och fjeran räknat mig bland dem, som menat Er väl; detta har förorsakat mig stor tillfredsställelse, ty jag är öfvertygad derom, att eder välvilja slutit sig kring mig endast därför, att jag efter förmåga hos Eder sökt lifva värman för allt det, hvilket syntes mig rätt och skönt. *Silfver och guld hafver icke jag, men det jag hafver, gifver jag Eder*, säger aposteln Petrus.

Så hafver äfven jag gifvit det bästa, jag egt i min makt; jag hafver anförtrött i eder trogna vård min egen själ och jag vet, att den är i godt förvar sålunda. I eder krets har jag sett den sista strimman af min ungdomsdags aftonrodnad förblekna. Mången förhoppning har måhända förvissnad fallit ned för mina fötter; mången pröfvande erfarenhet har lägrat sig tung på mitt hjerta; men den Högste ske pris, allt detta har icke förmått förbittra detsamma. Det kan ännu glädja sig oändligt, kan älska odödligt det goda, som så ymnigt på jorden finnes, huru mycket man än må klaga öfver dess förderf, huru ofta man än med grämlse må utropa, att tiden är ond.

Mycket, mycket ville jag ännu så gerna tala till Eder. Den tanken är mig så bitter, att jag snart måste säga det ord som blir mitt sista till Eder, men den flyende stunden bjuder mig dock att sluta. — När Nordens höststormar nästa gång skaka bort de guluade löfven, som sorgligt i vårt land härma Hesperiens frukter, då har jag måhända följt den väg, de *kulna* vindarne och flyttfåglarne anvisa mot Söder, och hamnat der längre än de förre, främling liksom de senare. Då blommor sommaren ännu i rikt skiftande lefnadslust på Italiens jord. Jag ser kanske Sorrentos paradisiska kuster, famnande med af odödliga blommor prydda armar Bajas klara vik, hvori den nedgående solen småningom sänker sina afklädda strålar, ännu i sin afskedsstund så skön, att det synes omöjligt, det hon mera någonsin skall kunna uppstå lika härlig igen, och hänförande åskådarens tjusta öga till önsknigen att slocknande få åtfölja henne. Jag ser på andra sidan sjelfva töckenpelarene, som höja sig ur Vesuvii af dunkel glöd förtärda barm, ljusnande skimra och hellre hotande sväfva mot skyn, än de skulle vilja sänka sig ned att förhärja en jord sådan som den, hvilken under dem utbreder sin rikt skiftande prakt. Underbara synas mig väl då denna jord, detta haf, dessa svigtande stoder, liksom om de glödande rosengårdar, dem en sommarqväll för oss diktar på fästet ofvan den stigande dimman vid vesterns rand, begränsade längre bort af ljusblå azur, hade sänkt sig ned mot sydlandsk mark, lockade och besegrade af Söderns himmel. Men

om jag ock hunne till dessa ställen, der min längtan så länge, länge redan före mig varit, skall jag dock äfven i sådana stunder känna mig ensam lik en suck, hvilken sändes ut i den omätliga rymden.

Eller måhända står jag vid Brentas mångbesjungna strand en natt och ser, hur månen gjuter sitt silfverregn med en för oss otrolig rikedom ned i dess bölja, hvari marmorpalatsernas allvarliga, af åldren krökta skuggor, redan gått att spegla sig, darrande, då de skåda sig sjelfva så förfallna. Jag känner flåkten bära till mig dofter från glödande oranger, hör det brutna sorlet af ett folk, som leker på sin storhets, sin äras oförgångliga kyrkogårdar, ser skarornas hvimmel på det frejdade Markustorget. Men glädjelöst är för mig detta hvimmel, utan betydelse dess halfqväfd jubel. Ty ingen varm hand räcker sig fram derur att fatta uti min, ingen hjertlig blick frågar mig om min känsla vid allt detta, intet hjerta skulle der dela *min* fröjd. Då skall midt ur detta för mig främmande gny minnet af Eder, med hvilka jag så mången gång i tanken anträdt färden till „hafvets stolta drottning” eller till världens jättegaf, till det eviga Rom, eller andra genom natur eller handling frejdade ställen, lifligt framträda för min inre blick — och jag skall då dubbelt känna, huru mycket det var, som jag öfvergifvit i denna stund och önska att än en gång se Eder alla, alla åter.

Men jag vet, att detta skall förblifva endast en önskan, klädd i djup sorgdrägt, emedan den aldrig på jorden skall gå i fullbordan. En efter annan går I bort från detta förberedande läroverk för att upptagas i lifvets egen högskola, der sträng, men oväldig pröfning med Eder anställes. Olika skall väl det slutliga utslaget deröfver utfalla; men intet tvifvel kan derom uppstå, att den, som medfört de bästa *grunder*, lagda ej af endast hopade och osammanhängande kunskapsmassor och *utantills* anbragdt lärdomsglitter, men af pröfvande och ordnad vetande, och framför allt af redlighet och kraft i vilja, af öppenhet och klarhet i sinnet, skall stå sig dervid bäst — åtminstone i längden. Men hvilka utsigter än de stundande dagarne må lofva Eder, bören I dock, liksom vikingen, tänka att:

Bäst är vara färdig för medgång som fall.

Det är blott ett steg mellan mig och döden, sade fordom en man, stadd i stor fara. Så kunnen äfven I säga till Eder sjelfva, ehuru fullt af lif än hjertat klappar uti edert bröst, såsom ville det trotsa sekel. Den väg, I utvalt, är farans ärofulla stråt. Eder bana går, liksom stråten mångenstädes i vårt land, öfver branta åsar, på hvardera sidan om hvilka bottenlösa sjöars afgrund spärra opp sina gap. *I döden frågar man icke, huru länge en lefvat*, heter det i Skriften, och om hvem skulle väl detta gälla mera än om Eder, I krigets offersvenner. Mitt hjerta gripes af djup rysning, när jag framför mig ser Eder, I utkorade för stridens blodiga lekar och bakom mig har den dunkla taflan, i hvilken med gyllene skrift stå inristade namnen på de bland Edra förutgångne kamrater, som före Eder dött hjeltarnes naturliga död på ärans blodiga bäddar. Äfven af Eder skall mången anförtro den ett äradt namn, derpå kunna vi ej tvifla. Men hvilka dertill äro bestämda, det kan ingen vishet säga oss. Det vet blott en Ende. Och det är godt för oss, att vi det ej veta. Men hvad jag *vet* är, att ingen bland Eder skall tveka, då äran skakar i mörka urnor sina lotter, att uttaga den, som anvisar honom platsen, hvarest faran vuxit störst. I tillhören ju ett folk, som redan länge icke vetat namnet på en sådan tvekan, då det gälde fosterjorden och dess furstar. I veten ju, att detta folk som *en* man med oafvända blickar följer edra steg på sådan bana, att det betraktar Er som vårdare af sin dyrköpta hjelteära, att det därför frikostigt fostrar Eder med värdet af sin svett och möda.

Skön är dock eder lott, äfven om Försynen skulle kalla Eder bort i edra *halfva dagar*, när I kunnen taga med Eder bortom lifvets gräns öfvertygelsen derom, att I uppfyllt Skriftens härliga ord: *jag hafver kämpat en god kamp, jag hafver fullbordat loppet, jag hafver behållit trona*. Dock denna öfvertygelse kan endast sänka sig till ett döende hjerta, som icke hänfördes endast af den ögonblickligt uppfammande känslan, af begäret efter vansklig, vilkorlig utmärkelse, af den lättsinniga tanklöshet, som leker med lifvet och döden. Nej, i åtan-

ken på en Gud, som befaller och hägnar det goda, i tron på en högre tingens ordning, der allt rätt och ädelt har sin framgång och lön, i vissheten, att den, som kämpat för sanning och fäderns jord, har odödlighetens medborgarerrätt, deri ligger kraften, hjältemodet och den i döden segrande dygden." Så talade öfverträffeligt en stor författare till ynglingar, hvilka fostrades till samma värf som I, men på en annan fosterjord. Och gån I med sådan öfvertygelse in, der hjältestriden är hetast, för att deri tända upp Edert sinne, kunnen äfven I, om än döden tidigt skulle bjuda Eder sitt kalla välkomsthandslag, följa honom bort och

„dö, och säga: jag har lefvat“.

såsom skalden sjunger om en ung hjelte, hvilken, innan han ännu hunnit tälja ens så många lefnadsdagar, som mången bland Eder, gick

„med helteifver i den vilda tiden“

att höja sin arm till vårt fäderneslands försvar, och tidigt hunnen af sitt öde,

— „dödde

Den herrligaste död det kan beskära.“

Och måhända skola häfderna anse bedriften, den någon af Eder utfört, värd att upptagas i odödligt förvar inom det Pantheon, hvarpå de till dagarnes ända oafbrutet bygga, och vår efterverld på dettas ovanskliga pelare läsa ett, nu obemärkt namn djupt inpregladt. O! har det någon gång lyckats mig att leda edra unga hjertan till ett tänkesätt, som kan göra detta möjligt, då må hur snart som helst, när I återvänden till hemmet, edert öra hinnas af ett ovisst ljud derom, att vinterns snöflockar leka på min graf i någon bortglömd dal. Kanske finnes det då en eller annan bland Eder, för hvilken denna icke synes alltför aflägsen; kanske jäfva åtminstone icke dessa den öfvertygelsen, jag tagit med mig bortom griften, att äfven jag ej lefvat helt och hållet förgäfvess. Och äfven nu medför jag den tröst i afskedets bittra stund, att, om än mången skall förmå bättre än jag meddela Eder margfaldig klokskap och lärdom, ingen skall

mena med Eder bättre än jag, intet hjerta, så länge det än slår sina slag, klappa varmare för allas eder välgång än mitt. I kärleken till Eder är jag jemngod med hvem det än vara månde.

TAL

vid

HELSINGFORS' BIBELSÄLLSKAPS

allmänna sammankomst

DEN 17 MARS 1841.

När dagen grytt, och ljusets ilbud med lösta vingar sväfvat öfver naturen, spritter lifvets kraft i henne under tusen sinom tusen skiftande yttringar. Den *djupa* forskarens blick söker då att tränga in till det innersta af den lifsprocess, som klappar i skapelsens hjerta; han skulle gerna luta sitt öra emot detta för att få räkna alla dess slag. Hans tanke skulle önska uppskrifva de lagar, som knyta ihop de mångfaldiga, i oändlig olikhet tecknade bladen till en enda krans kring Skaparens panna. En annan betraktare fäster sitt öga deremot endast vid de *yttre fenomenerna*, upptecknar dem, häpnande öfver deras mångfald eller hänryckt af deras skönhet, hvori de verkande, kämpande urkrafterna i försoning och harmoni sig speglar. — Sammalunda förhåller det sig äfven, då öfver ett folk den dag har uppgått, hvars sol är Jesus Kristus, hvori *"är lifvet; och lifvet är menniskornas ljus."* Hvad kan vara härligare, heligare, menniskan värdigare än att — likasom den lärjungen, som Jesus älskade, lutade sig till Hans bröst — luta hela sin själs hjerta mot den heliga sanningens eget för att förnimma de slag, hvilka der klappat och evigt klappa, väckande det ena folkslaget efter det andra till ett nytt andeligt lif. De bäste, de ädlaste bland dödlige hafva så gjort, allt ifrån den först kallade apostelen allt intill den, till hvilken det manande Ordet ljuder i detta ögonblick. De kristna församlingarne hafva med andakt lyssnat till den saliggörande lärans evangeliska bud och sökt blicka in i det andliga ljusets källa, den evigt klara. Och sina bästa stunder i sitt lif hafva de sålunda lefvat. — Men det är

ju ej heller något ondt deri att blicka på de *verkningar*, kristendomens sanningar framkallat, sådana de framträd i nationernas handlingar, som blifvit ledda af dess himlaljus, och uti de öden, till hvilka det visat desamma vägen. Jag, den oinvigde, skall därför söka med några drag teckna det inflytande, kristendomens anda på det finska folkets anda under dess utveckling utöfvat. Hvad än ett sådant ämne må vara, främmande kan det dock ej synas för ett bibelsällskaps, allra minst för ett finskt bibelsällskaps högtidsstunder. Men att sammantränga framställningen af alla lifsyttningar under den sju sekel långa kristliga dag, medan hvilken det finska folket skridit fram till sitt utsatta mål, att sammantränga den inom kretsen af en hastigt flyktande stund skulle öfverstiga hvilken kraft som helst. Och mindre än någon vet jag mig dertill ega förmåga. Att vilja här framställa *allt* vore en målares försök att på ett enda blad gifva bilden af allt det, som på samma stund timar inom världens hela vida rund. Liksom svalan under ilande flygt kretsande omkring det tak, hvarvid den föddes, än här än der sänker spetsen af sin vinge till jorden eller vågen, måste därför tanken endast flyktigt vidröra de föremål, som ett efter annat möta honom.

Jag vet icke, om det ej möjligen händt mig, såsom i alla tider så mången annan, att kärleken till det land, der de först sett dagens ljus, gjort dem solblinde, så att de ej förmått se sakerna i deras rätta, kalla vinterdager. Mig synes det dock — och inför barn af samma fosterland vågar jag väl förtälja denna syn — att få folkslags öden hafva blifvit ledda, så långt blicken kan tränga tillbaka, lika underbarligen af Försynens *synbara* hand som det finska folkets. Denna tro låter måhända nog gammaltestamentlig, men okristlig kan den väl ej heller vara. Ty när denna tro på högre ledning af folkslagens öden än den, som mensklig arm- eller själskraft sjelf kan utstaka, blifvit borttryckt, lemnas rymden både *deroppe* och härnere nog förarmad på ljus, hvad stjernor än må tindra i natten.

Lik ett sandomhvirfladt träd i en jätteöken, växte i uråldsta tider enligt all sannolikhet den finska stammen i Asiens ödemarker, som trotsigt lyfta sina kala hjessor mot en himmel,

hvarifrån de hoppas och begära intet. Vildare än annorstädes på jordklotet rasade stormarne städse i dessa öknar. Och när de fingo en stund makt öfver folkens sinnen, hvilka der fasthöllo sig, kastades dessa åt skiljda håll, nedåt mot slättmarken vida omkring. Så bortsopades äfven de finska folkstammarne likt höstliga löf från torra grenar och ströddes öfver de nordliga landen. Och längre än något annat slungades bort våra egentliga förfäder, ända dit, hvarest haf från alla håll kastade sina aldrig igenfyllda grafvar för de flyktige vandrarnes väg. Ett steg till, och de skulle för evigt hafva sjunkit dit ned, försvinnande från folkslagens ättelängder.

Men när de stapplade hän mot midnattens kuster, var det dock ej till den dunkla, bortglömda undergången, de leddes. Vål aflägsnade de sig städse mer och mer ifrån det Thabors höjder, hvaremot de första strålarne af Kristi förklaring på jorden sig brutit. Men liksom verldsomseglaren, ehuru han allt mer och mer tyckes aflägsna sig från hemlandets kust, i sjelfva verket åter är det närmast, när han skridit längst derifrån, så nalkades våra förfäder, ehuru vallfärdande, som det tyckes allt längre bort ifrån den heliga grafven, likväl allt närmare det ljus, hvilket derifrån utströmmande skulle skina klart öfver de mörka landen. Allt närmare gingo de den dag till mötes, då den profetia, som klingade från Davids harpa om Herran, skulle gå i fullbordan, då Han skulle *vara rådandes ifrån det ena hafvet till det andra.*

Ja! Ej från de nejder, öfver hvilkas berg solen går upp, var det bestämdt, att kristendomens ljus skulle flöda ned till det finska folket. Det utgick till vår fäder från trakter, der dagarne blifva de längsta, när det engång sent omsider hunnit till midsommar: från Norden. Ej så snabbt som de med bäfvan sedda vikinga-flaggorna, hvilka nordanvindarne kastade mot söderns kuster, flög från Södern upp mot Norden den andas fläkt, som skakat hvartenda hjerta i de nejder, från hvilka hela folkslag strömmat mot den heliga klippgrafven, likt oceaner mot en klippig ö, ställd i deras medelpunkt. Men ej tidens längd, ej vägens, som förde till målet, hade mattat kristendomens kraft, ej

kölden, som mötte *vid* målet, gjort kristendomens värma sval i de mäns hjertan, som blifvit vigda till dess offeraltaren i nord-landen. Denna eld hade bortsmält något af isen i de skandinaviska folkens hjeltelynnen. Lik en skatt af guld, den de tagit ombord på sitt vikingaskepp, emedan den kunde blifva dem nyttig, hade de upptagit den skatt, kristendomen erbjöd, troende, att den kunde gagna dem, när de skulle vara stadda i nöd. Den arm, på hvars senor de sig stödt, liksom trädet på sin rot, och den, de dittills höjt till försvar för förgängliga, kämpande gudar, den skulle de nu höja för att utvidga den oförvanskliga, fridsälla Gudens rike. Och vesterlandets i Norden söner drogo hän, med korset framför sig och bakom sig mord och brand, till österlandet i Norden — till våra fäders land. Hurudan var den jordmån, kristendomens heliga utsäde flygande för vinden skulle bakom detta lands klippiga stränder finna i dess folks sinnen? Svarets spridda ljud skalla genom seklen. Vi skola söka att fånga dem, att binda dem tillsamman till ord, fastän snart förgängliga, bortdöende.

Det var en tid — och den ligger ej alldeles fjerran ifrån oss — då, väckt af en titan i snillets och lärdomens verld, af Rudbeck, den tanken satte mer än en fornforskarens alla krafter i rörelse, att det finska folket var en bortkastad gren af Israëls tio stammar, dem Salmanassar med hård hand planterat om från Jordans stränder långt bort i det inre Asiens öde land. Äfven för de ljusast seende mäns blickar låg på de tiderna den väg, hvarpå våra förfäder derifrån dragit till sina nya hemvist, i så-dan klarhet, att de varit färdiga att när som helst gå in i döden för att styrka sanningen af sin tro. Löjets kalla morgon-fläktar hafva i en nyare tid blåst allaredan bort dessa drömmar. Och de hafva också troligen föga varit värda något annat öde. Men äfven vid äfventyr att öka antalet af dessa förkastade drömmar, skall jag öfver dem våga en anmärkning. Det synes mig nämligen märkvärdigt, att, ehuru man, sökande att inympa den finska grenen på den stam, hvarur det *jordiska* af kristendomens första telning äfven uppspirat, med omätligt slöseri af skarpsinnighet och kunskaper kastade sig öfver de minsta detal-

jer, hvilka, om de än kunnat framledas till klaraste bevisning, skulle ha bevisat föga för det hela — att man, säger jag, der-vid förbisåg till det mesta en hufvudomständighet, den der — om man nödvändigt ville söka bevis för det, som ingen dödlig någonsin kan bevisa — kraftigare än alla tillkonstlade ordlikheter skulle ha talat därför. Förvillande sig i sådana irrgångar af språkljudens likstämmighet, hade man icke mera ett öra för det *förnuftiga* djupet, inom hvars krets dessa ljud böja sig till organer för ett *menskligt* tungomål. Man *fäste* sig föga vid den likhet, som uppkommer vid mätningen af den andes djup, som arbetade sig fram såväl i Israëls folk som i det finska; ej vid den gigantiska djerfheten af den fantasi, som breder sina rosenvingar öfver hebreernes poesi likasom våra förfäders; ej vid den ljufhet, som derunder flyter fram lik bäckar af mjölk och honing, mellan styckade bergjättar. Äfven en sådan likhet talar visserligen oändligen litet för de jemförda folkens stamförvantskap, men det är dock en likhet, som förtjenat att talas om, när frågan kastas åt det hållet.

Sådant var det folk, mot hvilket den katolska kyrkans banérförare i Norden, den helige konung Erik drog. Den helige mannens sak *måste* ju äfven vara den heligare, mot hvilken *hedningarnes* skulle till sitt värde sjunka ner i stoftet. Men skulle äfven framgångens, segerns svärd snart stöta den dit ned? Svaret på denna fråga var ej så lätt att förutse, som att detta svar skulle heta *ja* var att önska åtminstone för dem, som först dragit ut detta svärd, och dem, hvilka dertill manat.

Mycket talade för hoppet om kristendomens snara seger och lofvade, att äfven det finska folket skulle böja sina knän inför Dens namn, *hvari alla släkter på jorden skulle välsignade varda*. Skulle ej *Ordet* annammas af det folk, för vilkas *vise ordets* kraft var det högsta öfver allting i naturen. För att hemta *det* ord, de behöfde, hade de ju trotsat tusen faror, färdats öfver de „nio haf”, om hvilka sångerna förtälja, öfver många länder, uppsökt lefvande, uppsökt äfven de döda. Nu kom ju ordet sjelfmant till dem. En källas våg förslog till att rentvå dem och göra dem värdiga att annamma det. Hvi annammade de

det ej med uppräckta händer och hjertan? O! det var ej det ordet, *deras* vise vetat eftertrakta. Det tycktes ju för sin framgång behöfva svärd. Var det vanmäktigare än de vises ord, hvilket egde i sig sjelft nog kraft? Huru kunde de blinda hedningar genast förnimma, att det ord, hvilket af menskliga tillsatser af våld och förstöring, roflystnad och bojor skymdt, nu erbjöds dem, var detsamma, som skulle varda *helvetets portar öfvermäktigt*? Men om än i början gällde äfven det finska folket de ord, hvilka läsas i Apostlagerningarnes sista kapitel: *detta folks hjerta är förhärdt, och de höra svårliga med sin öron, och sin ögon hafva de igenlyckt, att de icke någon tid skola se med ögonen och höra med öronen, och förstå med hjertat, att de måtte omvändas* — så kom dock omsider den tid, då det skulle veterligt vara, att denna Guds salighet är sänd till Hedningarne, och de skola hörat.

Och väl äfven oss, att våra fäder fingo hörat! Ho kan säga, hvilken bland nattväkterne skulle dåna äfven ibland oss, om de ej blifvit ledda af kristendomens ljus, som var deras fötters lykta? Och härom gäller om någonsin Skriftens ord: *ringa är meniskornas verk, huru stark hon än må berömma sig vara. Men lofvad vare Herren Gud, Israëls Gud, den alena under görer, ock lofvadt vare Hans herrliga namn evinnerliga: och alla land vare full af hans äro.* — Väl visade sig Herren först för våra förfäder sådan han mötte Josua vid Jerikos murar, såsom den der hade ett draget svärd i sin hand. Men när detta svärd hade genomlungat våra förfäder, så att det hedna folket vardt nedergjordt, uppstod småningom ett nytt slägte, förnyadt, förädladt såväl för jorden som för himlen. Ty gäller det om något folk, att, *när det fått Kristum, har det fått allt med honom*, sannerligen gäller det om det finska.

Då vi slå opp bladen, på hvilka häfderna tecknat nationernas öden, visar det sig, att, när de bott i rika, sköna, soliga nejder, hafva de kunnat höja sig opp till en förädlad mensklighet, hafva de förmått i ädla gestalter låta framträda de anlag, som i dem varit nedlagda till framtida utveckling, hafva de mäk-

tat *uttala* skönt i ord, i ljud, i färg, i marmor de ämnen till skönhet, som brunnit i deras hjertan, äfven om kristendomens svärd icke löst deras tungas band. De hafva kastat barbariets bojor sönderbrutna för sina fötter, deras andar hafva svingat sig opp till humanitet, hvarur ädelhet blickat fram med klara ögon, om än lånade af hedna gudar. Annorlunda är det dock hardt nära utan undantag med folkslag, neddragna till jorden af en ogifmild natur, som till återskänk för sina karga, torftiga gåfvor fordrar, att mottagaren med kropp och själ skall öfverlemna sig till lifegen åt den gifvande. Det är dock ett tröstlöst, nära nog djuriskt lif att nödgas slafva endast för den timliga bergningen eller att nöta bort all styrka endast på sträfvet att ej stupa under den tunga, som samhället gör oundviklig. Om ej till ett sådant folk en osedd hand räckes ned från höjden, som upprättar de dignande, om ett himmelskt hopp ej sänker sig till de staplande för att dem stödja, om ej ett himmelskt ljus kringstrålar dem, som i *mörkret vandra och i nödens, dödsens skugga* — då måste äfven de härligaste anlag hos folkslagen myllas ned i gruset, liksom de lemningar af forntida odling, man än i dag träffar uti de tschudiska grifterna bland Asiens ödemarker. Men de strålande utsigterna, utbredda öfver himmelen, vidga deras horisont, hvilka annars skulle varsna endast nöd och förderf omkring sig under sin dystra vandring genom lifvet och vid dess mål: en ännu tomare, tröstlösare graf. Lysta af det ljus, kristendomen bland våra förfäder tändt, förmå vi äfven klarligen se, hvad anlag hos dem skulle förtvinat, om *det* aldrig för dem brunnit.

Och liksom de tända ljusen samla om julqvällen, hur kall den än är, en slägts alla medlemmar omkring sig, så samlade ock kristendomens härlighet det ena folket efter det andra till en stor kristlig släkt och skall fortfara att dem församla, till dess den profetian nått sin fullbordan: *det skall vara ett bönehus och en kyrka.*

Då detta ljus först trängde till våra fäder, höll påfveväldet ännu alla de *synliga* trådarne, hvilka sammanbundo folkslagens hjertan, uti sin hand, liksom fullmånen sina alla strålar. Hvem

skulle väl då för tiden hafva vårdat sig derom, att ett finskt folk fanns till på jorden, om ej Kristi bud till sina apostlar, att de skulle gå ut i hela världen och lära allt folk, äfven på det omsider funnit sin tillämpning? Hvem hade väl bekymrat sig derom, att ett vildt folk till, liksom så många andra, i sina skogars natt slets om rofven med skogens öfriga åboer, de vilda djuren? Hvem skulle tälja deras strider? Hvem räkna deras fallna? Hvem ömka sig öfver deras undergång? Dertill fordrades ett annat intresse än nyfikenhetens, en högre nytta än egennyttans, hvilken hade så ringa skördar att inberga i de öde landen. Dertill erfordrades, att det finska folkets sak skulle göras till Guds sak. En af de älsta tungor, som förtäljt ett ord om de finska folken, säger, att de voro genom sin ytterliga torftighet bragta derhän, att de syntes säkre såväl emot gudar som emot menniskor och att de kommit så långt i förmågan att umbära, att de ej ens behöfde bilda en önskan. Det är samma åsigt, som genomgått alla kraftiga naturer i hedendomen. De sträfvade, då motgången fallit öfver dem, att göra sitt hjerta så tomt, att ingen yttre makt skulle hafva någonting att der sköfla. Kristendomen deremot gör det fullt af himmelskt hopp i samma afsigt.

När solen i nyfödd härlighet går upp öfver naturen, hafva stjernornas och månans sken, som gjorde, att man i natten dock såg annat än idel natt, allaredan förbleknat, och i den nya dagens glädje har sjelfva minnet af de nattliga blossen försvunnit. Så skedde det ock, när protestantismen bröt nya banor för ljustet, att man föga mera ville kännas vid eller erkänna, i hvilken förbindelse menskligheten stod till den påfviska hierarkin, sådan pen i sina ädlaste gestalter sig uppenbarade. Men när dagen hunnit skrida längre fram, har man fått tid att anvisa äfven den sin plats bland ljusfenomenerna i mensklighetens utveckling. Och få äro väl äfven de, hvilka skulle framstå i en mera — skall jag våga uttala det? — nästan förtrollande dager. Eller hvad kan väl härligare uppenbara andans makt än den andliga makten, sådan den uppenbarade sig, då t. ex. en Innocentius den III och IV såsom dess målsmän förde dess talan — för

verlden. Skönare har den verldsliga makten aldrig blifvit framtedd än i den hohenstaufiske Fredrik den II:s person. Och äfven i sådan rustning måste den, framträdande i kamp mot andans välde, besegrad, men försonad böja knä inför detsamma. Det var ej ljusets urgamla strid mot mörkret, som sålunda utkämpades; det var morgonstjernans mot morgonsolen.

Med dyster blick skådade dock flera af de tidernas djupa själar på den sålunda *utåt* vända uppenbarelsen af andans herrlighet i lekamliga gestalter. De kastade med ängslig ifver bort allt det, som tycktes dem vara blott *sken*, brytande sig mot jordiska föremål. Men såsom om det varit af sådant irrsken, stungos deras ögon af många föremål, hvilka voro någonting helt annat. Så familjelifvets band, egendom, konst, vetenskap. Någon gång höljde tagelskjortan en obändigare förmäthenhet än purpurmanteln; den tomaste hand utsträcktes med större anspråk än den med guld mest uppfyllda. Slafven, som Kristus dock kallat till frihet, utstöttes uttryckligen af ordens reglorna från möjlighet att upptagas i predikaremunkarnes samqväm. Denna sida af taflan är omtöcknad af slagskuggor. Den har dock en annan, som framstår förklarad i ovansklig dager. Icke heller öfverallt fördömdes konst och vetenskap såsom ränker och onda funder hopsmida af mörkrets furste, ej öfverallt brännmärktes ett menskligt njutet lif såsom menniskan ovärdigt, såsom en Baals tjenst. Framför allt hade en ljusare tolkning af Kristi lära byggt bo under vingarne af Albions hafsörn, som då ännu icke begynt sträcka dem ut öfver världen. Såsom dufvan på olivens gren, sväfvade i blåa rymden på någon grönskande holme vid Englands kuster fromma män, hvilka ej förmenade, att allt ljus borde utsläckas, att världen borde förvandlas till *ena skepp*, för att kristendomen skulle desto klarare ensam få lysa derunder. Och lika varmt och innerligt som någon på de tiderna brunno de af nit att samla så många som möjligt bland jordens folk kring Jesu fridfulla kors.

Från England utgick äfven den förste apostel till våra förfäder och efterföljdes af flera, hvilkas vagga stått i samma hem som hans. Och äfven detta var en lycka för de vilda

männer, med hvilka de inlätto sig i strid. Det var ej *tiggare-munkar*, som ett folk, hvars enda arfdel var armod och ett djupt sinne, behöfde. Det behöfde tänkande andar, hvilka ägde att utså i sådan jordmån frön till blifvande skördar. De förefunno män, hvilka likt dem i Efesus hade *brukat förvetne konster*. De skulle besegra dem med *vetandets*. Vål fanns ingen, den der lik guldsmeden Demetrius i samma stad skulle hafva satt sig emot den nya läran, *emedan han hade en stor vinning af att göra silfvertempel* eller något dylikt, hvarom det skulle heta: *det är icke gudar, som göres med menniskohänder* — men ej heller lockade någon utsigt till jordisk vinning de hjertan, hvilka eftertraktade sådant, till dessa öde ställen, der ej ens annan *ära* än undergångens vinkade, ingen annan vinning än himlen väntade, ingen annan krona än martyrkronan flätades af hårda händer. När den väldige biskop Thomas sökte åt sig uppresa ett välde, som var af denna verlden, så krossades hans eget sinne omsider under bördan af hans egna vidtutseende planer.

Småningom bundos våra förfäders händer, så att de ej mera stötte ifrån sig den välgerning, hvarom samma tiders krönikeskrifvare Paulus Juusten säger: „den såsom varande evig och andelig öfverstrålar oändeligen alla öfriga lekamliga och jordiska välgerningar.” Men dessa sistnämnda uteblefvo icke heller. Ty i fullbordan gick småningom det gamla ordet: *när öfver oss utgjuten varder Anden af höjdene, så skall då öknen varda till en åkermark och åkermarken för en skog räknad blifva. Och rätten skall bo i öknen och rättfärdigheten.*

I en så blid gestalt framträdde visserligen kristendomen ej, då den tog sina första steg på våra fäders jord. I dess härolders händer skramlade de dubbla bojorna, som tycktes hota att fjettra ej blott det vilda folkets fria händer, men äfven dess fria sinnen. Man har någon gång ställt sig okunnig om betydelsen af Birger Jarls stod, hvilken ännu ett sekel efter den tid, då den helige Henrik ljutit martyrdöden, restes upp på tinnarne af Tavastehus' borg. Men om man skärskådar när-

mare Jarlens gestalt, ställd mellan kalken och lågan ur bålet, när man ser honom med hotfull blick bära ej allenast fascies, men äfven det mångknutade gisslet, måste okunnigheten om meningen af denna symbolik snart nog förvandlas i en låtsad. Våld ställde sig dock trotsigt mot våld. Ej blott åt de kristnas Gud offrades blodiga slagtoffer. Men äfven andra offer aftvang nöden. Våldets jättekrafter framkallade dvergarnes slughet och list. Öfver det folk, bland hvilket det sköna ordspråket: *sana-nasta mies*, „en man vid sitt ord” är hemfödt, klagar påfven Alexander III i ett bref till Upsalas biskop Stephan bitterliga, att: „Finnarne städse, då *fiendernes*” — detta ord nyttjar påfven sjelf — „här tränger på dem, lofva att hålla den kristna tron i helgd och anhålla om förkunnare af den kristna lagen, men, när hären dragit sig tillbaka, afsvärja de tron, akta predikanterne ringa och förfölja dem.” Den helige fadren kan ej undertrycka den förmodan, „att de gjort sig i dubbelt mått till Gehennas barn, att deras lif ligger försänkt i jordiska ting, medan de himmelska skattas för intet.” För att leda finnarne fram till himlen yrkar han således, att de skola insnärjas så, att de ej kunna draga sin fot tillbaka eller undgå ledarenes klokhet. Fåfång var dock länge såväl våldets som listens alla ansträngningar. Den om Finlands omvändelse och andra angelägenheter så utomordentligt nitiske påfven Gregorius IX skriver, att „ett folk, som kallas tavastar, hvilket fordom med mycken möda och besvärlighet befunnits vara omvänt till den katolska kyrkan, återigen med barbarers tillhjälp och djefvulens medverkan i grund förstört den unga planteringen af Guds församling, att det våldsamt förgör de små, för hvilka Kristi ljus i döpelsen lyst, och framdrifver kring heliga träd de äldre såsom offer åt onda demoner.” — Här möttes påfvens sändebud ej af furstar, hvilka, lockade att dagtinga på de hedna gudarnes vägnar, kunde drifva skockar af undersåtare till att genom dopet blifva delaktiga af de fördelar, som erbjödos. Till försvar för det, de ansågo efter sitt sätt att se heligast, hade upprest sig de annars spridda männerna i täta massor, mottagande långsamt intryck och svåra att betämja, att öfvertygas med skäl, hemtade från

styrkan. Men när en nyfödd väckelse till sannt, verkligt lif träder upp, springa först enstaka gnistor fram ända till det innersta af fiendens läger, antändande ädla, hastigare eldfångda sinnen. Branden växer småningom, värmande, renande. Så vann äfven katolicismen öfverhanden öfver våra förfäders trotsiga ståndaktighet. Under ingen annan gestalt skulle också kristendomen först kunnat på dem göra så djupt intryck. En religion, som tillät känslan svalla öfver i nästan måttberöfvad grandiositet, en lära, framställande i alla sina former åt aningen djupa symboler, befolkande jord och himlar med kämpande, lidande, segrande helgon, måste ovilkorligen hänförande tala till ett folk, hvars fantasi knappt kände någon gräns, och hvars trollmän rörde sig bland idel naturandar, hvilka af deras andes makt tvungos att vara dem underdåniga, såsom bland tjenareshoror. Också spordes det sedermera, att, sen katolicismen fullt hunnit slå rot i folkets sinnen, knöt den sig der fast till sådan stadga, att knappt ett sekels ansträngningar af reformationen förslogo till att rycka lös den ur det finska folkets hjertan. Äfven nu kunde det ej förneka sin fasthållande, konservativa kraft, till hvars nedbrytande en eller annan dags ombytliga fläktar aldrig förslogo. Ej ens med den troget finske Klas Flemings kolossala gestalt föll den katolska världen i Finland uti spillror. Först protestantismens St. Görans, Gustaf Adolfs i katolskt blod vederdöpta kämpar bröto fullkomligen katolicismens välde äfven i sina egna hjertan och i sitt hemland. Och bland dem växte opp den store Johan Terserus, hvars hela lif och verksamhet var en personifierad, äkta protestantisk *Confessio Augustana*, nästan stegrad till protest äfven mot reformatörernes egna närmaste, blindt nitiska anhängare, emedan ett ovilkorligt hyllande af dem förutsatte ett stillastående, ett tankens slafvande under *jordiskt*, utländskt auktoritets-tvång. Han visar sig i den skandinaviska norden såsom en Gustaf Adolf i tankens verld, och han bidrog mäktigt till protestantismens odödliga seger i densamma.

Men innan katolicismen föll för att aldrig mera uppstå i norden, hade den, så länge dess dag varat, verkat oförgängliga verk till det finska folkets andliga och lekamliga förkofran.

Såsom en mild susning sväfvade fram genom vilda skogen, hade läran derom, att frigifvandet af en träl var ett steg framåt till själens frälsning, andats midt emellan barbariets fasa. Kring qvinnans frid slog såväl gudomlig som mensklig lag sin skyddande vagnborg. Äfven om nationerna gäller läran, att det ej är godt för människan att lefva allena. Det dittills utan samband med kulturens stamländer irrande finska folket fästades vid dem ej blott genom de strålar, som från den kristna religionen omedelbart utströmmade. Ej längre behöfde södern sända upp till Finlands töckniga kuster folkets lärare. Från dess eget sköte utgingo snart nog män, hvilka, ej längre mera barn i visdom, satte sig ned i visdomens dåvarande yppersta tempel, lärande lika mycket andra, som de lärde sig sjelfva. Och återkomne till hemmet, huru droppade ej välsignelse rikt kring deras verksamhet. Ett lif, flytande fram såsom den såväl till namn som gagn store biskopens Magni Olai skulle ha kunnat förvandla till och med en öken till ett fruktbärande fält. Och om också icke, såsom Benedictus XII förmenade, ortagårdar och vinberg grönskade på Suomis kullar, utsåddes dock frön äfven der till oförgängligare frukter, som glöda på grenarne af konsternas och vetenskapernas härliga träd. Redan den väldiga domkyrkan, sträfvande opp från de omgifvande kojorna till himlen, för hvars Gud den skulle vara en boning på jorden, redan den upplyftade det öfver sitt eget trosverk häpnande folkets sinne. Och när tonerna, liksom af englavingar burna, sväfvade kring hvalfven, då lösgjordes äfven den musik, som oftast legat och ännu ligger bunden i nationens själ och framflöt i underbart dystert ljufva folkmelodier. När föreställningar ur hedendomens innersta ådror runno tillsammans med den katolska kristendomens mildt fantastiska, smälte de ihop till sällsam samklang, åt hvilken knappt den dystraste puritan kunde vägra ett leende af välbehag. Jag utbeder mig att få framlägga en ton, fångad ur dessa nationens röster. Stycket har till ofvanskrift: „*Kom blund till vaggan*” och lyder sålunda:

Vyss, ja vyss, o du mitt häggbär,
Rör dig, rör dig löf, du ljufva;
Slumra, du, min fågel lilla,
Hvila lätta sädesärla:
Slumra, när som jag dig söfver,
Hvila, när till ro jag vaggar.
Men jag lär dock icke vara
Den, som mäktar barnet söfva.
Ej den olycksfulla modren
Kan sitt barn till hvila vagga.
Mången sorg en moder trycker,
Qvalen hopas tungt på henne.
Sällan sömnen vågar stiga
I den sorguppfylldas boning,
Gästa i den qvaldas gårdar,
Uti den betrycktas hydda.
Då ej olycksfulla modren
Kan sitt barn till hvila vagga,
Sjelf, o Gud, mitt barn du söfve,
Hvila åt det gif, Maria!
Kanske sjelf ock ro jag finge,
Sluppe att med barnen slafva. — — —
Lyss! ren sömnen ute spörjer,
Sömnens son från farstuqvisten
Gör en fråga, bakom fönstret,
Talar så inunder gluggen:
„Finns ett barn der uti vaggan,
Göms en liten under täcket?”
Ljufva blund, kom hit till vaggan,
Ljufva blund, till bädden nalkas,
Till det späda barnets täcke!

Smyg dig till den klenas linda!
Låt det lilla barnet slumra,
Låt den svagas krafter stärkas!
Låt den sofva jordens slummer,
Jordens slummer, trädets slummer.
Gif Marias ljufva hvila,
Gif Guds helga moders ro!

Sålunda stod *sången* mången gång tvekande mellan heden-
domens och katolicismens landamären, ej fullt besluten hvarken
att öfvergifva för alltid de förra eller att bygga bo inom de
senare. Sammalunda sväfvade deremot ock *läran* länge mellan
katolicismens tvång och den sannt kristliga frihet, hvartill pro-
testantismen kallat. Då och då spordes det förfärliga, att den
sistnämndes förfäktare lånade den förras mörka vapen till för-
följelse, förkättrande och fräcka maktspråk för att dymedels sticka
dolken i sitt eget hjerta. Rustningar drogos fram ur arsenaler,
icke anlagda för sådana striders behof. Så rycktes den man,
hvars namn tillkännager, att hans vagga stått i dessa nejder,
Sigfrid Aroni Forsius ned från stjernorna, der han var mera
hemmastadd än på hemmets jord, genom tortyren — åtminstone
själens, om också icke kroppens — neder mot stoftet. Så tär-
des Isac Laurbäckii rika lif bort, förtvinande i den öken, för-
följelsen omkring honom härjande skapat. Men den anda, som
genomträngde det finska folket, kunde ej mera lösryckas från
gemenskapen med den, hvilken arbetade i det öfriga Europa.
Den förras kamp var ej det enskilda godtyckets ströfverier; det
var en förpoststrid, utfäktad af den civiliserade verldens längst
bort utkastade jägarekedja. Men det härligaste segertecken,
protestantismen i Finland kunnat åt sig uppresa, har den midt
under den häftigaste kamp för sitt sjelfbestånd och erkännande
upprest, då det byggde en högskola, invigde ett högaltare åt
vetenskapen och konsten. När jag nämnt universitetets inrät-
tande, har jag ock dermed framställt i kortaste, men ock kraf-
tigaste sammandrag protestantismens, åt Finland beskärda väl-

gerningar. Det finnes här ingen, som ej kan göra detta kompendium lefvande för sig med de rikaste kommentarier. Men midt bland dessas sammanfattning tränger dock städsö den frågan fram: hvar skulle väl Finlands folk i denna stund stå, om det ej fått samla sig kring denna protestantismens trofé? Och att vishetens tjänst ej velat, ej kunnat aflägsna folket från Guds, röjer sig ju äfven deri, att det är i universitetets högtidssal, som Finlands hufvudstads bibelsällskap firar sina högtidsstunder.

Att upprätthålla den evangeliska läran i oförfalskad renhet ansågs också ifrån de första stunderna af dess rika verksamhet såsom universitetets dyrbaraste, heligaste pligt. Men ej blott för dess *upprätthållande* har det finska universitetet kämpat; ur dess sköte hafva äfven utgått de fleste bland de män, hvilka utfört den fridfulla, dubbla eröfringen af Finlands öde ställen åt kristendom och åt mensklighet. Kring Guds hus hafva församlingarne uppväxt, såsom de heliga lunderna fordom kring offeraltaret. I hafsens djup försjönk Finlands siste katolske biskop med sina skatter alla och sina mäktiga fränder. Skulle ej dermed antydas, att den evangeliska läran behöfde förkunnare, omgifne ej af glans och härlighet, utan sådana som *en ödmjuk och förkrossad anda hafva*. Hvad lif, hvad rikedom på sannt evangelisk känsla, hvad kraft hafva ej förklingat under århundraden uti finska kyrkor, ställda midt i skötet af en vild natur! Men icke förgäfves hafva dock dessa stämmor höjt sig derinom. Det ord, de framburit, har vunnit odödligt fotfäste i människornas hjertan och qvarstått, fast slägte efter slägte fallit ner i grafven. — Vid Palestinas sjöar och dess floders stränder kallade de första lärjungarne ur lekamlig fattigdom människorna till andans härlighet. Sammalunda har ock samma kallelse vid stränderna af Finlands fjärdar och strömmar ljudit till dess arma folk. Det klappar en mild önskan i det närvarande tidehvarfvets bröst att lägga det heliga ordets skatt äfven i de fattigaste händer. Oändligt mycket ädelt och godt har derigenom ej blott blifvit *åsyftadt*, men äfven *verkadt*. Men det lefvande ordet lever dock varmare, kommet ur predikarens kärleksfyllda hjerta. Vid Genesarets stränder delades ännu inga biblar ut. Men

hvar har väl ordet rikare blifvit dem fattigdom predikadt? Oändligt mycket skrymteri och ofog hafva väl i alla tider blifvit dermed bedrifna, att man velat förnedra det gudomliga till tjensteande blott åt jordiska intressen. Men hvem skulle väl vilja förneka, att, när det finska folket först sökt efter Guds rike, mycket af det, som utgör de yppersta kännetecknen på ett kristligt samhälle, tillfallit detsamma? Vördnaden för Guds lag har förädlat aktningen för verldslig lag, som dock äfven ytterst från Gudi utgått. Sträfvandet efter en rättfärdighet *efter Guds sinne* har alstrat kärleken till rätt och rättrådighet i menskliga förhållanden, och mellan den fräcke förtryckaren och den förtryckte ställde mången gång sig fridfull tolkaren af den eviga förbarmarens nåd. — *Guds frid* förmådde fordom störarene af jordens att sänka ned sina blodiga vapen; Guds frid har i århundraden knutit närmare tillsamman de ömmaste band, som på jorden fästa hjertan vid hjertan — familjelifvets. Skulle ock ur kristendomen ingen annan välsignelse flödat än den, hvilken renat, helgat endrägten, friden, kärleken inom familjens helgedomar i fädrens land, så vore detta nog till att böja dess tack samma söners knä och från deras läppar framkalla ett enigt halleluja! — Ljuder till dig lidelsernas lockande, tjusande siren-sång ur hedna templen, som verlden bygger fräckt i ditt hjerta; lyss! då sjunger ur djupet af din själ ett minne af din barnoms oskuldfulla, lif, då du ännu med din moder instämde en julqväll i den fromma kristeliga sången — och de vilda tonerna öfverröstas, förrinna i det toma. Brusa hemska tankar under dina lockar, o då känner du en fläkt ännu från den tid, då din faders hand välsignande hvilade deröfver, och denna milda fläkt, hvari Guds ande sväfvade, blir stormen öfvermäktig.

Många band hafva derute i söder och i nord, i öster och vester brustit, men intet hotar med större, gräsligare förstöring än sönderrifvandet af familjens heliga länkar. Väl det finska folket, att dess svårt lärda språk, dess bortgömda läge hittills uppkastat murar mot den inbrytande förstöringen! Prisad vare Gud, att det ännu kan sägas om den finska församlingen, hvad som finnes upptecknad om den första kristna: *Så hade nu*

församlingen frid och förkofrade sig, vandrande i Herrans räddhåga och uppfylldes med den heliga Andas tröst.

Stora välden hafva på jorden inom en menskoålder blifvit störtade, väldiga segrare blifvit besegrade och nedkastade i stoftet; men hvad är väl en sådan förstöring emot förstöringen af himlen, hvilken man söker med våld undanrycka från menniskornas hopp! De skandinaviska folkslagens mytiska sägner beteckna den hedna världens stundande undergång under bilden af gudarnes skymning. Och när denna skymning inbröt, och alla gudar, i dess skuggor höljde, försvunno, då stod ändock Gud *förklarad* kvar. En skymning tyckes äfven i dessa tider hotande vilja tränga fram till oss. Hvad står väl kvar, om Gud skymmes bort för våra inre blickar? Dock derhän skall det, kan det ej komma. Om det ock om den nya upplysningen skulle gälla, hvad Herren sade till Job, i det han beskre Leviathan: *hans ögonhvarf är som morgonrodnadens ögonhvarf — och efter honom är vägen ljus*; dess irrsken skall dock ej vilseleda det finska folket. Och om ock *en profet eller drömmare uppkommer* och säger: *låt oss vandra efter andra gudar, som du icke känner och tjena dem*, så skall det *icke höra den drömmarn eller profetens ord*. Och om *din broder, din moders son, eller din son, eller din dotter, eller hustrun, som är i dinom famn, eller din vän, den dig är som ditt hjerta, råder dig hemliga och säger: Låt oss gå och tjena andra gudar, hvilka du inte känner ej heller dina fäder*; så *samtyck det icke, ej heller lyd honom*. —

Medan kristendomens motståndare på sitt håll söka förflyktiga hela dess uppenbarelse till en myt allena, söka dess vänner rastlöst att verkliggöra dess rike bland de folk, hvilka ännu stapla i hedendomens mörker. Äfven i vårt land hafva hjertan därför varmt klappat. Med guld förmår det finska folket dock lika litet befordra denna sak som någon annan. En enda enskild man kan i andra länder deraf ofta erbjuda mera ensam än hela det folk, som talar Suomis språk. *Ett* skulle dess söner dock hafva att erbjuda: sig sjelfva med själens alla krafter. Det förklaras dock lätt af det hemsjuka finska lynnet,

att Finlands söner ej följt bethelflaggens kallelse till fjerran länder. Och jag vågar säga, att det är godt. De ädla krafter, som skulle hafva nog innerlighet att känna dragningskraft dit bort, kunna ej heller här hemma umbäras. Allt flera händer ryckas bort från skötseln af Herrans vingårdar till mindre ansvarsfulla och maktpåliggande värf, och ingen olycka kan hårdare drabba Finlands folk, än om dessa vingårdar så förvildas, att glupande ulfvar våga sig i deras heliga löfhvalf. Sjelfva kristendomens anda har mångenstädes bland folken endast nomadiserande uppträdt. Den har försvunnit ur nejder, der den redan tycktes hemmastadd. Ofvanom det förvittrade kristna kapellet på Sinais heliga berg, höjer sig moslemitiska moskéer, och halfmånen stirrar nu in i sjelfva Kristi grafs fordom af himmelskt sken upplysta kyrkas hvalf. *Vakom således och bedjom, att dödsens slummer ej må falla öfver oss.* — Väl oss! ännu kunna vi dock instämma i den lofsång, hvilken för flera sekel sedan ljöd bland våra fäder sålunda: *)

Ramus virens olivarum

Per columbam panditur.

Binum genus animarum

Arca Noë clauditur.

Ergo plebs Fennonica

Gaude de hoc dono

Qvod facta es Catholica

Verbi Dei sono.

Dufvan kommer till den lilla

Verld, med fridens blad i mund,

Arken, der natur och menskor

Slutit räddningens förbund.

Finland! Gläd dig öfver gåfvan,

Som dig sändes utaf Gud.

Kristlig tro, som bor derofvan,

Sänker sig vid ordets ljud.

Apex montis abscondatur

Aquæ vis dum tollitur,

Nubis sordes expurgatur,

Signum rei ponitur.

Fjellens spetsar stiga högre,

Hafvets stormvåg sjunker ned,

Uti himlens klara skyar

Talar regnbågen om fred

*) Öfversatt af P. Wieselgren.

Velut nostro demonstratur
Doctore Finlandiæ,
Fidis Christi dum fundatur
Linquenti terram Angliæ.

Christus nobis Patrem oret
Pacem servans patriæ,
Laudis turba qvem decoret
Firma fide varie.

Ergo plebs Fennonica
Gaude de hoc dono
Qvod facta es Catholica
Verbi Dei sono.

Så kom kristen tro till Finland,
Och utaf en lärarhand
Trosbanéret här blef plantadt
Kommet från de Anglers strand.

Kristus! Fadren bed och skydda
Fädrens land vid frid och rätt,
Du, som får af trognas skaror
Lof på tusen skilda sätt.

Finland! Gläd dig öfver gåfvan,
Som dig sändes utaf Gud.
Kristlig tro, som bor deroftvan,
Sänker sig vid ordets ljud.

ET SKOLTAL,

HÄLLET LUCIAE-DAGEN 18 — — —

När det, som dödligt är, hos den dödlige af förgängelsens lie blifvit skördadt, då tändas ljus på heligt rum, der den bortgångnes namn sista gången nämnes för dem, hvilka tankfulla, sörjande qvarstå. Fromma sånger stämmas upp, stilla böner bedjas, och den gamla, outplånliga dödsdomen öfver menskligheten: af jord du äst, till jord skall du varda igen, afkunnas ånyo bekräftad. Han, hvilken domen denna gång närmast gäller, är den ende, som ej hörer den mer; medan den i hvar enda lefvande menniskohjerta återskallar doft, lik den handfull stoft, som på dånande kistan kastas ned. Men till samma hjerta, uppfyllt af dödsens försmak, hviskar hoppet ännu om ett lif, mot hvilket döden förlorat sin udd, förgängelsen sin seger.

Äfven I, mine unge vänner, hafven omsorgsfullt upptändt Edra ljus, sjungit fromma sånger, bedit stilla böner. Äfven I uppkallen för Er inre blick en hädangångens bild; äfven för Eder borde dess minne med all dess slocknande sorg och glädje framstå lefvande. Ty ho är det, hvars likbegängelse I så tidigt uppstått att fira? — — Det är ju en länk af eder egen lefnadskedja, en blomma fallen bort ifrån er barndoms friska krans, det är ett skifte af er läro- och prøfvotid här på jorden, I nu sett sjunka dit, hvarifrån intet återvänder tillbaka mer.

Ehuru flyktig, förgänglig, såsom intet annat i sjelfva förgängelsens rum, jorden, har dock tiden en förfärlig makt öfver allt, som är underkastadt dess spira. Ett enda ögonblick kan ju ofta bestämma öfver hela samhällens, öfver väldiga herr-

skares undergång eller härlighet, för en lång följd af tider, ja för all tid. Huru mycket mera enväldigt kan ej således ett sådant ögonblick råda öfver de svage enskilde. Och ingen finnes, öfver hvilken ett helt hädangånget år ej måste välgörande eller förstörande bestämma. Men om hvem skulle väl detta oafvisligare, strängare gälla än om barndomen, ungdomen, som i sig sluta utveckladt det frö, hvarur livets rot och stam och grenar skola kämpa sig fram; som i sig binda den gnista, hvarur den värmande härdens eld eller färdens, land och stad förderfvande flamma skall uppblomma. Ett år förloradt eller vunnit för det godas heliga sak kan tusen gånger utstaka stråten till en hel menniskolefnads väl eller ve, kan ur framtidens urna oåterkalleligen framdraga lotten, som afgör om timmelig och evig lycka — eller dess motsats. Den vackra psalmen, hvarmed vi helsat den gryende morgonen, lärar Eder bedja en bön, den edra fäder lika menlöst, lika fromt och förtröstansfullt, som I nu, före Eder bedit: ty den gäller från släkte till släkte, så långt dessa föryngras och förnyas, för att åter lemna rum åt andra kommande. Den lyder:

Min ungdomstid ej nöta fåfängt bort;

Det läras bör är drygt, men tiden kort.

Har denna bön gått tanklöst öfver edra läppar endast, gått såsom fläkten öfver de sig böjande blomstren? Eller har den flutit ur hjertats djup, såsom den lefvande källan från jordens? Jag hoppas och tror fullt och fast, att med Guds hjälp detta senare hos de fleste bland Eder varit fallet. Och om så är, kunnen I med glädje och ej med suckan se tillbaka på det flydda årets alla vexlingar af glädje och bekymmer. Då är det blott *tiden* sjelf, som flutit hän, lik floden, hvilken gömmer sig i bergets skrefvor. Men Eder har den burit framåt mot det föresatta målet. Det är ej en lem af edert friska lif, som förtvinande bortfallit. Eder själ har skjutit nya skott, ur hvilka kommande år skola lösgöra framtidens frukter. Fäderne hafva ju lärt oss att ej betrakta det borgerliga årets stundande slut

såsom ett slut äfven för läroåret. Detta slutas först, då ett nytt redan skridit långt framåt; då nattens skuggor, ja sjelfva natten rymt hän undan vår Herres dag, och sommarljuset ej tröttnar att fylla upp hela dygnet med sin klarhet. Under glädjen deråt faller det ingen mera in att pryda lärosalen med ljus, som med händer äro gjorda; utan kransar, dem naturens fullväxta lif alstrat, grönskande träd tala då skönt derom, att mognadens tider skridit närmare.

Fastän året lider mot sitt *slut*, veten I ju alle, att *arbetet* är ej ens ännu halfväxt, att den drygaste delen deraf återstår ännu, att det, som blifvit gjordt, har ringa betydelse, ifall det ej med allvar och ansträngning fortsättes. Och detta gäller om lifvet allt igenom tills dess, att hela vår arbetsdag — den må då vara utsatt längre eller kortare — är all, och den trötte arbetaren kallas till sin Herres herrlighet att undfå den belöning, hans gerningar förtjent hafva.

Hur mild, hur vis är dock ej Försynen i alla sina rådslag, på hvilka vägar än dessa måga framgå. Si! medan barnasinnets först skall härdas för kommande dagars mödor och besvärigheter, då är det ännu för vekt, att *sorgen* deri skulle finna säkert fotfäste. Dess skuggor ila med hast förbi såsom det irrande molnets öfver stjernornas yta. Först när sinnet hårdnat nog att emottaga den djupa smärtans sår, stanna dessa länge, måhända oförgängligt i hjertat, likt fläckarne i den sörjande månen.

Endast otacksamheten kunde likväl komma oss att glömma, det vi alla hvar i sin stad rönt mycken anledning till glädje äfven under det år, åt hvilket vi snart säga vårt sista farväl. Också i egenskap af medlemmar af denna läroanstalt vardt oss i rikt mått en sådan beskärd till tillfredsställelse och fägnad. Sällan eller aldrig har ännu en så talrik mängd af ungdom, som under loppet af sistförflutna termin sammanströmmat för att härstädes hemta de grunder, på hvilka dess framtida bildning läggas skall. Vi ega ju rätt, att deri se ett glädjande bevis på städse ökadt förtroende till skolans lämplighet att leda framåt mot önskad mål. Med glädje hafven I alla utan tvifvel

förnummit, huruledes edra äldre kamrater i den högre lärdomsskola, dit de före Eder afgått, blifvit mötta icke mera, såsom någon gång förut, ty värr! varit fallet, af nedslående misstroende om förmåga att med framgång mäktat följa med på den nya bana, som blifvit dem öppnad. Det har tvärtom blifvit mig af trovärdige män försäkradt, att de, i stället att fördröja andras studier, genom sin flit och skicklighet verkat uppmuntrande, framdrifvande på hela sin omgifning. Då I erfarit sådant, har utan tvifvel ett vackert begär att icke stanna efter dem, annorlunda än eder födelsestund det bestämt, hos Eder alla vaknat. Ett slikt beslut har omissskanneligen röjt sig uti städse stegrad flit och omtänksamhet att ej försumma det, hvilket en gång försummadt lemnar efter sig en tomhet, en brist, som ett helt framtida lifs mödofulla ansträngning knappt förmår fylla. Med glädje har jag varsnat, att I icke mera, såsom stundom tillförene, af hvarje ringa förhinder, af hvarje lekamlig opasslighet sökt förevändning att afhålla Er från de timmar, hvilka äro egnade åt eder själs utveckling. Sådant är nyttigt och godt ej endast därför, att, hvad sålunda uraktlåtes, ej så lätt återhemtas efteråt, men än mera af den orsak, att sinnet i tid vänjes vid att hålla i helgd sin pligt, sin bestämelse; att känslan för ordning intränger uti människans innersta natur; att hon lär sig, medan hon inhemtar annan lärdom — att handla efter denna känslas bud, såsom pulsen slår, såsom hjertat klappar, när helsan strömmar glad genom kroppens ådror. — Icke minst har jag fägnat mig deröfver, att endrägt och förliklighet allt mera växt till bland Eder, och att deremot den lumpna böjelsen att ifrigt uppsöka hvarandras fel och beställsamt frambära fyndet bland Eder blifvit allt mera sällspord. Denna böjelse kan möjligen förefinnas äfven hos andra än låga sinnen, men saknas åtminstone aldrig hos dessa och bidrager ofelbart icke till att höja själen. Den, som dröjer med njutning vid idislandet af nästans brister, kan måhända undgå faran att fullkomligt förfäas, men förlorar åtminstone alltför mycket både af tid och lust till den enda verkliga njutning, lifvet förmår erbjuda, den att älska och beundra det ädla och härliga i

meniskligheten. I fall någon sanning ligger i påståendet, att den tid, hvori vi lefva, är mera ond än någon annan, så bör denna sökas främst uti armodet på förmåga att beundra och älska den förtjenst, som icke är den beundrandes, den älskandes egen.

Gerna erkänner jag, att Ni i allmänhet sökt bevisa, att den kunskap, som i lärosalen förvärfvas, ej endast är en död skatt, hvilken utom densamma intet värde har, att den bör röja sig uti ett sedligare uppförande och uti ett beteende, värdigt en menniska, den der gör anspråk på bildning. Men under medgifvande af detta och annat, som länder Eder till berömmelse, kan jag ej heller förtiga, att anledning till missnöje likväl icke alltid uteblifvit. Man har klagat deröfver — och ehuru jag nogsammt känner dessa klagovisors öfverdrift, vet jag dock, att det ej skett utan allt skäl — att flere bland Eder icke med den allvarlighet, det skick, som äfven i yttre handling bör bära vittnesbörd om vunnen förkofran, betett sig på de stunder, hvilka bilda mellanlänkarne för lärotimmarnes arbete. Dessa mellanstunder hafva någon gång blifvit använda icke till hvila, till ro, ej ens till rolighet, utan till stojande larm, som förvandlat lärosalarne från hemvist för stilla, fredliga öfningar till larmande platser för högljudd glädtyghet. Sådana utbrott kunna lätt missnyttas och vittna i alla fall mera emot än för den bildning, hvilken det är eder lyckliga lott framför så många edra jemnåriga att söka uti en deråt egnad läroanstalt. Väl är jag fullt derom öfvertygad, att Ni i allt gerna viljen efterkomma edra lärares önsknigar, emedan I ären förvissade, att vi efter bästa förstånd och allvarlig pröfning tillråda Eder endast sådant, som vi anse lända till edert sanna bästa. Exempel derpå, att en eller annan öfverträdt våra välmenta varningar, hafva det oakadt visat sig. Ett bland dessa exempel har varit beledsagadt af en så ryslig händelse, att jag skulle tveka att vid detta tillfälle framkalla den för edert minne, ifall jag icke skulle tro den mer än någonting annat lämplig att inskräpa uti edra hjertan en förnyad varning att icke af barnsligt oförstånd och oefftertänksamhet låta edra lärares råd halka förbi edra sinnen. Mer än en gång hade

vi allvarligen varnat Er att icke följa lockelsen af de falska speglar, dem en opålitlig frostnatt gjutit öfver de fjärdars djup, som öfver allt kring staden öppnar sin famn, blå såsom den dödes läppar. De fleste hörsammade väl våra varningar och hafva icke heller anledning att ångra detta. Men det hände sig på en åt hvila från jordiska bestyr helgad dag, att en gosse, broder till en, som sitter på samma bänkar som I, oförväget anförtrodde sig åt det förledande nöjets famn. Denna slukade honom och derjemte för långlig tid hans tröstlösa föräldrars lefnadslugn och glädje. Jag vet noggsamt, att mer än en bland Eder deltagit uti den oförvägnas öfverdåd, som beröfvade honom själf i förtid lifvet och dem, hvilka gifvit honom detta, icke stort mindre. Jag har likväl ej nämnt derom förr än vid detta tillfälle, emedan jag ej ansåg mig böra beifra ett felsteg, hvaröfver Herrans hand skonande utbredd sig. Men denna händelse har smärtat mig djupt, och endast öfvertygelsen derom, att den skall lända Eder till oförgätlig varning för framtiden, gör, att jag med mindre grämlse tänker derpå. — Lika uppriktigt önskar jag emellertid Eder alla lycka till mensklighetens heligaste, barnaålderns skönaste, gladaste högtid, julen, och säger Eder farväl med aposteln's ord till de Korinter: „varen icke barn i förståndet, utan barn i onskone.”

Men äfven en annan betydelse, utom att vara den sista, på hvilken vi endrägteligen äro församlade för att taga afsked från det flyktande året och från hvarandra, har för oss alla denna stund. Min pligt ålägger mig det ärofulla uppdraget att i de embeten, å hvilka de emottagit vederbörlig fullmakt, inställa collega superior vid denna trivial skola, herr ** samt collega tertius, herr filosofie magister **. Jag behöfver icke försäkra Eder, mine bröder, huru mycken glädje det förorsakar mig att vara i tillfälle bevisa Eder denna tjänst, som icke är mindre vänskapens än skyldighetens, I, af hvilka jag rönt endast vänskap och förtroende. De tider hafva funnits äfven vid denna läroanstalt någon gång liksom annars mångenstädes, om hvilka i rågadtt mått gälla Pauli stränga ord till Timoteus, då han säger: „den är förmörkad och vet intet, utan är sjuk af spörmål

och ordaträtor, af hvilkom födas afund, kif, försmädelse, onda misstankar.⁷ Men om sådana tider, förvirrande och förbittrande sinnena, någonsin härstädes herskat, hafva de flyktat hädan såsom onda drömmar för den gryende morgonen. I frid och samdrägt hafva vi alla, efter det mått af förmåga, som vardt hvar och en beskärdt, sträfvat till det gemensamma målet, väntande framgången från Den, från hvilken all god och fullkomlig gåfva kommer. Icke behöfver jag fästa eder uppmärksamhet vid det ansvarsfulla af edert kall. Hvad kunde jag väl ock säga Eder i detta hänseende, det I icke sjelfva redan tusen gånger besinnat och pröfvat? Hvilka exempel till efterföljd kunde väl dessutom jag ställa inför eder själs öga, dem I icke längesedan sjelfva sett blicka ner på Eder från forne lärare, uppoftande sitt hela lif med dess alla krafter under förflutna tider på de altaren, hvilka för sanning och ljus restes vid fäderneslandets läroverk? Inga minnesvårdar tala gyllene ord om desse lärares hädangångna lif. Skulle ock någons deltagande vilja dröja en stund vid deras grafvar, der sjelfva högen allaredan sjunkit neder till en annan graf — det skulle ej veta, hvarest det då borde stanna. Men ej utan beundran söker likväl minnets blick någon gång upp desse män, hvilka följdes, medan de verkade, af inga blickar, men likväl skötte sitt kall troget, som om en hel verlds ögon hade på dem hvilat. Sådan har mest lärarens lott i alla tider och länder varit. Han liknar ju de starka rötterna, som taga sin kosa nedåt mot djupet, sedde af ingen. Mängden går tanklöst förbi utan att besinna, att de ändå äro de förborgade, bundna och bindande krafter, som upprätthålla och meddela lifsafterna åt de grönskande blad och blommor, hvilka leka med himmelens fria vindar och åt de frukter, på hvilka dagens strålar spela i skimrande färgprakt. Men skön och ljuf synes likväl de bortgångne lärarens lott just därför, att *de* stödde sig på sin egen kraft, medan andra ej kunde undvara deras, då de ville stiga uppåt mot höjden. I så många menskliga bemödanden ingå flärdens lockelser, hoppet om belöning, fikande efter bifall eller åtminstone erkännande. Om detta allt hann sällan annat än ett rykte blott från fjerran till läraren. Verkade

ej han, medan hans dagar varade, af kärlek till sin pligt, af öfvertygelse, att han fullbordade ett godt verk; hvad kunde väl då förmå honom att verka? Tröstade honom ej medvetandet deraf, att han sträfvade till det skönaste mål, en menniska kan söka uppnå, då han ledde växande släkten, framtidens hopp, till odling, till ljus, till sanning? Hvad skulle väl då ingifvit honom tröst under bördan af lifvets vedermödor, af hvilka han ärfte och förvärfvt sin dryga del? Gjorde honom ej öfvertygelsen derom, att äfven han bidrog till den skönaste skörd, som på jorden mejas, — rik, hvad skulle väl då lindrat den nedslående känsla, hvilken bemäktigade sig honom, när han såg lättfotade vandrare i alla sferer af menskliga förhållanden stiga fram till rikligare bergning, till gladare tillfälle att menskligt njuta lifvet, medan han ensam — ifall han hoppades något sådant — hoppades förgäfvos på bättre stundande tider, tider, då ej han allena skulle kvarstå i samma tryckande ställning, hvari förgångna sekels armod emot sin vilja lemnat honom?

Men ehuru nedslående sådant kunde synas för forne lärare uti vårt fädernesland, låg det ändå för dem en upplyftande känsla deri, att samhället liksom obetingadt hade dragit vaxel på lärarens samvetsgrannhet och hängifna allvar, att detta satte så högt förtroende till hans uppoffrande nit, att det likasom ville pröfva, huru långt en mans förmåga att försaka mycket för ett ädelt ändamål kan sträcka sig utan att digna neder. Ty ingen har väl på länge dragit i tvifvelsmål, att på dess läroverk samhällets eget bestånd eller obestånd uti ej ringa mon ytterst hvilat. Och uti få länder hafva måhända också läroverken egt en så stor betydelse som just i vårt. Allt sedan den första gryningen af civilisation trängde till våra fäders dalar, har ju det folk, som af dessa hägnats, varit just af sjelfva bildningen sprängdt liksom i tvänne skilda stammar, söndrade genom seder, språk, företrädesrättigheter. Men å andra sidan var det likväl sjelfva bildningen, skickligheten, talangen, som slagit bryggan emellan dem båda. Och detta utgör vårt fäderneslands skönaste, afundsvärdaste företrädesrätt framför så många andra, annars i hvarje hänseende rikare lottade länder. Och det är landets

skolor, hvilka höjt sig såsom sådana vindbryggor emellan det egentliga folket och dem, som man kanske allt för bildligt kallat bättre folk. På skolornas bänkar hafva ju sutit förenade de fleste bland dem, som gemensamt sträfvat till bildning, huru fjerran från hvarandra än deras vaggor varit ställda. Och här åtminstone har ingen annan adel gällt än den förädlade naturens, ingen annan aristokratis anspråk än den öfverlägsna förmågans. Sålunda hafva skolorna ur ödemarkernas och skogarnes friska, svala djup dragit upp till höjderna de lifsafter, som så väl behöfvas, ifall icke allt det, hvilket på dessa skimrar, skall förtorkas af solstrålarne under dagens brännande hetta liksom växten, den der rotlös uti det skira bräckliga glaset slår ut sina ovaraktiga blommor.

Väl nödgas man ännu stundom förnimma en röst af någon, klagande — liksom afgåfve han sin sjöförklaring — deröfver, att han för att åt mera maktpåliggande utgifter inspara omkostnader, hvilka den enskilda undervisningen annars skulle medtaga, måste degradera sin ättling till ett offentligt läroverk, som ej vet af några monopolier, ehuru gerna den bekymrade målsmannen skulle göra sådana gällande. Men en sådan gengångare från mera monopoliserande tider än vår väcker nu mera endast medlidande, ifall han ej lyckas uti att väcka löje. Och allt inskränktare blifver deras tal, hvilka betvifla, att en läroanstalt, uppuren af sjelfva statens ordnande, orubbliga kraft, framträdande nära nog med den allvarliga karakteren af de gamles *Öde*, oändeligen öfverväger dessa experimenterande öfnings inrättningar, der en endes eller fleres nyck försöker sin lycka, icke alltid till — andras. Den tid är sannolikt förbi för alltid, då man ej sällan fördristade sig att i den publika lärdomsskolan se endast en andelig fattig försörjnings-anstalt, hvori man nödsakades hålla till godo med allt slags spis, som erbjöds, utan att, tyvärr, få godtyckligt utvälja hvad, som för svagare digestionsförmågor kunde synas lämpligt. Men det stora i all offentlig undervisnings idé ligger och har städse legat uti frånvaro af all enskild nyck och stundens infall, der århundra-

dens af samhället sanktionerade erfarenhet skrifvit lag, som måste förnuftigt lydas.

Vi veta, att skolan i fäderneslandet i dessa tider nu mera väntar bestämdt den reform, hvarpå den så länge med bekymmer väntat förgäfvades; ty behovet deraf är ej ett gårdagens påfund. Vi ega ingen rätt att uppgifva, hvari vi tro, att denna reform hufvudsakligast borde bestå. Vi ega blott rätt att hoppas det bästa. Äfven häfstången för hela den förflutna liksom den närvarande tidens bildning, de klassiska språkens studium, skall sannolikt uti sin användning röna någon rubbning. Detta kan ej hjälpas: en annan tid har kommit, deras tid förgår. Sådan är ju all bildnings äfvensom bildnings medlens oåterkalleliga lag. Men skulle jag våga uttala en stilla önskan, som dvalts inom mig, allt sedan ett omdöme om sådana ämnen hos mig bildats först, den skulle då inlägga en förbön därför, att grekiskan, mera än hittills varit fallet, måtte blifva upphöjd till bärare af bildningen uti våra lärdomsskolor. O! hvad har ej menskligheten förlorat derpå, att Hellas' härliga tungomål fått gifva vika för Roms, hårdt likt deras verldsödande svärd, hvilka en gång talat detsamma såsom sitt modersmål. En ädlare humanitet än den, som andats ur den grekiska literaturen, har aldrig talat människors tungomål. Och min ovanskliga tro är den, att menskligheten hade varit bättre, ifall den bättre i skolorna fått luta sitt hjerta mot den ande, som lefver i det språk, hvarpå Tukydidés och Demostenes och Johannes tänkt och talat. Nu är det sannolikt för sent att återgå åt det hållet mera.

Men fjerran från oss vare emellertid dristigheten att vilja förmätet mästra den skolas sekellånga verksamhet, hvari vi sjelfva blifvit kallade att arbeta uti dess elfte stund. Den har allaredan fyllt sitt mått med ära, och om den än får gifva rum åt bättre, tidsenligare former, skall den dock oförgängligt bibehålla ett aktadt rum uti den skandinaviska äfvensom den finska nordens kulturhistorie. Och den önskan kunna vi ju ej undertrycka, att, när kommande århundraden gå till doms med de bildningsanstalter, för hvilka de nuvarande -- såsom af ålder försvagade -- lemna plats, den rättvisa domen måtte utfalla lika blidt öfver

dem, som skola byggas på grundvalar, lagda af dem, hvilka bestått profvet. Den öfver allt annars till föraktlig mening ned-sjunkna benämningen: „trivial” har mäktat försvara en ädel betydelse endast, när den fästats vid ordet: skola. Måtte ej framtida läroanstalter i fäderneslandet bidraga till att fästa en *nota ignominiae* vid den benämning, de komma att bära! Vår ansträngning kommer väl föga eller intet att tagas i beräkning vid denna slutdoms afkunnande. Men det ansvarsfulla af vår skyldighet förminskas dock deraf ingalunda.

Och utan tvifvel hafva skolorna sällan haft en mera makt-påliggande betydelse än just i våra dagar, då så många nyväckta lifsfrågor i trons och vetandets, teorins och handlingens vida sferer med otålighet vänta alla på svar; då världen i stort befinner sig nästan i samma fördömmelse som detta vårt lilla skol-samhälle. Af dess gamla byggnad qvarligger i denna stund endast sorgligt grus, medan den nya ej ens hunnit grundläggas än, och man får provisoriskt draga sig fram, hvar och huru det låter sig göra. Oändligt ansvar ligger på läraren, som skall gifva den första riktningen åt människobarn, hvilka böra arbeta sig fram till stadgad öfvertygelse uti en sådan tid. Den ungdom, han ser omkring sig församlad, är ju lik en hop jullar, hvilka fredligt hvila ännu på hamnens vid hemlandskusten lugna yta. De veta ju ej, medan morgonens fläktar leka glädligt med deras vimplar, och det klara vattnet smeker deras sidor, att kanske, innan dagen ännu nått sin höjd, de nödgas derute på hafvet brottas mot korsande stormilar och slungas mot klippor, hvilka måhända krossa mer än en af dem, lätt som vore det endast en våg, den der brytes. I en tid, då allt blifvit så drifvet till sin yttersta spets, att mellanlänkarne sönderbrustit, då, för att begagna en stor skalds ord, på hvarje högljudd „ja” ett lika högljudd „nej” skallar såsom gensvar, då är det sannerligen ej en så ringa konst, som mången sig föreställer, att bilda människor till sådan lifsbestämmelse, att gjuta i dem nog kraft att stå, nog böjlighet att gifva vika för det oundvikliga, så att de icke i vansinnig dumdristighet låta sig krossas. Men om det

är svårt, är det utan tvifvel icke så litet ärofullt att, med huru omärkelig framgång det än må ske, verka för så högt ställda mål.

Med glädje och ej med suckan böra vi således gripa an vårt värf och deri icke förtröttnas. Om vi än med vördnad blicka tillbaka till forne lärare, som haft sina bästa krafter osparade för lika ändamål, kunna vi likväl ej önska deras tider tillbaka. Mången anledning till tillfredsställelse, som ej var dem förunnad, våga vi hoppas, skall tillhöra oss. Så hafva vi ju rätt till den förmodan, att fosterjordens ljufva språk ej mera framdeles såsom hittills skall fly biltogt från det fridlysta området af fäderneslandets lärosalar. Bland de åtta tungomål, hvilka der skola förnimmas, kommer ju en eller annan stund att egnas äfven åt det finska. Och hvar skulle väl detta vara af nödvändighetens kraf strängare påkalladt än just vid den läroanstalt, som vi tillhöra, då denna är ställd i medelpunkten af en nejd, öfver hvilken hvilat förbannelsen, att fäderneslandets språk för densamma är ett främmande!

Men främst böra vi ju glädja oss deröfver, att vi fått lefva uti en tid, då en stigande bildnings dager allt klarare upplyst, att de fält, der uppfostran skall vinna sina segrar, ej böra förvandlas till blodiga valplatser, på hvilka hemska, råa, obändiga makter kräfva ut sin hårda, högsta rätt; att fackeltåget, sträfvande till ljusets altare, ej bör styra dit sin kosa under suckar och klagolåt, utan med fri segerglädje; att det unga sinnet ej bör nedbrytas till slafvens usla stoft, utan upprättas till frimodigt medvetande af sitt menniskovärde, hvarpå tidernas och vexlande skiftens våldsamma nycker förgäfves fresta sin styrka; med ett ord, att humanitet, i ordets ädlaste betydelse, bör höja sin stämma, der det gäller det humanaste ändamål, som för menniskan blifvit uppställt: bildning, uppfostran. Så ringa vår verkningskrets både synes och är till sitt omfång, saknar den således ej sin betydelse, när man blickar mot djupet. Och så rik på gåfvor är ingen, att han skulle hafva rätt att med förmätenhet blicka ned derpå. Ty det är ju i den Eviges härligaste vingård, menniskosjälens odling, hvari vi arbeta. Hans milda fridfulla ande sänke sig hägnande, ledande, välsignande

öfver oss alla och före oss på en rät stig under vår mödosamma stråt. Han gifve äfven Eder, mine älskade och ärade embetsbröder, lycka och framgång, hvarthän än eder bana må böja sig. Att det är edert allvarliga beslut att äfven framdeles trofast hålla den ed, hvars villkor I, så vidt det uti eder förmåga stått, hittills redan uppfyllt, och till hvars afläggande jag nu uppmanar Eder att framträda, derom tviflar här ingen och mindre än någon jag. — — — — —

Nu återstår endast att öfver oss alla och alla våra bemödanden nedkalla den Högstes välsignelse.

T A L

VID FESTER.

Gen 28 April - Summer 1861

T A L

vid

en fest för officerarene vid Finska Sjökipagerne

den 28 April krigsåret 1854.

Må det vara äfven mig tillåtet att äska ljud för att å
allas vägnar med några ord uttala den egentligaste meningen
af denna festliga stund. Jag anser det mig gifna uppdraget
för en ära; och likväl gör det mig nästan ondt att bryta den
djupa tystnad, som i denna ärade församling råder omkring
mig. Ty bättre, än äfven de bästa ord skulle det förmå, tol-
kas ju af sjelfva denna allvarliga tystnad, af allas varmt klap-
pande hjertan, af det vänliga deltagande, som lyser ur hvarje
blick, allt det, hvad af mig borde utsägas. Ja redan i sam-
manträffandet på denna aflägsna strand *) af så många män,
representerande alla stånd och vilkor i vårt samhälle, röjes ett
uttryck af stundens betydelse, hvilket det talade ordet förgäfves
skulle söka att fullt öfversätta. Tynges icke i dessa tider hvar
mans sinne mer än vanligt af egna omsorger och bekymmer;
erfordra ej skötandet af de enskilda angelägenheterna, vården
om hus och hem, och om allt, hvad derinom finnes kärast och
dyrbarast en ansträngdare omtanke och uppmärksamhet än nå-
gonsin annars? Men, åsidosättande, glömmande allt annat hafva
vi församlat oss här för att tömma en afskedsskål, icke sådan
den tömmes vanligen för vänner och bekanta, hvilka draga
bort på en kortare eller längre färd, men med de bästa för-
hoppningar, att de, återvändande förr eller senare, skola af
samma samqväm helsas med ett gladt välkommen! Det gifves

*) Festen hölls i finska sjöekipagernes manège på Skatudden,
en utkant af Helsingfors.

här ingen ibland oss, som ej denna gång fattat sitt glas med djup känsla deraf, att det afsked, vi nu gå att bjuda våra högt aktade gäster, för mer än *en* af dem kan komma att efterföljas — och det måhända ganska snart — af en så lång skiljsmessa, att dess längd blott mätes af evigheten. — En fest, sådan som denna, hafva väl ganska få af de här närvarande någonsin förr i sitt lif begått, och än färre äro väl de, som önska sig förnyad anledning till en sådans firande.

På landets portar klappar med hård hand kriget, redo att våldsamt bryta in deri. För de fleste af oss är denna vilda gäst en nykomling; men för vårt land, för det finska folket är han det desto mindre. Hvar helst kriget må taga ut sina steg inom Finlands landamären, är det ej på ett *terra incognita* det skall stöta. Tider hafva gått deröfver, då kriget tycktes vara landets normala tillstånd. Freden skymtade endast då och då tveksamt fram, såsom sällspordt undantag. De få, som i den tiden blefvo gamla, hade hastigt grånat i krig, under hvilkas jernspira de föddes, uppväxte, åldrades. De tiderna, som så handgripligt talat till våra fäder, tala till oss nu lefvande ur nu mera knappt sannolika sägner. Öfver oss har freden uttömt all sin välsignelse så länge och så tryggt, som hade han aldrig anat, att det kunnat vara eller blifva annorlunda. Men det är dock plötsligen annorlunda vordet.

Ovärdigt vore det likväl ett land, der kriget varit så hemmastadt, ovärdigt ett folk, bland hvars minnen kriget räknar så många och så stora anor, ifall vi skulle grufva oss öfvermåttan vid en påhelsning, öfver allt i det hela lika naturlig som dödens, och som borde här förekomma mera naturlig än mångenstädes annars. Också vanära vi ej våra fäders ädla minne genom feg klagan öfver det oundvikliga; och vi göra oss ej skyldige till otacksamhet mot Försynen, som låtit oss så länge njuta af fredens välgärningar, att krigets annalkande endast därför kan synas mången såsom någonting öfverraskande. — Vi tillhöra ett modigt folk; främmande för oss är likväl det öfvermod, som, uppstigande ifrån kräsliga middagsbord, gycklar lättfärdigt med

krigets förfärliga allvar, såsom Europa sport, att våra fiender roat sig med att det göra.

Men lika så litet, som vi tro på verkligheten af de drömmar om en evig fred, hvilkas pålitlighet och sanning man nitiskt förkunnat i samma nejder, från hvilka man nu med samma nit är redo att utkasta krigets brandfackla öfver verlden, tro vi derpå, att kriget är det värsta af allt ondt. Det gifves tvärtom mer än ett slag af uselhet och elände, som, inympadt på folkens själ af en freds långvarighet, hvilken begynner drömma om sin evighet, kan förderfva och förnedra själen vida mer, än krigets vildhet mäktar tillintetgöra folkens lekamliga lycka, — och som blott af krigets skoningslösa framfart kan trampas ned i det stoft, dit det hörer. Krigets mordengel måste tid efter annan uppröra menniskolifvets stagnerande bölja för att verka helsobringande såsom den fridfulla, äfvenledes af Herran utsända engel, hvilken uppfriskande nedsteg i Bethesdas våg.

I, stridens män, åt hvilka vår varma, aktningsfulla hyllning nu egnas, för eder blick måste den tid, till hvars möte I manligen gån, te sig såsom eder bestämmelses rätta högtidstid. Vål veta vi alla, att fredens ädlaste kännetecken, bildning, vetande, humanitet i föga vanlig grad äfven för Er ega ett högt värde och stor betydelse. Men öfvertygelsen om eder kärlek för dessa fredens företräden ökar endast vår visshet derom, att I med desto gladare mod skolen kämpa för det land, som lärt Er att skatta bildningens sak såsom sitt högsta goda, och att ej ens stridens bistraste hetsighet någonsin skall kunna hos Eder qväfva känslan deraf, att det är krigarens humanitet, som uppdrager gränsen mellan den verkliga hjelten och barbaren, huru djerf än denna må rusa emot farorna. — Er tillhör den tid, som närmast stundar; och vi prisa Er lycklige, emedan tillfället ej skall länge låta vänta på sig, då det är Eder gifvet att med tappra handlingar bevisa, huru väl värde I varit att åtnjuta aktning och tillgifvenhet äfven under den nu förgångna tiden, som närmast tillhörde oss, fredens män: en tid, då tänka ädelt var en ädel handling, och vilja redligt en ärofull bragd.

Dubbelt lycklige skatta vi Eder, emedan valplatsen för edra strider utbredas af dessa vatten, dem vårt fosterland stämplat med sitt eget namn: detta Finska medelhaf, kring hvars stränder de finska folkstammarne lägrat sig såsom trogen vakt redan i tider, hvilkas historia heter saga. Hvilka kämpalekar hafva ej i århundraden, ja, i årtusenden rasat ut på samma böljor, dem I gån ut att fröjda med nya bedrifter, bättre bevarade af efterverldens beundrande minne än våra förfäders, hvilkas djerfva kämpadater tidigt försjunkit i glömskan, liksom de fåror, dem deras kölar plöjde i hafvets barm, hastigt utplånats af detta! Och klipporna på fosterlandets strand, den I gån att hägna, trofaste såsom de sjelfva, om huru mången bragd, hvartill de fordomdags varit vittnen, skulle ej de veta förtälja, ifall icke deras röst, ekot af stridernas dån hade längesedan förklingat i förgångna sekels natt!

Men om också våra klippors röster förnimmas ej mer af ert öra, tala de dock desto ljudligare till edra hjertan. De tala ju om eder barndoms och eder mannaålders hem, som af dem skyddas; om allt det älskliga och älskade, I lemnat qvar i dessa hem; om dessa varelser, de dyrbaraste för edra hjertan på jorden, hvilka knäböja för Gud under de innerligaste böner, att I mågen lyckosamt genomgå de hotande farorna och som kläda sig i sorgdrägt redan vid tanken på möjligheten af dessa faror, och hvilkas själ odödligt skall svepas i sorgens dystraste skrud, ifall farornas hot endast allt för mycket blir förverkligadt.

Det är ej öfver finska krigare, fästade med sådana band vid sin fosterjord, som den förfärliga domen af efterverlden kommer att tillämpas:

„Utan Gud och utan hjerta

Måste dock den menska vara,

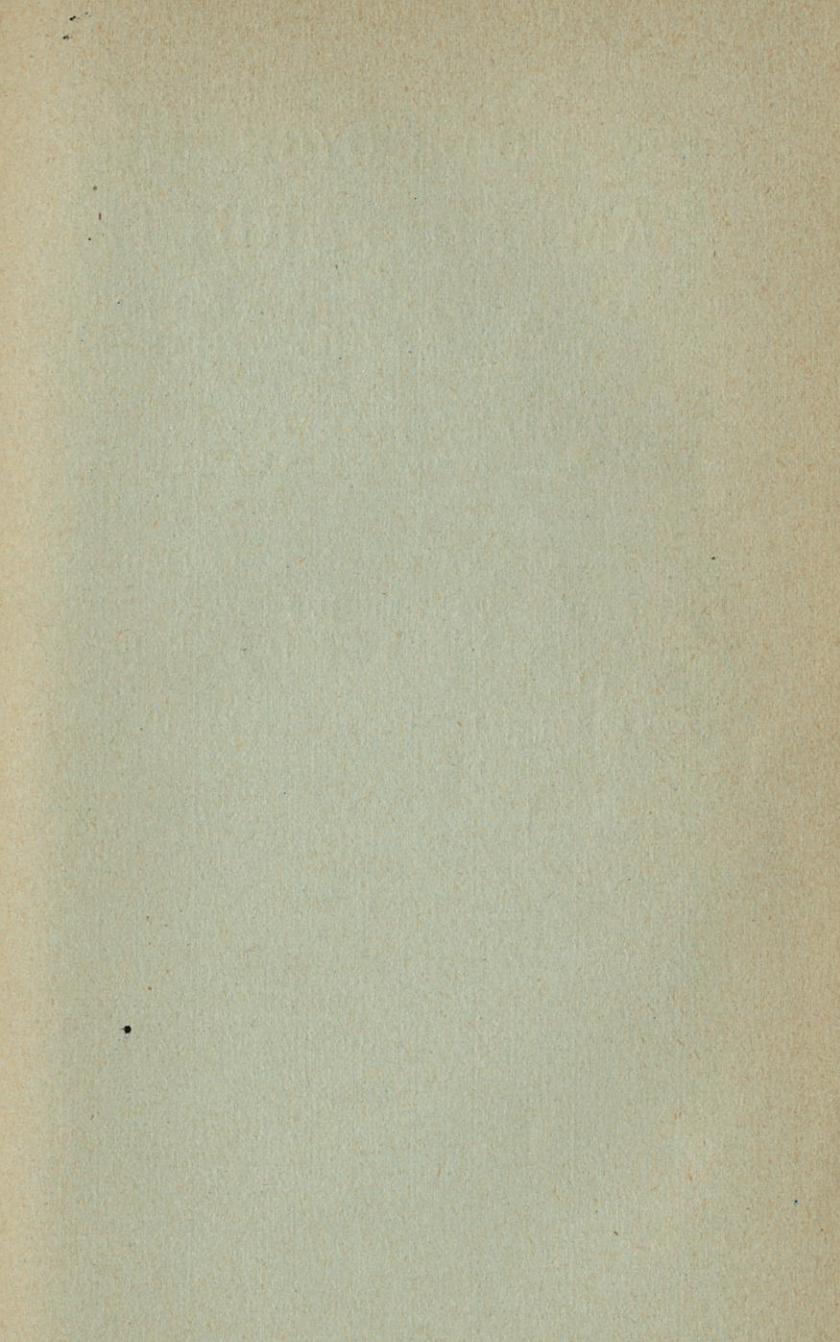
Som ej tjusas in i döden

Af att detta land försvara.”

Men det är ej blott förbindelser af detta slag, som komma att af Eder honoreras på gammalt finskt sätt och utan

tvekan. När det gäller att handla hederligt, blir valet af handlingssätt lätt för män, hvilka intet val hafva, utom det af pligten föreskrifna. Ryktet vet förtälja, att ej ens en enda, den ringaste finska sjöman låtit af fiendens frikostigt utlofvade guld locka sig till otrohet emot sitt land och sin kejsare. Och det andra finska sjöekipaget bildas — under tider och förhållanden, väl egnade att afskräcka ett mindre modigt folk — lätt, såsom gälde det blott att samla en skara till någon rolig utfärd. Sist skall af Er blifva vederlagd den öfvertygelsen, hvilken uttalas af Finlands Storfurste i den mest storsinta skrifvelse, någon furste ställt till sitt folk, det ädlaste vitnesbörd, någon regent afgifvit angående sina undersåtare: vitnesbördet, att vi äro ett folk, som fullgör sin skyldighet af inre moralisk öfvertygelse, icke drifvet af yttre bevekelsegrunder. Det skall måhända kosta ert lif att bestyrka, det detta kejsareord är en sanning, såsom hvarje annat ifrån samma håll till oss utgånet; men bestyrkt skall det varda. Derom bör och kan intet tvifvel hos oss uppstå. Ty detta beror ju af Er egen heder, edert eget mannamod.

Hvad lott för öfrigt må vänta Er, det ligger ännu fördoldt i den ogenomträngliga natten af Guds rådslag, ehuru det sannolikt snarligen skall blifva uppenbarligt för verlden. I hvarje ögonblick — äfven detta icke undantaget — kan krigets blodiga hamn infinna sig midt ibland oss, såsom den hemska gästen vid Baltasars fest; och det skulle ej särdeles öfverraska mig, ifall mitt tal till Eder blefve afbrutet på ett ovänligare sätt, än hittills varit fallet. Måhända skall den snart instundande blomstermånaden redan erbjuda Er lagrar, färdiga att skäras. — Men hvad öden än må vara Eder förelagda, kunna vi, edra landsmän och vänner, dervid intet tillgöra. Vi kunna endast bedja den Allsmäktige att öfver Eder utsträcka sin skyddande hand; välsigna det hjertmod, hvarmed I kämpen för ert lands försvar och evinnerligen ära ert minne, ifall denna kamp blifver er sista. I betviflen ju icke, att vi äfven härutinnan uppfylla vår pligt som redlige finske män, såsom I skolen uppfylla eder.

FREDR. CYGNÆI SAMLADE ARBETEN

utgifvas i häften om fem ark. Utgifningen skall fortgå regelbundet, dock så att icke flera än omkring tio häften årligen lemna trycket. Subskriptionspriset är beräknadt så lågt som möjligt eller till 1 mark 25 penni per häfte. Subskription, som är bindande för hela verket, emottages hos alla bokhandlare i landet.

Nu utkomna delar af arbetet äro följande:

Historiska arbeten: I. 1—4 hft. II. 1—5.

Literatur-historiska och Blandade arbeten: I. 1—5 hft. II. 1—5 hft.
III. 1 hft.

Poetiska arbeten: I. 1—4 hft. II. 1—3. hft. III. 1—4. hft.

G. W. Edlund,

Förläggare

E. Nervander,

Redaktör

af

Fredr. Cygnaei Samlade Arbeten.

FREDR. CYGNÆUS.

SAMLADE ARBETEN.

LITERATUR-HISTORISKA

OCH

BLANDADE ARBETEN.

TREDJE BANDET.

2—4.

HELSINGFORS,

G. W. EDLUND'S FÖRLAG.

1886.

T a l

till

AKADEMISKA GÄSTER FRÅN SVERIGE

VID EN AFSKEDSFEST FÖR DEM

efter promotionen i Helsingfors år 1857.

(Ett „Majnattstal.“)

Det kan synas vådligt att än en gång äska ljud, sedan så många ämnen, kring hvilka vårt lifligaste deltagande församlat sig, gång efter annan blifvit under senast förflutna dagar stälda för vår tankes vidgade blick, vågadt att ånyo öfva sina ord på känslor, som ur våra hjertans innersta djup blifvit klädda med de vackraste färger. Men uttömmas kunna dessa ej så lätt, och dessa känslor ej så lätt uttala sitt sista ord. Vid tanken derpå, att efter flydda femtio år svenska män åter en gång infunnit sig för att gemensamt med oss fira högtidsstunder, uppstiga minnen otaliga som stjernorna på den klarnande aftonhimmeln, som glittrande böljar derute öfver våra frigjorda tusentals fjärdar. När svensk och finne stöta tillsamman vid sådana tillfällen som dessa, är det ju, såsom skulle tvänne gamla ungdomsvänner efter långlig skiljsmessa råka hvarandra igen, återkallande i hvarandras minne, huru de i sin barndom sutit knä vid knä på skolans bänkar, inlärande sin katekes och annat för deras ålder passande; derefter såsom ynglingar förkofrat sig i bildning, i det de idkat allvarliga studier i humaniora, lagkunskap och öfrigt menskligt vetande vid högskolorna, sjungit i kyrkan samma psalmer och utanför stämt sina lyror i täfning och slutligen under ypperlige mäns ledning företagit långa färder i främmande land. Såsom dessa vänner hafva Sveriges och Finlands folk inhemtat sin kristendomskunskap efter samma metoder, stiftat och skipat sina lagar tillsammans och i samma anda, och på samma stråt sträfvat till bildning och humanitet. Och under deras gemensamma vandringar i främmande länder

hafva de, åtföljande lika troget de förträffligaste förare, olika tidehvarf haft att uppvisa, hunnit så långt, som det varit få nationer i alla tider förunnadt att gå. Så voro de med Gustaf Adolf vid Leipzig och Lützen; vid Wiens portar med Lennart Torstenson, i Warschau med Carl X, roade sig med hans sonson vid Narva och, ankomne efter många irrfärder uttröttade till Pultava, voro de nära att på dess stepper förgås. Men seglifrade båda hade de något återhemtat sina krafter ända till dess, att deras blod forsade uti de strida strömmar, som runno ihop på Oravais fält, der de efter en femton timmars dödskamp halfdöda dignade ner. Kort derefter uppbrändes af våra öden de skepp, af hvilka under sju århundraden förbindelsen hade uppehållits emellan Bottenvikens vestliga och östliga strand. År kommo, år gingo derefter. På de platser, dem bristen på kännedom om rätta förhållandena lemnat toma, trängde sig, såsom en aktad talare*) för några ögonblick sedan yttrade sig, ömsesidiga fördomar. Ja de växte, hvad det led, till proportioner, hvilka måste väcka lika djup förvåning som smärta hos hvar och en, som kunde fatta hela vidden af den orättvisa, de läto komma sig till last och de oundvikliga följderna af denna. Ej ett år har förflutit än, sedan vid det upplyftande tillfälle, då Skandinavians framtid hade i de gladaste bilder stigit upp på Mälarens stränder i och med Sveriges, Norges och Danmarks studerande ungdom, ett bedröfligt uttryck af dessa fördomar gaf sig luft midt ibland de välvilliga yttringar, med hvilka äfven Finlands universitet blef ihågkommet. Samma skål, som under Djurgårdens ekar på Hasselbacken egnades detsamma, åtföljdes af ett poem, hvars grundmening var den att utpeka detta land såsom: ett trälldomens gyllene näste. Och sådant framlades utan allsköns ond mening och med visshet derom, att rätta förhållandet sålunda blifvit träffadt i dess hjertpunkt. Och bland de tusen sinom tusen, som åhörde detta så föga älskvärda skaldiska utbrott af sympati för Finland och dess folk, fanns ej en enda man, som med öfvertygelsens oemotståndliga styrka kunde till-

*) Professor Nyblaeus.

bakavisa fördomens smädelse och protestera deremot med ett manligt: du ljuger! Måhända var äfven en eller annan bland Eder, våra ärade gäster, vittne till denna fördomens hemska segervinning öfver sanningen, men I sjelfve lika litet som någon annan kunde omöjligen då ännu äfven med den högsta möjliga välvilja för vårt land urskilja, huru vida smädeskränet emot detta var endast en dikt i ordets sämsta mening eller blott ett det oblygaste utbrott af harm och medömkan öfver den förnedring, hvari det finska folkets själ var på god väg att försjunka. Men numera, jag är derom viss såsom om det vissaste, vore det rent af omöjligt att dylika sympatetiska känsloutgjutelser kunde våga sig fram i eder närvaro utan att bestraffas för lögn. Af egen erfarenhet kännen I lyckligtvis icke, huru ett träldomens näste månde vara beskaffadt, men hurudant det *icke* kan vara, hafven I, mine herrar, af erfarenhet lärt desto bättre. Att epitetet *gyllene* icke passade in på något af de finska förhållandena, kunde I väl taga för afgjordt redan på förhand. För att öfvertyga Eder derom, var ingen personlig åskådning af nöden. Men jag skulle på det smärtsammaste misstaga mig, ifall I icke funnit, att det, som äfven i dessa dagar blifvit från finska universitetets sida framlagdt så väl i tal som skrift, vittnar, om också ej alltid om en förmåga, jemngod med de ypperstas, likväl om en anda, som ej är träldomens. Och hvad som för öfrigt under våra samqväm förnummits, torde hafva burit vittne derom, att våra själar icke äro så nedtryckta, att våra ord kunde gälla såsom ett modersmål i ett träldomens näste. Allt detta har, vi våga hoppas det, öfvertygat Eder derom, att det icke är Sveriges och det öfriga Europas medlidande, vi önska vinna, men desto djupare känna vi behofvet af dess aktning för att äfven deri finna ett upprätthållande stöd under de svårigheter af mångahanda slag, mot hvilka vi hafva att manligen kämpa, ifall Finland ej skall gå under. Och denna aktning skall Finland söka förtjena äfven derigenom, att det ej uppfattar ett loyalt handlingssätt blott såsom ett konventionelt talesätt, hvilket endast i några vissa fall har anspråk på full giltighet, men i andra der-

emot har ingen bindande kraft, utan till och med kunde åsamka Finlands folk vanära.

Dubbelt dyrbar skall Sveriges välvilja kännas för detta land, då den stödjer sig på aktningen för Finlands folk. Och med den säkra förtröstan, att Sverige icke skall vilja undandraga oss denna, sända vi med Eder, mina herrar, vår varmaste helsning till detta Sverige, med hvilket Finland i mer än half-tusen år delat luft och ledt, framgång och våda, segrar och fall. Med ädlaste känsla framburo Norges studenter sistlidne sommar sin hyllning för stoden, upprest till minnet af den störste man, Sverige någonsin framfödt, denne Gustaf Adolf, som såg dagens ljus i samma Stockholm, hvarifrån så mycket storsinnadt och ädelt gått ut, och der så många minnesmärken ännu tala till öga och hjerta om denna storhet. För våra yttre blickar hafva vi dessa minnen icke uppställda i brons, men för vår själs ögon lefva de oförgängligt. Framfören, mina herrar, äfven vår innerligaste, vördnadsfullaste hyllningsgård till foten af denna kolossala bildstod af den kolossale konungen. Men från Mälarstadens strand blickar emot Finlands kuster också en annan konung, som med underbar makt drager till sig våra hjertan. Nedläggen på våra vägnar äfven uttrycken af vår tillgifvenhet för den tredje Gustafs minne, för honom, som lärde våra fäder att lefva menskligt, liksom Gustaf Adolf att hjeltemodigt dö. Men än en gång, bären framför allt den innerligaste, vänskapsfullaste helsning från Finlands hela folk till Sveriges, för hvilket vår högaktning och tillgifvenhet blifvit, om möjligt, stegrade genom den stora tanke om dess bildning, som blifvit oss ingifven äfven af de ombud, som inför det finska universitetet och Finlands hufvudstad fört sitt fäderneslands talan med sällspordaste, humanaste finkänslighet och takt. Jag utbeder mig äran att i denna afskedsstund föreslå en tacksägelsens, vänskapens, högaktningens skål för samtliga våra svenska gäster.

emot att ingen bindande kraft utan till och med kunde åsätta
 Finlanda folk värre.
 Duppelt dyrtar skall Sverige väljia kunnas för detta
 and, de den stöder sig på aktningen för Finlanda folk. Och
 ur den säkra förtrostan, att Sverige icke skall vilja undan-
 draga oss denna, sånda vi med Edet, minn herrar, vår värnaste
 beaktning till detta Sverige, med hvilket Finland i mer än huf-
 tusen år delat ljus och freds frimorg och värde, strävar och till.
 Med allra största känsla frambrar Norges studentar samlade komman-
 sin hyllning för eroden, upprett till minnet af den största man,
 Sverige afvenn framförd, denne Gustaf Adolf, som såg denna
 fins i samman Stockholm, hvarifrån så mycket stortinnadt och
 ädelhet ut, och det så många minnesmärken ännu till till
 för och hjerta om denna storhet. För våra yttre blifvar hjerta
 vi dessa minnen icke upprettade i bron, men för vår själ ökon-
 liska de öfvermått. Framför, minn herrar, älvor vår inner-
 ligaste, förbandstullaste hyllningsgård till torn af denna höf-
 sats bildad af den höfsta kunnogen. Men från Måstads
 strand blifvar emot Finlanda kaster också en annan kunnogen,
 som med underbar makt drager till sin våra hjerta. Nödlösken
 på våra värner älvor nitrycken af vår tillgivenhet för den
 tredje Gustaf minn, för honom, som lärde våra fäder att älska
 menckhet, liksom Gustaf Adolf att hjelmmodigt dö. Men än en
 gång, som framför all den innerligaste, vänstänktaste be-
 ning från Finlanda hela folk till Sverige, för hvilket vår höf-
 aktning och tillgivenhet blifvit om tillfäst, såvitt som honom den
 stora tanken om dess bildning, som blifvit oss ingivna älvor af
 de ord, som inför det ännu universitetet och Finlanda har
 underlåt för att iakttagande talen med sällsamt, höfsta
 tanken om den, som iakt, den under sig ännu att i denna af-
 skedstund förstå en tacksälsens, vänstänkt, höfsta
 skal för samliga våra svenska kaster
 och för alla de som iakt, den under sig ännu att i denna af-
 skedstund förstå en tacksälsens, vänstänkt, höfsta
 skal för samliga våra svenska kaster

T A L

vid

SHAKESPEARE-FESTEN

firad i finska riddarhusets högtidssal

den 23 April 1864.

(Efter stenografisk uppteckning.)

Större delen af oss, som denna qväll församlat här, är föga van att råkas på detta rum. Och likväl trifvas vi i landets riddarsal icke illa och röna en känsla af säkerhet och lugn. Äfven om händelsevis någon våda skulle våga hemsöka oss ända in i denna af tapperhetens emblemer rikeligen prydda borg, kunde vi vara förvissade, att de der blanka sköldarne stege ner från alla håll för att skydda oss. Det är därför mycket hårdt att göra ett förslag att aflägsna oss från detta rum, och likvisst måste jag framkasta ett sådant förslag. Det är sjelfva konservationens egoism, som drifver mig derhän, men till ersättning vill jag dock anmärka, att det är blott i tanken, i fantasin, som jag anhåller att få förflytta den ärade församlingen till en mindre besköddad ort.

Jag skulle nämligen önska se församlingen försatt på stranden af ett stormigt haf, der vågorna, omkransade af skum, stiga skyhögt och förlora sig derborta i konturer af vålnader eller öppna sig i gapande svalg i ständig vexling. Stormen hviner, och spillror af förstörda farkoster kastas omkring. Men detta framkallar hos oss önskan att erhålla en närmare beskrifning härom, och jag tillåter mig att bjuda den ärade församlingen att stiga i en båt för att taga en närmare öfversigt af detta haf. Det står hvar och en öppet att begagna sin frihet för att vinna denna förmån, denna lycka, detta företräde, framför allt gäller detta om damerna, hvilket icke ens torde behöfva blifva fråga om. Och finnes det någon, som har lust att göra försöket och kommer helbregda derifrån, samt församlingen frågar honom, hvad han utrettat, hvilken erfarenhet han skördat på sin vådliga färd, så skall

han sträcka ut sin hand, vätt af den skummande sjön och säga: Jag såg det omätliga världshafvet och har hemtat en droppe från dess yta. Ingen mäter dess djup.

Det är ett haf, jag borde beskrifva, det största inom intelligensens, inom skaldekonstens värld, ett haf upprördt af en mäktig ande, en ande, som haft sin bostad i en mensklig tillvarelse, en ande, som har uppfattat världshistoriens djupaste djup, menskligheten lika väl som hvarje enskild individs mest olika förhållanden. Allt detta har han skådat, han har ransakat det mest fördolda hos den menskliga anden, och verkningarne af denna mäktiga ande hafva sträckt sig ut öfver hela den bildade världen.

Det är dessa verkningar, som nu borde skildras af mig, och jag måste, tyvärr, medgifva, att icke heller jag kan under dessa flyende ögonblick erbjuda något annat än en droppe ur tankeverldens haf.

Men hvarför har jag då åtagit mig ett värf, så omöjligt att utföra, så otacksamt just därför, att det icke kan fullbordas, såsom det borde ske? Jag svarar: det är fosterlandskärleken, som dertill drifvit mig. Detta svar torde bemötas med frågan: „Hvad har finska fosterlandskänslan att skaffa med britternas hjeltar, hvad angå desse oss, eller egentligare sagdt, hvad hafva de att bekymra sig om oss? Och dock är det så. Det är icke någon vanlig sak, som det nu gäller; det är nära nog en lifsfråga för oss. Frågan är den, huruvida vi skola bekänna oss vara en maska i det nät, som civilisationen kastat öfver världen; frågan är den, om vi skola kasta bort från oss denna länk, förklarande, att Shakespeares minne icke angår oss och låta skrämja oss deraf, att detta är någonting för högt för oss och mena, att smått folk som vi icke må befatta sig med andras angelägenheter. Men detta är för oss icke andras angelägenheter, det är vår egen sak, det gäller all vår bildning, det gäller våra anspråk på att höra till mensklighetens civiliserade folk. Därför fira vi en Shakespeare-fest, likasom vi för några år sedan firade en Schillers-fest, ty vi vilja visa i verk och gerning, att icke heller vi äro främmande för den bildade världen, utan att vi känna oss såsom

medborgare deri och vilja göra våra rättigheter såsom sådane gällande.

Detta förklarar, hvarför jag står på denna plats inför denna församling i detta höga rum.

Och när jag närmare begrundar saken, så synes mig, att firandet hos oss af Shakespeare icke är så förmätet, som det vid första tanken derpå kunde synas. Detta är icke första gången vi visa deltagande och sympati för Shakespeare. Det är icke första gången vi söka att genomtränga den djupa anden äfvensom den verld, han skapat. Läst och beundrad har han utöfvat sitt inflytande äfven bland oss. Också inom vår ringa skaldeverld har han utöfvat ett mäktigt inflytande, ett inflytande, sådant som en stor ande utöfvar, det vill säga, som vårsoln verkar, framkallande alla ting efter deras egen art.

Så har Shakespeares ande verkat på många ibland skaldekunstens högste idkare i detta land. Redan detta vore nog att berättiga oss att fira denna fest. Och dock kan jag återopa ännu en sak, som jag anser för den allra högsta, den allra märkvärdigaste, och som mer än något annat berättigar oss att på sätt och vis räkna Shakespeare bland vårt folks själsförvandter. Det, som icke någon, den der idkat skaldskap som konst, har uppnått, det har det finska folket åstadkommit och detta så, att man svårligen i hela verldslitteraturen kan förete ett motstycke härtill. Det är i Kalevala som det finnes. Der har det finska folket diktat sin tragiska Kullervo, som genomgås af samma princip — om jag vågar nyttja ett så trivialt uttryck — som manifesterar sig i Shakespeares sorgespel.

Shakespeare hade vördnad för de andliga makterna i verlden, men tillika lemnade han individens vilja en obegränsad rättighet att välja äfven det orätta, låtande slutligen äfven denna vilja böjas för att försona sitt val.

Denna förfärligt tragiska lust att låta också det härligaste, det stoltaste böjas, men böjas sålunda, att det sjunker för att försona hvad det brutit, allt detta finnes hos Kullervo. Han har njutit af hämnd och af kärlek och i öfvermått af allt. Han har nyttjat sin frihet främst, och han står sålunda ensam i denna

verld, som han ödelagt. Ingen kan stiga upp ur grafven och beskylla honom för hvad han gjort; men då är hans stund kommen att gå till doms med sig sjelf, och då han icke kan åstadkomma en dialog med sig sjelf, vänder han sig till redskapet för sin hämnd, till sitt svärd, och då frågar han svärdet:

Om du hugad skulle vara

Skuldbelastadt kött att spisa,

Dricka brottsligt blod med nöje?

och svärdet lemnar honom den upplysning:

„Hvarför skulle jag ej gerna

Skuldbelastadt kött förtära,

Dricka brottsligt blod med nöje;

Äfven skuldfritt kött förtär jag,

Dricker blod, af brott ej söladt.”

Jag vet icke, jag tror icke, att någon dikt i verlden kan sätta upp något dylikt motstycke till Shakespeares kraftuttryck, och därför står han också ensam som Kullervo.

Jag har anført detta dels såsom ursäkt för min personliga djerfhet att uppträda som tolk för något så jättelikt som Shakespeares livsverksamhet, men framför allt tror jag, det omnämnda skall ingifva oss den förtröstan, det förtroende, att vi icke så alldeles ovärdigt tillåta oss att instämma i det jubileum, som går genom den bildade verlden i detta ögonblick. Härmed vill jag dock ingalunda neka, att det är England, Shakespeare närmast tillhör, och England, det stolta England kan hafva rätt att främst reklamera också den förtjenst att hafva uppställt en sådan koloss, icke därför att han föddes der i en liten köping vid en namnlös flod, som ingen skulle bry sig om, ifall den icke illustrerades af en sådan födelse som Shakespeares. Icke därför har England rätt till honom, utan därför, att den anda, som genomgick nationen den tiden, då Shakespeare föddes, mer än nå-

got annat bidrog till att frammana dessa krafter, som voro medfödda i detta stora skaldehjerta, ty den tid, som icke allenast födde, utan äfven utvecklade denna kraft, var en bland dessa vändpunkter, då folk, som äro ämnade att blifva stora i verldshistorien, hålla på att taga ut sina första steg till denna storhet och komma i tillfälle att utveckla sin hela styrka.

England hade genomgått hårda pröfningar, blod hade flutit i strömmar, och furstar och folk hade förgåtts, och nu hade fredens blommor uppspirat, åtminstone inom Albions landamären. Nu väcktes denna egna kraft, som just Shakespeare har förhärsligt i slutet af sin „Konung Johan“, der det heter:

„Må alla verldens trenne hörn sig rusta,
Vi tukta dem: för ingen England viker,
Så länge blott det icke sjelf sig sviker.”

Och så var det just; det är ett uttryck af den tiden, hvilket också andas på många andra ställen hos Shakespeare.

Men det, som är ett lika kolossalt uttryck af denna tid för begynnelsen af Englands storhet, är just Shakespeares egna verk och verksamhet, som uppenbarade sig inom dessa tider. Det är en alldeles afgjord sak, att, skulle han icke lefvat då, utan under andra förhållanden, så skulle hans naturanlag, hvilka de än månne ha varit, icke utvecklat sig så. Derför har England rätt att vara lika stolt öfver Shakespeare som öfver sin hjelteära, hvilken just då begynte att lysa öfver verlden. Då bröto stormar löst öfver hela verlden, då frammanade den riddarlike Walter Raleigh sitt folks forna kämpar, modererade af den bildning, som den nya tiden hade födt, och då bröts Spaniens omätliga kraft till sjöss, lika mycket mot de stormiga vågorna som mot desse Englands tappra hjeltar.

Ett barn i allo af denna tid var Shakespeare, det är ingen, som så väl som han fört sin tids runor, och dock tillhör han alla tider. Han tillhör samtiden likaväl som han tillhörde den tid, i hvilken han lefde och, som han i viss grad äfven tillhör forntiden. Han har tecknat gestalter, sådana som man skall

tycka sig finna i hvilken tid och i hvilka förhållanden som helst. Han har tecknat icke individer, icke enskilda människor; han har tecknat menskligheten, och därför kan menskligheten, så länge den existerar, hemta lärdomar ur hans verk.

— — — — —

Att han är den moderna dramatikers fader och uppfostrare, det erkännes allmänt. Då man besinnar, att forntidens dramatiska skaldekonst, sådan den representeras af grekerna, ändock i sig hade på sitt sätt något, som man anser för det högsta — när man jämför den med Shakespeares skapelser, så — jag vågar icke säga hvad som egentligen i den saken borde karakteriseras. Jag vill blott påpeka en omständighet, för att vi lättare må kunna fatta, hvori den ofantliga olikheten redan i det yttre visar sig. I den gamla, den antika tragedien är det vissa släkter, som hafva den äran sig förbehållen att vara tragiska, att lida mindre för egen skuld än fastmer för fäderneslandet. Det är hjeltens patos, hans trottsiga vilja att icke dela med sig af sin skuld. Hvad han lider, hvad han bryter, det angår icke folket, den stora hopen, som instämmer med korens ord om religionens fordringar, och hjälten får gå ensam sin bana fram till undergång. Men då Shakespeare tager vård om tragediens blifvande hjelte, då vidgas dessa sfärer, då utvecklas slutligen hela världens andel i den tragiska förvecklingen. Det är nu mera icke ett privilegium för den enskilde att begå brott, att lida därför och försona detsamma. Folket eger sin andel i allt detta och med dess medverkan eger försoningen rum.

Jag vill anföra i korthet blott ett enda exempel, som ger det klaraste, åskådligaste bevis för detta påstående: det är Macbeth. Skulden till hans undergång innebor visserligen främst i hans egen förfärliga natur och hos hans lika förfärliga maka. Men när man närmare betraktar saken, finner man, att hela det skottska folket är med i den tragiska konflikten. Det finnes i det vida Skottland ej en så undandömd vrå, att den ej medelbart eller omedelbart skulle komma att bindas vid handlingens gång. Det finnes, så vidt jag kan förstå, icke andra än sva-

lorna, som bygga sina bon der uppe på taktinnarne, som äro oskyldiga till denna tragedi.

Sådan är andan af Shakespeares tragedier, att han vidgar ämnet från den enskildes till hela folkets historia. Anden framträder i dem klar och uppenbar och ådrager sig till den grad vårt intresse, att vi glömma bort, att någonting kunnat tilldraga sig samtidigt annorstädes. Hela vår själ fäster sig vid de menniskor, som der handla och utöfva brott. De straffas därför: detta är deras rätt och som sig bör.

Och dock hvilken liten punkt det är, detta Skottland, i bredd med sådana valplatser som t. ex. den för „Antonius och Kleopatra“. Af allt hvad Shakespeare åstadkommit, skulle jag nästan sätta denna tragedi främst, därför att hans kraft att teckna der visar sig oberoende af den tid, den lokal, den verld, hvori han lefver.

Antonius kunde växa upp endast på romersk mark, denna mark, som omfattade den kända jorden. Den gamla romardygden och den nya romarlasten sammansmälta i honom, jag vore nästan böjd att säga, förundransvärdt väl. Han är en hel menniska, vi må betrakta honom, huru helst vi det vilja. Antonius kan ej på något vis ställas som ett exempel, men han är just en sådan man, som blott den romerska jorden kan åstadkomma och som blott Shakespeare kunde återge.

Sedan Cygnæus i den nu följande delen af sitt föredrag, som af stenografen endast fragmentariskt blifvit upptecknad, framhållit den poetiska harmonin mellan handlingen i Shakespeares dramer och den mark, hvarpå denna försiggår, samt ytterligare ordat om den försoning, skalden alltid sträfvar efter, i det han slutligen städse bringar det derhän, att äfven det härligaste, som trotsat sedlighetens lagar, måste böja sig under de eviga makter, som råda öfver menskligheten, påpekar han Shakespeares, öfver dennes samtidas uppfattning af människoslägtet, specielt af qvinnan, höjda ståndpunkt samt fortsätter:

Jag nämnde Romeo och Julia. Någonting ljufvare än denna ungdomskärlek har icke blifvit skrifvet af människohand. Man skulle tycka, att det dock är rysligt, att Romeo och Julia skola

gå under, såsom de göra det och att de skuldlösa krossas af sitt öde. Det är ej så; äfven de ha mycket att försona. Deras kärlek är berättigad, om någon kärlek på jorden är det, men just det är deras fel, att deras kärlek är för dem allt. För den glömma de de anspråk, som de sedliga makterna ställa på dem. Föräldramakten betyder för dem ingenting mer, och den representeras i detta fall visst icke af det högsta förstånd, men den var dock i sin fulla rätt, och häri ligger de ungas skuld. Det är just en sådan sammanblandning af skuld och oskuld, som ofta förekommer hos Shakespeare. I den försoning, som faller öfver deras förfärliga olycka, ligger något öfver all beskrifning ljufligt. De dö visserligen i blomman af sin vår och sin kärlek, men det är en tröst för dem, att de tillhöra hvarandra och att deras minne förenadt går till efterverlden. Men hvad som är mer än detta, är att fridens blommor spira upp på deras grafvar, att deras död beseglar fredsfördraget mellan deras fäder och sålunda åstadkomma de ännu i döden försoning och frid.

Men jag måste härmed sluta mina flyktiga, på må få framkastade anmärkningar om Shakespeares dikt, med hvilka jag ej kunnat åsyfta annat än att framhålla hans andes rikedom.

Äfven Shakespeares lif var en spegelbild af dessa stormiga skiften, som han så ofta tecknade i sina ljufvaste dramer. Så lugn och klar hans panna blef med åren, så grämde sorgen honom ändock. Man ser i hans senare skapelser ett moln af vemod, som faller öfver dem. Det är väl, att vi just ej veta mycket om de orsaker, hvilka grämde detta stora hjerta, som fattade mensklighetens sorger, såsom han det gjorde. Vi vore då genast färdige med vår kritik. Men vilja vi se, huru han kände livvets fröjd, så få vi det i „Stormen”, der oss erbjudes en bild af hela menskligheten, i hvars öden naturens makter och krafter ingripa. Allt detta går för vår fantasi i vågor. Det stormar icke blott omkring den obetydliga ön, det stormar också inom de menniskor, som der funnit sin tillflykt från något skeppsbrott. Men allt ledes dock slutligen till ett godt mål och slut, och därför heter också den, som representerar hufvudsaken i detta lust-

spel, Prospero, betecknande redan genom sitt namn den lycka, som stundar.

Och likväl har just denne Prospero uttalat det allra sorgligaste, som påtagligen blef ett uttryck af den store skaldens senaste tankar:

Och liksom detta bländverk utan kropp,
Så skola stolta slott, skyhöga torn
Och tempelhalf, ja sjelfva detta jordklot
Med allt, hvad deri är, en gång försvinna
Och liksom denna väsenlösa hägring
Ej lemna efter sig det minsta spår.
Af samma tyg, som drömmar göras af,
Vi äro gjorda, och vårt korta lif
Omfamnas af en sömn. — —

Vi måste väl instämna deri, att dessa tempel, dessa torn och allt det öfriga omsider skall blifva grus, likasom de af gruset äro uppställda, men vi kunna dock vara temmeligen försäkrade derom, att Shakespeares minne tillsvidare icke kommer att höra till dessa grusade tempel och torn, och att sömnen ej heller kommer att utgöra det karakteristiska hos vakten kring hans andes verk. Han skall nog finna dem, som hålla hans minne vaket.

Huru skall Shakespeares minne framstå i detta vårt fädernesland efter hundra år? Vårt land har gått mycket framåt på den väg, det ren beträddt, och ett sekel härefter har det väl hunnit ännu längre fram. Vi hafva då jernvägar åt alla håll, vi ha luftballonger, för att ej räkna upp en så orimlig mängd andra fördelar, som komma att skördas af det, som här blifvit grundlagdt. Men kommer också den tidens mensklighet ihåg, att Shakespeare funnits till? Det vore skada, om de glömt hans minne, ty menniskan behöfver verkligen komma ihåg det stora gamla, som förgått, ej blott det, som lefver omkring henne. Att

vända sin blick till fädernejorden är hvar och ens pligt, men ofvan denna fädernejord finnes en himmel ännu, det omätliga firmamentet, och det är på denna himmel Shakespeares minne glimmar såsom en evig, odödlig stjerna.

T. A. 1

MAGNUS VON WRIGHT

vid Kongshuset i Stockholm den 7. Juni 1855

den 7. Juni 1855

T a l

till

MAGNUS VON WRIGHT

vid Konstnärsgilletts vårfest å Willinge ö

den 7 Juni 1865.

Der se vi en raket flyga upp mot fästet. Den glänser icke så litet. Men medan vi ännu betrakta dess glans, slocknar den re'n bort. Och vi söka förgäfvos efter ett spår, som den skulle lemnat i toma rymden. Om en sådan glans som raketten vet minnet ingenting säga.

Jag ber om en stunds vänlig uppmärksamhet, då jag i kretsen af konstnärsgillet talrikt här församlade medlemmar och vänner önskade återkalla minnet af ett lefnadslopp, på långt när ej glänsande som raketten, men ännu mindre så vanskligt, så spårlöst försvinnande som dennas.

När konstnärsgillet firade sin årshögtid, och vi hade församlat oss till den, trotsande en köld, bistrare än någon, hvarmed naturen i mannaminne här försökt stäffa själens behof af värmande, upplifvande njutning, då talades det om en man, hvilken nyss hade flyttat bort till grafvens kyliga hem, sedan han länge, tyst men oförtrutet, förgäfvos sträfvat att igenom lifvets köld bryta sig en väg ända fram till det mål, dit konstens genier vinkade honom. Men nu, då naturen står så på gränsen mellan sina gladaste tider, att vi kunna kalla aftonen, från hvilken vi taga afsked, vårqväll och gryningen, som möter oss på vår hemväg, sommarmorgon, nu hafva vi rätt att tänka på våra käraste minnen och följa våra vänligaste förhoppningar och känslor utan farhåga att våra ord skola låta som en dissonans i verldsalltets harmoni. Utan tvekan lyder jag således den både yttre och inre maning, som bjuder mig att ställa mitt tal till en man, som står oss här på

platsen nära, men likväl ännu närmare våra hjertan. När jag nämnt *Magnus von Wright*, vet jag, att hvad helst jag om honom kan säga godt, har jag talat äfven ur hvartenda annat hjerta, till hvilket mitt ord i denna stund kan tränga.

Jag nämnde, att äfven en yttre anledning manade oss att till honom frambära ett uttryck af aktning och vänskap, innan vi skiljas från denna grönklädda mark, som gifvit konstnärsgillet en så vänlig strand för dess längtan till naturens friska frihet. Jag tänkte dervid icke på den stora förbindelse, hvari gillet står till von Wright för det varma intresse, den osparda möda, han egnat åt allt, som kunnat gifva lyftning åt dess syften, en artistisk stämning åt dess förehafvanden, ehuru nära behovet af ett tacksamt erkännande häraf måste ligga oss alla. Det är ett årtal, ganska afläget från det, vi nu skrifva, och en dag, som stundar ganska snart, som taga i anspråk på en gång minnet af det förgångna och stundens varma deltagande.

Den trettonde dagen af sommarmånaden har von Wright uppnått sitt sextionde ålders år. Ej utan giltig anledning anticipera vi dess firande i denna långt framskridna aftenstund, då „det är ej dag, det är ej natt: det väger mellan båda”. Hvad vi här taga på förhand af tiden, skall lifvet honorera nog, och framtidens hugkomst ännu längre. Och hvar och när skulle vi väl lämpligare förena oss om ett vänligt uttryck af sympati för den oss såsom vän och konstnär lika käre artisten än nu, då våra hjertan äro uppfyllda af och tillgängliga för alla de vänligaste, ädlaste stämningar, än här i skötet af en natur, som erinrar oss om den, hvilken varit vår målares, om också icke alldeles enda, likväl ojemförligt kraftigaste, trognaste, bästa fostermoder och lärarinna ifrån början af hans bana allt intill denna stund? Lyfta vi vår blick dit upp till den der bergiga höjden med sina barrträd på den allvarliga pannan och den ljusa löfskogen vid sin fot; och faller ögat se'n på de glittrande böljorna, som så förtroligt smyga sig till hvila vid holmens stränder; och minnas vi det fågelqvitter, som, utan att låta sig af oss störa, nyss ljud från lundarnes alla orgelpipor, och talltrastens sång, den vi kunde höra ännu: då förmå vi bättre än

någonsin förstå, huru man kan eldas af en oändlig kärlek till en sådan natur, lefva för att i alla deras skiftningar uppfatta hennes lifsyttningar, och uppoffra alla sitt väsendes krafter under bemödandet att med artistens hand rädda undan förgängelsen det vackra, som naturen i evig vexling föder och låter åter falla.

Denna riktning af kärleken till fosterlandets natur är här ej gammal, ehuru kärleken till fosterlandet här varit hemmastadd långt före våra dagar. Våra fäder slöste med en färg af helt annat slag än våra målare nu, då hjertat bjöd dem att visa, huru högt de älskade sitt land. Deras färg var den skönaste, hvarmed någon dödlig kan smycka sin kärleks föremål: deras eget hjertblod, som rann i strida strömmar på hemmets jord vid dess försvar. Det var bekräftelsen på deras tro, att:

Utan Gud och utan hjerta

Måste dock den menska vara,

Som ej tjasas in i döden

Af att detta land försvara.

Vi veta alla, att Fänrik Stål låter en hjelteyngling, tillhörande den gamla sorten af finska målare, så uttyda den oemotståndliga kärleks makt, som dref honom att färga Revolaks' snöhvita duk rosenröd. Och född i samma hemnejder, från hvilka de tappaste bland tappra af dessa våra artister utgingo att utföra sina arbeten, var deras färg — utom himmelens och jordens och de haflika sjöarnes — den första von Wright hörde omtalas och kunnat se i sin barndom. Han härstammade från en släkt, hvari fallenhet för måleri i den äldre skolans stil var medfödd, och der öfning ingalunda saknats. Men derjemte barn af en ny tid var han sjelf liksom hans bröder bestämd att bevisa det samma kärlek till fosterbygden kunde måla lika varmt äfven med annan färg än den tappres eget blod: att *penseln* lika väl som svärdet förmår med oförgängliga drag förfäktat vårt hemlands anspråk på sina söners tillgifvenhet och uppoffringskraft.

Och så utan Gud och utan hjerta finnes nu mera ingen finsk man eller qvinna, att de utan hjertligaste deltagande skulle stanna vid betraktelsen af *detta* segrande försvar för naturens skönhet i vårt land. Åtminstone skulle ingen sådan våga tränga sig in i denna vår fridlysta krets.

Men lika litet som målarenas med svärdet var vår målarens med penseln bana fri från svårigheter, mödor och försakelser. Jag vill dock ej störa denna stunds fridfulla glädje med att dröja vid dessa pröfningar, ehuru de, manligen öfvervunna, icke utgöra den minst värderika del af segrarens dyrt köpta byte. Långt hellre stannar ändock tanken vid det sist genomgångna stadium af von Wrights artistiska stråt. Icke så som skulle detta mer än de föregående varit beströdt af guld och omgifvet af de gröna skogar, mot hvilka hvardagliga lynnen sända trånande blickar. Men de gröna skogar, som äro dyrbara för den sanna konstnärens själ, hafva dock, äfven utom naturens, kring von Wright vuxit allt rikare, ju längre det lidit. Med ej blott oförminskad, utan snarare stegrad arbetskraft har det varit honom förunnadt att på duken öfversätta de bilder af skönhet, hans yttre blick så ljuft och så rikt hembjöd åt den inre. Men framför allt kan han prisa sig lycklig att hafva upplefvat den tid, då den dittills så tränga kretsen af konstens vänner i vårt land vidgats allt mer och mer; då allt flera hjertan här lärt känna, hvad konstnären i sina högtidsstunder velat, och fatta, hvad han då lyckats åstadkomma minst aflägsset från och främmande för det ideal, som strålade i klarhet för hans själs blick. Jag vädjar till Eder, J konstnärer af alla slag, som stån så nära tillhands att vederlägga mina ord, ifall deras vittnesbörd vore falskt. Var det väl törsten efter guld, eller hoppet om erkännande och sympati hos andar, lika finkänsliga som edra egna, som upprättade eder kraft, då den var nära att brytas ned, som återgaf klarhet åt blicken af edert mod, då misströstan begynte kasta en mörk slöja öfver lifvets föremål; som dref Eder åter oemotståndligt framåt, då det för den förtröttade skulle känts så beqvämt att stanna på halfva vägen långt, långt från det mål, hvilket hade tjugat Er der borta i fjerran? Man säge ej, att det i sådant fall vore

förgängligt, flärdfullt jägtande efter människornas bifall och gunst, hvaraf artisten oroligt beherrsкас. Tvärtom ligger i hans behof af erkännande från själafränders sida ett ödmjukt medgifvande att han, ehuru stående i högre makters tjenst, ständigt sväfvat i ovisshet derom, huruvida han rätt förstått och följt sin kallelse. Lika litet som björken derborta på stranden af fåfänga betraktar sin bild i den spegelklara böljan, är det konstnärens *högfärd*, hvilken känner sig lycklig, då han finner, att det bästa, han velat och åstadkommit, mötes af genklang i en ädel människobarm.

Men långt bättre än genom mina ord bevisas sanningen här af genom den konstnärs väsende, hvilken närmast framkallat dem. Och ju mindre han i sin flärdlöshet pockat på erkännande af sina förtjenster, desto beredvilligare äro vi att göra honom en rättvisa, hvilken ej uppmätes af förståndet blott, utan skipas i djupet af varma hjertan. Och derifrån utgå äfven, broder Wright, välönskningarne för både verksamheten och friden af dina ännu kommande dagar och den derefter stundande qvällen. Vål gäller om såväl Dig som mig, hvad visan så elegiskt förkunnar:

Zwar der Frühling kehret wieder,

Aber doch für uns nicht mehr!

Men om också vårens glada morgnar äro för Dig oåterkalleligt förbi, önska och hoppas vi likväl, att din lefnadsafton skall likna Augustiqvällens svala lugn, belyst af de återvändande stjernornas fridfulla sken. Ja, måtte Gud den högste hålla sin skyddande hand utsträckt öfver ditt stilla hem, afvärjande derifrån pröfningar, hårdare än de, dem det tillkommer människan att undergifvet emottaga.

Vål ligger människornas framtid i Guds hand allena. Men de, hvilka trofast och oförtröttadt följt sin högsta kallelsets röster, såsom Du det gjort, kunna dock med ljuf förtröstan hoppas, att, hvad helst den stundande tiden må taga bort och förjaga, det bästa, de eftersträfvat och i verk och gerning åstadkommit, kvarstår för alla skiften oåtkomligt. När himmelens fåglar

flykta hän undan den nordiska höstens stormar, mörker och köld, då qvarstanna här hemma, i orubbadt bo, de fåglar, dem din pensels trollstaf fasthåller lefvande på duken. När gräsen vissna, trädens löf gulna och falla af, snön kläder i svepning våra vackra sjöar och isen fjettrar sjelfva våra djerfva strömmar: då behålla dina taflor ännu sin varma grönska och det oförgångliga lif, kärleken till fosterjordens natur andats deröfver. Derför, när ännu ej födda släkten samlat sig på gröna ängar att fira *sina* konstnärsgillens vårfeſter, då skola de, huru mycket rikare de må vara än vi på den fosterländska konstens skatter, lika tacksamt som vi sjelfva hjerteligen glädja sig åt Dina bilder af samma natur, som fyller dem liksom oss med kärlek. Och de skola i sin opartiskhet bekräfta sanningen af vårt, lika mycket af rättvisan som af vår vänskap bestyrkta slutomdöme öfver din artistiska verksamhet: äfven i det bästa, som vi andra alla i detta land bjudit till att åstadkomma, finna vi mångenstädes våra öfvermän; men den fågelverld, Du och dina bröder skapat om, har blott i naturen sin like, och öfverträffas af ingen dödlig hand!

T A L

till

BISKOP F. L. SCHAUMAN

vid

UNIVERSITETSSTATENS FESTMIDDAG FÖR HONOM

den 30 September 1865.

Herr biskop!

Det var den trettionde i årets första månad. Vi stodo så i medelpunkten af vinterns köld och hade församlats till en afskedsfest af ovanligt slag. Det var åt sjuttio förgångna år vi skulle säga farväl. Men mannen, som sett dem förflyta och hade dem bakom sin sjuttionde första lefnadsdag, stod i vår krets med glädjestrålände blickar; och orden, som för den åldrige tolkade våra varma känslor, lånade färgen af dessa glada strålar. Ingen bland oss anade då, att det var åt honom sjelf vi sade vårt sista farväl.

Och på denna höstmånadens sista dag hafva vi åter endrägtigt församlats till en afskedshögtid. Men endast allvarliga tankar och känslor råda nu öfver oss, och orden, som åt dem vilja gifva uttryck, kunna blott vara en tolk af deras allvarlighet.

Jag behöfver ju ej försäkra herr biskopen om, huru hjertlig glädje äran af edert besök i alla fall skänker oss alla, huru lycklige vi känna oss öfver att ännu en gång få helsa Eder såsom vår gäst. Men öfver denna glädje faller ändock såsom en skugga tanken derpå, att det väl är sista gången herr biskopen står i denna krets såsom uteslutande *vår*.

Det är så naturligt, att när band, sådana som de, hvilka fästat Er, herr biskop, vid universitetet, brista, denna slitning kännes in i hjertats innersta djup. Mannen går ej bort från dylika förhållanden lätt såsom pilten från sin upplästa lexa.

För herr biskopen har vår högskola varit edert andra, jag vore nästan frestad att säga edert första hem. Hon är det ännu för edra bästa ungdomsminnen, liksom för den hugnande hågkomsten af eder mannaålders mödor och framgångar intill ålderdomens gräns. De fanor, herr biskopen hittills så troget följt, vinka nu från — en annan skulle säga högre plats — jag säger dock blott från andra höjder. Ty herr biskopen har städse tänkt högt om det finska universitetets bestämmelse. Och så gör äfven jag. Hvilka inre och yttre föreningsband nu må hafva fallit sönder mellan högskolan och Er, herr biskop, qvarstå likväl så många andra, oåtkomliga, oföränderliga under alla lifvets skiften. Den tänkande menniskan förstår, hvad tanklösheten har så svårt att fatta: att utmärkta män ej växa upp och utveckla sig såsom trädet stundom ur sjelfva hälleberget, endast medels sin egen lifskraft och på sin höjd någon glimt af solen. Frisinthet, själens adel, tillfredsställandet af det brinnande kunskapsbegäret bero dock ej ensamt af individens disposition för allt detta. Marken, hvarur de spira upp, den friska luft, som gifver dem städse föryngradt lif och näring, den omgifning, som skänker dem hägn, väckelse, lyftning, utgöra likväl livsvilkoren äfven för den rikt begåfvade andens normala utveckling, så att den förmår motsvara sin bestämmelse och fylla sitt mått.

Hvem ibland oss ville väl förneka, att icke så få, ja de flesta bland dessa livsvilkor vid Finlands universitet fallit på vår lott? Herr biskopen är väl den förste att tacksamt erkänna detta. Och därför kan edert väsende icke ryckas löst från den grund, hvarpå vi alla blifvit, hvad vi kunnat blifva, om också herr biskopens verkningskrets nu omgifves af, till det yttre, vidgade gränser. Redan vidden af denna verkningskrets och ännu långt mera verkningarne på djupet af de ansträngningar, den ålägger en sådan anda som herr biskopens, skola ytterligare bekräfta Frans Ludvig Schaumans rätt till en lika varaktig som framstående plats i den finska kulturens ädlaste adelsmatrikel: den, hvori vårt lands herdaminnen stå upptecknade.

I denna för oss alla högtidliga stund vågar jag anticipera hufvudsumman af den slutdom, hvarvid dessa minnen skola stanna.

Min uppriktigaste öfvertygelse dikterar den ungefär så lydande: I Frans Ludvig Schauman egde finska folket en man, som på sin tid värdigt representerade tvänne riktningar, hvilka båda ej endast för ögonblicket, men för dess framtida tillvaro bland nationernas antal hade den högsta betydelse. Ehuru stående på den religiösa trons klippfasta grund, betraktade han hvarje yttre ingrepp i människans samvetsfrihet såsom ett helgerån. Skulle protestantismen, som dock ytterst gjort det finska folket till hvad det är i sträfvandet efter bildning och sedlighet, böra ega bestånd, måste den fortgå och utveckla sig i enlighet med denna riktning. — Och vidare skall det heta: Schauman var en man, som hvarken af människofruktan eller andra betänkligheter af hvad slag som helst lät tillbakahålla sig att uttala sina tankar om samhällets vitala frågor. Men med denna sin karakters frimodighet förenade han medborgarens lojala samvetsgränhet, som äfven, då han ansåg de lagar, under hvilkas hägn han lefde, erfordra en tidsenlig omgestaltning, icke visste af och erkände någon annan väg till deras förbättring än den af dem sjelfva utstakade.

Herr biskop! Redan eder samtid har förstått att åt denna förening af öfvertygelse om den religiösa trons helgd och om helgden af menniskoandens samvetsfrihet skänka sitt uppriktigaste bifall. Och samma erkännande har vederfarits denna sammansmältning i eder själ af det frisinnade och det laglydiga tänkesättet. Ett bland den finska kyrkans stift, rikt på anor af fromhet och äfven på upplyst uppfattning af anden i Luthers lära och föredöme, ställde er, herr biskop, medels sitt fria val på närmaste platsen invid den lediga biskopsstolen. Och vårt lands ädle regent bekräftade utan tvekan valet, ådagaläggande äfven dymedels, att det frisinnade ordet i Finland, så länge det ej sjelft ställt sig utanför lagarnes skydd, icke behöfver numera befara att rikta våra häfder med den sorgliga äran af martyrer, fallna offer för sin öfvertygelse.

Sällan har väl utnämningen till något embete här förbids med sådan längtan, för att icke säga oro. Och när utgången blef allmänt kunnig, var det såsom hade hvar man kal-

lats att fira en rättvisans och den öfverlägsna förtjenstens segervinning. Och dessa blomsterkransar, som, bundna af varma händer, stego upp längs templets murar, likt välsignelser och böner, hvilka höjas från varma hjertan, förtäljde deras blomsterspråk endast om enskild tacksamhet och välvilja? Yppades af dem ej derjemte, att i vår tid äfven qvinnorna och barnen icke låta afgörandet af landets vigtigaste intressen likgiltigt halka förbi sina öron och hjertan, när dessa uppbäras af personer, som verkat och lofvat ännu verka välsignelserikt för hela vårt fädernesland?

Den lyckan och äran var Eder förunnad, herr biskop, att en gång på en betydelsefull dag uttala ett ord, som klappade på dörren af alla ädla sinnen i detta land: ett af dessa ord, som en gång uttalade, aldrig mera kunna glömmas af det folk, hvars djupaste mening det tolkat. Det var den friborne mannens rätta modersmål. Ni talade då, herr biskop, bättre än någon ibland oss andra kunnat det göra. Och så försoningsrik är kraften af detta tungomål, att man låtit det gälla såsom *finskt*, ehuru dess yttre klang ljöd annorlunda.

Det var på det finska universitetets vägnar, Ni talade då, herr biskop. Eder pligt ålägger väl Er numera att främst föra andra intressens talan. Men skulle universitetet ännu någon gång, såsom ofta hittills, komma i behof af en oförskräckt föreläsare i kritiska stunder, räknar det med orubblig visshet uppå att i Er, herr biskop, alltid finna en sådan. Stödd på ett helt lifs erfarenhet och den fastaste öfvertygelse, skall biskop Schaumans ord öppet värna högskolan emot hennes illviljares lömska angrepp. Och äfven till höjder, dit *professor* Schaumans röst ej skulle hafva trängt nog stark, skall *biskopens* stämma, villigt hörd, kunna stiga.

Då vi uttrycka detta hopp, ligger deri likväl ingalunda en glömska af de förändrade förhållanden, som ålägga Er, herr biskop, att framför allt annat vårda och befordra kyrkans angelägenheter. Men i det uttryckta hoppet derom, att universitetets intressen äfven framdeles skola ligga herr biskopen varmt om hjertat, uttalas dels vår öfvertygelse, att den finska kyrkan

ej kan anse sig främmande för den finska högskolans syften och sträfvanden, dels också, huru svårt det kännes att förlika oss med den tanken: Frans Ludvig Schauman tillhör oss icke nu mera; och slutligen äfven vissheten, att herr biskopens viljas kraft, framdeles såsom hittills, skall räcka till vid ansträngningar utöfver det vanliga måttet för människornas mödor. Vi andra, som för mer än ett tredjedels sekel sedan med Er stodo inom parnassens rund, vi känna oss småningom förtröttas, och begynna längta till, hvad man mer eller mindre eufemistiskt plägar kalla *otium sapientis*.

Men edert lif har förlorat sin rätt till denna utsigt. Dess namn och uppgift blir: aldrig afbruten möda. Icke är det oförtröttad energi i viljan, vi derunder behöfva tillönska Er, herr biskop, men desto mer, att viljans kraft måtte behörigen uppbäras af helsans. Främmande för edert lynne är det att skryta med det goda, Ni *vill* åstadkomma. Annars kunde ni väl uttala medvetandet om eder viljas styrka med Döbelns utrop:

„Jag måste opp, om i min graf jag låg!”

Lättare bli väl de stundande mödorna att uppbära, då de understödjas af erkännande, förtroende och högaktning, som öfver allt med öppna armar gå Eder till mötes. Med uppriktigare deltagande skola dock edra bemödanden, herr biskop, ingenstädes följas än i denna krets, såväl af edra äldsta vänner som af de yngste. Hvad vi om eder verksamhet allt framgent få höra, blir endast godt. Gud gifve blott, att vi ännu länge må hafva något att derom förnimma: att edra återstående dagar måtte likna denna underbart vackra hösteftermiddag, hvars klarhet nu sänder till oss sina allra vänligaste blickar.

Jag känner väl, att jag här borde stanna: att mitt uppdrag utesluter expektorationer af den enskildes känslor. Det erfordras ej ringa ansträngning att emotstå behovet af sådana. Det myckna, jag äfven i detta hänseende hade att säga, måste jag dock sammanfatta i det enda från Schiller lånade ordet:

„Kort är för långlig vänskap afskedstunden.”

Jag får ej nu ens vidröra de känslor, som hos mig väckas, då jag ser detta biskopskors hvila på edert varma hjerta, hvilket fordom legat på ädla, längesedan afkylda hjertan, de der varit för mig de dyrbaraste i verlden. Ett ord vågar jag dock tillägga. Bland hundra frågor, dem vår gemmensamma embetspligt ålagt oss att tillsammans diskutera och afgöra, hafva förekommit ytterst få, om hvilka våra tankar divergerat. Denna öfverensstämmelse i åsikter har skänkt mig ett af de allra hugneligaste minnen, som hos mig qvarlefva från hela min långa tjenstemannatid. Ty jag har deri sett det bästa bevis, att min sträfvan efter sanning och rättvisa ej förfelat sitt mål.

Och äfven detta minne bidrager till att göra den skyldigheten så kär, som ålägger mig att på allas våra vägnar ur våra hjertans djup tacka för hvad herr biskopen för oss alla varit genom vänskap, föredöme och lära.

Jag har den äran att i den här församlade universitetsstatens namn föreslå en skål för herr biskop Schaumans välgång.

SKÅL

för

BEFÅLET PÅ EN SVENSK-NORSK ESKADER.

vid en fest i Ulrikasborgs Brunnspark
invid Helsingfors.

Herr kommandör samt våra öfriga högtärade herrar gäster af den kongl. svensk-norska flottan!

Vi hafva den lyckan att lefva i de stora sammankomster-nas tid. Jag säger *lyckan*; ty dessa sammankomster tyckas ju bevisa, att äfven folken omsider kommit till full öfvertygelse om sanningen af det urgamla ordet: „det är ej godt för menniskan att lefva allena”, hvarom individerna till sin synnerliga båtnad redan länge varit förvissade. Verldens blickar äro äfven i detta hänseende företrädesvis riktade mot de tvänne punkter, hvilka mer är någon annan betyda *verlden*: och alla vägar föra nu ej blott till Rom, det evigt gamla, utan också till Paris, det evigt unga. Rom och Paris hafva ju åtagit sig att utreda himlens och jordens rätt invecklade affärer för framtiden.

Så ofantliga än de skaror varit, dem de båda vestra verlds-städerna i sitt sköte församlat, räckte likväl människomassorna till att åstadkomma trängsel äfven i Europas österländer. Solen var nära att mista sitt sken i täflan med glansen af dessa mer eller mindre *äкта* perlor, briljanter, plymager, atlas- och sammetsdräfter, ämnade att för verlden ådagalägga i Pest och Ofen ståten af Ungerns stigande kredit och hemligheten af dess framtids förhoppningar. Och nära nog samtidigt lyssnade talrika entusiastiska hopar på de mångfaldiga tungomålsbrytningar, i hvilka ett godt stycke norr om Karpaterna panslavismens representanter gäfvö uttryck åt enheten af sina sträfvanden, åsyftande bland annat att förflytta halfmånens sista urblekta strålar för att dermed höja andra planeters växande härlighet.

Men midt ur lyxen af de sammanströmmande skarornas sympatier, ofvanom, nedanför, rundtomkring dessa bländande ytor af harmoni, röra sig symptomer af missundsamhet, misstan-
kar, förbittring; onda tungor hvässa sig deremot: ja, ännu mera
skärande vapen blixtra fram, genombrytande den skenbara en-
dräkten; på hägringarne af den löftesrika framtiden falla hotfullt
slagskuggor.

Mine Herrar! När vi i tanken uppställa såsom motvigt
mot de stora folksammankomsternas företräden de olägenheter,
af hvilka de följas i spåren, göres det väl för oss lättare att
förlikas med vår lott, som låtit oss stämma möte på denna frid-
lysta landgång, kring hvilken endast de tallösa vågornas sorl
påminner om bruset af de stora menniskoströmmarne. Enligt
hvad jag hört berättas, hafva redan vackra, vänliga blickar sört
bättre för att göra Er hemmastadde på detta ställe, än äfven
den skarpsinnigaste topografiska beskrifning skulle det förmå.
Jag vill därför blott påpeka en omständighet, som gör denna
landtunga lämplig till en mötesplats för minnen, som icke bestått
sina prof först sedan i går, och för känslor, fostrade af stundens
glada stämning. Vi stå här på en grund af granit, hvilken ännu
för några decennier tillbaka icke anade till sin bestämmelse att
uppbära dessa lunders löfverk, hvarpå himmelens vindar låta sig
vagga och dess fåglar älska att sjunga.

Om stora folkmassor ej fått rum här, hafva icke heller
oginhet och misstänksamhet trängt sig in mellan oss, sönder-
sprängande vårt samqväms endragt. Detta andas tvärtom liksom
ur samma hjerta, känner med samma själ. Vi stode ju icke,
mine Herrar, församlade kring Eder i denna stund, ifall ej vårt
sinne och tänkesätt kände och erkände dragningskraften af
samma medelpunkt i qväll.

Det borde således icke förefalla våra ärade gäster synner-
ligen svårt att bland oss känna sig likasom hemmastadde. Detta
förhållande synes oss helt naturligt, medan en främmande, lik-
giltig betraktare skulle finna deri en sällsam anomali, en miss-
visning af kompassen.

Ingen känner ju så förträffligt som Ni sjelfve edra sjökort, ingen kan hafva en djupare insigt i edra kartors uppgifter. Finnes det väl något enda exemplar bland dem alla, hvilka under mer än ett halft sekel tjenat svenska flottan till ledning, der icke ett ganska märkbart streck finnes uppdraget öfver Ålands haf och fortsatt, så långt Bottenvikens stora strömfåra räcker. Och dylika streck emellan tvänne länder betyda ju, att eho, som öfverstiger dem, bör anse sig såsom främling på deras andra sida, vara beredd på bekymret att ur sin språklåda fram söka ett annat tungomål än sitt eget för att hafva till hands skiljemynt, hvarmed han kan reda sig i tal med dem, som möta honom. De lokaliteter, i hvilka han träder in, äro för honom lika obekanta som människorna, af hvilka han derstädes emottages. Emellan honom och desse framstår ingenting för den ena såväl som för den andra förtroligt och väl känt, såsom hade de alla sina dagar lefvat, sträfvat, talat endast sinsemellan.

För Eder, mine Herrar, hafva de nyssnämnda strecken, dem människohänder dragit öfver Ålands haf, svårligen haft en så afspärrande betydelse. Likasom böljorna efter gammal vana gå helt obekymrade öfver de rāmärken, om hvilka deras navigationskort icke lemnat dem någon anvisning, så torde de likheter med edert lifs viktigaste, innersta elementer, dem Ni anträffat ännu på andra sidan demarkationslinien, hafva öfverraskat eder uppmärksamhet. Vi veta ju dock alla, hvarest dessa analogier haft sin utgångspunkt och fått sin östörbara riktning.

När svenske män och finske stöta tillsamman, är det ju såsom skulle tvänne vandringsmän, hvilka någon tid varit åtskilda men ändock mycket längre trampat samma vägar och stigar, åter en gång hafva glädjen råka hvarann. Deras återseende förbittras ej af förebråelser, dem minnet af deras sammanvaro eller skiljsmessa kunde framkalla. Ty ljuft och ledt, lycka och ofärd hafva de redligt och som goda vänner delat. Deras gemen-samma färd begynte redan tidigt i deras läroår, ehuru väl svenskarne också då, såsom så ofta äfven annars, hade icke ringa försprång framför kamraterna. Med säkrare, jemnare steg framgick dock hvardera parten under läroåren. Omsider trädde de

upp, sida vid sida såsom mästare, lärande diverse folk *quid juris*. Så tolkade de, med ledning af den store kyrkofadren Gustaf Adolf, åtskilliga kapitel af kyrkolagen på ett så grundligt och eftertryckligt sätt, att menskligheten allt intill denna dag funnit sig väl utaf att låta det lända sig till efterrättelse. Äfven i krigskonsten gäfvö de, under inseende af en bland de ypperste virtuoser i densamma, åtskilliga ganska märkeliga praktiska lektioner och med den påföljd, att samtliga elever gjorde deri rapidare framsteg, än med lärarnes egna intressen varit förenligt.

Allt det der genomlefde de båda reskamraterna redan för lång tid tillbaka. Men så aflägsna än dessa äfventyr ligga från den stund, som nu är, träda de dock med underbar klarhet för vår själs blickar och öra mången gång. Skåden dit ut i den kolsvarta natten! Genom dess mörker tindra kanske några gnistor från de slocknande vakteldarne, kring hvilka våra förfäder beredde sig till de väntande gemensamma stridernas hetta och den hotande gemensamma dödens köld. — Och öfverröstande störtregnets då hinna måhända ännu till oss de sista försvinnande ljuden af: „Vår Gud är oss en väldig borg”, af Narva-marschen eller den Björneborgska. Då vi som lifigast påminna oss, huru dessa toner fordom eldade de svenske och finske kämparnes mod att stå och falla för samma hjeltedrottar och samma höga syften, förstå vi ock ganska väl, hvarför det der sjömärket icke vuxit till en kinesisk mur, som kunde göra afkomlingarne af desse kämpar oigenkännelige för hvarandra.

Men, mine, Herrar, ju längre edert tillärnade tåg sträcker sig österut på det element, som är ert egentliga, desto flera minnesmärken af vår gamla bekantskap skola der vara er till mötes: på en gång rörliga såsom vågen och orörliga såsom granithällarne. När eder kosa sträcket förbi Hoglands, Fredrikshamns och det odödligt minnesvärda Svensksunds stränder, söken då att låta eder blick dyka ned till dessa ilande böljors botten. Det kan hända, att det synes eder, som vore vattnet der på djupet liksom purpurfärgadt; att det ser ut som ett återsken af en rosig sommarsky, nedfallen från fästet. Men edert

själs-öga finner ändock till slut, att det är de ännu icke utplånade spåren af blod, som på dessa ställen flöt tillsammans den tiden, då Sveriges och Finlands eskadrar voro tvänne armar på hvardera sidan om samma hjerta.

De flesta bland de klaraste stjernor på våra minnens himmel, till hvilka finska folket aldrig skall upphöra att blicka opp med tacksamhet och beundran, äro gemensamma för svenskarne och oss. Våra tankar kunde således nog länge fortsätta sin återblickande vandring utan att sakna föremål, vid hvilka de hade anledning dröja med kärleksfullt intresse. Och jag ser, mine Herrar, på edra ögon, att Ni icke skulle finna denna fortsättning tröttande. Men då äfven stunden har oafvislig rätt att göra sina anspråk gällande, gifver jag för dem vika och utber mig att ännu få tillägga endast några få ord.

Vi förstå ganska väl, att äfven smärtsamma minnen och känslor måste uppstå hos svensken, då han beträder Finlands jord och färdas öfver dess vatten. Öfvervägande allt annat bör likväl den tanken gifva honom ej blott tröst, men äfven glädje, att den odling, åt hvilken Sverige har rödjat och brutit mark, ännu icke förvissnat och icke heller tyckes visa någon böjelse för förvissning, om hon ock med sig assimilerat äfven andra drifvande krafter än de från begynnelsen emottagna. Trädgårdsmästaren, som ursprungligen planterat blomstergårdar, gläder sig ju deråt, att blommorna slå ut och utveckla sig till den fägring, han åsyftat, äfven om marken icke mera tillhör honom sjelf, och vindarne under tidernas lopp ditburit elementer, dem han icke alldeles kännes vid. Så länge det icke gifves något ädelmod i känsla, någon höghet i tanke, hvaraf vår bildning icke skulle kunna gripas, upplifvas, tjasas, kan väl Sveriges och Finlands kulturlif icke kännas främmande för någondera; och hvarken den ena eller andra borde hafva skäl att någonsin glömma bort eller förneka, att detta deras lif uppspirat ur samma rot samt stärkts och utvecklat sig under inflytandet af samma ande.

Hvad oss finnar beträffar, hafva vi visserligen ej haft anledning att tro vår erfarenhet kunna åberopas såsom vederläggning af en stor skalds djupsinniga observation: „det är sörjdt

derför, att icke träden växa upp ända till himlen.⁷ Men så långt har dock vår själfkänsla hunnit förkofra sig, att vi icke nu mera — såsom förhållandet lärar stundom varit förr — för-olämpa svenskarnes högsinhet genom att inbilla oss, det vi med ömkelig klagan öfver vår ställning skulle kunna stegra deras vänliga sympatier.

Men lika långt vare det från oss att med förmätet skryt öfver den rapida fart, hvarmed vår utveckling skulle hafva fört oss i nyaste tider framför alla andra folk, förnärma några andra bland våra herrar gäster, hvilka vi nu för första gången hafva äran helsa här såsom representanter af en nation, som eger anspråk på våra varmaste sympatier, vår uppriktigaste högaktning. Om det är sannt, att folken liksom individerna få lida för fädernas missgerningars skull, så är det ock lika obestriddigt, att de icke sällan, om också stundom nog sentida, få uppskära den frukt, hvars frön anherrarnes storsinhet och bragder kastat ut på historiens fält. I de aflägsnaste nejder i vår verldsdel ser man ju de härligaste spår, dem de forne Normannernas handlingskraft, frihetskänsla och tillgänglighet för bildning outplånligt intryckt. Skulle då deras egne ätteläggjar blifva lottlöse i detta arf, lika skönt som stort? Skulle minnet af de båda hjeltekonungarne, som gjort namnet Olof så kärt och heligt, ingenting förmå till höjandet af det folks söner, hvilket de fordom oemotståndligt ryckte med sig till de högsta, ädlaste mål? Skulle Hakon Jarl och så många andra präktiga jarlar hafva lefvat förgäfvets för deras Norges framtid? Nej, en nation, som står på en sådan historisk grundval, hög och oåtkomlig som Norges fjellar, är ej endast mäktig, men skyldig att då och då taga sjumilssteg framåt på menskligheten värdiga banor.

Det gifves punkter både i den gamla och nya verlden, ja, möjligen i sjelfva Europa, som kunde spårlöst försjunka i underjordiska djup, utan att menskligheten skulle lida allt för bitter förlust derpå. Men skulle Sverige och Norge af sina fjellar tryckas ned mot havets afgrunder, då blefve jemnvigten i vår nord fruktansvärdt sönderbruten och det ingalunda i sådana afseenden blott, som af materien uttryckas och representeras.

Långt kännbarare vore ju de sedliga makternas förlust, då de såge sig beröfvade tvänne af sina fastaste, ädlaste stöd.

Och särskildt skuile genom den katastrofen Finland dessutom mista vänner, hvilka uppriktigare än någon annan utanför dess gränser önska det godt och glädja sig öfver dess möjliga framgång samt taga del i dess sannolika missöden. Vi veta väl nog samt, att äfven de mest välmenande önsknningar ingen styrka ega, der det gäller ting, som med händer kunna gripas. Men det kännes ändock så godt i ett menniskohjerta, då det vet, att andra finnas, som vänligt lyssna till dess slag och hafva känsla för dess glädje och sorger.

Och därför är jag ock förvissad, att den skål, hvori jag sammanfattar allas våra varmaste önsknningar för våra högtärade svenske och norske gästers välgång, skall lika hjertligt mottagas, som den af oss är menad.

T A L

om

AUGUST MAXIMILIAN MYHRBERG

vid österbottniska student-afdelningens årsfest

den 9 November 1868.

„Det var en händelse, som såg ut som en tanke,” säger Geijer om en af de märkvärdigaste tilldragelser i nordens historia, och hvad Geijer säger om detta historiska faktum, det gäller stundom om de hvardagligaste händelser. Jag erinras derom, då jag uppstigit på denna plats, hvarpå jag för några dagar sedan stod i en krets, en annan än denna. *) Jag förde då mina åhörarens tankar till Spanien och sökte framställa detta lands historie i dess hjeltars lif. Jag lifvades sjelf af dessa minnen, och därför lefver detta minne hos mig äfven nu. Och nu har man gifvit mig det vänliga uppdraget, hvars vigt jag till fullo senterar, att söka återkalla i allas vårt minne en man, hvars vagga stod i våra fäders bygder, en man, om hvilken väl kan sägas, att han förenade i sig de flesta af de egenskaper, som jag tror utmärka det finska folket. Det var en man, som kunde allt — kunde allt, utom att klaga. Äfven denne mans minne leder oss till Spanien.

Det är ett främmande lands mull, som fallit på hans stoft, och främmande händer hafva upprest åt honom hans gravvård. Knappt en rad har i vårt land kostats på hans minne, och dock var han en man ej värd att glömmas, därför svarar österbottningarnes heder. Det ligger något obegripligt i denne mans öden, något, som påminner om meteoren, för resten om forntidens heroer. Det ligger något egendomligt äfven deruti, att man

*) „Sällskapet för bildning och nöje.“

ännu i denna stund angående dessa öden sväfvat emellan ljus och mörker, utan att man kan bestämdt afgöra hvad som i dem är sanning. Dertill kommer ännu det alldeles egendomliga i de förhållanden, i hvilka hans mannakraft uttömde sig.

August Maximilian Myhrberg föddes i Brahestad i slutet af förra århundradet, det stormupprörda; han såg dagen den 24 Juli, skulle jag tro, en tid af året, då man hunnit glömma, att en natt funnits i naturen. Han kom till Åbo, blef student, och österbottniska matrikeln förvarar minnet deraf, att han studerade vid denna afdelning. Det var likväl annorlunda beskaffadt då med studentlivet. Man sjöng med stor patos om den finska ärans gudaglans, obekymrad om det sanningslösa deri, ty man fann dock näring för sitt behof af retelse i denna dikt. Det var en tid af bedröflig försöffning; man satte det finska folkets öden i ett nödvändigt sammanhang med förflutna dagars förhållanden, och få kunde höja sig till en tanke på ett eget mål i det finska folkets framtid.

Huru denna skulle gestalta sig, kunde ännu färre föreställa sig. Det rörde sig väl äfven då ett mer eller mindre medvetenhet behof att söka ett utrymme för en inneboende kraft, men tillfredsställelsen af detta behof sökte de i kamp och strid i gränderna med den folkklass, med hvilken studenterna nu instämma i korus, sökande förädla dess nöjen. Men vid denna tid gjorde sig icke Myhrberg bekant genom dylika bragder. Redan då kunde man märka, att han var född under en dag mer än vanligt ljus. Halftannat decennium tidigare skulle han kanske kämpat ut bland Wasa-gossarne och fått ett rum i „Fänrik Ståls Sägner;” nu var ej tillfälle till dylika bedrifter. Han fann ej tillfredsställelse i studenternes äfventyr, men han utmärkte sig i alla fall genom en lyftning i sitt väsende, genom en redbarhet, som genomträngde hela hans varelse och genom denna underbara längtan, som omsider dref honom ut.

När jag tänker på Myhrberg, kan jag ej skilja mig från ett minne, som finnes upptecknad om Gustaf III. Det var i början af det sista året af den strid, hvori han störtat sig. Han befann sig på Haga. Det var kallt, ute tjöt vinden, inne sprä-

kade brasan. „Man måste”, sade konungen, „hafva *le diable au corps* för att kasta sig i sådana äfventyr som jag.” Men nog måste vi medgifva, att det är en annan makt, som drifver en att strida för idéer, de skönaste idéers förverkligande i menniskolifvet. Det är ej djefvulen, som lifvar folk att kämpa för andra nationers bestånd, att uppoffra allt hvad en menniska kan uppoffra för andras väl, att strida med tiomannamod emot hundratals svårigheter.

Myhrberg drefs till Södern, den stormupprörda, oroliga Södern på Medelhafvets stränder. Han kom till Frankrike, men på denna sidan Pyreneerna fanns det för tillfället intet för honom att uträtta. Då kastade han sig hjeltemodigt i den spanska striden. Här är ej stället att skildra denna strid, lika rik på erfarenhet som på faror. Det var Riego, som den tiden var den ledande handen på pyreneiska halfön. Hans motparti reste sig och hängde honom; folket såg på och såg nöjdt ut. Men helt annat var det intryck, detta gjorde på Myhrberg. Han stred, såsom han brukade strida, med mod och ihärdighet, vardt slutligen fången och förd till Marseille.

Då han åter var blifven fri, kom ryktet, att Hellas stigit upp och rest sig mot förtrycket, som hvilat äfven dess heliga jord. Hvar och en med någon poesi i sin själ måste känna sig upplyftad vid denna underrättelse; så ock Myhrberg. Han begaf sig till Grekland, och här utkämpades hans oförgätligaste strid. Här fann han också, att de döda hafva det mycket bättre än de lefvande. Det var en tid, då Europa lyssnande stod och väntade med ångest, huru det skulle gå med Grekland. Jag minnes mycket väl, huru det budskap kom till oss unga studenter i Åbo, att Myhrberg med den plats, han hjeltemodigt försvarat, blifvit uppbränd. Det grep oss djupt, och jag minnes, huru jag i djupa tankar gick på Tavastgatan, begrundande, huru jag på ett värdigt sätt skulle besjunga hans minne. Lyckligtvis blef det ingenting af, och — hvad som bättre var — Myhrberg hade ej blifvit uppbränd, och han kom ännu mången gång i tillfälle att bevisa detta, såsom vid den oförgätliga belägringen af Akropolis. Det är en ej vanlig lott att draga svärdet till för-

svar för en plats, der Perikles hade talat till Greklands folk, der Demostenes hade låtit höra sina gripande ord och Alkibiades vtagit sina landsmäns förtjusning — tills de funno för godt att drifva honom i landsflykt. Att stå der på Akropolis och försvara sådana minnens stad — vi tänka, att det skulle varit makalöst att skörda ära för ett sådant pris. Det var emellertid en ryslig belägring; den räckte ett halft år under otaliga svårigheter, så att besättningen ibland var nära att omkomma af svält och härjande farsoter. Att försvaret anstod hjeltar, derom är intet tvifvel, och dock var Myhrberg i ett hemskt läge der. Med ett försvar sådant som detta kunde ej ett land kufvas. Grekland blef sålunda fritt, ehuru visserligen ej genom dem, som mest uppoffrat därför.

Då vi tänka oss, i hvilken skuld äfven vi stå till Grekland, väl ej till dess nu lefvande generationer, utan till dem, som för årtusenden tillbaka skänkt oss sin rika kultur, så är det väl glädjande för oss, att för allt, hvad vi fått, åtminstone en man uppoffrat sig för Greklands sak. Och han kom tillbaka lika fattig som han for, men med några sår mera i alla fall och, såsom vi skulle tycka, bedragen på bröd och mynt.

Herrarne hafva läst „Främlingens syn” i „Fänrik Ståls Sägner”. Mången af Er har farit förbi den röda byggningen, der händelsen föreställes hafva tilldragit sig, der en moder sörjer sina hjertesöner, hvilka i sin ungdom stupade för fäderneslandet. Lika litet som denna moder, klagade Myhrberg, och han misströstate ej. I rök och dam, hvori han utkämpade sin sista strid, är det svårt att urskilja hans hjeltegestalt. Det underliga har inträffat, att ej ens det namn, under hvilket han kämpade, är med bestämdhet bekant. Det säkra är, att, sedan katastrofen i Polen nyss brutit ut, kallade Frankrikes dåvarande premier minister Casimir Perrier mer än en gång på Myhrberg, som då befann sig i Paris, och uppmanade honom att begifva sig till detta land och bedja anförarne der hålla ut åtminstone fjorton dagar, till dess hjälp från Frankrike kunde anlända. Jag kan med stor sakkännedom konstatera, att ännu länge derefter Myhrberg kämpade i Polen hjeltomodigt till det yttersta. Slutligen

vardt han fången. Öfver detta hans öde hvilat också en mystisk slöja. Om det motiv, som föranledde hans befrielse, ville han aldrig tala. Jag vill gerna tro, att hans gynnare i Frankrike och Sverige ansågo för sin samvetspligt att utverka hans befrielse.

De öden, han derefter genomgick, äro mig ej närmare bekanta. Slutligen hamnade han i Sverige. Man skulle kunnat tro, att större framgång, än fallet var, i Sverige väntat en man, utmärkt genom sådana förtjenster. Politiska skäl satte sig dock deremot, och med en diplomatisk fyndighet utan like skickades Myhrberg öfver världshafvet såsom guvernör till Barthelemy. En glädje återstod honom dock, ty på en af de närmast belägna franska öarne fanns en af de män, som med honom försvarat Akropolis. Likväl var det naturligt, att han längtade bort och han återvände äfven till Sverige. Jag hade ofta lyckan att sammanträffa med honom. Man kände sig, om någonsin, ödmjuk, när man såg en man, som uthärdat och lidit allt detta och som yfdes så litet som han. Han var lugn och mild, och man kände sig stolt öfver att kalla en sådan man sin vän och framför allt att kalla honom sin landsman.

Det sista minne, jag har af honom, kan jag ej låta bli att nämna. Vi voro tillsammans i Stockholm. En dag omnämnde han några bestyr, som han hade att uträtta. Det förvånade mig, att han hade bestyr, som just ej tycktes hafva annat att lefva för än sina minnen, och jag frågade honom härom. Jag fann då, att det var ett par flickor från Finland, om hvilka han tagit vård. Det var rörande att se, huru han omhuldade dessa barn. Samme man, som kämpat för den ena nationens lycka efter den andra, han hade nu ej någon annan uppgift än att sörja för några flickors välbefinnande. Han såg i dem en skymt af sitt land, som han velat älska, men för hvilket han var vorden en främling. Och mindre än någonsin älskade han vid framskriden ålder sin födelsebygd med äfventyrarens hetsighet, utan med manligt sinne. Han bevisade detta, enligt hvad jag har full anledning förmoda, äfven genom de, på verkliga förhållanden grundade uppgifter angående den *allmänna* sinnesstämmningen i detta land under Krimkriget, dem han meddelade Sveriges sam-

vetsgranne, för saken då för tiden högeligen intresserade konung. Det är mer än sannolikt, att Myhrberg genom dessa meddelanden icke så litet bidrog till att förekomma oberäkneligen vådliga efterräkningar för Finland, som så ofta fått uppskära bittra frukter, dem det icke utplanterat sjelft.

Herrarne hafva gifvit mig det uppdrag, hvilket jag uppfyllt så, som jag kunnat. På sätt och vis kan jag säga, att jag förtjente det, ty jag var en af de få, dem Myhrberg skänkt sin vänskap. Jag uppmanade honom en gång att, likasom han redan uppfyllt en skuld till fäderneslandet, såsom ingen af hans samtida män det förmått, äfven uppfylla en annan, nämligen att uppteckna sina öden och, om dessa minnen ej kunde annorstädes förvaras, lemna dem till österbottniska afdelningen, der de troget skulle bevaras. Han lofvade det, och jag förmodar, att han fullgjort detta löfte, ehuru vi ej erhållit hans anteckningar i vår vård. Men i alla fall skall här om någonstädes på jorden Myhrbergs minne bevaras, och den tid kommer, då han skall tecknas bättre, än jag förmått det.

TAL VID STUDENTFESTEN

för jubelstudenterna

JOH. LUDV. RNEBERG, J. V. SNELLMAN och ELIAS LÖNNROT

den 30 Oktober 1872.

För några veckor sedan omtalades det, att dörrarne till dessa salar voro öppnade för att emottaga en fest. Den festen var egnad åt roligheten, åt glädjen, och om glädjen steg till taket, medan dansen tråddes på golfvvet, hade man ingenting deremot. Och hvem skulle hafva något deremot? Är det icke rättvist och billigt, att glädjens ålder begagnar sig af tillfället och glömmen för en stund lifvets bekymmer, som i alla åldrar finnas? Men såsom det heter i den danska teaterns valspråk, „ei blott til lyst”. Det höfves ingen, det höfves allra minst den akademiska ungdomen att fira en fest blott för lust. Att den icke heller gör det, bevisar denna högtid. En vackrare anledning till en högtid kan ingen akademisk ungdom taga sig, hvar än den också må fira sina fester. Det finnes ej för en människa något ädlare än att egna sin håg och lust åt tacksamheten och erkännandet af stora förtjenster, åt minnet af nationens främste män. Det är denna anledning, som har samlat oss hit. Den tyckes vara tillfällig, denna anledning, och dock är den så sällsynt. Utgångspunkten kan synas likgiltig, men den går långt, långt tillbaka. Femtio år äro för den enskilde en oändligt lång tid, äfven för nationerna är denna tidrymd icke så liten. Vår betraktelse torde omfatta både det förflutna, den närvarande stunden och en blick på kommande tider. Periferin, inom hvilken vår betraktelse rör sig, måste i alla fall blifva trång, — ej i brist på ämne, men just för det, att detta ämne är så rikt och tiden så kort.

Vi veta väl alla, att utgångspunkten för vår högtid är den tillfälliga omständigheten, att för femtio år sedan, när terminen begynte i akademien i Åbo, inskrefvos nära nog samtidigt trenne män, om hvilka man visste i hufvudsak lika litet, som om dem, hvilka tid efter annan skrivas in. Man minnes dem någon tid och så glömmar man dem, och efterverlden firar ingalunda fester för hvarje femtioårig student. Med desse var det annorlunda. Redan det att bära lifvets bördor genom femtio år, förtjenar att aktas. Hvar och en, som har pröfvat denna tidrymd, vet, att det ej är blott för lust, som han der rört sig, och att manhaftigt arbetat sig genom denna tids svallvågor, förtjenar väl ett erkännande. När man fyllt sitt mått så, som desse tre det gjort, när man, såsom desse, har framstått såsom bärare af nationens intressen, såsom ledare för ungdomen och aldrig förtröttats, medan man sträfvat för fosterlandets bästa, då är det rätt och tillbörligt, att vi buga oss för dem och tacksamt erkänna det de gjort.

Det var icke någon glad tid, den tid desse tre inskrefvos, två i den österbottniska och en i den nyländska afdelningens matrikel. Det var en dyster tid. Verlden hade öfveranstängt sig för att kämpa för det, som den ansåg vara det bästa, för att bekämpa denne den nya tidens Briareus, som med hundratals armar omslöt allt, som stälde sig i hans väg. Det fordrades stor kraft dertill. Furstarne hade för att stimulera folken lofvat mer, än de sedan ville hålla, och sörjde nu öfver, huru de skulle kunna stilla dessa anspråk, som de sjelfva hade framkallat, och hvilka ej voro ringa. Till vårt undagömdä land hade, tycktes det, föga af verkningarne häraf hunnit, och dock hade kanske till intet land verkningarne sträckt sig så genomgripande, så för all framtid banbrytande, som just till oss. Det är ett underligt bevis på den lifskraft, som då fanns och som, med Guds hjälp, skall finnas i all tid hos detta sega folk, att det, efter så svåra *brytningar* med många tiders jernhårda förhållanden, står upprätt ännu, beställer om sitt hus, arbetar och sår, visst om den skörd, som erfarenheten har visat så ofta svika. Och vid detta universitet, som, så ungt det var, redan tvänne gånger varit till-

intetgjordt, der man som irrande gäster från en annan värld sökt härberge för sig och de sina, der arbetade man åter igen, såsom man aldrig skulle hafva varit störd. Och dock tror jag, att det kändes i den tid, hvarom närmast talas, en förminskning af spänstighet, af krafter, också af bildningsmedel. Det var, man säge hvad man vill, dock det enda tillfälle till odling att existera så nära kungastaden som möjligt och der hemta lifskraft och väckelser.

Nu var detta till det mesta borta; alla bildningsmedel, som på detta vis hade stått till universitetets förfogande, voro borta, systematiskt förvisade. Sjelfva teatern visade sig såsom något vådligt. Äfven de ädle män, som hade organiserat universitetets angelägenheter, hade så bestyrt, att så snart terminen var börjad, måste dessa histrioner försvinna. Jag minnes mycket väl, att, då jag blef student, uppträdde en man med betydande sceniska anlag, men, när universitetets öfningar skulle med allvar börja, fick han försvinna. Så var det med allt annat med undantag af musiken, men härmed var också förhållandet sådant, att universitetets ypperste män sjelfve trakterade flere instrument.

Det var liksom det gamla skulle hafva haft en aning om sitt stundande öde, det tycktes beställa om sitt hus. Den ena inrättningen efter den andra, som representerar bildningen i ett land, trädde i sin högtidsskrud fram för att taga afsked af detta Åbo. År 1817 firade den protestantiska kristenheten sin jubelfest, och visserligen rättvist begagnade sig också Finland af sin rätt att vara med i denna protestantiska festlighet; och Finland hade rätt dertill. Vi hörde för några ögonblick sedan spelas marschen från trettioåriga kriget. Tappre män stredo under den tiden; från alla delar af vårt land var den trupp, som då följde denna marsch. Det var således ej någon nåd, någon allmosa, som det finska folket erhöll, då det fick vara med i den protestantiska festen, och Åbo, såsom den gamla målsmannen för de religiösa förhållandena i detta land, begagnade sig också af sin rätt att fira festen, så godt omständigheterna det tilläto. Ej många år derefter framträdde Åbo hofrätt för att fira sitt två-

hundraåriga jubileum. Tvåhundra år hade den varit en målsman för rätt i detta land, först de sista femtio åren hade den haft en medhjelpare deri. Man måste erkänna, att Finland stod i en oändlig tacksamhetsskuld till Åbo hofrätt, men huru märktes detta, huru uttalades detta? Så vidt jag kan erinra mig, gafs det ej något lifstecken, något, som visade, att det fanns ett hjerta, som klappade. Det var underligt den tiden, det var en stumhetens ande, som regerade då, så vidt det var någon ande alls. Så ock i studentlifvet. Det är väl otroligt, när man besinnar, huru den akademiska ungdomen i Helsingfors intresserar sig för allt, att man kunde vara så stum, som man var det i Åbo. Man fick ej visa ens så mycken sjelfverksamhet, att man skulle hafva hållit ett tal för inspektor och kurator på årsmötena; kurator åtog sig det, stälde till festen, och inspektor lät sig benäget inbjudas. Stumhet rådde, ingen uttalade sig, ingen yttrade sina tankar. Man hade visserligen majkalas, men det var ungefär som om ett stim fiskar skulle hafva ställt till dem; aldrig hördes ett från hjertat gående ord, aldrig något, som uppmanade till något gemensamt mål, till lyftning för ögonblicket, till tanke på det förflutna och hopp för det kommande. Sådan var tiden. Äfven den intelligentare hade föga befattat sig med landet i dess helhet, han kände det ej, han kände blott sin hemsocken, sin skola, sina kamrater, han hyste vänskap för dem, men de flesta „nationer” höllo sig afslutna för sig. Det är ej öfverdrift i denna skildring; jag har sjelf upplefvat den och jag kommer ihåg en gång, när man vid en studentfest ville riktigt uppbygga sig, huru man drog fram en olycklig typ för en blifvande bondkaplan och dref honom att predika på ett sätt, som väckte medlidande. Det var den enda yttring af intelligens, som bestods i det akademiska lifvet den tiden.

De enda fester, som hade en annan karaktär, voro promotionsfesterna. Der hade allt, hvad akademien kunde bestå af intelligens, samlat sina krafter, och åtminstone den sista af dessa promotioner, det vill säga den sista före den förfärliga förstöring, som drabbade universitetet, var i allt föremål för stort deltagande. Det var en mycket vacker och varm sommardag.

Solen sken bländande skön på solennitetssalen, som Cainberg i tiden hade sirat. Det var så varmt, pannan svindlade, menniskorna sågo medtagna ut, och ingen siare, allra minst den, som för första gången funderade på, huru det skulle gå att vara marskalk, kunde hafva en aning om, huru gräslig förstöring skulle följa. Det var en glad fest. Bland jubelmagistrarne var en man, som bäst förtjenar att af tacksamma efterkommande äras och hedras; det var erkebiskop Jakob Tengström, som i handling och ord på allt sätt visat sin omsorg för hela landet. Hans unga promotionskamrater följde honom hem i ett långt tåg. Han var djupt rörd af detta bevis på tacksamhet och han tackade Gud, som hade underbarligen ledt honom från den djupaste fattigdom till det högsta äreställe. Alla, som hörde, huru rörd han var, rördes med. Märkvärdigt förefaller det, när man tänker på den, som förde de promoverades talan. Det var naturligtvis en ung man, men han såg ovanligt framstående ut. Skulle universitetet visa, hvartill en människa kan komma i kunskap, hvartill ledningen till bildning förde, så kunde det ej få en lämpligare representant än han. Om *universitas litterarum* skulle representeras i lärdom på ett tillbörligt sätt, så kunde ingen göra det bättre än han, vår *Johan Jakob Nervander*. Det var en underbar man, han hade sinne lika mycket för literaturen som för naturvetenskaperna, allt låg öppet och klart för honom såsom en vårdag. Skulle akademien framlägga ett bevis: „dit har vår undervisning, dit hafva våra sträfvanden ledt, detta är ett dokument, som visar, att vi icke hafva sträfvat förgäfves; så kunde den ej ställa fram en bättre man. Så tycktes universitetet hafva gjort sin pligt, och några dagar efter den härligheten skingrades vi, och ingen dyster aning om det, som komma skulle, fyllde våra hjertan. Så gick sommaren. Men det kom ett bud i September månad: natten emellan den 4 och 5 September hade elden brutit lös, härjat dygn efter dygn och förstört allt, som förstöras kunde, utom det gamla slottet; Erik XIV:s slott, Klas Flemings slott, det stod ännu. Man kan ej annat än med sorg åse denna förstöring. Huru litet skulle behöfts af den omtänksamhet, af den företagsamhet, af den förmåga att förena

krafter, som nu tryggar oss, för att hindra denna förstörelse! Visligen hade de, som byggt akademihuset, ställt det isoleradt åt alla håll. Det tycktes omöjligt att förstöra ett sådant hus, det hade endast behöfts några händer för att skjuta luckorna till och dämna elden.

Skulle det hafva varit en lycka, — jag frågar det och många med mig — skulle det hafva varit en lycka, om universitetet skulle hafva räddats? Om universitetsbyggnaden fått stå kvar, hade också efter all sannolikhet äfven akademien fått stanna i Åbo orubbad. Hvilken ofantlig förändring skulle det icke hafva varit! Under vanliga förhållanden skulle den ändock hafva fått stanna kvar i Åbo, men öfver Finland utsträckte den tiden Finlands Storfurste sin väldiga hand. Det var en imperatorisk gestalt och med en jernvilja, och hvad den viljan beslöt, det öfversattes i handling. Hvad man i Åbo hade suckat för, det, för hvilket Porthan hade använt en så stor ansträngning, det gick nu med blixstens snabbhet i fullbord. Inom två år var det färdigt, jättearbetet fullbordadt. Sålunda mötte det intet hinder från detta håll, och för öfrigt måste vi tro, att försynen hade sin hand med i spelet ofvanom den cesariska. Jag tror, att det var Finlands lycka, att dess bildning, på hvilken allt berodde, måste gå denna väg för att kunna stiga. Alla de medel, som kunna erbjudas ett litet folk, måste erbjudas vid universitetet såväl åt dess ungdom som åt dess lärare. Och så har det skett. Hvart vi vända oss, finna vi, att bildningen, till hvilken förut knappt fanns en tillstymmelse, på alla håll har vuxit. Kunde man tala om konsten i Finland, så vore det väl hit, som man måste hänföra den och många andra saker, som höra till ett bildadt folks lifselement. Och det är dock så, att bildningens stråle klarnar upp och bidrager ännu mer än hjeltarne på stridsfältet att bereda ett folk en plats bland nationernas antal.

Detta återför mig till vår utgångspunkt. Bland de heroer, som den nyare historien ställt upp till strid för bildning och ljus, intogo de tre förra studenterna från Åbo ett värdigt och stort rum. Tegnér säger en ofta upprepade sats:

*„Härförarn ensam vinner icke slaget,
De djupa leder vinna det åt honom;”*

men man kan lika väl omvända den satsen och säga: de djupa lederna kunna ej segra, de behöfva härförare för att vinna seger, och om de gå under, så göra de det med helt annan heder, då de hafva sådan ledare. Såsom ledare åt olika håll hafva de tre män varit, för hvilka vi nu fira denna vår fest.

Olyckligtvis stupade Nervander i förtid, outhärlig i mångahanda måtto för oss, men lyckligtvis blefvo dessa kvar. Andra stego upp. Det är banérförarnes lycka, att omkring dem uppstiga stridsmän, som fullborda deras verk. Och med glädje kunna vi erinra oss dessa män, erinra oss, huru allting efter hand ljusnat, blifvit klarare, särdeles hvad skaldekonsten beträffar i detta land. Till vår ära kunna vi säga, att intet folk i hela världen har åt skalden visat så mycken erkänsla, uppburit honom så, som det finska folket. Det finnes intet sätt att hedra honom, som det icke skulle hafva begagnat. Våra landsmän hafva haft den stora godheten att läsa, hvad han skrifvit. De hafva också haft den icke ringa uppmärksamheten att söka förstå, hvad de läst. Allt detta ländar till evinnerlig berömmelse åt den, som har framkallat ett sådant intresse för sig.

Om också de andra ej fått erfara en liknande ärebetygelse, hafva de dock i mångahanda måtto åtnjutit tacksamhet. Såsom bevis på, huru allting klarnar, stigarne blifva jemnare, får jag i förbigående nämna om, huru *Johan Vilhelm Snellman*, mot hvilken åtskilligt hade blifvit anmärkt i äldre tider, under en tid af nöd och betryck för sina dygders eller hellre för sina synders skull lyftats upp till en af de högsta platser, på hvilken hans klara hufvud, hans varma hjerta och brinnande kärlek hedrade såväl honom som den, som ställt honom der. Jag vill ej, jag vågar ej längre uppehålla mina ärade åhörare. Jag anmärker blott, att I, som stån så lefnadsfriska, fulla af lif och helsa, också I i eder tur skolen försvinna för kommande släkten, hvilka ett efter annat stiga fram på platsen. Icke mången af Eder skall då kunna bevara sitt namn så som dessa, om hvilka vi nu tala, för hvilka vi nu fira en fest. När slägte förgått efter slägte,

framstå dessa män, ehuru försvunna från de lefvandes leder, dock ännu såsom lefvande och förtjente af att af de senaste generationer i tacksamt minne bevaras och äras. Men hvem, som ock må af oss ihågkommas, hvem glömmas, så tror jag dock, att kommande tider skola glädja sig åt denna frivilliga, raska handling af den akademiska ungdomen att besluta denna fest. De skola erkänna, att I, som åstadkommit detta, hafva gjort Eder väl förtjenta af fäderneslandet i denna sak. Jag, åt hvilken det ärofulla kallet denna gång, liksom så mången gång annars, blifvit lemnadt att mana Er att lyssna till mina ord, jag tillåter mig att anticipationsvis af hjertat betyga ej blott min tacksamhet, utan äfven ett varmt erkännande, att I så väl hafven gjort Eder förtjenta af edert land genom denna fest.

Till

FORNE FINSKA KADETTER.

T A L

vid en festmiddag i Helsingfors

den 14 Februari 1873.

(„Finska kadettkårsminnen“).

Jag är för mycket rörd för att svara, som sig bör, men tillräckligt ändå för att tala ur mitt hjertas innersta. Jag medgifver, att af de mångfaldiga skiften af lifvet, jag genomgått, intet har att erbjuda ett angenämare minne än min vistelse vid finska kadettkåren, och jag är därför glad, att jag med handen på mitt hjerta och ransakning af mitt samvete kan säga, att jag i afseende å finska kadettkåren knappt har något att förbrå mig. Det låter som skryt, men det är sanning; det förklaras deraf, att, då jag hade lyckan och äran att komma i ett förhållande till kadettkåren, var jag nära på lika ung som de äldste af dem, jag lärde, och man må säga hvad man vill, i ungdomen väger man ej arbetets tyngder. Äfven denna stund bevisar mig, att jag icke arbetat förgäfvess; jag hade historien att sköta, och det är just historien, som bevarar traditionen och minnet af förgångna tider. Dessutom gäller om mig hvad Döbeln säger i sitt odödliga afsked till de pretiösa qvarlefvorna af den finska armén: „det är krigarlifvet, som binder ihop det säkraste band, som binder ihop oupplösligt i alla livets skiften.” Och så är det — i fem års tid förde vi ett sådant krigarlif; vi genomgingo allt, som var stort och ädelt i häfderne, och jag hoppas, att genom min åtgärd intresset icke minskats. Jag har anledning att förmoda, att så var fallet, och det är också denna omständighet, som bidragit till att öka min aktning för kadettkåren. Jag har uppfattat saken från en litet

annan synpunkt än den talare, som så förträffligt framhållit kadettkårens betydelse. Jag har ansett, att vid finska kadettkåren utföres ett stort verk. Liksom Finland blifvit eröfradt med vapnens makt, arbetade finska kadetterne på att vinna aktning och makt i Ryssland, och säkerligen behöfde vi denna aktning.

De unga kunna icke föreställa sig, endast vi äldre veta, huru litet Ryssland respekterade oss, förrän finska kadetterne kommo och tilltvingade sig den aktning, som ingenting annat på den tiden kunnat åstadkomma — och det är ur den synpunkten, jag framför allt framhållit kadettkårens värde för Finland. Och då jag hörde klagomål öfver hvad den kostade Finland, framhöll jag det inkommensurabla värde, kadettkåren egde genom att representera Finland på ett värdigt sätt i Ryssland, och jag har ansett som en samvetspligt att alltid föra samma talan till kadettkårens heder, och det skall jag fortfara med till den sista stunden; och sannerligen herrarnes upprepade välvilja skall minska detta mitt bemödande. Det vågar jag åberopa: jag har aldrig talat eller gjort någonting, som icke skulle ländt kadettkåren till fromma, och det är mera än man vid slutet af sin lefnadsbana vanligtvis kan åberopa. Ett tillåter jag mig ännu att tillägga, att det var jag, som föranledde den hedersmannen, den äkta riddaren friherre Munck att blifva chef för finska kadettkåren; det har jag gjort, och det erkände han med den ärlighet och öppenhet, som utmärkte honom; jag talade med honom i detta ämne före min långa resa utrikes. För öfrigt har jag att tacka min förbindelse med kadettkåren för de angenämaste minnen; för första gången erfor jag, hvad det var att hafva med folk att göra, som mena väl. Jag tyckte mig icke hafva gjort något synnerligt; jag var visst icke en oskicklig magister, dock utan erfarenhet i lärareväsendet, men först under min sysselsättning med kadetterne, som voro mina stora gynnare, började jag tänka: det är godt att vara medlem af en sådan korporation, så att i det afseendet står jag i stor förbindelse hos den tidens kadetter, hvilka behandlade mig med en sådan välvilja, att jag begynte tro mig vara något.

Det är mitt innerliga hopp, att kadettkåren, medveten af sin betydelse och med den ypperliga grund, som lagts, samt med ledning af den lagskipning, som i denna inrättning existerar, något, som icke alla förstått sig uppå — sådant lär man sig icke i Wallachiet — allt framgent skall sträfva till samma mål, som af förgångna tider för den uppställts.

Jag upprepar min innerliga och hjertliga tacksamhet för denna qväll, som jag högeligen uppskattar.

Gud välsigne Eder!

VID

MINNESVÅRDARS AFTÄCKANDE.

minnesvård.

Den 9 September 1894.

T A L

vid

AFTÄCKANDET AF HENRIK GABRIEL PORTHAN S

minnesvård.

Den 9 September 1864.

När predikanten uppträder för att förkunna Herrans ord, då höjer församlingen sin röst och sin bön till och med honom, och hans ande känner sig på en gång ödmjuk och upplyftad. Han vet med sig, att han icke har att föra sin egen talan, att han står i högre maktens tjänst. Denna känsla erfar jag i djupet af min själ i denna stund, den högtidligaste stund, på hvilken det varit mig förunnadt att äska ljud inför någon församling. Jag vet, att icke heller jag för min egen talan; det är icke förmåtenhet, som drifvit mig att höja min röst i detta ögonblick på detta historiska rum. Det är för att tolka de känslor, som klappa i hvarje hjerta, som slår här, jag eger att öfversätta till ord det, som rör sig i det inre af hvarje finsk man, hvarje finsk kvinna. Och så stor än denna församling är, stor, så att min röst icke kan hinna till dess gränser, så är den dock en förtrupp blott af en vida större församling än någonsin kan på ett ställe församlas i detta land eller i något land. Denna högtidsstämda skara är en förtrupp af det finska folket, och så långt böljan slår kring våra stränder, och vinden susar i furornas kronor, så långt ansluta sig med oss i detta ögonblick otaliga menniskor, som glömma stundens bekymmer och icke ens tänka på minutens fröjder, som lefva med oss i detta ögonblick — men icke blott i detta ögonblick, utan äfven i förgångna tidens minne — och lefva med oss i det framtida hopp, som lifvar oss i de bästa bland våra stunder.

Och dock, huru betydelsefullt än ögonblicket må vara, hvem kan höja sin röst på denna plats utan att höra de ande-

röster, de hviskningar från förgångna tider och förgångna släkten, som stiga manande upp till oss. De taga makten och betyda mera än vi, som nu tala, tänka och känna och uppresas monumenter; om de icke skulle funnits, skulle våra monumenter vara ganska vanskliga, om de ens vore några. Vi stå här på den mark, der den finska historien har flere minnen än på något annat rum; här hafva först tankar blifvit tänkta, som frammanat handlingar, och dessa handlingar hafva äfven här stigit upp, bestämdare, betydelserikare än på något annat ställe i detta land. Om vi lyssna till dessa steg, uttagna i länge sedan bortdöda tider, då kunna vi förnimma, huruledes hertig Johan steg fram med djup, stark tro om storheten, om makten deraf att införa kultur och konst i detta land. Här gick han med sin Karin under armen i månskensnatten, här gick han i solskenet med den stolta Katarina Jagellonica och trodde på evigheten af några ögonblick.

Men ögonblicken hafva icke fått i sin makt att fångsla evigheten och tiden; tidens vagn rullar sitt hjul och krossar dem, som tro sig kunna hindra dess gång; så gick det också med hertig Johans drömmar. När han vaknade, voro de förbi. Det kom en annan tid; hans besegrare gingo på dessa platser, starkare än menniskor hafva rättighet att vara. Det var Klas Flemings tider. Äfven dessa tider gingo förbi, och en annan tid kom och en annan man, för hvars steg man darrade här på dessa platser. Här stod då en skara, icke så stor som denna här, dock utan tvifvel ganska betydlig, med helt andra känslor än de, som nu lifva oss, ljudlöst, andlöst väntande hvad, som komma skulle. Men den vågade icke höja ett finger. Här! här föll den oskyldige Johan Flemings hufvud. Gif rum! Gif rum! Kanske der finnes något märke af hans blod, som marken under århundraden icke hunnit suga i sig. Och *Nemesis divina* och *Nemesis humana* gingo fram och straffade fädernes missgerningar på de oskyldige barnen och beredde den nya tiden, som komma skulle.

Sådana minnen tala från denna mark, från denna plats och från ett släkte, som lidit litet mer än vi och skrutit litet mindre. Men om man också gerna fördjupar sig i dessa tider,

om man icke utan beundran kan skåda denna stora syn af stark människokärlek, är det dock ljuft att tänka, att de svårigheter, detta slagte haft att bekämpa, äro förbi. Det är som en dröm; när man lidit natten igenom af en dröm och trott derpå såsom på det verkligaste, men vaknar och märker, att det var en dröm utan betydelse, känner man sig så lätt och tackar Gud, att drömmen är öfverstånden — och under all beundran för våra förfäder hafva vi rätt att tacka Gud, att vi icke behöft kämpa med dessa svårigheter. Ljuft kännes det, liksom när solskenet värmande lyser på oss, som länge väntat derpå, likasom det är ljuft att se den blåa himmelen, som vi icke sett på så länge, helsa oss liksom en gammal vän. Och om vi icke fanatiskt ropa liksom under korstågen: det är Guds vilja! så känna vi oss dock underbarligen tacksamma att lefva förtrogna med en så vänlig natur.

Dock, det är annat, som egentligen borde sysselsätta våra tankar i denna stund, men det är svårt att lösrycka minnet från det, som varit förut. Det är så nära sammanvuxet med det ena och det andra, att det icke behöfver någon ursäkt för återblicken på förgångna tider och på en natur, der vi fått vår vagga, och der en graf väntar oss alla.

Vi kunna med glädje fira denna fest, ty vi fira den med godt samvete. Finska folket har anledning att fröjda sig åt detta, mycket mer än andra folk. Då nationerna tänka på de heroer, som arbetat och uppoffrat sig för dem, så kan i det hela taget den finska nationen med skuldfritt hjerta tänka på Porthan. Vi kunna nära nog säga, att vi förtjenat, att han verkade för oss så, som han gjorde. Väl veta vi, att svårigheter mötte honom från början af hans bana, men då hade han icke hunnit visa, hvem han var, icke förskaffat sig erkännande genom kunskaper och strider. Men sedermera: hvad kan en människa begära bättre, rik på solsken i andens verld, rik på väckelser och krafter. Och när dessa krafter hunnit göra sig gällande, då sammanflöto från när och fjerran de, som törstade efter vishet, satte sig vid lärarens fötter, och när de hunnit dricka ur denna vishets källa, gingo de ut att lära allt folk.

Och han såg frukterna af sitt arbete, och utan förmätenhet kunde han slå sig för sitt hjerta och, äfven han, erkänna, att han var mycken tacksamhet skyldig den Högste för hvad han kunnat uträtta. Det är det finska folkets bestämmelse att gå i intelligensens, sanningens och vetandets tjänst, så långt naturens makter tillåta. Hvad som visar, hvartill finska folket är bestämmt, är, att det ådagalagt, huru långt menskligheten kan betvinga en så styfsint natur, att en Castrén kunnat födas och utveckla sig i Lappland, att en Franzén kunnat födas i trakter icke aflägsna derifrån, att Kalevalas toner kunnat höjas i dessa ödemarker, och sången kunnat stiga mäktigt upp och bibehålla sig från det ena släktet till det andra. Det är det stora i det finska folkets bestämmelse att kunna ådagalägga, huru nationer kunna vara oberoende af yttre svårigheter, huru de kunna besegra dem alla. Deri ligger äfven Porthans storhet, att han visade, hvad en okufvad kraft förmår. — — — — —

För mycket hafva vi att tacka Porthan och icke mins för, att han väckt våra sinnen från hvardagliga bekymmer, lyftat dem till idealisk höjd. Det är godt, att människorna sålunda bereda sig helgdagar sådana som denna. Det blir icke utan sin verkan äfven i annat hänseende, äfven hvad de jordiska omständigheterna beträffar. Icke är den tid, man använder här, så förlorad, som mången tänker. Det finnes ingen klass, som får vara ligkiltig för den ära, som beredes Porthan. Han representerar *arbetets ära*, ehuru icke i hvardaglig mening. Må de hjeltar, som kämpat för vårt land och gjutit sitt blod för det, förlåta, att vi egnat detta första monument åt en *andens* man. Så må också kyrkans furstar och tjänare icke missunna Porthan den äran. Äfven deras tid kommer nog. När människorna misströsta under denna verlds svårigheter, känna sig förtröttas och tycka, att det icke går framåt hvarken för dem sjelfva eller för de intressen, de ställt för sig, då må de blicka på denna stod och påminna sig, huru den man, åt hvilken den blifvit upprest, förtjenat detta minne. Han arbetade rastlöst och trodde på, att gifvaren af all god gåfva slutligen skulle gifva säden. Och denna tro behöfva vi också hålla

vid lif — och erinra oss, huru man bör glömma sig sjelf för att uppbära sitt lands intressen. Och till fröjd skall det lända oss, som omgifva detta ännu höljda monument, att vara de första, som få skåda det. Jag manar således fram denna stod, sådan som konstnärens skapande ande föreställt sig den och sådan det finska folkets kärlek velat uppresa den till odödligt minne åt Henrik Gabriel Porthan, till ära och heder för sin egen samtid.

Tal vid invigningen

af

MAGNUS von WRIGHTS

grafvård.

Den 25 Maj 1872.

För några ögonblick sedan uttalade man vid finska konstföreningens sammanträde sin glädje deröfver, att den ungdom, som nu sträfvar i utöfningen af skön konst, ej behöfver famla i mörkret utan ledning, undervisning och uppmuntran att fortgå på den bana, den önskar beträda. Denna sten, som här samlat oss omkring sig, rycker minnet tillbaka till tider alldeles motsatta, dessa tider, då anlagen måste gå under, förstöras, förvittras, liksom träd i skogen, hvilka nått sin mognad och icke funnit för sig någon annan bestämmelse än att förgås. Sådan var den tid, då Magnus von Wright och hans bröder först egenade sig åt den förtviflade sak, som kallas konst, och hvars namn man då icke ens kände i detta lands ödemarker.

Efter den stora katastrof, då en annan Alexander afhögg den knut, som, långvarigare och fastare än fordom den gordiska sammanband Finland med Sverige. då man märkte, att hafvet, som förut bundit dessa land och folk vid hvarandra, nu skilde dem åt, sökte man reda sig så godt, man förmådde på egen hand. För Sverige gick detta lättare; för Finland icke så. Visserligen sökte de, som ledde landets angelägenheter nå det mål, som kunde upphinnas, de organiserade statens styrelse, universitetet och hvad dermed var gemensamt. Men hvem hade dervid tid att tänka på konsten? Kanske funnos några, som gjorde det, men de öfverlemnade denna sak åt framtiden. I alla fall kände sig dock en och annan drifven åt detta ödsliga håll. Naturen visade äfven här, hvad man på den tiden kallade *horror vacui*, en fasa för tomrum, och den ene efter

den andre uppträdde för att fylla detta tomrum. Har någon af mina åhörare sett denna sorgliga syn, huru svanorna drifna af vårlängtan och instinkten kommit tillbaka till nordn och misslagit sig om tiden? Då de ville släcka sin törst i hafvet, funno de is; på fälten, der de ville stilla sin hunger, funno de snö; allestädes för resten kallt, ingen, som upplifvade deras ande. Den enda räddningen tycktes då vara att fly till ett annat blidare land; hvarom ej, väntade dem nöden ovilkorligen och döden nästan utan betänklighet. Så var äfven fallet med dessa artistiska naturer, som manades att försöka sig på den obanade vägen. Här i Finland hade de ingen, som kunde ha ledt dem; hvad de sågo af skön konst i våra kyrkor, var snarare en karikatyr af det heligaste, och ingen bekymrade sig deröfver, om de skulle ha gått under. Men anderöster kallade dem till Sverige, der någon räddning var tänkbar. Lauræus hade gått förut; han förde truppen an. Sedan kom Finnberg, Ekman samt Magnus och Wilhelm von Wright. Dessa sistnämnde kommo från de djupaste af vårt lands skogar och representerade dessa traktens sträfvan till konst. Det var ett underligt förhållande, att vid samma tid äfven Franzén fort bort. Crusell diktade äfven i Sverige sina sånger och gaf vingar åt det mest upphöjda, som Sveriges poesi då egde, åt Frithiofs Saga. Sålunda representerades den finska konsten der i många brancher, men i Finland var det tomt; här visste man ej af allt detta, mången kände knappast desse konstnärers namn.

De fleste af de utflyttade riktade hela sin håg åt det främmande landet; Franzén var förlorad för Finland, Crusell likaså, Lauræus sökte sin graf i Rom och fann den; Finnberg fann den ej, han sökte sig förgäfvat dit. Hans ofantliga anlag gingo under i brist på helst någon del af den beundran, som tjugu år senare icke skulle uteblifvit. Den ende, som återkom från detta irrande lif på andra sidan Bottenhafvet var Magnus von Wright, som sålunda blef den ende representanten på sin tid för den finska konsten. Till den godhet och välvilja, hvarmed han här bemöttes, bidrog mycket hans egen personlighet. Han hade i det främmande landet mött en frände, excellensen Tavast.

Denne hade ej mycket sinne för konst och tyckes ej heller haft synnerlig ömhet för sitt fädernesland, eftersom han ej återvände hem och åt Fabian Wrede, som ville söka sin lycka i Sverige, sade: den tid är förbi, då finnskutor seglade dit för att göra lycka. Emellertid fick Wright vistas i hans hus och likaså i excellensen Bondes, hvilken, liksom Wright, intresserade sig för skön konst och naturvetenskap. Hvad Wright hos desse lärde sig, var en viss urbanitet i hans väsende, hvilken helt säkert förmärkts af hvar och en, som kommit i beröring med honom. Han hade blifvit, hvad engelsmannen öfversättligt kallar en gentleman.

I fosterlandet gjorde man för Wright, hvad man kunde. Staten och universitetet omhuldade honom, vetenskapssocieteten valde honom till sin ledamot. Att han blef som barn i huset uti sällskapet *pro fauna et flora fennica*, var sjelffallet. Hvert han vände sig, vann han vänner, mest dock i finska konstföreningen. I det hela var han äfven liksom grundvalen till denna, ty huru tappre än de män (främst Nervander och Walleen) voro, hvilka inrättade densamma, så hade det dock varit allt för vågadt att bilda en konstförening utan en enda konstnär. Det måste också ihågkommas, att finska konstföreningen gjort allt, hvad i dess förmåga stått, för att göra Wright känd, att medla mellan honom och allmänheten, och den bidrog äfven väsentligen dertill, att han blef den populäraste af våra artister. Jag säger väsentligen, ty hans personlighet bidrog dock mest dertill.

Tyst och stilla gick sedan hans lif, och samma skaplynne har äfven hans konst. Isynnerhet idkade han fågelmåleriet, och der rörde sig den fromma milda naturen. Han målade fåglarne, ej såsom hans broder Ferdinand i kamp och strid, utan han målade milda dufvor, älskliga såsom den vi här se, fromma beskedliga fåglar; man tyckte, de sjöngo ännu. — Man har till och med klagat just öfver, att i hans taflor ej fanns tillräckligt lif och rörelse. Men det var just detta stilleben, som öfverensstämde med hans och den finska naturen.

Huru flitigt han än arbetade, gälde dock om honom skriftens ord: när det som bäst varit hafver, har det möda och arbete varit. Och dock förtröttades han ej, han hoppades ständigt på framtiden, och att vi i dag äro församlade här, vittnar om, att han ej misstagit sig i sin förhoppning, att erkänslans dag skulle fortvara äfven öfver hans graf. Han hyste visserligen äfven andra förhoppningar, han trodde, att den tid skulle komma, då konsten ej skulle stå på så osäker fot som nu, ej skulle bero på nycker, vare sig på höjderne eller i dalarne. Denna tro har hos oss efterlevande dock blifvit vacklande, och vi ha nyss blifvit ställda på det sista hårda profvet. Landets representanter ha varit församlade i fyra månaders tid, mycket har talats och petitionerats om, hvarje sak har funnit varma försvarare. Men hvem har hört ett endaste ord om, att det vore en ryslig sak, om Finland skulle återkomma till det forna tillståndet af barbari, då det icke egde någon konst?

Lyckligtvis har Wright ej behöft sörja deröfver. Han hvilat lugn i sin graf, och hans folk har visat honom det deltagande, som ett bildadt folk är skyldigt sina store män. Ty så länge en nation ej hedrar dem, som gjort henne heder, vackla också hennes anspråk att kommas i håg af häfderna, och hon har förtjent att gå under.

Men för en fridens man, sådan som Wright var, är det lättare än för andra att finna försoning. Så sammansmälta öfver hans graf olikheterna i språk liksom bjärta färger på målarens palett; så manar Wright från sin graf ej till strid, utan till frid. Och därför kunna vi ej annat än glädja oss, att hans minne talar för samtid och efterverld. Ty äfven om det värsta skulle hända, om likgiltigheten för konsten toge öfverhand, skall dock alltid en och annan af denna hans vård påminnas om, att det engång i detta land funnits kärlek till konsten.

Naturen sjelf har visat sitt intresse för denna vår fest, den har klädt sig i sin vackraste dräkt. Storm och böljor ha tystnat, och det skulle ej förundra mig, om den näktergal,

som sjunger derborta, skulle komma och sätta sig på stenen här och sjunga. Och så länge naturen är så mild, hvarför skulle man ej hoppas, att äfven människorna skulle vara milda. — I alla fall vågar jag på konstföreningens vägnar uttala min tacksamhet öfver, att vår uppmaning till uppresandet af denna sten af allmänheten blifvit hörsammad. Äfven artisterne ha gjort, hvad de kunnat. Der se vi denna dufva, som kommit hit från den eviga staden för att intyga det vänliga tänkesättet hos den, som skapat henne. En annan, Löfgrén, har målat Wrights porträtt med så djerfva, stora drag, att man förvånas, då man tänker på denna konstnärs milda pensel. Man ser, att kärleken gjort honom stark i hans svaghet.

Jag har intet mer att tillägga. Må sången blifva en tolk för hvad ordet lemnat osagdt.

TAL VID INVIGNINGEN

af

FRITHIOF RAAS

grafvård.

Den 16 Juni 1874.

„Död sedan två månader redan”, heter det med bitter förvåning uti Shakespeares „Hamlet”. Med långt större förundran och på fullt allvar kunna vi väl utbrista: „död redan sen mer än två år och ännu ej förbleknad”. Än mer, på denna graf, som öppnades då åt Frithiof Raas, har man nu upprest en klippa utaf Finlands bästa granit, en klippa ämnad att trotsa förgängelsen, att bryta för sekel om möjligt Lethes våg; denna klippa står der!*)

Hvad förunnar åt Frithiof Raas minne denna förunderliga seghet, som ännu efter döden beherrska människornas sinne? Han tillhörde ju detta meteorslägte af skådespelare, som glänsa i ögonblicket och försvinna med ögonblicket; också såg han dagens ljus på en annan strand än vår — på vår slocknade detta ljus endast. Och likväl lefver han för många ibland oss, såsom vi ännu uti denna stund se honom i denna hans bild. Huru är sådant möjligt ibland oss, som hafva så mycket att glömma, så mycket att minnas, som tränger sig på våra hjertan oemotståndligt och tränger bort det, som varit der förr? Hvad var det för en trolldom, som har förunnat Frithiof Raas denna förunderliga seger öfver glömskan, som segrar öfver allt? Det är så, att folken bruka uppresa vårdar åt minnet af personifikation af egenskaper, hvilka de företrädesvis värdera hos sig sjelfva. Till dessa egenskaper hörde sannerligen icke skåde-

*) Härvid föll täckelset.

spelarekonsten i detta land. Åtskilligt har finska folket uti den europeiska civilisationens högskola lärt sig, både i fridens och i krigets konster, men denna konst hafva vi ej bragt långt. Då vaknade lusten att äfven deruti arbeta upp sig från den lägsta klassen uti besagda skola. Då bygde man färdigt ett skådespelshus i stället för det fattighus åt den sceniska konsten, hvarmed man hittills nödgats nöja sig. Elementerna näpste såsom ett öfvermod detta försök: det vackra huset brann ned, men med ännu större energi uppreste man ett nytt; det var således allvar med att skaffa anseende åt denna konst. Och i den tiden, då man hade beslutat att icke hemställa det åt slumpen, hvilka som der skulle uppträda, utan att värfva en stående trupp, då uppträdde bland andra äfven Frithiof Raa, egnad mera än någon att förskaffa aktning åt den konst, han ville idka. Det hände sig att samtidigt utarbetades och öfverlemnades åt scenen det i sceniskt afseende yppersta stycke, som på svenskt tungomål blifvit skrivet: „Daniel Hjort.” Och Frithiof Raa lät icke denna vink fåfängt utgå till sig — han iklädde sig denna rol, han blef Daniel Hjort. Vi hade sett den förut; Schwarz gaf den förträffligt. Vi hade bestämt vårt omdöme deröfver efter hans uppfattning, och nu fingo vi se, att vi hade misstagit oss fullkomligt. Den Daniel Hjort, som Raa återgaf, har ej mer denna Hamlet-artade, veka, svaga natur. Oaktadt han hade brutit med allt, hvad menskligheten aktar högst och heligast, med tacksamheten; oaktadt han uppträder såsom förrädare emot den, som på sitt sätt hägnat hans barndom; oaktadt hans bitterhet, hans sarkasmer växa till dolkar också mot den, som älskat honom, blifver han oss ej förhatlig. Vi kunna ej neka vår sympati åt denna olycklige man: vi följa honom ända i dödsstunden, då han stiger högst och måste falla för försoningens kraf. Det var ett lärospån, som ej kommer att göras efter: det kommer ingen att öfverträffa, åtminstone den uppfattning och framställning, som Raa gaf åt den rolen. Och det var ej den enda; här är ej tid, här är ej plats att räkna opp de minnen, som han skapat på scenens toma tiljor; jag nämner blott ett par. Vi behöfva icke gå långt tillbaka för att erinra oss, hvad den, som en gång

blott sett det, aldrig skall glömma: „Fäktaren från Ravenna“. Någonting mera tragiskt finnes det icke i dikten än denne son till en hjelte, Roms besegrare, fäderneslandets räddare åtminstone för ögonblicket, och han, han anser nu för sin högsta lycka att såsom gladiator förtjusa dem, hvilka hans fader besegrat; gå ut ödmjukeligen, tigga om deras gunst, älska deras blomsterflickor är det högsta för honom; och när man bjuder honom att herrska i sitt fädernerike, så förstår han det ej; han förstår ej modersrösten mer; det förgångna är för honom utan betydelse, och det, som är det allra obetydligaste, det är mera än nästan nog lifvet. När man ser denna så tragiska personlighet framställd såsom Raa gjorde det, så måste man dock hysa det lifligaste mer än medlidande, man måste nästan älska honom. Men också kommer den rolen sällan att ges, såsom Raa det gjorde, så skön, så romersk till sitt utseende, ehuru hvarken tysk eller romare till karakteren. Det kunde upprepas ännu många andra dylika, oförgätliga minnen, men jag nämner blott ett, som halkat förbi de flestes minne. Huru återgaf han icke vansinnet, och hvilket förfärligt vansinne? Man darrade för, att den, som återgaf vansinnet så fruktansvärdt, sjelf skulle hemfalla åt dess makter. Men Raa undslapp detta. Det är annars en undransvärd sak med skådespelaren; han uppträder ensam inför publiken, han är beroende af hvarje nyck, hvarje fiendskap, hvarje hån, som kan slungas mot honom, och der han står så värnlös, der besegrar han alla och kufvar dem oemotståndligt, han tvingar dem till välvilja, till beundran. Det gjorde Frithiof Raa många gånger, och huru gjorde han det, med hvilka krafter? Hafva vi någon del uti detta hans mäktiga uppträdande? Jag tror det. När han kom till oss, då var han ännu icke stor i sin konst; hans krafter slumrade inom honom oupptäckta. Några år senare, då han hade försökt sig på roller, då stod han der oupphinnelig i sitt slag. Här kunde han väl icke utbilda denna plastiska konst, om hvilken man skryter så mycket. Han var en känslans man; det var naturens krafter, med hvilka han rikligen hade blifvit utrustad, som vaknade uti honom. Jag har sett

något dylikt, och det var hos en bland de största representanter, skådespelarekonsten kunnat uppvisa. Det var för trettio år sedan, då jag såg på Milanos scen för första gången en ung, skön flicka. Midt bland dessa klassiska ruiner uti Italien var hon dock bara känsla, bara natur; det var Ristori. Jag såg henne åter i Bologna och Rom; allt densamma. Hon hade ingen aning om, hvilken storhet, som låg förborgad uti hennes anlag. Sedermera, kort derefter fick världen öfvertyga henne sjelf om, hvad hon knappast trodde. Så var det också med Frithiof Raa; en känslans man, en naturens son, lät han de krafter komma till utveckling, som bodde inom honom. Man tycker, att det är en lätt sak, och det förebrås ofta skådespelarkonsten och skådespelarne, att de återgifva blott, hvad andra hafva producerat; men så lätt det må vara att förstå hvardagliga saker, att återgifva det högsta, som snillet har frambragt allt från Sofokles tid till Bernhard von Beskows, och främst hvad jätten bland allt hvad snillen heter, Shakespeare skapat, att återgifva detta så, som de i sina mest inspirerade, högsta stunder tänkt sig, det är ej lätt; dertill fordras långt mer än att kunna läsa utantill en läxa. Och detta visade Raa ej allenast genom hvad han sade, utan genom hela sin gestalt; mera än bildhuggaren kan återgifva, återgaf han skönt och värdigt. Han väckte upp de störste döde; vi hafva sett honom uppträda såsom den störste bland konungar, såsom Gustaf Adolf. Och Frithiof Raa var fullt vuxen sitt kall, det är det högsta loford, vi kunna gifva honom. Han lyckades en tid, men det hemska var, att han gjorde som hjälten med sin lifskraft, han slösade dermed. Vi beklagade det, och dock kunde vi ej undandraga honom vårt innerliga deltagande; vi följde honom med våra önsknningar ända till hans grafs brädd. Men han var lyckligare ändå än många; han behöfde ej öfverlefva sig sjelf, han behöfde ej lefva, till dess ljuset i hans blick slocknat, elden förkolnat i hans hjerta och han vacklande skulle framsläpa sin existens. Han fick gå bort ännu, medan vi kunde med fullt deltagande följa honom på hans sista vandring. Och så har denna stad aldrig visat sitt deltagande, som då vi följde

honom till hans sista hvilorum, det hvilorum, som ännu en gång förmått samla oss alla omkring sig.

Har han lefvat, verkat förgäfvres? Jag tror det icke. Och dock måste vi erkänna, att han väl hade skådespelarnes hårda lott att lemna blott vanskliga minnen efter sig. Den ringaste poet samlar sina dikter och testamenterar dem så åt en mer eller mindre välvillig efterverld. Den obetydligaste målare sätter all sin styrka uti en tafla och vädjar på det viset också till framtiden, men skådespelaren, han, som arbetar uti det allra ädlaste, uti vår fantasi, vår själs helhet, hvad kan han åberopa, när stunden är förbi? Vi alla, som sett och senterat hvad Raa varit, vi lägga ned våra trötta hufvuden der borta, den ena förr, den andra senare, och när den sista af oss har vandrat hädan, hvem kan då, jag säger icke gifva en föreställning om hvad Raa varit, men hvem har en föreställning derom? Ingen. Men när framtida släkten gå här förbi och se upp till denna bild, då erinras de väl om, att det icke bodde någon vanlig själ uti den gestalt, som utpräglat sig sålunda. Såsom han står framför oss nu, sådan skall man erinra sig den längesedan bortgångne skådespelaren, och mången skall gifva erkännande åt hans minne. Och när en ungdom tvekar, om han skall våga beträda scenen med alla de svårigheter, de fördomar, som möta der, då ser han hit upp och tänker: kan sådan heder vinnas af hedervärda män och qvinnor, må man då våga att taga ut steget. Och sålunda har Frithiof Raa ännu från sin graf verkat för scenens höjande i detta land, der den haft att kämpa med så många svårigheter.

VID GRAFVAR.

VID

EN UNG FLICKAS GRAF.

(Helsingfors, sommaren 1832.)

Menniskan är som gräset på marken; när vädret går der öfver, är det icke mer. Hon växer opp såsom ett blomster och faller af, flyr bort såsom en skugga och hafver ingen varaktighet. Detta är den uråldriga fornsägen, som gått från slägte till slägte, från land till land, och det gafs ej ännu ett folk, som jäfvat dess dom, som ej nedtryckt af dess sanning bekräftat densamma. Allt förvandlas under solen, den Evige förändrar tider och stunder, och det tyckes som vansklighet ensam skulle sträcka en enig spira öfver jordens rund. Ej vidsträckt är det fält, som de flesta af oss med egen erfarenhet mäktar öfverskåda, och dock äfven öfver det ligger så mången förhoppning fallen, som slog felt, så mången fröjd, som vissnat bort, så mycket, som var oss heligt och kärt och som gått bort för evigt.

Endast få dagar hafva flytt, sedan vi glade samlades i det åt ljuset nyvigda templet, som skulle komma oss att glömma det, hvaröfver härjaren gick vid Auras strand. Få dagar är det, sedan flera af oss emottogo segrens krans för oförtruten strid under sanningens och vetandes banér. Då ljungade glädjen modig ur våra blickar, då klappade den högt i våra hjertan och sväfvade mot höjden på vågorna af våra sånger. Och redan nu, då vi åter samlas, sker det på den ort, der förgängelsen rest sin konungaborg, der sorgen så ofta får fira dödens seger öfver det förbleknande lifvet. Äfven nu höja vi vår sång, men den sorglig är som höstvindens första suck, då den sista sommardagen är förgången. Endast ett par höstar hafva skakat ner löfven öfver

dessa fält, och huru befolkade äro redan den dystra borgens dunkla kamrar, huru fullsådade dess tegar af den säd, som planterades af förgängelsen.

Äfven vi anförtro i dess vård en blomma, som för tidigt vissnat bort för den kulna fläkt, som döden andades på henne. Förgäfves sökte de, som funno henne så ljuf, att i vänskapens trogna famn stödja den fallande stängeln. Förgäfves sökte de att med tårens dagg uppfriska den vissnande. Jord och himmel hafva nu skiftat arfvet. Anden, den odödliga sväfvade som blomsterdoftet emot den ljusa höjden, men jorden bördade tillbaka det jorden gifvit. De, som hade henne så kär, stirra sorgsna på det djup, som snart skall gömma äfven hennes sista hvilosäng undan våra spanande blickar, på den graf, som gapar emot oss lik ett nyss hugget sår, hvarur lifvet flyktat. Svårt, mycket svårt är det för hvar och en af oss att förlika oss med den tanken, att hon nu redan fallit i första morgonvåkten af sin lefnads dag, då vi erinra oss, att hon ännu för några dagar sedan med innerlig fröjd betraktade lifvets lek och med glad fromhet deltog deri. Det är likväl ej en vild, förtärande sorg, som förkrossar deras hjertan, som hade henne kär, ehuru hon så tidigt sade dem sitt sista långa farväl. Redan länge voro de vana att i henne se blott en kär gäst, hvilken det var dem förunnadt att endast en kort tid se i deras krets och som snart, då skiljsmesans stund var slagen, skulle återvända till det rätta fäderneslandet och öfvergifva de sörjande. Redan tidigt, i gryningen af sitt korta lif vande hon sig att anse sig blott som en främling, stadd på vandringen på jorden. Denna tycktes henne endast som en härlig pelargång, der hon ej borde länge stanna för att snart hinna fram till det härligare templet, dit den ledde hennes steg.

Tidigt, innan hon vaknat till medvetandet af lifvets fröjder och dess sorg, tidigare än hon kunde känna den bittra smärtan deröfver, kallnade den moderliga famnen, som skyddande slutit den späda i sin vård. Den hulda kunde blott som engel från en högre verld sväfva kring den öfvergifnas vandring på villsam färd och från sin himmel hägna henne, som det ej unnades den

moderliga ömheten att vaka öfver på jorden. Och få voro de steg, hon tagit, knappt hade hon vuxit opp lik ett blomster, då detta redan skulle falla af. Döden såg på henne med dyster blick och utkorade den sköna till sin brud. Snart bar hon under sin jungfruliga barm underpanten af sin trolofning med den bleke brudgummen, som enligt en stor författares ord bär så gerna kransar af unga blommor förr än de fallna. Men ehuru hon visste, hvar den dunkla bröllopskammaren tillreddes, ehuru hon kände i sitt innersta, att dess dystra fest skulle redan snart nalkas och hon tagas bort i sina halfva dagar, såg hon dock ej tröstlös omkring sig, såsom de der intet hopp hafva på den jord, der hon gästade det härberget, hon innan middagen skulle öfvergifva; ej såg hon med stolthet och öfvermod på dess grus, för det hon visste, att hon snart skulle lemna det. Ehuru hon kände, att hennes umgängelse var i himmelen, såg hon ej på sina jordiska värf som arbetaren, då han i fjerran varsnar det härliga palatset och fäller yxan och orkar ej arbeta i sin kallelse, emedan der vore honom godt att vara. Hon hade ur den fromma fädernehyddan mottagit ett kosteligt arf, och det var en helig, religiös känsla, ren som den ogrumlade, klara källan, som håller sin spegel för hela himlen.

Hennes fromme fader hade gifvit henne till ledsagarinna på lifvets stråt den höga tro, som lyfte sin jakobsstege mot ljusnad himmel, och der goda englar stego upp, men högst bland dem det fasta hoppet. Och såsom dödens vigda brud undgick hon så mången fara, så mången förvillelse i orolig verld och kunde oförvillad falla i hans trogna famn.

Hvartill skulle hon väl behöft detta prål med känslor, som vi antingen erfara eller hyckla, hvarför skulle hon ej kunna låta sitt fromma, ljufva väsende framträda i hela sitt okonstlade behag? Hvad kunde hon väl vänta af den lumpna, lilla konst, som man kallar konsten att behaga, äfven om detta begär ej varit så helt och hållet främmande för hennes menlösa sinne. Ej föll det henne någonsin in att tända denna vilda brand, denna kärlek, som så ofta härjande förtär allt, hvaröfver den drifves af lidelsernas storm. Hvad skugga kunde väl den lilla myrten

skänka henne mot det hägn, den höga, heliga cypressen lofvade henne. Men hennes barnsliga hörsamhet, hennes glada fromhet, hennes deltagande mildhet och stilla tålmod gjorde hennes lif ljuft, hennes bortgång så lärorik. Den, som sett den, behöfver ej mer fråga, huru vi dö måste.

Men om ock ej den vilda kärleken fann något hem i hennes åt de underjordiska makterna vigda hjerta, så trufdes der så mycket lugnare dess milda broder, vänskapen och den fromma systerliga tillgifvenheten. Hjertat slog med mattare slag och likväl klappade det ännu lika varmt för samma föremål som förut. Ögats slocknande blixtar ville ännu så gerna belysa dem. Handen domnade redan, och hon skulle dock med mer än sjelfva dödens qval köpt den sällhet att få trycka den älskades. Denna systerkärleks låga var som den eld, som mensklighetens första lagstiftare beskriver: den lyste, den värmd, men förtärde ej — och i denna uppenbarade sig gudomligheten.

Hennes sista önskningar voro helgade åt dessa känslor; hon önskade ingenting högre än att se lagerns krans kring sina fränders tinningar, men äfven denna förhoppning slog felt, och hon ansågs af högre makter sjelf värdig en härligare krans, för det hon behållit tron och fulländat loppet, än den, som af jordiska händer viras.

O huru lyckligt var det dock, att hon icke, såsom hon enligt sina svikande planer hoppades, kom att lemna fädernejordens heliga dalar för att vid fria vindars fläkt dricka ny lifskraft ur någon källa på stranden af det land, som skiljes från vårt af hafvet såsom af ett väldigt svärd. Ingen främmande hand behöfde der tillsluta hennes ögonlock, och den tysta engeln förde henne nu från egen bygd till det rätta hemmet, dit hon snart önskade hinna.

Hon sitter nu sjelf vid livets klara källa och fröjdas att hafva återsett de kära, hvilka hon var så viss om att träffa i Guds eviga himmel. Der hamnade hennes odödliga ande, men den hulda, moderliga jorden mottog den jordiska klädnad, som var för tung att af henne medtagas på den luftiga färden.

Milda sommar, vira du dina kransar kring hennes hviloläger; sjung friska sommarvind kring den saknades griftkulle och sänd du, hulda frid, din engel att vaka vid den!

VID

EN GRAF*) PÅ SÄÄKSMÄKI KYRKOGÅRD

den 29 Juni 1866.

*) Beata Nervanders, död på Woipala gård den 9 Juni 1866.

De vigda orden, den vigda sången hafva välsignande sänkts ned i denna öppna graf och invigt henne till sista hvilokammare för den hädangångnas sista slummer. Skall en röst, trängande fram ur lifvets hvimmel, våga höja sig här i denna stund och bryta tystnaden, som kringhägnar grafvens frid?

Vore det endast min egen talan, jag egde att föra nu, föga nog skulle jag då fördrista mig att taga till ordet, huru många personliga anledningar än må ropa ur djupet af mitt hjerta: tala! Men vid denna graf känner jag mig som tolk af de bästes mening i vårt land. Ja, det är som ålade mig fäderneslandet sjelft att såsom dess ombud frambära ett tacksamhetens afskedsord till den dödas för alltid — efter jordiskt sätt att se — tillslutna öra.

Vid tusen sinom tusen grafvar fördes ju sorgens talan blott af anförvandters och vänners suck och tårar. Der sådana uttryck för saknaden ej förnimmas, är grafvens rand lika stum som grafven sjelf. Äfven vid denna tolkas sorgen af samma tysta språk så innerligt som någonstädes. Men här är det likväl icke nog. Hvarför förslå den hvardagliga saknadens vanliga modersmål icke nu som annars? Jag anser såsom en lika dyrbar som oafvislig pligt att till tanke, till ord binda det svar på frågan, allas vår känsla endrägtigt gifvit derpå.

Äfven här ute i naturen, när människorna anträffa ett föremål, som, ehuru uppehållet af plantans fibrer blott, egt lifskraft nog att länge trotsa både stormarnes våld och blixstens hot och solskenet brännande hetta utan att brytas eller förtorka; som

sett otaliga andra ting rundtomkring sig både uppstå och försvinna, medan det sjelft förblef till sitt väsende oförändradt: då stanna vandrarene med häpnad vid dess fot, och en aning derom ilar genom deras själ, hvarför folken i sin andes barndom funnits så böjda att i denna naturens relik se ej endast någonting mer än vanligt vördnadsbudande, utan en bild af lifvets högsta krafter, värdt att såsom hyllningsgård emottaga deras offer och böner. Med en ännu högre, till andakt gränsande förundran blicka vi likväl upp till en mensklig varelse, som under sin vandring genom jordlifvet hunnit fram nära till ett helt sekels aftons skymning; på hvars vagga fallit strålar från dagar, som längesedan lefvat blott i häfdernas minne; som vet tala såsom om sina samtida om menniskor, framskymtande för andra endast ur förblekande sägners halfdunkel, som sett den ena generationen efter den andra födas, blomstra upp och förvissna; som sörjt och gladt sig med så många, om hvilkas sorg och glädje ingen nu mera känner någonting utom den, som öfverlevat dem alla.

Hvilka omvexlingar af glädje och smärta har ej den haft tid att genomleva, som fått i samma människohjerta emottaga intryck så mångfaldiga, att de kunnat förslå till att alstra sällhet eller grämlse hos flera på hvarandra följande led af menniskobarn. Vår tanke behöfver ej gå långt för att ur naturen upphemta en mäktigt talande bild af sådana, hvarandra bortträngande förändringar. Hur klar och sommarvarm lekte ej denna dags morgonsol i böljorna af dessa nejders vackra sjöar! Och knappt hade samma sol hunnit till sin middagshöjd, innan det ej mer var hon, som rådde på fästet utan ljungeldar, hotande allt, hvarpå deras viggas föllo, och töcken, förmörkande allt, hvaröfver deras skugga utbreddes. Och omsider stå vi här på denna fridsens gård, omhvärfda af qvällens klara, milda frid, som ingenting tyckes veta om de strider, hvarmed dess lugn och svalka blifvit vunna.

En sådan dag, skiftande emellan ljus och slagskuggor, är människolifvet; och ju närmare dettas gränser sammanfallit med ett århundrades, desto oberäkneligare skiftningar ha inom dem funnit rum. Äfven det lättfärdigaste sinne måste hejda sina

tankars lösa flykt vid anblicken af ett väsende, som utstått och bestått så många pröfningar. Men ju allvarligare intrycket hos den tänkande menniskan är, då hon mäter ett sådant lefvande minnesmärke på griften af förgångna öden och släkten, desto uppriktigare måste hon förvunna den mångbepröfvade, att pröfvotidens groliga omkastningar omsider må finna en gräns i den sena hvilans ostörbara ro. Men lika litet som vår beundran för den åldrige krigarens längesedan utkämpade strider förminskas, då vi se honom njuta af sin lefnads aftons lugn, gör den tanken: „nu är ju all denna vedermöda öfverstånden” intrång på den vördnad, hvarmed vi nalkas en graf af mer än nio årtionden skild från dens vagga, som här sofver lugnare än till och med barnet, då det söfdes vid sin moders bröst.

Med huru djupt menskligt intresse de efterlevande må dröja vid återblicken på en lefnad, hvilken haft sig beskärd en vida större anpart af mensklighetens eget hela lif än i de allra flesta fall blifvit utmätt åt alla öfriga dödlige, stannar detta intresse likväl inom familjens trängre sfer och deras, som af tillfälliga orsaker stått i närmare eller fjärmare förbindelse med den hädangångna. Nationen, för hvilken den åldrige individens lif dittills förblifvit obekant, fäster sig, ifall underrättelsen om dennes död händelsevis hinner till henne, ett ögonblick dervid; och en och annan kan deraf väckas till allvarsamma betraktelser för stunden. Men någon speciellare betydelse får den främmande, som upphört att lefva, ändock ej för mängden af dem, hvilka ännu fortfara att känna lifvets lust och smärta.

Ingen, som har ett hjerta för vårt fosterlands heder, kan likväl anse finska folket berättigadt att låta sin tanke ligkiltigt gå förbi den graf, i hvars djup endast vi, som här församlats, kunna sänka sin blick. Den moder, hvilken Johan Jakob Nervander hade att tacka för sitt lif, förtjenar väl att bevaras i äradt och tacksamt minne för någonting oändeligen mera minnesvärdt än det, att hon sjelf lefvat länge på jorden.

En åt så många olika riktningar rikare begåfvad son har väl vårt land knappast nog sett födas i detta århundrade; och huru långt forkningen i våra häfder må gå tillbaka, möter hon

ytterst sällan någon hans like. Det är af sådant ämne, världens store män i alla tider och länder utbildats. Oaktadt all, väl berättigad förkärlek för detta land kunna vi svårligen mena, att det var för stort, att af hans andes krafter fyllas. Snarare skulle man hafva skäl till den förmodan, att dess vingars spännkraft behöft större utrymme för att kunna utveckla all sin styrka. Ty hans väsende var lika mäktigt anlagdt för tankens bragd som för handlingens, för lifvets allvarliga sidor som för dess lek, för den ideala hängifvenhetens entusiasm som för den fyndigaste beräknings kalkyler.

Hos oss förslogo dessa gåfvor som, spridda bland olika individer, sällan anträffas i samma grad, och hvilkas förening i en enda personlighet höra till de allra sällsyntaste undantag — länge nog ej ens att bereda åt deras innehafvare sjelf och dem, hvilkas enda stöd han var, nödtorftigt dagligt bröd. Och knappt hade han, hunnen till sin lefnadshöjd, känt en säkrare grund stadga sig under hans ställning i lifvet, innan hans egen lifskraft af döden nedbröts. Den starke mannen föll bokstafligen så i *sina halfva dagar*, i fall man såsom rätta måttet finge antaga *det*, som hans moder nu fått fylla; men i alla fall långt förr än han hunnit utföra den mission, hvartill han varit kallad både i vetenskapens verld och den verksamma handlingens. Så stor visade sig den förlust, det allmänna genom hans frånfälle lidit, att den, som drabbat hans närmaste omgifning och vänner, jemförelsevis tycktes nedsatt till en obetydlighet, huru djupt gripande den ock i hvarje hänseende för dem var.

O, hvarför blef det icke hans lott att med oss andra stå vid denna graf! Min önskan kan väl låta såsom ett hårdt tal, då grafven tagit i sin vård föremålet för hans innerligaste vördnad och ömmaste tillgifvenhet. Lika väl som någon annan förmår jag fatta, hvilka tårar skulle fallit från hans öga dit ner, om han ännu kunde gjuta tårar. Och denna stunds sorg hade ingalunda varit den enda, som skulle gjort ondt åt hans hjerta, ifall icke döden långt för detta tyckt, att det deraf fått känna tillräckligt redan då. Men den, åt hvilken så mycket var gifvet, som beskäres blott några få utvalde, skulle ej haft rätt, i fall det berott

på honom, att pruta bort något på det odödliga rykte, som väntade honom själf och genom honom hans land, äfven om han dymedels undsluppit att fortfarande bära sin dryga anpart af sorger, pålagda de ypperste i menskligheten likaväl som hvardagens efemärer.

Det är klenmodigt, jag inser det mer än väl, att här åter upprepa den gamla klagan öfver den oersättliga förlust, både vårt land och så mången enskild lidit genom hans alltför tidiga bortgång. Men den sorgen deröfver hörer till dem, som endast af döden, hvaraf den förorsakades, kan stillas en gång. Skulle någonting annat åtminstone mildra den, vore det väl tanken på den undergifvenhet under Guds behag, hvarmed hon, som i den kärleksfulla sonen miste sin ålderdoms högsta glädje och bästa stöd, ännu länge derefter bar sin så oväntade, plötsligt inbrytande olycka. Äfven då hennes lekamliga öga skymdes, blickade hennes inre syn på de mänskliga tingen med den klarhet, hon jemte lifvet skänkt sin son. Och när, såsom genom ett underverk, den nära nittioåriga hade återfått sina ögons ljus, följde hon, liksom sonen, ända till dödsminuten ej blott hvad som försiggick närmast omkring henne, utan äfven verldshändelsernas gång och vitterhetens yngsta företeelser. Den mening, man så ofta finner uttryckt i mensklighetens kulturhistoria, att rikt begåfvade män tyckas företrädesvis hafva ärft af sina mödrar de anlag, som framför allt karakteriserat deras intelligens, vinner förnyad bekräftelse genom den omisskänneliga själafrändskapen mellan dem, jåda, hvilka vår saknad icke kunnat åtskilja i denna stund — såsom döden det gjorde.

Åt denna saknad har jag sökt gifva ett uttryck, drifven äfven nu såsom så ofta annars af det outplånliga behovet att gälda åtminstone en ringa del af den tacksamhetskuld, hvari jag står till Johan Jakob Nervanders vänskap.

Sedan jag uppfyllt denna oeftergifliga pligt, borde jag öfverlemna åt våra känslor att fylla ordets brister. Men ur själfva denna vackra nejd, hvaraf vi omgifvas, uppstiger ett dystert minne, hvars skuggor stå i sällsam motsägelse mot aftonhimmelens klarhet för att desto mera öfverensstämma med det olycksöde,

som fördyrade den nu till hvilans gångnas lefnadsafton. Äfven med detta sorg betyngda minne är jag ganska förtrogen; må därför ett ord derom förlåtas mig på denna allvarliga plats.

För mer än hälften af ett sekel sedan gick på dessa ställen en fridlös man omkring. Natten skänkte honom ingen ro och dagen ingen hugsvalelse. Äfven han hade mistat det käraste han egde; mistat det plötsligt, så att hans tanke icke förmådde fatta möjligheten af denna förlust, om hvars verklighet han ständigt erinrades hemskt ånyo. Han var en veteran i ärans tjänst; och nu slets man om hans sönderrifna mannaära såsom vind och våg om flikarne af en från masten lösryckt flagga. Det rykte såsom tapper krigare han med sitt blod hade gäldat och den aktning såsom en redlig trofast man, hvaraf han under en lång lefnad hade gjort sig välförtjent, allt, allt förklarades i ett ögonblick ogiltigt såsom en förfalskad sedel. Och när han begaf sig bortom hafvet för att af sina vederdelomän och förföljare utkräfva rättvisa, endast strängaste rättvisa, utkastades åt honom hånligt anbudet om — nåd såsom en allmosa. Blott en graf kunde det då mera främmande blifna landet ej förvägra honom, som hjeltemodigt hade försvarat detsamma.

Jemfördt med den största olycka, hvaraf en så ädel människa kan drabbas, förlorar ett annat, om än i och för sig sjelft ganska stort missöde betydligt af sin förkrossande tyngd. I hvilken förmildrande dager företer sig icke den åldriga modrens hjerte-sorg, der hon i långa år begråter sin derjemte af hela landet saknade son emot den af smädelser hemsökte martyrens sorg, hvilken kändes för bitter att behöfva lång tid till uppträtande af hans hjerta. Ingen kan öfverlemna sig åt den föreställningen, att hennes lefnadsdagar blefvo så många endast därför, att hon skulle hinna sörja desto mer.

Hon lefde för att lemna dem ibland de sina, hvilka hon ännu hade fått behålla, tillfälle att bevisa, huru väl de uppfattade skyldigheten att på det ömmaste vårda en sådan moders ålderdom och huru högeligen de förtjente att dymedels bereda sig ett i alla skiften trösterikt och upplyftande medvetande.

Hon lefde för att åt oss alla gifva ett exempel, huru så väl de goda som de onda dagarne böra af menniskorna bäras, fastän knappt en bland tusen kommer i tillfälle att så länge som hon bevisa, huruvida exemplet verkat. Och ändock hon är död vorden, har vårt fädernesland henne att tacka för äran, att det blifvit rikare på ett namn, som ej skall dö bort från menniskornas minne, så länge finska folket icke, förgätande sig sjelft, förgätit de högste representanterne af sin intelligens. Och med Guds hjälp skall detta ej inträffa förr, än ingen finsk man eller qvinna finnes öfrig på jorden för att blygas öfver nesan af en såäreförgäten glömska.

ETT FARVÄL.

VID UNDERRÄTTELSEN OM ALEXIS KIVIS DÖD,

den 31 December 1872.

De lyckligastes ljufvaste hopp är, att de må få länge lefva på jorden; de olyckligaste minnas ej ens alltid sjelfve, att för dem ännu återstår den trösten, att de kunna dö. Men de, som mena de olycklige väl, hålla troget fast i den trösten, och de helsa utslocknandet af vännens tärande lifsgnista med samma känslor, hvarmed de skulle åse släckningen af den brand, som hotar deras hem.

Det är med en sådan känsla jag förnam, att detta stormupprörda års sista dag blifvit den sista äfven för en mycket olycklig mans stormupprörda lefnad.

Skalden *Alexis Kivi* har denna morgon befriats från den situation midt emellan lif och död, hvari han på senare tider dvaldes: en situation, hemsk för hvarje dödlig, men hemskast ändock för en af de rikast begåfvade andar, som någonsin i detta land sett dagen.

Jag vet nogsamt, hvad jag vedervågar, då jag här återupprepar bekännelsen om min orubbliga tro på ovanligheten af de anlag, hvilka så godt som i vilda skogen hade inkastats i Alexis Stenvalls väsende. Det är minst inför hans öppnade graf, jag skulle hafva den fegheten att förneka ett erkännande, som till icke ringa grad hindrade honom att redan långt före detta nedstörta förkrossad under alla de slag, som skoningslöst måttades mot honom. Det skulle lika mycket förvåna som smärta mig, ifall de, hvilka lika obarmhertigt måttade huggen ännu då, en förlupen vindpust tycktes förslå att fälla honom, icke heller nu ville sätta tro till en hviskning af deras samvete, som yrkar, att

det kunnat vara nog med mindre kraftyttringer, slungade emot en af sina öden så hårdt pröfvad fantasins martyr.

Man kan begripa, att en af lyckan öfverdådigt gynnad nybegynnare bland författare framkallar benägenhet hos andra att göra denna ynnest något surare för den privilegierade; det vore alls icke underligt, om en framfusig utmanande poet skulle drifva tröttade motståndare att sätta sig omsider till motvärn. Men hvilken literär eller annan motståndare har Kivi någonsin med en enda rad antastat? Han var tvärtom förlåtande, försonlig till den grad, att manliga sinnen tyckte, det han bort stanna utanför den gräns, en odräglig förolämpning hade skurit emellan honom och vederdelomannen.

Ehuru hans snille utpekade åt honom en plats bland de främsta i den stridande församling, dit det språk, han snart antog såsom sitt skriftställeris modersmål — svenskan var det i begynnelsen — hänvisade honom, var han så litet egnad att spela rollen af agitator och ledare af partiernas konflikter, att han snarare måste hjälplöst kastas såsom offer i dessa. Vårt *praktiska* tidehvarf kunde kanske endast från våra skogar mana fram en så komplett praktisk motsägelse mot dess vanliga företeelser. Han gick mellan den sinnliga och synliga världens bestyr och äflanden såsom en varelse, händelsevis nedfallen i djupet af en grufvas natt skulle famla emellan alla dess stötestenar. Och likväl hade hans fantasi en förunderlig klar blick ej blott för livvets inre företeelser, men ofta äfven för de yttre. Af vänner, aldrig förtröttade, var han likväl i behof mer än någon annan. Och han fann dem. Främst bland allt och alla bör i detta hänseende med ära nämnas Finska Literatursällskapet, som gjorde sig väl förtjent af fäderneslandet äfven genom det frikostiga, insigtsfulla nit, hvarmed det trofast upprätthöll Kivis literära sträfvanden.

Oaktadt all den godhet och välvilja, den arme skalden så ofta rönte, kan af Almqvists ryktbara ord: „slutet är, att den stackars artisten är den olyckligaste bland oss alla; likväl hjälper det honom, att ingen är så säll som han” endast den förra hälften på Kivi användas, ehuru vissa tider funnos, då han, som

äfven i detta hänseende behöfde så litet, trodde sig vara mycket säll. Skymten af en hvit duk kring ett ungt vackert flickhufvud förslog dertill rikeligen en tid bortåt. Men i allmänhet gällde om honom i all dess förfärliga sanning Stagnelii djupa sats: „ju högre lif, dess högre smärta”.

Den sparsamma sällheten vardt längesedan förbi; den rika, bittra smärtan är det nu äfven omsider. Ett nytt år af frid, försoning, rättrådigt domslut har inträdt. Det skall räcka längre än sorgens år. Jag och mången med mig önskar upprigtigt den oförgätlige skalden lycka till detta nya år.

Nyårsnatten 1872—73.

FRÅN

DENNA SIDAN AF EN GRAF.

Afskedsord till Emma von Schantz,
född Gyldeén.

(Död den 8 Juli 1874.)

Var det en blomsterbörda, man sänkte ner derborta i jordens sköte? Intet ord tolkar hvad som föregår; ingen ton sjunger om den sorg, som kommit jorden att öppna sig. Men kring grafven har trängt sig en menniskomängd, hvilken, fastän stum, hjertligare förkunnar sitt deltagande, än högljudda sorgerop skulle det förmå. Man sörjer ej så de blomstermassor, saknaden vältrat öfver en älskad bortgångens sista hvilobädd. Det är den, hvilken gömmes derunder, som de efterlevandes smärta tyst begråter.

Men en ädel, fastän vissnad menniskoblomma var det, som låg begrafven under de andra blommorna, dem Finlands jord så gerna unnade denna sin älskeliga dotter, hvilken varmt och hängifvet med penseln återspeglat sin fosterbygds, för ombytes skull, åt konsten eröfrade drag.

Vill man mäta Finlands tillväxt i artistisk rikedom under senaste årtionden, må man taga till måttstock dess förmåga att åt detta håll lida förluster. Ensamt under de sistförflutna åren har vårt land sett flera bland sina yppersta konstnärliga krafter stupa i förgängelsens toma famn, än det fordom i sekel haft att förlora — äfven om Wäinämöinen och Ilmarinen tagas med i beräkningen. Men ej ens budet om dödens sista stora segervinning vid vårt lands och vår konsts yttersta gräns har härdat oss mot bitterheten af underrättelsen, att äfven Emma von Schantz arbetat och lidit ut.

Bland våra yngsta artisters förtjenster bör det ingalunda uppskattas lägst, att de genom det vänliga deltagande, deras

personligheter väckt — ett deltagande, som ingen siareförmåga ännu för ett fjerdedels sekel sedan kunnat förutsäga — gjort dödens skördar bland dem sjelfva bitrare, än frostnätternas härjningar på våra åkerfält hittills det varit. Ty så tung än en sådan sorg må kännas, uppväges den dock vida vägnar af lyckan, hedern för fäderneslandet, att vi fått se de forna tomrummen fyllda genom dylika representanter af finsk intelligens. Tegnér sjunger om huruledes „nya hjertan växte i nationen” under inflytelsen af Gustaf den tredjes spira. Den trollstaf, som framkallade „nya hjertan” i detta lands artistiska lifsfunktioner, var föga nog Niko-lais väldiga spira.

Ur finska folkets eget stora hjerta växte de upp.

Förunderligt är det att se, huru denna „talangernas resning i massa” — om det är mig tillåtet att åter begagna ett länge sedan framkastadt ord — förebådas här och der af enskilda företeelser åt samma håll. Utan ledning vid sina sträf-vanden, utan uppmuntran af ett allmännare deltagande, oftast kämpande med ytterlig brist både på lekamligt understöd och artistisk uppfostran, söka dessa banbrytare åt en inhemsk konst med förtvifladt mod, att rödja mark för sina nybyggen.

Det var en af dessa den finska konstens förkämpar, hvilken lyckligare än de andra i den ädle greve Rehbinder funnit en beskyddare, den der både ville och kunde understödja honom på hans sällsamma genombrytning från Justitias gårdar till de artistiska — det var Berndt Godenhjelm, som först satte penseln i den unga flickan Emma Gyldéns hand. Det behöfver väl knappt anmärkas, att det ej var yttre behof, som drifvit henne att utvälja målarekonsten till sin själs lustgård; och det fältet skulle i alla fall varit på den tiden ännu det sista, hvilket lofvade näringsämnen för människans „lägre behof.” Emma Gylden, liksom flera bland hennes jemnåriga, fördes då hän till måleriet reflexionslöst, liksom ungdomen till sin första kärlek, liksom blomman till solljusets möte.

Och likväl var det allvar i denna hennes lek med ljus och skuggor, fast på annat sätt än hos hennes fromma medtäffarinnor Victorine Nordensvan. Det såg ut, som hade dessa två

hjertervarma flickor mellan sig fördelat såsom föremål för konstutöfning hela det verldsomfattande område, hvarpå den kristliga mensklighetens känsla främst finner sitt lif och sin rörelse. Men såväl Victorine Nordensvans som Emma Gyldéns artistiska stämning förnekade aldrig sitt ursprung från gemensam källa i samma folks sinnelag. Victorine satte sig vid Frälsarens fötter och ville i konsten gifva gestalt åt uppenbarelsen af Kristi segertåg till att genom döden öfvervinna dödens makt. Ehuru genomträngd af den fastaste tro på lifvets segervinning, dröjde hon helst i de sörjande qvinnornas umgängelse. Teckningen af Maria Magdalenas tragiska personlighet vände hennes pensel från människohjertats gladare strålblickar. Denna pensel tycktes, liksom den fornfinska sångens instrument, „af sorgen danad.”

Om Victorine Nordensvans andeliga måleri bar den djupa sorgens drag, låg öfver den naturteckning, hvari Emma Gyldén fann ett uttryck för sitt inres åskådning, ett genomskinligt flor af vemod, inhemskt till sitt ursprung och röjande bilder af hvad skalderna måla såsom „leende genom tårar.” Hos de flesta artister upptäckas en eller annan punkt, hvarigenom de erkänna sig till en viss grad såsom anhängare af don Juans vådliga lära och praxis: „Så jag målar, donna Bianca, ty så roar mig att måla.” Men aldrig har någon målare känt sig så fri från denna böjelse att roa sig som Emma Gyldén, medan andra målare svårligen kunna styra sin aristokratiska lust för en eller annan knalleffekt, hvilken ger lyftning åt det hela. Det torde ej vara lätt att utpeka någon yttring af sådan lyx på Emma Gyldéns taflor. De bära alla karakteren af en demokratisk flärdlöshet. Stiger helst en brusande våg upp öfver ytan af dessa stilla vatten, som knappt våga lemna de fredliga stränder, mellan hvilka de tyst smyga sig fram? Så from är äfven denna målarinna, att hon ej hänföres ens af Frälsarens med orientalisk fantasi uttalade målning af liljorna i Saaron, hvarmed Salomo i all sin härlighet ej kunnat täfla. Ej en enda blomma, som på aflägsnaste vis skulle inlåta sig i täflan med dessa liljor, sticker af mot den enkla kolorit, hvari de finska vyerna äro klädda.

Lika visst som det är, att kretsen, inom hvilken Emma Gyldéns talang rörde sig, icke var vidsträckt, lika afgjort är det äfven, att landskapsmålningen var den enda genre, hon i följd af sina anlag och sitt lynne måste vända sig till. Så väldiga krafter än lefva i naturen och när som helst kunna på de mest olika sätt komma till utbrott, är hon likväl bland konstens alla föremål den värnlösaste mot hvart enda bland artistens förgodtfinnanden. Den mäktigt brusande oceanen är lika hjälplöst hemfallen åt nyckerna af hennes pensel, som skeppet beror af hafvets egen lek. Och ännu mera undergifvet fogar sig furan vid bergets fot och på dess topp efter målarens godtycke. Sjelfva vårt Imatra, mot hvars otämjbara vildhet allt, hvad den gamla världen eger djerfvast i den vägen, nedsättes nära nog till en sorlande regnbäcks obetydlighet, kan af målarens trollstaf tämjas i enlighet med hans vexlande syften lättare, än en grupp bullersamma barn bringas till lydnad på en genretafla.

Försöket att göra dessa representanter af naturens jättekrafter konsten underdåniga frestade aldrig Emma Gylden. Hon satte sig tvärtom vid de stilla dälderna och vattendragen, lyssnande till alla deras lifstecken, såsom man under en älskad varelses slummer lyss till dess stilla andedrägt. Att molnen, stundom tungt skockande sig öfver nejden, tryckte denna, försvagade ej den ömhet, hvarmed målarinnan betraktade sin fosterbygd*).

Och afståndet förmådde det lika litet, då längtan att med större konstfärdighet gifva uttryck åt kärleken till hemlandet aflägsnade henne derifrån. Handen lärde sig att måla bättre än förr; men ögat och hjertat, hvilka ledde handen, förblefvo de-

*) Jag har likväl sedan flere år haft för mig en af hennes vackraste taflor, hvars rinnande vatten till det mesta förbytt till en mjölkgata af de glänsande silfvermolnen närmast der ofvan, medan nere vid stränderna träden bada sig i mörker. — Den ena af de taflor, den dödssjuka målarinnan inlemnade till finska konstföreningens senaste utställning (1874). hade till motiv den tarfligaste menniskoboning i detta land, men var målad med en kärlek, som tycktes kunna uppväcka de döda. (Förts anm.).

samma. Och om också främlingen ej genom hennes taflor erhöill allsidig åskådning af Finlands natur, lärde han desto bättre känna genom henne sjelf den finska qvinnan i dennas sinnes adelhet och tillgänglighet för human bildning.

Denna tanke om eller rättare sagdt känsla af Finlands qvinnor, som Emma Gylden väckte, återför i min själ med full klarhet ett reseminne, hvilket mer än ett fjerdedels århundrade ej förmått derur uttränga. Blott den, som haft den lyckan eller — olyckan att tillbringa oafbrutet nära fyra och ett halft år i främmande land, medan sammanhanget med hembygden varit reduceradt till minsta mått, skall något så när sentera den ljufhet, som ännu tjusar mig i detta minne.

Det var en afton i den celebre grefve Alfred de Vignys salong. Bland de fåtaliga gäster, som för tillfället dit hade församlat sig, var en medelålders man, fin som blott en fransos kan vara det, då hans specialitet är att vara älskvärd. Hans resonnemang rörde honom såsom en god kund till Lamartine och andra Frankrikes ypperste. När värden betecknade mig såsom finne, närmade han sig till mig med ett uttryck af välvilja, som till en början syntes alldeles oförklarligt. Snart upplystes jag likväl om källan till detta ljus. Det var ett ungdomsminne, minnet af den härligaste qvinna, han någonsin skådat. en landsmaninna till mig, som ingaf honom denna vänlighet mot den okände hyperboreen. Detta ideal af qvinna, som så skönt hägrade för fransmannens fantasi, var „Presidentens dotter” Mathilda Rotkirch, målarinnan, en af de härligaste eröfringar, Europa någonsin gjort på finsk mark.

En gång stadd på kapitlet om dylika europeiska segervinningar, kan jag ej emotstå lusten att omtala en af de vänliga hägkomster, som ett annat artistiskt fruntimmer, hvilket på sin tid skördade liflig beundran i Italien och Frankrike, hade qvarlemnadt i det sistnämnda landet. Det var den sångerskan, i hvars album Esaias Tegnér förespådde, att hon „för första gången” skulle lära Södern, „hur hon slår den *blonda* sången”: Johanna von Schoultz. I Victor Hugos romantiska hemvist hörde jag en bland Frankrikes då varande älskligaste skalder, Hippolyte Lucas,

med varmaste känsla tolka det intryck, den finska sångerskans prestationer i Paris hade gjort på honom och den generation af bildade ynglingar, han den tiden tillhörde. Det var en fröjd att sålunda erinras om den förtjusning, hvarmed vi finska studenter betogos, då vi vid den blonda sångerskans afskedskonsert i vårt gamla Thalia-skatbo, bedröfligt i åminnelse, för första gången förnummo Thomas Moores numera kring verlden sjungna „sista ros.”

Har Finlands allmänhet så ofta blifvit påmint om de nämnda tvänne bebadarinnorna af en konsternas gryning i detta land, att en ny påminnelse om dem måste förekomma obehörig? Jag skulle icke tro det. Huru än dermed må förhålla sig, är väl den frågan fullt berättigad: skall minnet af Emma Gylden — under det namnet skola konstens vänner sannolikt längst ihågkomma henne — öfverleva de blommor, som vissna i och på hennes graf? Vi hafva ingen rätt att derom misströsta.

Hvad som stärker mig i denna tro, äro de blad och blommor, hvilka gifva hvarandra stöd och styrka i en högtidskrans. Hvar för sig skulle de isolerade lätt hemfalla till rof för hvarje vindpust eller åsidosättas. Förenade hålla de stånd och hållas i ära, så länge deras högtid varar.

Så föreställer jag mig, att också de artistiska blomster, hvilka samtidigt sköto upp, då konstens vår bjöd dem att lefva här, skall ömsesidigt hägna hvarandras framtidsminne, huru än vinden må vända sig. Och Emma Gyldéns personlighet skall utan tvifvel bidra att stärka detta minnes lifskraft. Hennes blick föll från dessa ögon, som gjorde de menniskor mildare, bättre, hvilka deraf möttes. Derfor bortlade samtidas omdömen om hennes artistiska sträfvanden minen af öfverlägsen myndighet, som så ofta och så sträft svärjer mot de humana föremål, öfver hvilka lagen skall skipas. Det är att hoppas, att äfven framtidens slutdom skall afkunnas i samma milda anda. Tidigt anfölls Emma Gyldéns helsa af en fiende, som sällan derefter lemnade henne fred, förrän dödsstunden var öfverstånden. Mot sjukdomens angrepp satte hon fromhetens tålmod och det hängifna konstnärliga arbetet. Och fastän åren tillväxte, medan

helsan allt mera aftog, fasthöllo hjertats godhet, och renhet på hennes anlete en skär återglans af rosig ungdom. Det är i detta sken, äfven en kommande tid skall skåda målarinnan Emma Gyldén.

VID

NESTOR TALLGREN'S GRAF

på Helsingfors lutherska begravningsplats

den 30 Augusti 1875.

Det eviga ordets tolk har vigt den hängångne åt den eviga friden. Vi behöfva ej frukta att störa denna frid, om vi skicka åt den fridlyste en afskedshelsning, som uttrycker vår sorg att hafva förlorat honom, men jemväl vår glädje att hafva haft en sådan att förlora. Det är en pligt, ett behof att tolka, hvad Nestor Tallgren i lifvet var, men det är ett svårt utfördt värf. När frågan är om handlingens män, så pekar man på de verk, deras vilja utfört; när det är fråga om de stora snillenas minne, så slår man blott upp de arbeten, som de lemnat efter sig, och för hvar och en blir det lätt att förstå, hvad desse män varit. Men om vi skola göra det klart för den, som icke känner, hvarför vi så djupt värderat, hvarför vi så vänligt sörja efter den nu hädangångne, så är det icke en lätt sak, ty Nestor Tallgren var en känslans man. Visserligen var hans känsla äfven varm och mjuk, men i alla fall för handling var han icke danad. Och dock göra vi honom orätt, i fall vi skulle tro, att han spårlöst gått bort från den stormiga verld, som skänkt honom så föga hugnad i allmänhet. Det är en obestridelig sak, att han lemnat spår, djupa spår efter sin vandring på denna jord; han har tagit ut steg på en dittills af finsk man obanad och obruten väg; han har fyllt efter måttet af sina krafter en lucka i vår kulturhistoria. Förhållandet var detta: när sinnet för konst vaknade i detta land, så försökte sig de, som voro kallade till förposter i detta hänseende, på den väg, de kunde. Att förskaffa sig en pensel, en duk och några färger, det förmodde Lauraeus, Finnberg, Ekman och andra; men att försätta

berg, att arbeta för skulptur, att resa monumentala verk, det förmådde finnarne icke.

Men det var här i Helsingfors, hvarest det dagades för den sköna arkitekturen. Vi veta alla, att religionen hade gjort stora ting; den hade byggt domkyrkan i Åbo; och krigets vilda konst hade frammanat uttryck för den konsten af en beskaffenhet, hvars minne vi för jemt en månad sedan firade här i landet;*) men en skönare arkitektur hade vi ej.

Då hände sig den lyckliga omständigheten, att hit kom en främling, som med utmärkt snille förenade en varm själ; det var Johan Ludvig Engel.

Vid mänskensnattens eller solens sken, gå upp till senats-torget; se der Guds hus beherrskande allt; se den verldsliga regeringens palats på ena sidan och se den verldsliga vishetens tempel, underbart skönt, på den andra; och ni må hafva sett, hvad ni vill, eller ni må hafva sett ingenting, ni måste dock erkänna, att det är en af de skönaste platser, verlden har att uppvisa. Det var en främling, som gjorde detta. En stor lycka för oss var det, att denne främling var en ädel man.

Det var han, som väckte den saktmodige, icke bergsprängande Nestor Tallgren att först våga taga ut steget åt det håll, dit hans håg låg. Det var icke så lätt för honom, men Engels ledning gjorde det lättare. Han såg mycket, som vi vanliga menniskor ej sågo. Jag minnes mycket väl, när midnattssolen kastade sitt blida, vänliga sken öfver Engels vackra stad; då blickade Nestor Tallgren upp till ett hus vid Södra Esplanadgatan; förtjust, hänförd påstod han, att det var ett utmärkt vackert hus. Vi andra tyckte visst, att det var något, men att det var ett mästerstycke, sågo vi ej. Men man såg på Tallgren, att han såg ett mästerstycke mer än vi andra. Likväl längtade han härifrån; han behöfde se originalen, som Engel kopierat, vackert visserligen; han måste se dem.

Här hafva vi väl stundom klagat öfver det enformiga, allt för regelrätta i Engels verk; men han hade dock haft till före-

*) Olofsborgs fyra hundra års minne.

syn stora föredömen, och det var just till dem, som Nestor Tallgren längtade, till Italien. Det höll hårdt i för honom; hans artistiska samvete dref honom ditåt, men hans menskliga samvete tyckte, att det var vågadt att begagna sig af sina fattiga vänners kredit. Jag räknar det evinnerligen som ett af de största vänskapsprof, den hädangångne bevisat mig, då han anlidade mig bland dem, som hjälpte honom ut i verlden; ingen af oss behöfde i något hänseende ångra det. Och han gick omkring i verlden tjust, med lifvad känsla; han var så lycklig att upplefva den tid, då konsten började här arbeta sig fram i många riktningar; ingen mottog dessa företeelser med varmare själ än han. Men stort längre sträckte sig också ej i det hela hans ställning till det egentliga kulturarbetet. Men så alldeles fåfängt var det dock icke.

Men det var i alla fall hans uppgift att utgöra liksom en representant af det ideala publikum i denna verld, det publikum, som artisten ovilkorligen behöfver för att icke misströsta och komma på villospår. Det var en förunderlig sak med detta förhållande hos Tallgren: vi kunna icke förneka det, att konstnärer i allmänhet äro plågade af missundsamheten. Till och med de, som i produktivt hänseende bragt det oändligen långt, äro icke fria från den; ännu mindre de, som icke förmå öfversätta sin känslas kraf till yttre bild. Och likväl var det just häruti det beundransvärda, hvad Tallgren beträffar, att han, som icke producerade någonting, förstod att älska allt hvad han anträffade i det hänseendet; att han missunnade ingen, tvärtom önskade alla allt godt i verlden. Och så gick han sin bana fram; afundades ingen, ej ens der han ansågs berättigad till företräde. Han återgick många gånger till främmande land för att förnya bekantskapen med sina gamla vänner, de odödliga verken i arkitektur; han kände dem redan utantill, men det var ändå kärt att åter förnya bekantskapen. Så gick han stilla och fridfullt genom dessa länder, dem tidens jordskalf skaka ännu såsom för femtio år sedan, då Tegnér sjöng derom. Han var en fridens man; om honom gällde i fullt mått det underbart sköna ordet af representanten utaf familje-ömheten i den antika verlden: ej för

att hata, utan för att älska är jag hit kommen. Sådan var han; han kunde väl uppbrusa någon gång, men det var som Geijer sade om Atterbom, det var „lamsens vrede"; snart var det förbi, och ingen vet, ätt han skulle hafva förolämpat någon på ett så bittert sätt, att såret skulle ha blifvit oläkt. Han var en fridens man, sade jag; och dock fans det gry uti honom att kämpa för det, som han ansett värdt att skydda. Jag vill anföra ett minne. Det var en stormig tid, en tid, då krigets brandfackla spridde förstörelse uti Brahestad och på den ort, der Franzéns vagga stått. Också i människornas sinnen kastades brandfacklan; äfven fredliga fingo en viss tillstymmelse till krigslust. Då vandrade jag sent en qväll med Tallgren och märkte, att han hade behof att lätta sitt hjerta. „Jag vet med mig det", sade han, „att jag är en räddhugad man, men om det skulle gälla att rädda Finland, så känner jag på mig, att jag skulle strida med förtvifladt mod". Ett sådant kurage är icke det vanliga korporalskuraget, som kan kämpa för och mot hvilken sak och hvilken person som helst; det är utaf det moraliska mod, som har lemnat de härligaste spår i verldshistorien, när det kommit på rätt ställe att taga ut sitt steg.

Lyckan strödde icke uppå Tallgren sin gunst; men han begärde det icke heller; och dock visade den på slutet en synnerlig välvilja mot honom. Ödet fogade så, att hans sista steg förde honom till de skönaste verk af byggnadskonst, menskligheten frambragt: Perikles' Akropolis. Han kunde säga, såsom det heter: „Se Neapel och sedan dö." Men han hade ej lust att dö der; hans håg sträfvade hem; och så bruten hans kraft var, fick han realisera äfven denna sträfvande, och på honom visades åter sanningen af det märkvärdigaste ord, som någonsin blifvit uttaladt i afseende på de hjertans hemlängtan, som föddes här i norden:

„Hvilken förtrollning hvilar på norden;
Den, som från södern längtar,
Han längtar till himlen".

Hit var det Nestor Tallgren längtade. Och hvad var det för ett hem, som väntade honom här? Det var ett härberge, der hans sjukbädd bäddades så, som den hade bäddats åt hvem som helst; det var i ett sjukhus, der dödsbädden reddes, såsom den hade blifvit redd åt många förut. Här, här har han funnit sitt hem oantastadt; härifrån skall man ej i brådkast fördrifva honom, och ingen önskar efterträda honom här. Och att hans stoft här omgifves utaf vänskap, aktning, välvilja, som han icke skulle ha träffat på vid foten af Akropolis, det är visst och sannt.

Vi hade stämt möte en gång förut på denna märkvärdiga gård, dit alla vägar leda mycket säkrare än till Rom. Det var i klart medvetande deraf, som jag vidtalade den lika hemlöse Nestor Tallgren att utse plats för min hvilokammare; och med en hjertlighet, som blott kunde finnas hos en nära vän, sådan som han, var han dertill redobogen. Han var färdig att spränga berg, och jag var säker på, att han skulle reda den. Men i lifvet inträffa så mången gång misräkningar; det är jag, som står vid hans graf. Och dock besannar han en sanning, som af mångtusenårig erfarenhet bekräitas, att ingen må prisas lycklig förrän efter sin död. Väl kunna vi prisa Nestor Tallgren lycklig; han har kommit till ro och frid; han har ej behöft vid sin bortgång ångra någon hårdhet hvarken mot bekanta eller allra minst mot sina vänner, och vi hafva ingenting att glömma. Vi vilja icke glömma honom sjelf heller, vi önska honom frid, vi önska också, att hans likar måtte uppstå tid efter annan i detta land. Jag säger det icke därför, att sådane män som Nestor Tallgren skulle föra Finland framåt; det är androm gifvet; men det är en säker sak, att så länge sådana naturer uppstå i detta land, så är Finland ett ädelt land.

VID

FINSKA KONSTFÖRENINGENS ÅRSMÖTEN.

Med hänsyn till Cygnaei betydelsefulla verksamhet inom Finska konstföreningen, hvars ordförande han var från år 1863 allt intill den 10 Mars 1878, har utgifvaren ansett sig böra här intaga icke allenast de förut i tryck offentliggjorda tal, Cygnaeus hållit vid föreningens allmänna sammankomster, utan äfven de i handskrift eller referat ännu fragmentariskt åt efterverlden bevarade andraganden, Cygnaeus årligen gjorde vid ifrågavarande sammanträden. Tillsammans torde de kunna anses utgöra ett icke ovigtigt bidrag till en historik öfver Finska konstföreningen på 1860 och 1870-talet.

Vid konstföreningens årsmöte 1860.

(Fragment.)

Mången har befarat, att innevarande skottår skulle blifva för Finska konstföreningen högst kritiskt, ja möjligen kunde sätta i fråga hela dess framtida lif och tillvaro. Med detta år har nämligen, såsom bekant är, den tidpunkt inträffat, då alla ännu i föreningens leder qvarstående ledamöter, hvilka från hennes första lefnadsstund intill den närvarande medels sina bidrag befordrat föreningens syften, enligt dennas stadgar blifva från all vidare kontribution för alltid befriade. Ej underligt således, att denna förminskning i massa af konstföreningens betalande ledamöter tycktes hota henne med ruin. Så länge konsten här i landet af hög och låg ansågs alls intet värde hafva, var det naturligt, att äfven den obetydligaste afgift för dess befordrande skulle anses drygt.

Skulle likväl denna förenings lif eller död berott endast af den omständigheten, att ett större eller mindre antal bland hennes tidigaste ledamöter begagnade sig af sin rätt att inställa sina inbetalningar, hade antingen hon sjelf ej förtjenat ett bättre öde än borttvinandets, eller också vårt land visat sig föga förtjent af den heder, en sådan association deråt skänker. Ifall konstföreningen, sedan dess största svårighet: den att ur intet träda fram i dagen, lyckligen var besegrad, under en tillvaro af närmare halft annat decennium icke förmått uppväcka desto större intresse för sin existens, än att hennes fall vore gifvet,

så snart hon ej mera understöddes af deras hand, hvilka bidragit att först försätta henne i gång, då var det ju fullt konstateradt, att hon intet rättmätigt anspråk kunde hafva på att än vidare framläpa sitt orklösa lif. Och skulle Finland genom köld och likgiltighet för sin konstförenings bemödanden lagt inför öppen dag, att hennes stiftelse varit endast ett verk af en för ögonblicket uppvärmd känsla eller af nyfikenheten att se något hittills här aldrig spordt försöka sin lycka, då återstod ju för konstföreningen intet annat än att med undergifvenhet foga sig i det oundvikliga och att öfverlemna åt lyckligare tider och för sina ädlaste intressen mera lifvade generationer att åter upptaga det ur nu lefvandes stela hand fallande företaget.

Men till lycka för konstföreningen liksom till oförgänglig heder för vårt fädernesland har det visat sig, att föreningen ännu i denna stund omhägnas af fullt lika varm välvilja, som då det „varde!” först uttalades, hvilket förbytte henne från en sväfvande dröm hos några få för konsten ifrande individer till en af hela nationens upplysta medvetande erkänd lifsfråga för landets framtida bildning. Finska konstföreningen stapplar icke fram med bruten kraft såsom en invalid, den der öfverlevat sina bästa dagar. Aldrig förr har dess lefnadslust och mod kraftigare än nu framträdt i dagen uti verk och gerning samt framför allt i den bildade allmänhetens deltagande.

Detta förhållande kan ej annat än stegra det ädla själfmedvetande, hvarmed vårt land måste dröja vid tanken på sin konstförening. En vackrare blomma torde ej hafva uppspirat hittills ur den finska bildningens själfverksamma alstringskraft. Denna förening framstår verkligen i afseende på sin uppkomst nära nog utan like uti nationernas kulturhistoria. Nästan öfverallt annorstädes hafva folken medels dylika associationer tagit i sin vård befordrandet af de sköna konsternas intressen ej förr än regenterne redan i långlig tid, kanske i sekel, antingen af fåfänga eller verklig kärlek förhärligt sin maktutöfning genom från thronen åt artistiska syften nedfallande ynnest och nåd. Det är i samhällen, der konsterna måhända redan upplefvat, för att icke säga — öfverlevat sin härlighets skönaste period, de

enskilde begynt tänka uppå att söka förekomma konsternas förfall medels de mångas, hvar och en för sig svages förenade krafter.

Huru annorlunda uppstod deremot ej den Finska konstföreningens verksamhet! I hela Finland fanns, hvarthän man än vände blicken, ej en enda inrättning enkom beräknad för utbildningen af artistiska talanger utaf hvad slag de än må hafva varit. Vål hade äfven Finland i forna dagar bidragit till de medel, med hvilka Sveriges konstälskande regering organiserat plantskolor för de olika yttringarne af menniskoandens kraf att uttrycka sig i konstens skilda former. Men för det på sina egna tillgångar hänvisade Finland qvarstod ej en enda bland alla dessa konsternas asyler. Och i ett och annat enstaka fall, der det oemotståndligt genom alla hinder åt sig vägbrytande artistiska anlaget hann så långt, att det visste göra sitt behof af ledning, föredöme, uppmuntran gällande, sökte den gryende talangen tillfredsställa sin trängtan genom att emigrera till de konstanstalter, hvilka ursprungligen varit inrättade äfven för utbildandet af finska artistiska anlag, ehuru af dessa fordom ännu mera sällsynt begagnade.

Då från statens sida här alls intet tillgjordes att genom åt konsten speciellt egnade anstalter afhjelpa denna omätliga brist, förenade sig alla de, hvilkas bildning tillät dem att känna det tröstlösa af ett sådant intellektuelt armod, för att med gemensamma krafter söka göra en början att arbeta Finlands ande upp ur denna hårda lifegenskap. Ty väl eger man rätt att så benämna ett tillstånd, der de ädlaste anlag måste förtvina, insnörda i omöjligheten att kunna utveckla sig i enlighet med deras bestämmelse och uppenbara i bild eller färger eller toner den inre rikedom, som blifvit fördömd att spårlöst och utan glädje för någon qväfvas, emedan dessa skatter af slumpen blifvit bortkastade till ett land, för hvilket odlingen af en potatistäppa hade ett högre anspråk på medverkan från statens sida än det yppersta konstnärliga gry. Finska konstföreningen har ifrån sin första stund allt intill denna, utan att dess syften blifvit af staten ens med det allra ringaste bidrag befordrade, efter yttersta förmåga

sökt att godtgöra samhällets skuld till ett af de ädlaste ändamål, till hvilka det är den civiliserade menskligheten gifvet att sträfva. Det är för konstföreningens direktion ljuft att tro och hoppas, det föreningen genom sitt upplysta bifall och sin kraftiga medverkan, medels den styrka, som opinionen hos de mest bildade i landet måste ega, måtte uppbära och understöda det förslag, direktionen nu utbeder sig äran framlägga; ett förslag, som ingalunda åsyftar att tillintetgöra eller förlama föreningens verksamhet, utan tvärtom är ämnadt att i större skala utbilda dess idé och derjemte lemna henne tillfälle att koncentrera sina krafter på de ändamål, som närmast ligga i dess plan. Finner Finska konstföreningen för godt att godkänna detta förslag samt lyckas hon befordra detsamma till realisation, då har hon nästan gjort ännu något mer än att värdigt uppfylla sin bestämmelse; och konstföreningen har häfdat åt sig en plats inom fäderneslandets kulturhistoria, hvarifrån ingen framtid skall förmå uttränga hennes minne. Samma tid, som sökt göra massans af hela folket rättigheter till vetande gällande, har då äfven haft den oförgångliga äran att uppfylla den heliga pligten mot de utvalde bland nationen, i det att de anlag, som båda snille, försättas i tillfälle att hålla naturens gudaborna löften. Det är omöjligt, att ett förslag af sådant syfte, en gång väckt, ingen framtid skall hafva, i fall vårt land sjelft har sig en sådan beskärd — äfven om den närmaste stunden icke skulle få glädja sig af planens realisation. Men äfven till hoppet derom saknas icke väl grundade förhoppningar. — — — — —

Här slutar manuskriptet, på hvars sista sida läsas följande tilläggsrader, som tillkännagifva det ofvanantydde förslagets syftemål:

Det fortfarande intresse, hvarmed konstföreningen af finska allmänheten blifvit omfattad, bevisar mer än tillräckligt, att en konstakademi numera ej vore för vårt land en ihålig lyxartikel.

Vid konstföreningens årsmöte 1861.

(Fragment.)

Af bekymmer, som gå hans hjerta nära, hindrad att på denna högtidsdag intaga här sin plats, har direktionens ärade ordförande åt mig uppdragit att i hans stad och ställe öppna vår sammankomst. Det är ingalunda första gången, som fullgörandet af en sådan pligt fallit på min lott. Men för första gången är det deremot, jag med beklämdt, nedstämdt sinne vid ett tillfälle som detta vågat anhålla om vänlig uppmärksamhet. Äfven nu förbiser jag likväl ingalunda, hvilken ovärderlig lycka det är att få äska ljud inför den ädla fosterländska förening, som värdigt adlas af konstens höga namn, men värdigare ändock genom det sätt, hvarpå den motsvarat meningen, som ljuder ur det sköna ordet: noblesse oblige. Men desto tyngre kännes det att åt en sådan förening af flere hundra bland detta lands mest bildade invånare icke hafva att frambära något gladare budskap än detta: det högsta mål, dit Du af yttersta förmåga sökt bryta en stråt genom ödemarker, det mål, Du sökt närma till oss ifrån sitt dunkla fjerran med dina varmaste önsningar, med allt det anseende och eftertryck, dina egna, af så mycken framgång krönta sträfvanden tycktes böra gifva åt dessa önsksningar, detta mål, dessa sträfvanden de väga, de verka på det finska samhällets höjder icke stort mera än en ropandes röst i öknen, ja knappt mer än en tanklös vindpust eller sorlet af en bäck, hvilken utan medvetande kastas ut ur en bergsklyfta.

Öfverflödig vore ju den förklaringen att härmed syftas på den olycksfödda frågan om en högre läroanstalt för de fria konsterna i detta land, som, ren för årtal sedan väckt, gjorts till en lekball, hvarmed alla möjliga vädervexlingar drifvit sitt gäckande spel, och hvars resultat efter en mängd metamorfoser, sällsammare än någon af dem, Ovidius besjungit, tyckes i denna stund stå närmare idealet af en matematisk punkt än det af våra förhoppningar förespeglade målet.

Vore det för ädla sinnen en tröst i olyckan, att de ej sakna dem, som dela samma oblida öde, skulle Finska konstföreningens medlemmar rundeligen hugnas med en sådan. Äfven Finlands vetenskapliga högskola, hvars mening angående inrättandet af en högskola för konsterna man hade den skämtsamma grymheten att rådfråga, lyckades lika litet som konstföreningen sjelf att skaffa gehör åt sin allvarliga öfvertygelse härutinnan. Framför allt lade universitetets konsistorium tonvigten på *ett* bland de i konstföreningens hemställan anförda argumenterna, hvilka sökte leda i bevis förslaget både befogenhet och tidsenlighet. Redan för hundra år tillbaka hade finska folket kontribuerat medel till vidmakthållandet af flerfaldiga högre läroanstalter för de sköna konsterna. Och nu, på en tid, då nationen med allt fog sätter sin ära i att mer än någonsin förr stå på egna fötter, uppå sin egen grund; då hon söker att öfvertyga både sig sjelf och andra om sin sjelftillräcklighet, sin förmåga att med egen (kraft gå framåt, nu ryggar man tillbaka för lösningen af en lifsfråga för den finska konsten.) — — — — —

Vid konstföreningens årsmöte 1862.

När „Vårmanaden”, liksom nu, är inne, har det sitt egna behag att se barn och ungdom med gladt mod pröfva de marmorhvita hvalfbroars styrka, dem skaren slagit om natten öfver drifvorna, hvilka motspänstigt annars uppbära sjelfva skidlöparen. Och äfven om dagsmidjan efterhand bryter hvalfvet, så att den lätta foten slukas af det kalla djupet, gör detta ofall de glade föga bekymmer. Äfven det är ju vårsolens verk, att skaren ej mera bär: det är en påminnelse, att isen öfver allt snart skall brytas i norden.

När jag ånyo sett dessa lätt halkande tåg öfver den vårliga skaren, tedde sig deri liksom en bild af Finska konstföreningens sträfvande att bana väg åt sina syften i vårt kulna land. Om än snön hade begynt smälta i människornas sinnen, låg den dock kvar mångenstädes derinne ännu. Men den upplifvande vårkänslan gaf mod att försöka om skaren ej skulle bära konstens genier framåt. Och framåt har det gått med dem här, om också icke med — jättesteg.

Men folk har dock funnits, som med en naivitet, värd paradiset eller åtminstone arkadien, förundrat sig deröfver, att den finska konsten icke gjort — ej i allmänhet — utan hvartenda år dylika progresser. När man hör sådana primitivt naiva utrop af förundran, förstår man bättre, huru den finska folkfantasin under ännu vida mer primitiva förhållanden än våra kunde få det infallet att låta gamla Wäinämöinen med två toma

händer åstadkomma de största merveljer. Och menniskorna upprepade de qväden, i hvilka dessa förunderliga ting omtalades såsom verkligt passerade händelser, utan att det föll någon in att betvifla sannolikheten af de öfvermenskliga bedrifterna.

På Finska konstföreningens lott har det tyvärr ej fallit att göra efter den gamle skaldedrottens underverk. Men konstföreningen själf är dock, närmare betraktad, ett förunderligt ting. När man sett, att allt intill senaste tider knappt någon enda association, äfven då hon lofvade den säkraste materiela vinning, hållit ihop utan kraftiga bindningsmedel från samhällets höjder, kan man ej nog förvånas öfver att uppmaningen till en förening för rent ideala intressen förmådde elektriskt sätta i rörelse hundraåtta händers, från landets alla ändar utsträckta, till att bilda ett förbund, som hvarken för ögonblicket eller framtiden lofvade något af det slags vinning, utan hvilken hvarje annat, med undantag endast af sådana, som åsyftade rent religiösa ändamål, dittills syns alldeles otänkbart. Och ville man förklara föreningens sjelfva första uppkomst åtminstone till en del genom lockelsen af företagets oerhörda nyhet här i landet och klangen af de utmärkta mäns namn, hvilka uppträdt såsom organer för företagets realisation, återstår dock i alla fall förunderligheten deraf, att Finska konstföreningen nu redan i närmare halftannat decennium hållits vid lif och makt att fortsätta det påbegynta verket endast genom målsmännens af den finska bildningen trofasta välvilja och medverkan. Ty ända till den dag, som i dag är, har Finland såsom stat ej med utgiften af en penni för konstföreningen blifvit fattigare på mynt eller rikare på ära.

Finlands hufvudstad, hvars befolkning, enligt min innerligaste öfvertygelse, kan täfla med hvilken stads som helst i hela den civiliserade världen i sinne för förädlade konstnjutning och frikostighet att befordra estetiska syften, Finlands hufvudstad tillkommer dock främst hedern att från i annat fall oundviklig undergång hafva räddat den Finska konstföreningen. Åtminstone en tredjedel af alla bidrag till hennes existens utgår ännu i denna stund från det samhälle, vi hafva lyckan tillhöra.

Att sinnet för konst mer och mer också i öfriga delar af landet vaknar till klart medvetande, skönjes äfven af den stegrade uppmärksamhet, hvarmed man begynt fästa sig flerstädes vid gryende artistiska anlag. Konstföreningen har denna välvilliga uppmärksamhet att tacka t. ex. för glädjen att kunna medverka till mer än en ynglings utbildning, som väckt icke vanliga förhoppningar, att föreningens bemödanden skola genom dem åt den finska konsten med tiden skänka ädla frukter.

Men om än Finlands konstförening ej saknar anledning till hopp och glädje, är det sörjdt derför, att icke heller maningar till djupaste bekymmer uteblifva. Der kommer åter i främmande land en dödsminut, som kallt, obarmhertigt, liksom frostnatten här hemma bränner bort hela nejdens hopp på en mensklig existens, förtär med ens en lefnads ljus, hvilket, brinnande så länge man haft skäl det förvänta och med allt mera ökad klarhet, skulle öfver den nybegynnande finska konsten ännu efter sekel, sedan det brunnit ut, kastat den vänligaste stjerneglans. Allah är stor! säger österländingen med reflexionslös resignation, då en ofantlig olycka drabbat honom. Vesterländingen förnekar väl ej sin Guds storhet äfven då stora missöden hemsökt honom; men han är dock synnerligen böjd för att knorrande fråga, hvarför just han skulle deraf träffas; glömmande att derjemte göra den frågan: med hvad rätt just han skulle utmärkas med förmåga att göra en så känbar förlust? *)

Jemte det finska konstföreningen hemsökes af de stora tid efter annan inträffande akuta sorgerna, måste hon oafbrutet dragas med sina kroniska bekymmer. Dessa släpa sig fram år för år i följd af det aldrig förändrade missförhållandet mellan de på konstföreningen ställda många olikartade anspråken och hennes ganska snäfvå tillgångar att behörigen motsvara dem alla. Det vore rätt intressant att veta, huruvida det i hela vida verlden finnes någon inrättning, som åtagit sig att ur jemförelsevis så inskränkta premisser draga så mångfaldiga resultat som

*) Minnet af *Werner Holmbergs* bortgång framkallade ofvanstående ord.

finska konstföreningen. Alla de fordringar, som åtminstone af rit- och målarekonsten kunna ställas såväl på det allmänna som de enskilde, borde konstföreningen ensam honorera: hålla rit-skolor äfven i städer, hvilkas bidrag till föreningens bestånd ej ens motsvara behofven för skolornas existens; utdela understöd och resestipendier åt lofvande yngre, stundom äfven äldre artister; inlösa taflor af högre värde till föresyn inom ritskolorna och prydnad för föreningen sjelf; uppköpa en icke ringa mängd konstprodukter för utlottningens behof, hvilka oaktadt de ringa summor, som på dem kunna användas, stundom anses böra ega lika stort värde som dylika i andra länder, uppköpta för tio-faldt högre pris. Ej ens lokal för konstföreningens behof kan i Finlands hufvudstad erhållas annorlunda än en sådan för den simplaste trafik anskaffas: för dryg betalning. Verkställarene af konstföreningens uppdrag hafva uppfyllt sina skyldigheter emot det allra drygaste honorarium; men detta har lyckligtvis ej gjort henne fattigare hvarken på materiella tillgångar eller någonting annat: ty de hafva uppburit sitt honorarium i äran att efter förmåga göra sin pligt mot fosterlandet och henne sjelf.

De, hvilka minst af allt behöfva förebrå sig att hafva in-verkat på konstens utveckling i detta land — annorlunda än möjligen genom hennes hämmande efter förmåga — finnas alltid redebognast att bekymra sig öfver de skadliga verkningar, kon-sten kunde utöfva, om hon här toge öfverhand. Att sådana bekymmer tillsvidare ännu äro för tidiga, åtog jag mig att be-visa, ifall mitt kall vore att sörja för desse herrars — jag ta-ger för afgjort att de till bundsförvandter inga damer hafva — själslugn. På en dithörande omständighet utber jag mig likväl att få kosta ett ord.

I de länder, der konsten längesedan slagit djupa rötter och utsträckt sina grenar vidt och bredt, hör man stundom klagas deröfver, att en omogen dilettantism under dessa gre-nars skygd slingrat sig fram, till hinder för en bastantare växtlighets uppkomst. Ger man sig tid att närmare skärskåda saken, borde det lätt kunna upptäckas, att sådana orsaker platt icke falla oss till last, och äfven slika följder ytterst föga. Men

äfven, om sistnämnda förhållande här egde rum vida mer än fallet nu är, tror jag ej, att vår sociala ställning dymedels blefve utsatt för någon synnerlig våda. Med de halfgångna anlagen, hvaraf dilettanternes lätta trupper rekryteras, är det i sanning ej så farligt. Hvad de i förbigående uppluckat af konsternas kart och blomster för dagen, tynger ej så mycket deras gång på livvets stigar; tvärtom kunde det sprida en angenäm, om än förgänglig doft under vandringen, åtminstone så länge livvets morgonstunder vara, eller presentera sig såsom en möjlighet till blifvande frukt. — Medgifvas måste likväl, att de äro långt säkrare om positiva resultater, som göra förståndigt den vunna färdigheten, den förvärfvade tekniska skickligheten till ett räntebärande kapital, hvilket kan föda sin man i en framtid. Att finska konstföreningen långt mindre, än mången nu föreställer sig, förbisett denna realistiska sida af saken, skall, hoppas jag, den tid som stundar, leda i bevis. — — — — —

Vid konstföreningens årsmöte 1864.

(Fragment.)

Redan mången gång förut har den äran varit mig förundnad att, då finska konstföreningen firade sina årsdagar, öppna dessa sammankomster med några ord, ställda till välvilligt stämda åhörare. Men jag gjorde det alltid förr i en annans namn. För första — och möjligen äfven sista gången — är det nu min pligt att äska ljud med fulla medvetandet af det ansvar, som blef mig pålagdt för ett år tillbaka genom denna förenings förtroende. Jag skulle visa mig ännu mera ovärdig detta förtroende, än tyvärr äfven annars torde vara fallet, om jag icke med öppen tacksamhet erkände, att jag emottog det såsom ett godhetsfullt bevis på finska konstföreningens belåtenhet med mitt sträfvande att, såvidt krafter och insigt icke svikit, i hennes tjänst verka för hennes syften under halftannat decennium.

Jag kan likväl icke förneka, att äfven helt andra känslor än den personliga tacksamhetens bidragit till förhöjandet af min tillfredsställelse, då mitt namn framgick såsom resultat vid senast anställda val af ordförande i konstföreningens direktion. Ty detta resultat gaf uttryck åt en frontförändring, som hade försiggått inom min egen öfvertygelse. Det var den 10 Mars 1863 ej för första gången åtskilliga bland mina vänner hade yttrat sin önskan att se min obetydliga person intaga ordförandeplatsen. Men påpekande andra personligheter, som syntes mig vida lämpligare för denna plats, hade jag alltid af alla krafter motsatt

mig degraderingen af detta val till en så ringa varelse i samhället
 som min. Ty ehuru jag med hvarje år hade begynt allt klarare
 inse, att, om finska konstföreningen skulle ega bestånd, hafva
 en framtid, måste hon framför allt annat stödja sig på samma
 demokratiska element, hvilket hon hade att tacka för sin till-
 varo, så vågade icke heller jag bryta med den åsigten, som ifrån
 begynnelsen hade gjort sig gällande: den, att endast en genom
 sin sociala ställning högre uppsatt man förmådde behörigen re-
 presentera konstföreningen der oppe inom regioner, kalla ännu
 då för konstens blomsterverld, såsom äfven naturens höjder i
 allmänhet det äro för all vegetation, hvilken icke erbjuder tje-
 nlig föda åt nyttig boskap eller ämne till lika praktiskt använd-
 bar stock. — — — — —

Vid konstföreningens årsmöte 1865.

Öfver finska konstföreningens unga lefnadstid har Auroras dag åter grytt och nu för nittonde gången redan. Då hon gifvit sitt namn åt föreningens högtidsdag, ligger deri en försäkran, att vinternattens mörker och köld äro öfvervunna, och att en ljusare, en vårens tid skall uppgå för fosterlandets konst. Men derur förnimmes äfven en påminnelse, att den dagen ännu ingalunda är inne; att målet vinkar, men på långt när ej upphunnits. Den manar till fortfarande, ihärdigt säningsarbete och lofvar likalitet åt den, som tror sig kunna inskränka hela sin möda endast till att upplocka färdiga frukter, fallande neder under sin mognads tyngd, som åt desse, hvilka genom stora anspråk, ställda på andra, söka ursäkt för det, att de sjelfva platt intet gjort till befordrandet af den goda saken.

Men huru uppriktigt man än må erkänna, att den finska konstens gryning ej på långt när ännu är dess fulla dag, dess vårvinster ej dess varma sommar, kan likväl endast den mest hypokondriska misslynthet tillsluta sina ögon för den sanningen, att denna morgongryning sedan 1847 vunnit i färg, i lif, i strålarnes spridning och utsträckning öfver vårt lands horisont. Det är likväl sannt och bör aldrig förglömmas, att man i dag för aderton år sedan ganska angenämt öfverraskades, då man fann något och icke så alldeles litet, der man i den vägen föga hade rätt att förvänta äfven det obetydligaste. Vid anblicken af den första finska konstexpositionen kom man ej utan förvåning att

tänka derpå, att vårt land egt konstnärer och till och med utmärkta konstnärer, hvilka redan hunnit gå bort, innan deras fädernesland förmådde erbjuda åt deras ärofulla verk en vägg att upphänga dem på, der de af deltagande, tacksamma landsmäns blickar kunde betraktas. Man såg nu för första gången i samma lokal förenade arbeten af Lauraeus, af Finnberg, af Mathilda Rotkirch: monumenter öfver grafvar, om hvilka knappt någon visste, hvar de voro belägna. Och derjemte varseblef man tafior af artister, som icke blott tycktes hafva en rik framtid i sin hand, utan hvilka redan hade åstadkommit verk, icke gjorda endast för ögonblicket. Och med en af glädje blandad häpnad frågade man sig, huru det varit möjligt, att sådant kommit från ett konstens Nazareth, der det ej varit stort lättare att få någon säkrare ledning för ett enda penseltag än att erhålla tillförlitlig undervisning, huru man skulle styra en fisksump för att ankra med lasten vid någon bland månens hamnar. Men huru många voro väl på den tiden de, hvilka hade en tanke och känsla af tacksamhet för alla de försakelser, mödor och svårigheter, dem dessa den finska konstens första frivilliga redan underkastat sig, då de följde sin andes maning, som dref dem fram emot det töckenhöljda målet, och för alla de uppoftningar, som skulle oafbrutet af dem fordra sin tribut under hela deras återstående lif, medan bärarene af hvardagens prosaiska bestyr gingo en tryggad framtid till mötes?

Det har ej stått och kommer aldrig att stå i finska konstföreningens makt att helt och hållet undanrödja dessa stötestenar från våra artisters bana. Om också deras väg någon gång kan gå mellan blommor, hvilkas doft gifver lif och eld åt deras pensel, är deras lott här sällan eller aldrig att hvila på rosor. Men hvad konstföreningen sökt och allt mer och mer lyckats göra, är det, att inga verkliga anlag numera få tvina bort utan väckelse, uppmuntran, ledning, undervisning. Att i detta land numera produceras uti artistisk väg årligen minst tjugufaldt mera än före konstföreningens uppkomst, bevisar väl något, ehuru det gerna må medgifvas, att i sådana frågor det kvantitativa måttet aldrig kan åberopas såsom det i sista instan-

sen afgörande. Men låter det sig icke bestrida, att numera hvarje år framträder från finska artisters händer ett eller annat stycke, som allt mera närmar sig mästarens: stycken, hvilka förutan konstföreningens in- och medverkan varit lika otänkbara, som att ur hvitsippor kunnat skördas ananas och pisang, då måste det väl medgifvas, att Auroras dag numera kastar sina strålar öfver en bättre odlad och fruktbarare jordmån, än den var, hvarur finska konstföreningen vid sin stiftelse hade mod att hoppas rikare framtidsskördar.

Af ett folk, som först i elfte stunden blifvit kalladt att upptaga ett dittills i träde liggande fält inom andens område, ega de andra, hvilka redan odlat dylika fält nära nog lika länge som sina åkertegar, ingen rätt att fordra en brådstörtande växtlighets uppkomst. Der så många bland de vilkor, hvilka betinga en sådan bördighet, totalt saknas och måste ur intet frammanas för att möjliggöra hvad derefter komma skall, der nedstämmer en human billighet hos den främmande betraktaren anspråken till ett ganska ringa mått. Men det så sentida kallade folket får ej sjelft taga de på sig ställda fordringarne lika lätt. Den sent till full klarhet komna solen i vårt lands yttersta nord borde ju härvid tagas till manande föredöme. Hvad binner hennes lifvande, värmande kraft icke med under den korta tid, hon får använda på att återtaga den åt kyliga, kolmörka nätter förlorade terrängen! Och i sanning, röja sig för betraktarens glädje yttringar i mängd af detta solvarma, lifvande intresse för konstens fria skapelser vid sidan af alla de andra både idealiska och timliga behof, dem ett inom samhällets alla sfärer nyväckt lif manat omotståndligt fram i våra dagar. Och hvarför skulle ej konstens anda finna också sin plats midt i hvimlet af de öfriga lifsyttningar, hvilka mera handgripliga och armstyfva tränga sig upp till en sådan? Aldrig är ju en kyrka eller en riddarsal, en rådeskammare eller ett förrådshus, en vetandets högskola eller en åt den industriella skickligheten upplåten lokal så uppfylld af menniskor och ting, att icke äfven några solstrålar, som flyta in genom öppnade fönster och dörrar, kunna der ännu rymmas, utan att göra ringaste intrång åt någon eller någonting

af allt det der, som tagit rummet i säker besittning. Ja, det kunde ju till och med hända, att människorna, som känt sig andeligen och lekamligen tryckta af den instängda luftens kvalm, vederqwickas genom det vänliga besöket från friare rymder. Och sammalunda inverka äfven konstens högt öfver den hvardagliga nyttans täflan sväfvande genier lifvande, upplyftande på mennisko-bröst, sammanpressade genom behovet och vanan att ständigt luta sig nedåt för att upphemta, hvad jorden har att åt dem bjuda.

Var det icke en sådan lifgifvande, höjande fläkt, som genomilade hvar't människohjerta vid Auras strand den 9 September sist förgångna år, då Porthans väldiga stod, ehuru med slutna läppar, talade till allt folk derom, att det för de till civilisationens höjder sträfvande nationerna gifves en nytta, en vinning, som med viktualievigt icke kan uppvägas, och hvars sanna värde ej i mark och penni kan beräknas? Hvad stodens bronsläppar förkunnade, kunde äfven finska konstföreningen utan förmätenhet taga åt sig såsom sagdt till hennes ära. Om hon icke funnits till på den finska jorden, sannerligen solens strålar haft ett sådant föremål här att falla på nu.

Men liksom den segrande våren sjunger sin segersång ej endast genom de frigjorda, höghvälfdä böljorna, utan också genom de spädaste löfs och blommors tungor, så uppenbarar sig den makt, konsten bland finska folket småningom vunnit, ej blott i verk af så tidstrotsande djerfhet som det Porthanska monumentet utan äfven i företeelser, oändligen mera anspråkslösa, men likväl uppfyllda med löften om en konstens rikare framtid i detta land. Så t. ex. sitter der i djupa skogen en liten pilt, en herdegosse, i hvars hand den enkla knifven gör försök att byta sig till skulptörens mejsel. Han ser i de utkörda kamparne, den afmagrade boskapen, de små lammen, han fått anförtrödda i sin vård, någonting helt annat än deras egare veta sig besitta i dessa kreatur. För herdegossen hafva de ju betydelsen af föremål för hans ur slumren vaknande artistiska anlag. Den högsta nytta, han hos dem erkänner, är den att de låta efterbilda sig i det trästykke, som åt de andra knappt erbjuder nytta såsom bränsle. Denna

barnets naturinstinkt, som drifver honom till försök, af hvilka den vilda skogen under alla årtusenden af sitt vegetabiliska lif ingenting vetat, är väl ganska förunderlig. Men nästan ännu förunderligare synes det, att gossens föräldrar, det fattiga torpfolket, fröjda sig åt dessa handarbeten, som lofva ingen hjälp i deras egna, hvarmed de förtjena sitt torftiga bröd, och önska, att åt piltén måtte förunnas tillfälle att utbilda de anlag, Gud meddelat i hans själ, ehuru de ej kunna hafva annat än den dunklaste aning om anlagens rätta betydelse.

Och hvad det arma torparfolket önskar, det har hvarvett menniskobarn, hvari konstens gudagnista fallit, en helig rätt att fordra. Det har aldrig funnits någon tid, så länge menskligheten lefvat, då rättigheten för hvar man att lära sig allt det, som för hvar och ens blifvande yrke är oumbärligt, varit så allmänt, så eftertryckligt erkänd som vår. Också i vårt fädernesland hafva allt flere målsmän uppstått, förfäktande denna rättighets oafvisliga kraf. Äfven för de allra armast med andens gåfvor utrustade har densamma obestridd fått göra sig gällande. Men — och det är hemskt att tänka derpå — då ur finska konstföreningen höjde sig röster, som yrkade, att den för alla giltiga principen skulle erkännas såsom gällande också i afseende på de andar, i hvilka naturen rikast nedlagt sin koncentrerade kraft — andar, dem hela världens civiliserade nationer dock ytterst åberopa såsom de starkaste, ädlaste bevisen för rättmätigheten af sina anspråk — inlades protest mot denna tillämpning af den allmänna regeln. En af staten anlagd och upprätthållen högre bildningsanstalt för utvecklingen af vårt lands artistiska anlag sades vara en öfverflödsvärd ända till dess, att samhället icke mera hade någonting annat att sörja för: det vill säga till dagarnes ända eller ännu ett stycke bortom denna.

Dessa sorgliga kraftyttringar till förmon för det fosterländska barbariet, bevisande, att detta ändock kan här och der fortfa-
ra att existera, äfven der ett folk af alla krafter sträfvar till bildning och humanitet, hafva dock allaredan förstummats, och knappt nog torde väl numera någon ega mod att erkänna sig hafva uppträdt såsom en så käck kämpe för det fosterländska barbariet.

Allt mera har deremot det finska folket visat sig förtjent af den höga berömmelsen att i högre grad än något annat folk, som historien känner, hafva på enskild väg sökt genom uppoffrande intresse för konsten godtgöra, hvad staten allt för länge försummat. Och äfven i detta hänseende eller kanske just deri ännu mer än i något annat har Finlands hufvudstad ärofullt motsvarat sin bestämmelse att tänka såsom vårt lands hufvud och känna, handla såsom dess hjerta.

Och fosterländskt sinnad, som landets regering är och visat sig vara i verk och gerning, har den icke förblifvit otillgänglig för de intryck, som nationens omisskänneliga sympatier för konstens ideala rättigheter måste på henne göra. Och sålunda har ej blott konstföreningen genom hennes bistånd räddats ur de tryckande svårigheter, uppfyllande af föreningens många olikartade förbindelser förorsakat, utan äfven enskilde artister af alla slag blifvit försatte i tillfälle att i främmande land, der konsten redan längesedan varit en sanning, lära sig bidraga dertill, att hon mer och mer blir det äfven i vårt.

Vid konstföreningens årsmöte 1866.

Sveriges största talare under senaste decennier, Johan Henrik Thomander, visade en gång uti en predikan: „huru det ser ut, när ett folk skall förgås”. Hemska bilder, som med verklig-
hetens fruktansvärda sanning åskådliggöra flera partier af tala-
rens fantasiteckning, tränga sig i ständigt ökade massor på vår
själs, vårt hjertas blick nu förtiden. De uppstiga, dessa bort-
döende bilder, ur dunklet af vårt lands aflägsnaste dalar, dit
tanken sällan ledes af annat än nödrop, som bebåda, att någon-
ting förfärligt redan händt, och att någonting ännu förfärligare
hotar. Men verkningarne af en sådan olycka sträcka sig långt
bort öfver området af hennes utgångspunkter: i materielt hän-
seende dit, der nöden ännu kan finna någon hjälp; i andligt, till
hvert människobrust, der sucken af landsmäns lidande kan fram-
kalla ett eko.

I sådana tider uppsöker tanken ännu mera längtansfullt än
annars de oaser, hvilka uppenbara, *huru det ser ut, när ett
folk skall lefva*. Vore det väl allt för mycket vågadt, ifall jag
påpekade det fridlysta område, inom hvilket finska konstförenin-
gen lefvat och haft sin rörelse, såsom en bland dessa oaser i
vår nations lif under de två sist förgångna årtiondena? Blott
en själ, nog rå och steril att anse all konst helt och hållet um-
bärlig för ett folk, kan fränkänna konstföreningen en sådan be-
tydelse. Ty äfven de, som i henne se endast en aristokratisk
lyx, måste dock medgifva, att bland alla öfverlopsartiklar hon

ändock är det ädlaste uttryck för ett samhälle, hvars bildning förmått höja det öfver naturmänniskans drift att söka tillfredsställa de behof, dem hon har gemensamma med djuren.

Teorin kunde väl tycka det vara ett svårt missöde för finska konstföreningen, att hon så sentida uppstått och trädt i verksamhet: att hon försöfvit den rätta morgonstunden för sitt lif. Denna mening skulle i sanning ingalunda sakna skäl för sig. Kulturhistorien lär ju oss, att tider längesedan funnits och för-gått, då konsten omfattades af folkens förnämste målsmän med ett helt annat intresse än det, hvarmed hon, äfven i bästa fall, nu mera någonstädes hugnas: tider, då frågan om hennes flor och härlighet var en lifsfråga, på hvars lösning de maktegandes och staternas glans och rykte väsendtligen berodde. Men i våra dagar tränga sig stundeligen allt flera intressen fram, af hvilka hvartenda menar sig hittills hafva blifvit förbisedt och förörät-tadt och pockar på sin rätt att framför allt annat omhuldas och befordras. Ej under att det dervid tillgår, såsom det allestädes gått, der många rusa åstad till någon plats, hvars intagande af en utestänger alla de öfriges besittning deraf. De, hvilka söka armbåga sig upp till samma mål, bjuda till att öfvertyga sig sjelfva och andra derom, att alla deras medtäflare i gemen och hvar och en isynnerhet äro högst ovärdige att framhinna dit, de fika. Men ovärdigast är naturligtvis det lyckans skötbarn, som sprungit framom de andra. *) Otroligt, men sannt: det fanns för icke alltför längesedan en stund, då äfven konsten i detta land kom i åtnjutande af den fullkomligt oförtjenta utmärkelsen att upphöjas till föremål för respektive kompetitorers afundsjuka.

Jag har hört sägas, att missunsamheten icke skall besväras af någon dryg portion af det, man plägar kalla hjerta. Det torde väl så förhålla sig, ehuru jag af personlig erfarenhet icke varit i tillfälle att bedöma påståendets sanning. Denna brist på hjerta måste i alla fall anses såsom en synnerlig lycka för afundsjukan i hennes förhållande till Finlands konst. Ty henne

*) Man tog för afgjort, säger redan Tacitus: *fore pejorem qui vicerit.* (Förts anm).

nära nog ensam drabbar ansvaret för det, att planen, utgången från denna förening, till uppbyggandet af en nationel konstasyl på statens säkra grundval allt intill denna stund förblifvit en bland de sorgeligaste af alla ruiner: en ruin, hvilken icke kvarstår såsom påminnelse om en byggnad, som redan haft och öfverlevvat sin tid, utan såsom vindfällen, nedvräkt af tillfälliga vresiga väderilar på platser, der några i lycklig stund framskymtande solstrålar kunnat kalla upp en tempellund, under hvars skugga den hemlösa inhemska konsten känt sig ega en af slummen oberoende fristad. Det fanns verkligen tider, då en man, som hade meteorligt brutit sig väg till samhällets höjder, vägde i sina händer den finska konstakademins blifva eller icke blifva. Ehuru honom ålåg främst att vaka öfver de materiela intressenas förkofran, hade han ändock en klar blick äfven för en nytta, som icke tyngde på vår välfärds vågskål bland de ponderabla. När han var viss om sin sak, växte hans viljas nerver vid dess utförande i samma progression som svårigheterna. Och för att vinna styrka i sin tro på nödvändigheten af en konstakademi ställde han sin fråga till den institution, hvars statuters första paragraf ålägger henne att vårda och befordra äfven konsten i detta land. Hennes votum utföll enhälligt tillstyrkande. När detta spordes, tycktes både hans egen statsmannaheder och aktningen för opinionen vid landets högskola ovedersägligt bjuda honom att uppbjuda all sin förmåga att sätta verket i gång. Och likväl hade han den sagolika blygsamheten att låta gå sig ur händerna tillfället att vinna ära såsom utförare af ett verk, hvilket redan ensamt varit tillräckligt att bereda honom en odödlig åminnelse i häfderna af detta lands kultur och göra honom berättigad till tacksamhet af en bland dessa mensklighetens genier, hvilka långt säkrare än den väldigaste potentats ynnest och nåd disponerar *calculus Minervae* vid efterverldens domslut. Ty i alla tider har historien förlåtit till och med missbruk af makt hos de store, hvilka satt sin ära i att bana väg åt konsten uti sitt fädernesland; och de, hvilka jemförelsevis skuldfriast kunnat inställa sig vid häfdens restransakning, hafva uti minnets tempel fått sig anvisade hedersplatser i mon af de piedestalers höjd,

hvarpå konstens tacksamhet lyftat deras bildstod. Finland förlorade utan tvifvel icke så litet, då det gick förlustigt sin konstakademi; men det drabbades af förlusten utan sin förskyllan. Ty värr kan ej detsamma sägas om mannen, som den gången, alldeles emot sin vana uppsköt till en följande dag, hvad han genast bort och kunnat utföra. Den följande dagen, på hvilken han med sådan bestämdhet räknade, var ej mera hans. Värst af allt var ändock, att icke tanken på landets fattigdom hade ställt sig skrämmande mellan honom och det ärofulla verkets fullbordan. För en man i hans ställning hade denna konsideration kunnat, åtminstone till en viss grad, gälla såsom ursäkt för en ouppfylld pligt emot sitt folks andliga intressen. Nej, den eljest så skarpsynte mannen hade låtit så förunderligen förvända sin klara blick af afundsjukans svartkonster, att han trodde opinionen bland de bildade i landet vara fiendtlig emot inrättandet af en högre läroanstalt för den fosterländska konsten. Och likväl hade just desse af yttersta förmåga sökt ådagalägga sina varma sympatier för en sådan inrättning, då de förberedt den genom att stifta finska konstföreningen och att med oegennyttigaste uppföring upprätthålla densamma. Oförklarligast af allt var likväl, att hans skarpsinnighet kunde vilseledas af de, alla högre konstanspråk parodierande irrblossen, hvilka sökte framställa en teknisk realskola såsom tillräckligt surrogat för en finsk konstakademi.

En otacksamhet, större och oförlätligare än hans misstag härutinnan, vore det ändock, om konstföreningen någonsin kunde förglömma, att från samme man utgick i alla fall förslaget, att staten, som dittills icke genom något tecken visat sig veta af, att en finsk konstförening existerat och verkat, skulle understöda dess syften och sträfvanden med en frikostighet, som nästan hade ländt en Colbert till ära, ifall det varit möjligt, att hans stora ande förmått utveckla sig i trängseln af våra små förhållanden. Och ehuru oblida passadvindar reducerade och söndersplittrade detta förslag af ett lika manhaftigt som öfver hvardagens synkrets upphöjdt sinne, har ändock konstföreningen haft att tacka de spillror, hvilka flutit till henne från Fabian

Langenskiölds skeppsbrutna afsigt att på ett storartadt sätt understöda hennes verksamhet, för den stegrade lifskraft, föreningen förmått under senast förflutna tider utveckla, sedan hon till icke ringa del befriats från den brist på medel, som förlamade och nedtryckte hennes af så många skyldigheter slitna funktioner. Och äfven därför bör det skänka föreningen en lika stor tillfredsställelse som glädje att på hennes exposition i dag se hennes tacksamhet uttryckt af en bild, hvilken i flera hänseenden kan täfla med de yppersta, som någonsin framflutit ur någon finsk pensel, ej ens Finnbergs undantagen, ehuru han i årtal var i tillfälle att studera de personers anletsdrag, dem han afkopierade, medan Löfgren knappt nog i lifvet sett en skymt af sitt original.

Och hvem skulle väl missunna konstföreningen glädjen af sådana segervinningar, isynnerhet då man besinnar, att de snart nog kunde förbytas till minnen från det förgångna? Aldrig har någon association, af hvad syftning som helst, handlat, drifven af en oegennyttigare egoism — om denna sammansättning af disparata ord vore mig tillåten — än då konstföreningen sökt framkalla inrättningen af en högre, på statens grund hvilande bildningsanstalt för konsten. I samma stund en sådan skulle framträda, vore det förbi med den vidtomfattande betydelse, som hittills tillkommit henne. Långt ifrån att då mera framstå såsom den enda form, hvori vårt lands alla artistiska sträfvanden haft sin stödjepunkt, skulle hon ej ens kunna göra anspråk på att helsas såsom den viktigaste. Och slut vore det för alltid med hennes stolta fröjd, att på sätt och vis betrakta konstanstalterna i Stockholm och Köpenhamn, i Dresden och Düsseldorf, München och Carlsruhe, Paris och Rom, med ett ord i hela världen såsom enkom inrättade för befordrandet af hennes syften. Hennes värld liksom hennes verkningskrets skulle inom kort tid krympa ihop till ganska anspråkslösa dimensioner. Hon kommer sålunda att spela den i moderna franska komedier så omtyckta rolen af „en fattig ädling”, hvilken, sedan han genom revolutionens katastrofer kastats ned från sin forna härlighet, pantsätter sin sista snusdosa för att blifva herre öfver några buteljer vin. Med

stora steg nalkas finska konstföreningen sin myndighetsålder redan. Det är således hög tid, att föreningen tager sitt förnuft tillfånga och öfvergifver sina obetänksamma, fantastiska ungdomsvärmerier. Bästa sättet att lägga för öppen dag denna myndighetens mognad vore utan tvifvel, att vi alla med gemensamma krafter begynte motarbeta planens till en finsk konstakademi återuppståndelse. Äro vi säkra emot all konkurrens från det hållet, kunde vi ju *lefva*, så länge det vill bära sig, såsom herrar, lemnande åt fantaster, sådana som den tappre löjtnant Zidén, att såsom herrar *dö*: Hvarför kunde ej konstföreningen också ta till valspråk: *après nous le déluge!* Det vore ju ej första gången människorna lugnat sig med denna tröstgrund vid tanken på alltings förgänglighet.

Nej, nej! Finska konstföreningens ungdomstid har dock varit för vacker, för rik, att hon nu i fulla kraften af sitt lif skulle öfverlemna sig åt en så feg resignation. Hon har lefvat och verkat för menskligheten och fäderneslandet värdiga idéer; hvi skulle hon då kunna gå under för andra än sådana?

Vid konstföreningens årsmöte 1867.

Med blandade känslor har hela världen i dessa dagar förnummit, huruledes den väldigaste talarestol, från hvilken, mäktigt såsom från ingen annan i nyare tider, orden länge flögo än lifgifvande, än skakande kring jordens vida rund, blifvit ur sin förnedring återupprättad. Jag behöfver väl ej försäkra, att det icke är i den oblyga afsigten att parodiera denna symbol af en tankens verldsmakt, som den allra obetydligaste bland alla tribuner vågat ställa sig i dag för första gången inför den ärade församling, som med sin närvaro behagat behedra finska konstföreningens årsmöte. Det är ej ens en illustration till det gamla melankoliska skådespelet: „Fattigdomen och den ädla stolt-heten”, man dymedels velat framställa, huru motsvarande ögonblickets både situation och sinnesstämning än en sådan kunde tyckas mången.

Ty obestriddligt är, att icke så få äfven bland den inhemska konstens verkliga vänner under senast förgångna halfva år betraktat henne ungefär med samma ögon som ett fosterländskt sinnadt folk ser den här, hvilken det utsändt, om också icke med full segervisshet, likväl icke med nedslaget mod, återvända besegrad och med i fråga satt ära. Med öfvertygelsens fulla styrka, grundad på allvarligaste betraktelse af förhållandena, tillbakavisar jag likväl denna klenmodiga uppfattning af den finska konstens sak, ehuru skenet har tyckts bevisa motsatsen — och mer än *en* äfven bland våra landsmän — det måste med

sorg och harm erkännas — visat sig nog snar att taga det förklenande skenet för den solidaste verklighet.

Vi helsade alla med tacksam glädje den vänliga uppmaningen att låta några taflor, representerande vårt lands unga konst, söka sig en plats inom de präktiga salar, hvilka väntade att sistlidne sommar emottaga från Skandinaviens trenne riken de bästa bevisen för rättmätigheten af deras anspråk på mästerskap i artistiskt hänseende. Det hade varit feghet från vår sida, om vi icke vågat lyssna till denna inbjudning; men det skulle varit oförskämdt, ifall vi ansett våra konstalster kunna tilltrotsa sig ett erkännande, som af en välvillig granskning blefve dem förvägradt. Men hvilken finne, isynnerhet om han personligen haft lyckan åtnjuta svensk gästvänlighet, visste väl befara, att våra artisters bästa arbeten skulle lockas till Stockholm endast för att få tillfälle att känna sig förkrossade under tyngden af skandinavisk öfverlägsenhet? En dylik farhåga kunde väl ej rimligen hos någon uppstå; och jag trodde mig uttala mina landsmäns gemensamma mening, då jag sökte att i ett litet poem tolka allas vår visshet derom, att produkterna af finsk konst skulle af svenskarne helsas med de känslor, ett halftusenårigt kamratskap på lif och död föranledde oss att vänta.

Stor blef därför vår förvåning och vårt missnöje om möjligt ännu större, då vi förnummo, att de finska taflorna knappt ännu hade hunnit få sig anvisad en plats, innan den i Sveriges hufvudstad mest spridda tidningen, med suveränaste förakt, afkunnade förkastelsedomen öfver nykomlingarne. Det gick dervid med oss ungefär, såsom det heter om major Konow: „det hade han ej väntat af sin korpral”. Naivt nog togo vi det likväl för afgjort, att en simpel korpral icke skulle kunnat tillåta sig att så skam- och hufvudlöst rusa åstad på kritikens vädjobana, ifall han ej uppsnappat ett lystringskommando från en auktoritet, mera imponerande än hans eget omdöme. I denna förutsättning misstogo vi oss utan tvifvel. Det gemena behöfver ju ingenstädes i denna verld förbida en speciel inspiration för att röja, hvad andes barn det egentligen råkar vara.

Såsom en afgjord sak kunna vi i alla fall antaga, att de åskådare voro räknade, hvilka i likhet med den stockholmska Dagblads-skribenten nalkades våra taflor med den färdiga förutsättningen att finna dem under all kritik. Men lika visst är det å andra sidan, att icke särdeles många medförde till åskådnin-gen den själsdisposition, som ensam hade i sin makt att göra omdömet öfver det finska konstlynnnet fullt rätttrådigt. Huru kunde man väl begära, att svenskarnes — de utgjorde ju ändock flertalet af skådelystne — afgjort höglyriska stämning skulle plötsligen nedstämmas till milda sympatier för det resignerade, sentimentala elementet, hvilket obestriddigen utgör det mest karakteristiska draget i yttringarne af finsk konst? Skulle ändock en smula qvickhet, för att icke säga humor, hafva genombrutit enformigheten af denna känslofulla, flärdlösa försänkning i det behandlade motivet, då hade man väl lättare kunnat försona sig med de vemodiga bilderna af den finska konstnärssjälen „Stilleben”, hvilka med knappt återhållna tårar blickade upp ur nästan hvarenda tafla. Hvilken dråpelig effekt en sådan mun-terhet kunnat åstadkomma, bevisades på ett slående sätt genom en rolighet, målad af Magnus von Wright på en träbit och som, stående snarare på konstmakeriets än konstens ståndpunkt, ådrog sig en uppmärksamhet, hvarmed knappt någon annan bland de öfriga finska taflorna i högre grad blef smickrad.

Den åsigt, jag nu tillåtit mig framhålla, skall vinna bättre belysning, ifall vi närmare skärskåda tvänne af dessa taflor: den ena Löfgrens stora historiska målning; den andra ett landskap af Lindholm. Den förstnämnda, framställande den olycklige Erik XIV och hans ännu olycksaligare gemål, utgjorde otvifvelaktigt glanspunkten af expositionens finska afdelning och hade redan i sjelfva Paris blifvit sedd med icke ringa intresse. Hvad jag dock vid detta tillfälle framför allt önskar påpeka, är den trogna återspeglingsen af det äkta finska konstnärslynnet, sådant det ännu i dessa tider gör sig gällande, som denna tafla uppenbarar. Med beundransvärd intuition har artisten fattat gränsorna för sin för-måga och troget hållit sig inom dessa. Det föll honom således icke in att framställa *den* Erik, som, jagad af vilda passioners

demoner, ursinnig dränker sitt bättre jag i sina undersåters ädlaste blod. Det är ej en gengångare af den fruktansvärde Macbeth, i hvars bröst brottet så oupphörligt föder nya brott, att ej ens sjelfva ångren der kan komma för ett ögonblick till lifs, konstnären ställt för vår förfärade blick. Vi se ej konung Erik stirrande mot Sturarnes blodiga vålnader, som hämndkräfvande icke lemna honom någon ro. Sin ro har den olycklige mördaren funnit i den fridfulla hamn för uppoffrande kärlek och försonande godhet, som inneslutes af hans makas armar. — Målaren har sålunda, i det han följt ledningen af sin egen naturs ingivelse, förvandlat den stormupprörda historiska skådeplatsen, hvarpå Erik XIV skulle rusat emot sina offer — och oss åskådare — med dolken i hand, till en nästan idyllisk familjescen, ehuru den söndersplittrade åldriga trädstammen, som deröfver kastar sin djupa skugga, antyder det brustna i hufvudpersonens så väl inre menniska som yttre förhållanden. Ty vi måste väl taga för afgjort, att Erik XIV bör gälla såsom taflans förnämsta figur, ehuru artisten, äfven häri följande sin naturliga böjelse, påtagligen med sin ynnest omhuldat Katarina Månsdotter, åtminstone lika innerligt som hennes herre och konung.

Att målaren fullkomligt reflexionslöst kommit till sin uppfattning och framställning af det gifna ämnet, kunna vi taga alldeles för afgjort. Men det hindrar tanken ej att i herr Löfgrens tafla se liksom en symbolisk antydning af den finska konstnärsandens såväl styrka som svaghet på dess nuvarande ståndpunkt. Först när lifvets stormilar jagat upp de känslans böljor som ännu ligga bundna i denna andes djup, skall den finska penseln förmå återge i tragisk storhet äfven den *rasande* Erik XIV och ej nödgas, såsom nu, vaka endast öfver den *sofvande*. Ett folk, hvars genius redan längesedan diktat sin Kullervo, skall väl en dag gå i land också med att måla honom i all hans styrka, men ändock oberöfvad den menskliga ädelhet i grunden, hvilken underbarligen blifvit åt honom räddad af poesin. När vår konst en gång kommit så långt, kan ett helt dussin stockholmska Dagbladister försäkra, att det är ingenting värdt med

henne: ingen halft förnuftig människa skall då ett ögonblick sätta tro dertill.

Ungefär samma observationer, till hvilka Löfgrens historiska tafla föranleder, tränga sig på betraktaren af det Lindholmska landskapet. Kan väl idén till ett sådant uppstå i något annat land än det, hvars poesi illustreras af „den aktade tiggaren Arons” sällsamma figur? Så torftiga tyckas vid första anblicken taflans alla motiver, att man knappt begriper, hvilken fängslande tjuvningsmakt kan ligga i någonting dylikt. Icke är det det kolossala hölasset, den enda framstående punkt i hela den fattiga nejden, som omotståndligt binder och fasthåller åskådarns intresse? Men i det sympatetiska slöseri af känsla, hvaraf artisten funnit denna vanlottade tiggare bland landskap värdig, ligger hemligheten af dragningskraften, som framkallar äfven våra sympatier. Ännu mera verkar derhän kanske likväl denna öfverhängande luft med åskor i sitt sköte, som redan nästa stund kunde med eld och lågor omhvärfva den nu så glansberöfvade trakten; och detta förträffligt beräknade perspektiv, hvilket snarare låter oss ana än visar, att bortom det torftiga vattendraget, som fåfängt söker slingra sig undan våra blickar, kunna tumla böljor i hejdlös, obegränsad frihetslust.

Det är dessa sistnämnda omständigheter, som bebåda, att i den unga artisten ligga banbrytande, ehuru ännu outvecklade krafter, hvilka mäktat föra honom fram till det ofvanantydde målet, der den varma innerligheten smälter tillsammans med manhaftig energi. Werner Holmberg hann redan under sin tidigt afbrutna bana visa, huru långt den sistnämnda egenskapen kan föra en finsk pensel. När med sådan styrka förenar sig, under tidernas lopp, den djupa känslan, hvori flera bland våra artister redan nu stå nära nog öfverträffade, då skall ej ens den oblygaste modesti, åtminstone i eget land, ha panna att instämma i främlingars förkastelsedom, ifall en dylik äfven då ännu låter höra af sig.

Redan länge hade den tanken föresväfvat mig, att hvad som gjordes vår bildande konst behof, på det hon måtte stiga dit hon bör, var en sådan förening af den medfödda känslans

djup med den höjd i tanke, som endast ett rikt inre lif kan beskära. Och jag hade föreställt mig, att ett sålunda utbildadt finskt, artistiskt sinnelag skulle icke sällan finna ej blott näring för sin talang, utan äfven betydelsefulla föremål för dess utöfning i sitt eget lands förhållanden, så hvardagliga än dessa kunde synas den prosaiska betraktelsen. Men till full klarhet ljusnade denna tanke hos mig först vid anblicken af de tvänne norske Dioskurernes i målarekonsten, Tidemands och Gudes, på den stockholmska expositionen uppställda verk. Finland har utan allt tvifvel fostrat lika djerfva björnskyttar som Norge, i mängd. Men en framställning sådan som Tidemands af, ur detta jagtväsende tagna scener har vårt land, ehuru det eger oöfverträfflige djurmålare, ännu icke mäktat åstadkomma. Hvad djup af känsla, men derjemte hvad styrka i tanke uppenbaras ej af idén att låta den unge, svårt sargade björnskyttens son bära hem dessa ungar, vid hvilkas försvar deras moder gifvit sitt lif! I denna åskådliga påminnelse ligger en — mensklig hade jag så när sagt — försoning med allt det oändliga bekymmer, skyttens tillstånd förorsakar hans maka och öfriga omgifning.

Och denna andra taffla af samma mästare: „*Fanatikerne*“, kallad! Sjelfve Shakespeare har väl knappt nog målat med ord någonting mera gripande och uttrycksfullt än den norske konstnären här med färger. Men den ofantliga skilnaden ligger deri, att den högaristokratiske skalden skulle uppsökt föremål för sitt mördande hån ur samma förhållanden, der den demokratiska artisten upptäckt djupa motiver för deltagande intresse. Ej en enda skymt af begabbande grin vanhelgar denna andarnes fanatiska kamp för deras vilda öfvertygelse.

Och i denna folkvänliga tendens, uti artistiskt hänseende, hos den eljes såsom menniska ganska förnäme norrmannen ligger grunden för förvandtskapen, som tillåter oss att betrakta den store norske konstnärsanden såsom en rågranne till det finska artistlynnnet; — sjelfva de norska fjällarne misstycka väl icke, att man i dem ser grannar till Avasaksa och ännu mindre höjder.

Den synnerliga välvilja, hvaraf Gude känt sig dragen till våra unge landskapsmålare, bevisar från sitt håll tillvaron af be-

sagda själsförvandtskap. Ännu står den norske mästaren öfver desse sina lärjungar, nästan lika mycket som hans hemlands berg stå öfver Finlands högsta, och hafvet vid Norges kuster famnar större ytor än äfven våra mest hafrika sjöar. „Men älska vi vårt land, nog ha vi land att” — måla! Och jag hoppas, att våra „tusen sjöar”, som i följd af för ifrigt begagnande småningom begynt utvattna vår poesi, med tiden skola erbjuda åt måleriet härliga eröfringar, när detta hunnit af dem göra behörigt bruk. Hvad våra målare äfven dem förutan och med tillhjälp af någon lösbruten klippa såsom surrogat för de norska jättejällarne kunde åstadkomma, bevisade dock redan Gudes förste finske lärjunge, Werner Holmberg, på ett sätt, som svårigen någonsin skall bringas i förgätenhet, hvilka framsteg än konsten här må lyckas göra med tiden.

Ehuruväl Holmberg redan flera år förut hunnit nedlägga för alltid sin pensel, blef den äran dock förunnad några bland hans verk att på expositionen i Stockholm representera, hvad han hade mäktat fullborda, och hvad ej blott hans eget land, utan hela den konstälskande verlden kunnat af honom ännu förvänta, ifall döden gifvit sig tid att något längre vänta på honom själf. Det torde kunna tagas för afgjort, att han, äfven utan afseende på hans stora merit att endast såsom afliden göra de lefvande priset stridigt, skulle blifvit hugnad med ett sådant för sitt lifs förtjenster, ifall ett dylikt förfarande öfverensstämt med de för prisutdelningen uppställda reglorna.

Redan denna sannolikhet borde lända till någon upprättelse för vår förnärmade finska själfkänsla. Men mycket säkert är dessutom, att flera bland våra målares taflor talade till månet ädelt svenskt sinne med intagande behag. Och utanför den privilegierade juryns krets hade kunnat bildas andra af ganska sakkunnige män, hvilka icke skulle ansett Ferdinand von Wright, denne snillrike öknens son bland våra målare, Hjalmar Munsterhjelm m. fl. alldeles oförtjente af ett vänligt erkännande.

Dock lika högt som genom sin samhällsställning stod i välvilja mot vår finska konst Svea rikes konung ofvanom alla andra derborta. Jag nalkades konungen med den förutsättningen,

att ingen kunde sitta på den thron, hvarpå Gustaf den tredje sutit, utan att i allmänhet med upplyst intresse omfatta konstens företeelser, i hvad form och hvar helst de sig uppenbarade. Och den förkärlek, hvarmed samma hand, som nu bär Sveriges spira, sjelf utöfvar mer än *en* konst, gaf ny styrka åt denna förutsättning. Också fann jag densamma af verkligheten till fullo bestyrkt. Men långt öfver all min förväntan hjertligt visade sig Hans Majestäts deltagande för vårt lands artistiska förhållanden och den derur härflytande uppmärksamhet, konungen egnat åt de vittnesbörd om våra dithörande sträfvanen, vi förmått uppställa. Sveriges konung såg i dem ingalunda ett fattigdomsbevis. Tvärtom hade de ledt honom till den slutsats, som han med värme uttalade i dessa ord: *framåt går det med konsten i Finland!* sålunda bekräftande ordagrant den förhoppning, jag för flera år tillbaka hade uttryckt vid ett dylikt tillfälle som detta. Ett ärofullt vedermåle deraf, att konungens sätt att tala var hans uppriktigaste sätt att tänka, erforo tvänne bland våra artister i den vackra guldmedalj med inskrift: *Litteris et Artibus*, som af Hans Majestät med hög tillfredsställelse dem beviljades.

Det var ej ensamt tacksamhetskänslan, som ålade mig att framlägga dessa detaljer från en sfär, i hvarje hänseende för oss främmande. Jag hoppades derjemte, om också icke fullkomligt utplåna, likväl förmildra den misslynthet, som obestriddigt tyngt på våra sinnen i dessa tider, ehuru obelåtenheten uppsökt såsom sitt motiv skiftevis än den finska konstens bristfälligheter än den obillighet, hvarmed man trott benne hafva blifvit bedömd på främmande ort. Jag vågar tro, att de upplysningar, jag nu varit i tillfälle att meddela, skola åtminstone i sistnämnda afseende bidraga att skingra molnen från vår panna och komma oss att gnola: *Jam moesta quiesce quaerela!*

Med *en* hithörande obehaglighet hvarken behöfva eller kunna vi i alla fall förlika oss, ehuru densamma haft sitt upphof hos menniskor, som inbillat sig mena oss väl. Jag syftar härmed på beskyllningen, att i följd af lumpet knussleri från vår sida icke de taflor, som skulle gjort den finska konsten mesta heder, blifvit till utställningen i Stockholm öfversända. På

heder och ära inlägger jag såväl nu som för all framtid protest emot detta mer än tillbörligt simpla tillmäle. Hos dem, som icke kunde undandraga sig att taga omhänder detta urval, uppstod ej ens den aflägsnaste föreställning om möjligheten, att der-vid någon annan norm borde följas än den, som föreskrefs af skyldigheten att låta vår inhemska konst så anständigt som möjligt uppträda på sitt första besök utomhus. Valet berodde naturligtvis på de väljandes tycke och smak; och misstag voro isynnerhet der svåra att undvika, hvarest den större tillgången på enskilde artisters arbeten gaf större utrymme både åt valet och misstaget. Men huru uppriktigt man från vår sida önskade erbjuda endast det bästa, man hade att komma med, derpå borde väl gälla såsom okullstötligt bevis, att äfven den stora landskaps-
taflan af Ferdinand von Wright, ehuru en gåfva och dyrbart minne af Hans Kejserlige Höghet, konstföreningens beskyddares ynnest, ej ansågs för god att medfölja den öfriga samlingen till främmande land*).

I fall konstföreningen behöft tröst för de missöden, hon trodde sig röna vid Mälarstranden, hugnades hon i rikt mått med en sådan i och med den dyrbara skänk, för hvilken hon samtidigt hade att tacka sin höge beskyddares bevägna omtanke. De mästerligt utförda efterbildningarne af store mästares verk erbjuda konstföreningens ritskola en utmärkt förstärkning åt det håll, der en sådan var af behovet framför allt påkallad: historiemålningens fält. Utom det allmänna intresse, dessa taflor ingifva

*) Den ledsnad, hvarmed ofvanstående protest emot främmande tanklöshet hade blifvit nedskrifven, byttes till bitter sorg, då författaren i samma stund, han skulle till trycket öfverlemnna sina ord, kom att läsa i ett bland den finska hufvudstadens blad följande tirad: „rättvisan mot oss sjelfva hade fordrat, att vår unga konst der — på konstexpositionen i Stockholm — varit sannare representerad, än fallet var till följe af diverse skrupler“. Jag hade verkligen väntat, att åtminstone den konstkritiker, hvilken ansåg sig böra upprepa den tanklösa beskyllningen, känt något bättre de män, som deraf drabbades. Han hade i sådant fall vetat, att bland alla möjliga „diverse skrupler“ den, som förbjöd att köpslaga med fäderneslandets heder, sist kunde af dem bortresonneras.

(Förf:s anmärkning år 1868.)

hvar och en bland oss, hafva de för mig ett alldeles specielt. Ty lifligt återkalla de i mitt minne den tid, då jag för mer än tjugu år tillbaka åtnjöt lyckan att under sju månader dageligen i sällskap med den, sedermera till mästenskap hunne, men då nybegynnande, åt sin konst entusiastiskt hängifne artisten*) skåda allt det härliga, den eviga staden egde att erbjuda åt vårt öga, och minnas allt det för vårt hjerta älskliga, vi hade lemnat i vår gemensamma födelsebygd.

Hvad värde vi än må tillägga den af konstföreningen senast emottagna furstegåfvan, har hon likväl för oss en långt större betydelse genom vissheten, hon gifvit, att den blifvande ledaren af det mäktiga Rysslands öden icke aktar under sin värdighet att med fortfarande hägn omfatta finska konstföreningen, med hvilken han jemnårigt uppvuxit till yngling. Skulle någon anledning för finska konstföreningen återstått ännu att misströsta om sin gladaste ungdomsdröms förflyttning till verklighetens verld, borde väl hennes farhågor nu mera i sin tur jagas hän till chimèrernas väsenlösa regioner. Jag medger, att om någonting förmått bryta ned min tro på nödvändigheten, att en ädel sak, för hvilken allt talar, medan intet och ingen mot den höjer sin stämma, omsider borde segra, så skulle väl ett sådant nederlag vållats af det ihärdiga missöde, som intill denna stund gäckats med våra förhoppningar om realisationen af planen till en finsk konstakademi. Vid hvarje högtidsdag, konstföreningen under de senare åren firat, hafva mina ord offentligen gifvit uttryck åt såväl bekymren som förhoppningarne, hvilka af denna plan förorsakats. Då man sjelf aldrig får ro för de ständigt återkommande tankarne på en sak, den man anser såsom en helig pligt att icke låta kullstjelpas af mötande svårigheter, inbillar man sig så lätt, att andra kunna tåla vid att höra några ögonblick derom ordas. Då man dessutom haft den förmåtenheten att efter yttersta förmåga söka uppbära en sak af sådan beskaffenhet, känner man sig liksom stå i skuld inför både samtid och efterverld för dess misslyckande. Och därför kan man ej heller

*) Wladimir Swertschkoff, född i Finland.

nedtysta behovet att utvisa, huru långt ens individuella skuld sträcker sig, och hvarest omständigheternas vidtager. På min sida har jag ju endast ordet, förnuftets förord deri inberäknadt. Derför har jag talat, talar och skall tala om denna sak, tills att den omsider talar för sig sjelf och gifver mig *rätt* — om det också vore endast att tiga.

Men talar *nödvändigheten* högt för en finsk konstakademi, så ropar *nöden* ännu mera högljudt emot en sådan. Huru skall man väl lyckas inbilla ett folk, som ända hittills icke lärt sig undvara bröd af bark och andra dylika kruditeter, att det ej äfven framdeles likaväl som hittills kan umbära sådana finesser som en konstakademi? Så spörja desse patrioter hvilka tänka ännu lägre om finska folket än om finska konsten. För min del åtog jag mig långt hellre — icke att *inbilla* — men att öfvertyga en församling af Mäkipeskas sort än åtskillige medborgare af helt andra klasser derom, att det i det stora hela kan för menskligheten vara temmeligen likgiltigt, om en folkhop, som hakat sig fast vid jordens yttersta kant, bibehåller lifvet genom och för att konsumera bark och mossor; men att det är förundransvärdt stort, ifall man får se ett sådant folk uppfatta sjelft sitt lufs bestämmeise helt annorlunda. Mången, hvilken tror sig kallad att vägleda det der „simpla” folket har ej en aning derom, att detsamma aldrig tänkt så simpelt om lifvets idéela intressen som dess andefattige ledare ännu i dag. Det har ej väntat för att våga dikta Kalevalas och Kanteletars protester emot den krassa prosans verldsåskådning, tills att inga lador mera kunna inrymma tegarnes och ängens skatter, och hjernans kamrar lossa i sina fogningar under tryckningen af sin tjocka luft eller tyngden af den materiela nyttans beräkningar. Ifall man då för tiden känt de teorier, som från vissa håll nu vilja göra sig gällande, och låtit förleda sig att följa deras visning, hade väl den väntan blifvit för lång, att finska folket orkat upplefva dess slut.

För öfrigt äro de materiela uppoffringar, en konstakademi skulle pålägga landet, åtminstone tills vidare af så ringa tyngd, att deras vigter svårligen kunna anses såsom en afgörande mot-

vigt, der frågan om hennes vara eller icke-vara väges af mäktiga händer. Ingalunda gör väl erkännandet från statens sida af en stor principals riktighet hvarken någon enskild människa eller det allmänna armare? Eller skulle frikostigheten med ett ädelt namn, hvilket ej får sparas, då man under dess egid vill gifva skygd emot vindkasterna både på höjderna och i dalarne åt en institution, ämnad att negera tidens maktfullkomlighet, vara så ruinerande? Och då idéns egen storhet lätt kan undvara det der braskandet med yttre ståt, hvilket hos oss vanligen anses höra till god ordning, bör sjelfva organisationsprocessen, fördelad på flera år, utveckla sig helt lungt och med jemförelsevis ganska obetydlig kostnad.

I alla tider har det funnits och skall väl, tyvärr, äfven framdeles finnas här sådane, hvilka jemmerligt odla sin ärfda teg och tanklöst dit utkasta dåligt utsäde. Men dylika exempel frikalla samhället lika litet från skyldigheten att söka godtgöra, hvad som blifvit försummadt vid odlingen af andens fält, som en samvetsgrann uppfostrare tillåter sig att vanvårda ett med snillegåfvor rikt utrustadt barn af orsak, att det i lekamligt hänseende blifvit mindre lyckligt lottadt. Från hvad sida man än må betrakta saken, borde de förhoppningar om, att dagen för en konstakademi omsider skall gry öfver detta lands horisont, hvilka under långa år af förbidan hos mig allt mera stadgat sig till visshet och dem jag sökt väcka äfven hos mina landsmän, icke tyckas grunda sig på lösa sandreflar.

Nästan lika mycket som det smärtat mig, att tillfälliga missgynnsamma omständigheter hittills fördröjt den stora planens utförande, gör det mig ondt, då jag ser de framtidsutsigter, dem jag uti ifrågavarande hänseende framhållit för våra blickar, betraktas nära nog såsom hägringar, lekande för en visionärs inbillning. Ty stort annat kan väl ej det förslag till en reform af konstföreningens hittills gällande stadgar antyda, som i denna stund står på dagordningen. Utan öfverdrifven tankeanstängning borde det ju kunna inses, att samma stadgar måste underkastas helt andra förändringar än de nu projekterade partiela, när en konstakademi påtager sig en mängd funktioner, dem konst-

föreningen hittills skött, så godt det velat låta sig göra. Blott under den förutsättningen, att finska konstakademin är och förblir „drömmen om en skugga”, kunde det qvasi-reformatoriska förslaget för sig åberopa något sken af giltighet.

Men ej ens i sådant fall stort annat än ett *sken*. Projektet utgick synbarligen ur den teoretiska fördomen, att en inrättning, som i nära tjugu år fortlefvat utan att utsättas för någon enda gröfre påstötning, omöjligen kunde då mera motsvara sin bestämmelse, om den icke ihågkoms med grundlig kalfatring.

Sin befogenhet att uppträda reformerande ansåg teorin till en början sig icke behöfva ådagalägga genom att påpeka brister, hvilka det stod i föreningens skön att afhjelpa. Vissa, hufvudsakligast klimatiska olägenheter, som vidlådde årsdagens firande den 10 Mars, måste erkännas vara uppvägda af vida vägnar större fördelar. Och sjelfva teorin kunde icke förneka, att åtminstone den punkten borde lemnas oantastad. Under två-årig efterspaning hafva väl äfven några andra omständigheter, som kunde tjena till underlag för reformatorisk manipulation, ertappats. Men nära nog utan undantag hade de under tidernas förlopp blifvit äfven af konstföreningens verkställande myndighet redan observerade; och ifall en detaljförändring ansetts befordra föreningens bästa, sattes denna utan buller och bång i verket, så ändamålsenligt förhållandena det medgåfvo. Såsom produkt af teorins egen uppfinningsförmåga återstod sålunda nästan endast planen att genom tillställandet af flera allmänna sammanträden om året söndersplittra och försvaga det intresse, hvarmed konstföreningens högtidsdag hittills blifvit af allmänheten ihågkommen. Man tog dervid ej i beräkning, att konstföreningen redan enligt sin nuvarande organisation har att bjuda på icke blott *några* offentliga sammanträden, utan en mängd sådana i flera månaders tid, d. v. s. dageligen så länge hennes exposition fortfar. Och tillfället till *dylika* sammankomster ligger fullkomligt inom omfånget af hennes bestämmelse, medan de projekterade röja en skarp lutning till konkurrens med konstnärsgillet's divertissementer. Och det oaktadt utöfvade sjelfva de, af teorin beramade,

organisera sammanträderna en så ringa dragningskraft på de menliga sinnena, att de föredde anblicken af dystra mot-satser till *allmänna* sammankomster.

När det reformatoriska förslaget framkastades för första gången, måste jag antaga möjligheten, att det kunde lända finska konstföreningen till någon båtad. Då det behandlade talet om en blifvande konstakademi såsom en fabel, eller åtminstone påtog sig ansvaret att efter förmåga borttränga intresset och tankarne derifrån, föreställde jag mig, att endast full visshet, att i och med reformen framräcktes åt konstföreningen en räddningsplanka, kunnat fostra en så konsiderationslös käckhet. Nu mera tror jag mig dock hafva kommit till full insigt deri, att icke de möjliga verkningar hit eller dit, utan blott och bart sjelfva *framläggandet* af reformförslaget bestämt teorin till sin kraftyttring.

Och i denna tro ligger äfven ett kryphål åt trösterik försoning. Man kan ju ej beskyllas att vilja åstadkomma en saks förstöring, åt hvilken man icke egnat ett ögonblick af klar eftertanke.

Men äfven det allvarligaste begrundande af saken kan likväl ej leda till annat resultat, än att finska konstföreningen måste ju förr dess hellre undergå en reform, och denna helt annorlunda radikal än den nu föreslagna. Sedan landets styrelse behagat upphöja konstföreningen till ett slags provisoriskt surrogat för en finsk konstakademi, är besagde amfibium försatt i en lika falsk som det förr befanns i en svår ställning. Att staten påkostar ritskolan och allt hvad dermed sammanhänger utan att ega den ringaste inflytelse på tillsättandet af lärare och deras pensionering, när de redligt tjenat ut sin kapitulationstid, är kanske beundransvärdt liberalt, men ännu säkrare en motsägelse, som ovilkorligen snart fordrar sin lösning. Och denna lösnings namn kan väl ej lyda annorlunda än: „finsk konstakademi”.

När detta problem omsider blir upphöjdt till en dagens fråga, ställer jag mig med glädje och alla krafter till detsamma disposition. Men må det förlåtas mig, att jag deremot förhåller mig *ifrån denna stund absolut passiv*, så vidt fråga är och blir om ögonblickets reformförslag.

Vid konstföreningens årsmöte 1868.

Redan ett och tjugu år har finska konstföreningen haft den djerfheten att lefva på våra fäders jord. Ingen mensklig varelse eller inrättning, som i så lång tid varit utsatt för lifvets skiften, har rätt att känna sig öfverraskad, ifall bland dessa vexlingar förekommit äfven sådana, som mera liknat pröfningar af lifskrafternas seghet än befordringsmedel, åsyftande att påskynda deras normala utveckling. Icke heller finska konstföreningen har med lätta steg gått fram mellan och på rosor. Och endast den, som undantagsvis skulle ega medvetande om att i alla sina dagar hafva fått löpa i kapp med idel blomsterångor, kunde måhända med förundran erfara, att konstföreningen ej följt ett så förledande exempel. Vi vanliga dödliga borde tvärtom ej sakna skäl till glad häpnad deröfver, att en för våra klimatiska förhållanden så främmande organism som en dylik förening förmått uppnå sina ett och tjugu år i detta kulna, hårda land utan att ännu helt och hållet hafva mistat lifvets färg och spänstighet.

Men huru beredvilligt man ock må medgifva, att de pröfningar, konstföreningen ända till senare tider fått vidkännas, icke varit af svårare och mera oväntad art, än man bort göra sig beredd uppå och emottaga med lugn frimodighet, så hafva dock omständigheterna numera gestaltat sig till den grad fiendtligt mot alla syften, hvilka icke i hvardagslag anses befordra den lekamliga existensens nödtorft, att materiens brutala, poc-

kande kraf tror sig mer än någonsin berättigadt att trampa i stoftet äfven de anspråkslösaste ideala behofs längtan att få lefva och göra sig gällande. I dessa dagar är det ej mera endast de på naturanlag och bildning mest vanlottade varelsers sorgliga privilegium att sätta i fråga på nytt satser angående konsten, dem årtusendens civilisation längesedan gjort till axiomer. Äfven menniskor, som icke egentligen kunna räknas bland vår bildnings proletärer, skulle ej finna det betänkligt, att konstens i detta land knappt upptagna fält lades ånyo i tråde för att åstadkomma den bästa möjliga unison med missväxterna, som hemsökt så många andra tegar. De herrarne tyckas ju föreställa sig, att konsten och hennes alster ej hafva stort annan betydelse än skimrande såpbubblor, dem man för ro skull blåser fram en stund, med förbehåll och frihet att låta båda dessa och hela leken falla, när helst nödens demoner fresta oss att af sjelfva stenarne baka bröd. I en sinnesstämning, nära beslägtad med den, som föranleder Falstaff att fråga: *kan jag äta ära*, spörja de, utan att dock vänta på något svar: kunna vi äta konst? Och misströstande om att äfven af henne kunna bereda ett nödbröd i vanlig mening, liksom af hö och strå, beskärma de sig deröfver, att åtminstone någon gnista lif tillåter sig flämta i henne ännu, medan så mycket annat redan dukat under för ond bråd död eller synes deraf oundvikligt hotadt. Skulle deras destruktiva förmåga växt lika hög som deras vilja, vore det för dem ett kärt besvär att i afseende på fosterlandets konst förfara liksom en, hvilken, seende åtskilliga åkertäppor nedslagna af hagel eller brända bort af frost, icke gäfv sig någon ro, innan de närmast människornas boning liggande blomstersängarne, som lyckligtvis, åtminstone för tillfället, undgått förstöringen, äfven delade de härjade åkerlapparnes öde. Nöden har ingen lag, säger man; så är det tyvärr. Och så förfärlig än sjelfva nöden må vara, ligger det någonting ännu förfärligare i dess exceptionela makt att försätta utanför lagens hägn så mycket, som i alla fall borde få oantastadt lefva skyddadt derunder. Vårt lands allra senaste erfarenhet vet berätta fasaväckande saker om denna af nöden lössläppta laglöshet. Och det är under sådana omständig-

heter, man skulle vilja rifva sönder äfven de tyglade band, hvarmed folken, rusande mot råhetens afgrunder, tillbakahållas af konsten, om hvilken sjelfve den jernhårde romarn erkände, att hon „förmildrar sederna och ej tillåter menniskorna att blifva vilddjur!”

Men förstode den arma nöden sig på någon annan konst än den att förstöra, sannerligen blefve hon icke då i sitt eget väl förstådda intresse den ifrigaste förespråkarska, manande alla dem, som dertill hafva någon förmåga, att sörja för de ädlare konsternas både befrämjande och spridning i så vidgade kretsar som möjligt härstädes. Med en fasa och ett deltagande, dem de stundeligen inlöpande sorgebuden skulle än mera stegra, ifall dessa känslor icke redan hade hos oss nått sin höjdpunkt, förnimma vi t. ex., huru Österbottens såväl på intellektuella som lekamliga förmögenheter så rikt lottade landsändar äro nära att gå under i brist och elände. Detta olycksöde är onekligen tungt; men såsom råga på bördan borde likväl kännas samvetsqvalet deröfver, att de rika fonderna af industriela anlag legat och ännu ligga så godt som förlorade i befolkningens själ, emedan anlagen nödgats umbära all ändamålsenlig väckelse och ledning till högre utveckling. Det är denna andens brist, som ropar förfärligast, öfverröstande klagolåten om de materiela bristerna. Hvem bland oss har ej då och då hört omtalas österbottniska autodidakter, som i allahanda slags färdigheter bragt det alldeles otroligt långt? Och såsom den allra förnämsta meriten hos desse sjelfgjorde mästare framhålles då städse, att de kommit till denna förvånande skicklighet utan att knappt vara i tillfälle se ens någon modell, tjenande till föresyn på den industriela väg, för hvilken deras naturliga fallenhet så afgjort bestämt dem. En vägledande undervisning hade naturligtvis ännu mindre kunnat komma i fråga. Gerna må medgifvas, att denna naturens sjelftillräcklighet ännu på banor, hvaräst andens ledning oeftergiftigt bort göra sig gällande, är förvånande, ja beundransvärd. Men desto mera beklagansvärdt måste det erkännas vara, att en så rikt begåfvad befolkning ej fått en bättre riktning för sin skickligt handterade knif än den, hvaraf vår brottmålsstatistik ofta

utvisar blodiga spår, eller den skarpt träffande blicken sett för sig uppställda tacksammare mål än förstörelsen af telegrafrådarnes apparater och utpräglandet af falskt mynt. Hvilka outtömmeliga källor till välmåga skulle ej med det släktet förflyttas till länder, hvilkas konstfärdighet ej anser sig hafva uppnått sin kulminationspunkt, då den förmår leverera ett behörigt quantum tunnland af gröfsta sort, och hvars slöjdkunnighet icke tror sig ha rätt att upphänga sina troféer på Herkules' stoder, om hon ej hunnit längre än till ett oklanderligt förfärdigande af takpärter och mera dylikt! Bland alla af den rådande nöden framkallade fattigdomsbevis är måhända den ytterst primitiva beskaffenheten, som utmärker nära utan undantag de inhemska slöjdalster, på hvilka man nu i elfte stunden vill grundlägga finska folkets räddning från undergång, det mest sorgliga och nedslående. Och det är uti ett sådant land som vårt, man haft hjerta att utskrika planen till grundläggandet af en konstakademi såsom ett i förtid framfödt foster af en yrvaken fantasi! Nej, detta projekt framkom tvärtom allt för sentida. Hade en dylik central och dominerande inrättning varit i tillfälle att utföra sitt väckande, höjande inflytande redan under flera årtionden på allt mer och mer framskjutna periferier i detta land, då skulle i denna stund ej blott mången stad, utan äfven icke så få landsorter besvarat maningen att framräcka profven på deras framsteg i en högre industriell riktning ej med dessa omogna alster, genom hvilka en aning mången gång nästan spöklikt sticker ut om de anlag, som fördömts till ofärdighet, emedan de haft olyckan födas i en vrå af verlden, der så mången tyckes behandla såsom en likgiltig eller föga sannolik fabel det faktum, att i intet land konstfliten förmått svinga sig opp till en industri af ädlare betydelse, hvarest icke konsten, omhuldad såsom en bland samhällets viktigaste angelägenheter, redan länge brutit deråt banor.

Det är denna fördom, försjunken i det fosterländska barbariets sankaste kärr, som för långlig, kanske för all tid tillintetgjorde den framtidsrikaste plan, som någonsin arbetat sig upp ur finska konstföreningens tjuguettråriga lifsyttningar: planen till en konstakademi i Finland. Och likväl tycktes tiderna, då den

planen fördristade sig att träda fram i dagen, så lofvande, så uppmanande, att de, hvilka framlade densamma, skulle ansett sig nära nog belasta sitt samvete med högförräderi mot fäderneslandets kultur, ifall man, följande de fåvitska jungfrurnas sömniga exempel, icke sökt att just då binda förslaget vid det gynsamma ögonblickets höjda vingar. Såsom högste ledaren på stället af vårt samhälles angelägenheter rörde sig i den tiden en man med en nästan feberaktig liflighet, hvilken uppreste sig såsom den skarpaste kontrast mot den dufna tröghet, som vanligen nedstämmer vårt lynne, ifall icke kraftiga stötar sätta det i rörelse och fart. Med genialisk, på en gång mycket omfattande blick upptäckte och genomträngde han våra både sjelfförvållade och af förhållandena fostrade brister och sökte för dem alltid någon bot; och icke sällan var denna just den lämpligaste. Äfven de fria konsternas sfärer voro för honom hvarken främmande eller likgiltiga. Med en viss stolthet blickade han tillbaka på de sex år, dem han i sin ungdom tillbragt uti konstens förlofvade land, och på de vänskapliga förhållanden, hvori han derunder hade stått till Canova och Italiens öfriga mest frejdade artister. Den tanken, att, om icke han grundlade här en akademi för konsterna, skulle väl den grunden svårligen blifva lagd, saknade icke tjuvningskraft för hans själ, som älskade att kvarlemna djupa spår af sin verksamhet. Och såsom den spänstigaste medhjelparen vid utförandet af denne mans dristigaste projekter framstod på den tiden chefen för landets finansväsende. I dennes energiska hand framför allt låg framgången eller nederlaget af den konstakademiska planen. Hans ljusa förstånd bestred hvarken vigten eller fördelen af en sådan inrättning. Men tvärtemot sin vana tillät han tvedrägt att innästla sig i hans beslutsamhet. Hans sålunda förklamade vilja bär skulden för Finlands missöde, att det ännu i denna stund icke eger någon på samhällets grundval stående vårdarinna af sina konstintressen.

Men om också honom, den i allo öfverlägsne mannen, tillkommer den historiska äran att gifva ett namn åt ansvaret för denna oförgätliga underlåtenhetens synd, begången emot fäderneslandets kultur, hafva likväl så många andra, fastän endast ano-

nyme syndare sin dryga anpart i samma ansvar. Ett tacksam-
mare ämne till ett sorglustigt intrigstycke kunde knappt erbjudas
en något så när fyndig komediförfattare, än han skulle finna i
framställningen af de oftast för hvarandra fullkomligt främmande
krumsprång, hvarmed man från olika håll bragte idén till en
finsk konstakademi på fall i den svårt ansatte finanschefens sinne.
Bland de obotligaste endemiska sjukdomar, som råda i detta
land, är den sjukan, hvilken föranleder människorna att icke
utan en feberrysning kunna förnimma något förslag, hvarmed
åsyftas att befordra framgången af ett intresse, icke hörande till
dessa, som ligga dem sjelfva individuellt allra närmast om hjer-
tat. Man tager då alldeles för afgjort, att, om den förordade
saken finge tillfälle att framskrida ett enda tuppfjät, skulle alla
andra syften ohjelpigen förtrampas, och fäderneslandet dymedels
råka i verklig fara. Ännu i denna stund erinrar jag mig min
häpnad vid anblicken af den fanatiska paroxysm, hvarmed en
nu mera utan medverkan af någon konstakademi afsomnad finsk
tidning slungade ett par spalter emot det fridfärdigaste bland alla
projekter. Men dessa kraftyttringar, som sprängde förslaget till
vår konstakademi i luften inför offentligheten, voro dock endast
en barnlek emot de undermineringar, som i allsköns tysthet
gräfde gropar deråt. Än var det en famös, miljoner slukande
plan att befrämja landets såväl materiela som intellektuella kultur
genom uttorkandet af Pelso mosse; än åter *den* att medels en
till idéalisk fullkomlighet bragt realskola härstädes göra all högre
artistisk undervisningsanstalt i detta land fullkomligt öfverflödig.
Bestormad från så många håll af negativa ansträngningar, gaf
den eljest så klart seende statsmannens själ vika till slut för den
mörka föreställningen, att så godt som hela landet uppreste sig
fiendtligt mot ifrågavarande, såsom riksvådelig utskrikna stämp-
ling. Ack! Han anade ännu icke då, huru helt annorlunda
dylika rop, höjande sig ur ett förbittradt folks hjerta, ljuda i
den deraf hemsöktes.

För att erhålla någon vägledning för sitt af så olika me-
ningar slitna omdöme, vände sig finanschefen till landets hög-
skola, hvars statuters första paragraf förkunnar hennes ändamål

vara att „befordra de fria konsternas framsteg i Finland”. Ifall han möjligen väntade att äfven på detta håll mötas af ett negerande eko, som upprepade de protester, han från andra förnummit, missräknade han sig så grundligt, som finska folket hade rätt att det hoppas, då svaret kom från främsta vårdarinnan af hennes bildnings högsta angelägenheter. Med oförgänglig tacksamhet erinrar jag mig ännu i dag, huruledes universitetets samtliga målsmän såsom en enda man yrkade på nödvändigheten af en finsk konstakademis instiftelse. Och Finland bör icke förgäta, att den gamle förkämpen för landets „medborgerliga bildning” energiskt då kastade i vågskålen vigten af sin teoretiska bevisning.

Det var förgäfvets, åtminstone i hufvudsaken. Men såsom jag redan en gång förut, vid ett dylikt tillfälle som detta, påpekade, utkastades likväl några spillror af det krossade förslaget till en finsk konstakademi, såsom stöd för den under sina bördor svigtande konstföreningen. Hennes kraft att verka för sina många förelagda syften ökades genom denna nödhjelp obestrideligen. Än mera! — Det måste medgifvas, att, om hon icke kvarstår i denna stund endast såsom en skuggbild af sin ursprungliga bestämmelse, så har hon därför att tacka sitt skeppsbrutna vågstycke. Men icke utan vemod kan hon tänka på de uppoffringar, med hvilka hon köpt lyckan att ännu få lefva och verka. Långt bakom hennes nuvarande lif ligger allaredan denna tid af förnöjsamt armod, som med en fyndighet, hvars like Finland ej sett sedan Sprengtportens tider, sökte med de knappaste medel motsvara alla sina olikartade uppgifter, under upplyftande medvetande af att i *sin* krets uträtta mer, än finska folket hade rätt att af henne begära. Hon stödde sig då uteslutande på dettas ännu icke förtröttade deltagande.

Denna demokratiska tendens stod i sällsam motsägelse till finska konstföreningens förste ordförandes afgjordt aristokratiska uppfattning af samhällets bestämmelse. Ingenting kan bestämdare karakterisera hans från vårt plebejiska åskådningsätt divergerande sätt att se de menskilga tingen än den orsak till brytning, som förnämligast föranledde honom att taga bort

sin hägnande hand från en association, han sjelf så väsendtligen bidragit att grundlägga, och hvaråt hans inflytelserika både personlighet och samhällsställning beredt på höjderna ett deltagande och en uppmärksamhet, hvilka vi härnere omöjligen skulle förmått åstadkomma. Det var vår önskan, att dörrarne till konstföreningens expositionssal skulle om helgdagsaftnarne öppnas för menige man gratis, som förmådde honom att med vredgadt mod sjelf lemna föreningen åt sitt öde, förespående, att hon rusade sin snara, oundvikliga undergång till möte.

Den spådomen har icke ännu fullkomligt besannats. Och äfven denna finska konstföreningens seglifvade ihärdighet att existera fortfarande, sedan hon lyckligen framkallats ur intets kaos, ökar den tacksamhetsskuld, hvori vårt land och folk städse komma att stå till hennes kraftigaste danare: aristokraten Carl Walleen och — demokraten Joh. Jac. Nervander.

Vid konstföreningens årsmöte 1873.

Mina herrar! Sedan vi sist samlades här på detta rum för att begå konstföreningens årsdag, hafva vi blifvit fattigare, vi individer, på ett års lefnadskrafter, kanske ett års lefnadsmod; men konstföreningen har sjelf förkofrat sig icke så litet, har gjort icke så litet framsteg på detta år, som vållat vår individuella förlust. — Icke så som om konstföreningen icke skulle hafva lidit förluster, men dessa förluster hafva icke varit af den bedröfliga, nedslående beskaffenhet, som kommer, en åskvigg lik, från en klar himmel. Man har varit beredd derpå och funnit sig i det ödet, såsom det höfves menniskan att finna sig i det oundvikliga. Ehuru vi lidit förluster, har vår krets, så ringa den ock är, haft anledning att egna en tacksam tanke åt den skyddande hand, som försynen behagat utsträcka öfver konstföreningens beskyddare; det gälde nämligen det framtidsrikaste lif. — Lif och död kämpade om detta lif, men lifvet behöll segern, och det torde i sina verkningar i vida kretsar länge och väl förspörjas, och vi hoppas och tro, att äfven för konstföreningen skall beskyddarens skygd icke vara bortglömdt och förgäfves. Jag nämnde om, att konstföreningen specielt har lidit förluster; dessa äro icke obetydande, ehuru de äro ganska olika till sin beskaffenhet; det är tvänne kontraster i lifvet likasom i konsten, tvänne representanter af ytterligheterna i konsten, som gått bort och lemnat en tom, oersättlig plats. Det är Viktorine Nordensvan, det är Robert Wil-

elm Ekman, som hafva lemnat detta tomrum efter sig. — Jag nämnde dem såsom kontraster i många stycken, i lifvet såsom i konsten, och i det hela kan man knappast tänka sig motsatser af skarpare skiljaktighet än dessa två. — Äfven Viktorine Nordensvan var, så som med artister så ofta är fallet, i denna värld en främling; men hon var icke en främling i den vanliga meningen af ordet; hon var främling på jorden därför, att hon hörde himmelen till. För henne var jorden en vänningssal, der hon förbidade stunden för afresan. Hon var icke främling sålunda, att hon icke skulle haft ett hem i denna världen; tvärtom hade hon från ett hem hemtat allt, hvad hon behöfde för sitt varma, rika hjerta, allt hvad hon behöfde för sin konst, för den religiösa konsten, detta värf, hvari hon så tråget arbetade. Krafterna aftogo, helsan bröts, men hon arbetade allt lika rastlöst. Hon liknade häruti dessa kärleksfulla qvinnor, som hon så ofta framställt, vakande vid Frälsarens hvilobädd. Hon var främling därför, att hon, såsom egentligen egande sitt hem i himlen, ibland oss vanliga människor icke trodde sig hafva funnit det varma deltagande, som hon hade önskat och behöft för att uppbära sina sträfvanden; men ingen kan säga, att man verkligen varit likgiltig för henne. Konstföreningen lemnade flere bevis derpå, att utöfningen af hennes konst ingalunda saknade bifall och uppmuntran här. Styrelsen likaså. Det vackraste bevis derpå, att hon icke var så främmande, som hon föreställde sig, för sitt land, rönste hon icke långt, förrän hennes pilgrimsfärd var slutad, från en, som i ordets egentliga bemärkelse ville vara okänd och som lemnade henne medel till att fortsätta sina allvarliga studier i främmande land. Hon var mycket nedslagen då, men det vederqvickte och uppmuntrade henne. Hon reste bort och arbetade på det, som låg henne närmast i den situationen. Det var tron, som hon der ville framställa i teckning, den tro, som hon kände djupt inom sig, men krafterna sveko allt mer. Hon kom i somras tillbaka; men det var en stor förändring i hennes lynne. Hon var mera kärleksfull, mera varm och erkänsam för sitt land än någonsin förut och höll af människorna här mera än andra människor, som hon hade sett, — och dock visste hon med sig,

att hennes egen graf icke var långt aflägsen mer. Då hon från ett besök hos den, som talar detta, tog afsked, vände hon sig om och sade; „jag går till min mamma för att dö.” — De läto dock icke tröstlösa dessa ord, trösterika tvärtom, resignerade och uttryckande en glädje äfven i denna djupa sorg. Det var icke många veckor, som förleddo, till dess denna hennes förutsägelse gick i fullbordan; men så ung jemförelsevis, som hon gick hädan, hade hon fullbordat sitt verk, det verk, som henne ålåg att utföra. Jag tror nästan, att det ibland våra artister finnes ingen, som har lemnat i sitt slag arbeten af den fulländning, det vill säga den högsta möjliga fulländning, som stått i konstnärens makt, såsom hon. Åt minstone sparade hon icke tid och ansträngning; samvetsgrannt, som om hon tillika skulle hafva arbetat för himmelen, gjorde hon detta. Jag kan aldrig utan rörelse se qvinnorna i våra landsbygder, sedan de fullbordat sitt verk, komma trötta tillbaka och arbeta ännu — de hafva icke arbetat tillräckligt, det återstår för dem att använda qvällens korta stunder. Så var det med henne, och därför måste hon lemna ett hedrande minne efter sig uti sitt folks hjertan — ehuru väl jag måste medgifva, att en tanke väcker hos mig sorg, nämligen att hon, som mer än någon i detta land, kanske mer än någon i hela kristenheten, var utrustad med förmåga att pryda våra kyrkor med lämpliga altartafflor, aldrig användes till detta, medan den andre hade dussintals beställningar, hvilka han tog, såsom han måste taga dem, i rak motsats mot Viktorine Nordensvan.

Jag öfvergår nu till denne andre, som, om man tänker uppå quantiteten af hans verk, egentligen borde anses såsom representanten af det religiösa måleriet i detta land, men som, enligt min innersta öfvertygelse, var så litet dertill kallad som någon konstnär, vare sig här eller annorstädes. Han hade sin talang med sig äfven i altarkoret, men den religiösa känslan hade han ej. Derpå gaf han mig ett bevis, när han för första gången visade mig dessa sina storverk. Hvad tror herrarne det var, som fästade hans uppmärksamhet och som han ansåg mig böra speciellt beundra? Det är otroligt, men det är sannt,

det var den ecklesiastika åsnan, som besjunges äfven i våra psalmer, och om hvilken han sade: „ser du, huru den åsnan ser satirisk ut?” Det var det, som kräfde beundran framför allt i hans verk. Jag såg på Agricola som räckte sin bibelöfversättning åt Gustaf Wasa. Det är ett vackert och historiskt arbete. Jag såg på några andra stycken; men medan jag betraktade desse, betraktade konstnären sin satiriska åsna och tyckte, att det skulle representera hans virtuositet åt det hållet. Detta nämner jag för att antyda, att enligt min öfvertygelse Ekmans freskomålningar i Åbo domkyrkas kor, ehuru till en del förträffliga, äro på ett misslyckadt gebit — det var icke der, Ekman var hemmastadd, och dock måste vi alla medgifva, att Ekman var, såsom jag tror åtminstone, den mest begåfvade målare, som detta land frambragt. När man tänker på den präktiga inbildningskraft, som stundom artade sig till konstnärlig fantasi, hans sinne för färger, hans känsla för det sköna i mycket och mångt, hans förmåga att upptäcka det poetiska elementet i hvarje sak eller i de flesta, så tycker man, att en sådan karl bordt blifva något undransvärdt, och dock blef han det icke — han blef det icke i så hög grad, som man af hans anlag kunnat vänta. Hvems är felet? Finland, som skänkt honom dessa gåfvor, har felet. Jag måste uttala i en kort fras, som låter som en paradox, min öfvertygelse derom. — Hvad Ekman blef såsom målare, det blef han genom Sverige, hvad han icke blef, blef han genom sitt land. Icke så, som om hans land hyst några afvoga känslor mot honom, men omständigheterna voro sådana. Tidigt miste han sitt hem, denna grundval ändå för allt, som skall hafva bestånd i lifvets stormar. — Han kastades ut, så långt vägen räckte. Sedan var han hemfallen åt slumpen, det var den omständigheten, som gjorde, att han icke kunde förkofra sig och gå fram på den artistiska banan. Hvad som är positivt är, att han här icke kunde gå framåt, men Sverige tog upp honom som artist, då han kom dit fattig till det fabulösa. Det sträckte en vänlig hand åt honom och gäldade dermed den skuld, hvori Sverige då stod till Finland, emedan Finland hade bidragit till

alla de institutioner, som burit konsten i detta land framåt. Vänligen emottogs han från alla håll; deras ädle konstälskande kronprins var den förste, som gaf honom ett uppmuntrande pris, och detta upplifvade honom till att arbeta med den honom egna energin. — Der förkofrade han sig, der vann han vänner och der bröt han sig väg. Det är ett ord, som jag aldrig glömmer, när jag vid 1866 års exposition hade den äran att tala vid Hans dåvarande Majestät, konung Carl den XV; då talte Han med sitt varma hjertas godhet om Ekman. Ekman hade kommit dit från detta land med sina bästa trumfer, han slog ut sin vådliga „Wäinämöinen” och sin möjligen ännu vådligare „Brudbadstuga.” Med detta skulle han eröfra Sverige åter! och han hade äfven så många vänner, som intresserade sig för honom, att de ville gifva honom ett pris. Det var våra egna ombud, som finkänsliga verkade derhän, att han icke erhöll ett sådant. Konungen sade: „hvad hafven I gjort af Ekman? den tiden han var här, målade han lika väl som någon annan, men nu” Jag genmälte: „det heter af gammalt, att det är icke godt för menniskan att vara allena, och det ser ut, som om det vore för artisten ännu vådligare än för andra.” Konungen smålog mildt. — Det är vi, som haft honom att måla Wäinämöinen, men Sverige hade gjort honom till hvad han varit; det hade gifvit honom tillfälle att se sig omkring i den artistiska verlden, att resa till det land, dit han styrde sin kosa, detta det mest elastiska land och det mest elastiska folk, som verlden har haft sedan grekernes tid, till Frankrike. Frankrike låg i en massa af ruiner — Napoleons verldsvälde var störtadt, man släpade genom restaurationen gamla ruiner, men genom detta arbetade en lifskraft med oerhörd energi, oerhörd framgång. En sådan representation af artister, som Frankrike då hade — och icke endast i den artistiska verlden, men äfven i poesin och literaturen — fanns det icke, och Ekman hade den utmärkta äran att råka under vården af en af de allra bäste af detta energiska slägte, som växte upp på ruinerna af verldsväldet, och hvilkas mod hade pröfvats så hårdt, men derigenom utvecklats med en sådan kraft, som äfven åter-

speglade sig i deras arbeten. Här var Ekman, och härifrån skickade han hem sitt yppersta arbete, en scen från trettioåriga kriget. Händelsen gjorde, att jag hade den lyckan att komma till en salong, der en tafla framför allt omgafs af större grupper; det hette: „det är unge Ekmans framställning från trettioåriga kriget”. För första gången uppstod en dunkel känsla hos mig, som också var ung då, att Finland kunde hafva en konst, en konst, som kunde ådraga sig mensklighetens uppmärksamhet. Det var en underlig känsla, jag glömmer den aldrig, och dock, huru mycken sorg har sedermera störtat öfver dessa och andra minnen. Den taflan fingo vi likväl icke, men vi fingo slutligen målaren sjelf. Likasom så många andra landsmän, som fordom idkat studier i främmande land, kommo på kyrkans väg till sin födelseort, kom äfven Ekman till sin födelsebygd, men som artist. Han hade målat under Sandbergs kraftiga ledning i Gustavianska grafkoret, och därför ansågs han som den lämpligaste att måla målningarne i vår yppersta kyrka. Och han gjorde detta ifrigt, klef upp i höjderna, så att det såg vådligt ut, högre än flugorna vågade nalkas, och hans triumf var, såsom jag hade — så nära hade jag sagt — äran nämna, att han hade målat en så satirisk åsna, att han hade sin glädje deråt. Dock kämpade han en god kamp. Åtskilliga spår af hans mäktiga pensel eller det instrument, som han behöfde för sina målningar, vittna ännu om, att det var stora anlag ifrån de la Roches tider som lefde i honom, ehuru i allt mer försvagad form och styrka, och sedermera gick det undan för undan. Det är något obegripligt, att jemte denna oerhörda produktionskraft så mycken svaghet kunde uppenbara sig. Om honom gäller väl orden: „huru kan så mycken styrka och så mycken svaghet stå så nära hvarandra”, d. v. s. inom samma menskliga intelligens. Men äfven här lemnade han någongång spår efter den forna de la Rocheska tiden, men allt mer sällsynta blefvo de. Hans produktion växte kvantitatift, i samma mån som den qualitativt försvagades; men man misstager sig högeligen, om man tror, att han var förlorad för Finlands konst. Han har gagnat långt mer, än man vanligen föreställer

sig, han var en mera verldsvan artist än någon af de våra hade varit; han förstod att göra sig gällande. Man må tänka bara uppå, huru han begagnade sig af de politiska konjunkturerna, af den nya gryende tiden hos oss. Han skaffade sig tillfälle att måla landtdagstaflorna. Man kan icke tänka sig en större kontrast än Ekman och den artist, som utförde den obetydliga i Borgå uppställda taflan. Jag kommer ihåg såsom barn, att det fanns icke någon i blyghet större artist än Thelning, han talade gerna illa om sitt arbete, och det syntes, som om han varit obarmhertig mot sina egna verk, hvilka endast genom en lycklig slump räddades åt Finland. Denne Thelnings blygsamma tafla tog Ekman och prydde den med alla de tillskott, som hans fria fantasi och hans förmåga att dekorera och göra någonting af gripande effekt, ingaf. Han skaffade sig porträtter af så många fruntimmer och flickor som möjligt, hvilka voro vackra på den tiden, och prydde dermed läktarne i Borgå domkyrka. Det är en sak, som förtjenar att gå till efterverlden, och jag lägger det på herrarnes minne, att, när han målade interiörerne i kyrkan, så kastade han ett sorgflor öfver fältherre Adlercreutz's vapen. Han log deråt såsom åt någonting fyndigt, men jag blef djupt rörd dervid. Jag tror, att den störste målare hade kunnat vara lycklig öfver att hafva haft en sådan idé — men han hade icke kastat ett löje, utan en tår i färgerna — men äfven detta i alla fall vittnar om den ande, som arbetade i denna själ. Emellertid hade han arbetat på sitt sätt i kyrkans tjänst och han fick också därför sin lön, ehuru icke i vanlig mening, han fick nämligen genom detta arbete en kärleksfull maka, som med ömmaste vård omgaf honom och sökte aflägsna, och lyckades till en del aflägsna de demoniska makter, som sletos om honom. Henne hade han att tacka för en del af den frid, som föll på hans lott under vistandet i eget land. Och dock var i det hela hans lif en fortfarande kamp och strid. Det var en passion hos honom att vinna beröm, men samtidigt ett öfvermodigt förakt för den verkliga artistiska äran. Men det gick ändå; penseln föll icke ur hans hand, förrän den domnade för alla tider. Jag nämnde om,

att han var hemlös i sin barndom; slutligen var han hemlös i sin nya vistelsebygd. När han stupade, denne rastlöse kämpa uti konstens tjänst, var hans bo tomt och öde; han var allena der, liksom på landsvägen, på hvilken han rymde i sin barndom. Det är ett tragiskt öde, men ett öde, som skall intressera efterverlden mer än samtiden; det är just sådana artister som fångsla människornas fantasi oemotståndligt. Jag vet icke, om vi framdeles komma att skriva konstnårs-romaner, men när sådana hjeltar kämpa, strida, segra eller emellanåt gå under, så fångslas ovilkorligen den skapande fantasin af deras öde, och Finland skall icke glömma honom. Han är en bland de få af oss alla, hvars dödsbud väcker öfverallt, dit det hinner fram, icke endast en tanke, utan äfven en känsla. Hans altartaflor må vara hurudana som helst, der de i ödemarken ersätta de karrikatyror, som dessförinnan vanprydde kyrkorna — i alla fall hafva tusen sinom tusen blickat upp till dem. Det är Ekmans taflor, som väckt deras andakt. Ekmans minne lefver hos dem och deras barnabarn, och huru skulle icke hans minne lefva hos oss; ehuru det i detta ögonblick förorsakar oss bekymmer. Vi skicka till utställningen i Wien det bästa, vi kunna åstadkomma för att representera den unga finska konsten, en konst sedan i går, en konst utan stöd af någon samhällsinstitution, och som dock växt till vår glädje och mångens förundran till denna dag. Skall Ekman icke representeras vid verldsutställningen i Wien? Det är en samvetsfråga. Gerna skulle vi väl alla se det, men tvänne omständigheter sätta sig deremot: vår välvilja, som är varm för detta konstnårsnamn, och vår skyldighet att försvara vårt lands intressen. Kunna vi säga, att de produkter, som Ekman åstadkommit på dessa senaste tio år, äro representanter af den Ekman, hvars totalitet för våra hjertan och känslor är så dyrbar? Äro dessa taflor, som vi nu skulle kunna sända, sådana, att de kunna ställas inför Europas mer eller mindre vänliga blickar och säga: „det är den, som vi anse som vår yppersta målare?” Det är en samvetsfråga. Jag hemställer den till Eder allas, mina herrar, besvarande. Åtminstone hvad mig beträffar, tvekar jag högeligen att plocka ihop några fragmenter, *membra disjecta*

pictoris, af hvad Ekman nu målat. Om vi skulle kunna skicka denna tafla från trettioåriga kriget, som jag nämnde, då kunde vi göra det; men nu vet jag icke, om vi kunna skicka någonting. — Jag har ansett mig skyldig att egna dessa ögonblick åt ett sådant minne som Ekmans, ett minne, som konstföreningen säkert kommer att bibehålla bland sina dyrbaraste.

Vid konstföreningens årsmöte 1874.

(Fragment.)

Mina herrar ledamöter af finska konstföreningen!

Finska folket prisar såsom ovanligt lyckosamma de tider, af hvilka det senast varit i åtnjutande. I vissa hänseenden kan äfven finska konstföreningen tala om lycka under sist förgångna tid, ehuru man knappt nog kan tala om dess lador och ännu mindre om, att de blifvit rikeligen fyllda. I alla fall bär ej den lekamliga välmågan konstens välfärd ytterst i sina händer. Målaren Corti i Lessings „Emilia Galotti” säger väl med rätta, att äfven „konsten går efter bröd”; men finner hon ej annat än bröd i lifvets åker, kan svårligen en oas af den sorten, om också af frodigaste slag, förslå att ersätta hvad, som för öfrigt brister i lifvets villkor. Konsten och konstnären, vi måste bekänna det, kunna ej skryta med den egenskapen, som så väl pryder en ung flicka. Blygheten, knappt nog ens blygsamheten får ej utmärka dem i allt för hög grad. Artistens arbete göres för att ses, berömmas, om möjligt beundras. Uppsökes det ej af en uppmuntrande varm blick, är det fara värdt, att den omgifvande kölden stelnar i konstnärens eget sinne till högfärdigt trots eller klenmodig misströstan.

En eller annan af Eder, mina herrar, har väl skådat en bland de hemskaste syner, hvarmed förhållanden, brutna ur sina tillbörliga fogningar, stundom hemsöka oss. Det händer sig å ena sidan, att flyttfågeln, vilseledd af sin längtan efter födelsebygden, men förrådd af sin vanligen så beundransvärda

instinkt, för tidigt hastat till de nejder, der dess varma bo fördom stod. Men nu hänga ispiggar från den värmande takåsen, stel är trädets gren, hvilken bar de mjuka, böljande bladen, och som ett bårtäcke ligger nästan osönderrifven ännu snömattan, hvarunder naturen gått till hvila och ej förmått öfvervinna sin dvala.

Hvad utväg återstår för flyttfågeln, hvars morgonverld nu möter honom så nattlig? Det sannolika är, att den fullt vaknade vårens fågelsång ej skall förskaffa oss kännedom derom.

Å andra sidan erbjuder oss den sena hösten, om möjligt, ännu sorgligare fågelperspektiv än den sig försofvande våren. Se denna svan, hvars ömhet mot födelsestranden eller hvars sårade vinge för länge bundit honom vid dessa vattendrag, hvarifrån alla de andra svanorna jemte sommarn spårlöst försvunnit. Den eländigaste skata har det nu bättre än den ädla modellen för skeppsbyggarekonsten.

Och så är det ock med artistens varma själ, der han mötes af mörker och köld, då han trängtar efter ljus och eld, der ett hånfullt grin fnyser omkring det bifall, hvaraf han har behof, ej för att läska en dåraktig fåfänga, utan för att andas. Först nu fräter sig högfärden in i konstnärens förbittrade väsende, och han tror sig näpsa den lidna oförrätten genom att upprepa Talbots hånande ord: „Mit Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens!“ liksom vore det diktadt inkom för hans situation.

Men man vågar redan i dag tala om en *finsk konst*, utan att hvarken denna eller den talande beles. Än mindre behöfver den finske arbetaren i finsk konst befara att utsättas för begabbelse, då han vågar gifva sig ut för den, han vet sig vara. Han har fått sig plats på Paris', Londons, St Petersburgs konstutställningar. Han fångslar allmänhetens uppmärksamhet och intresse; han vinner kännarens erkännande och bifall. Kommer så Wiens utmanande verldsutställning, som gör front mot hela den civiliserade menskligheten och som genom de kontraster mellan härlighet och elände, den ställer mot hvarandra, åstadkommer en verldsutställning af långt mera gripande beskaffenhet än den ur-

sprungligen åsyftade. Skall den nyss födda finska konsten våga uppträda vid sidan af representanternes för världens urälsta civilisation, mumiernas? Den har vågat det, väl icke lik olivebladet, buret af dufvan öfver den ofruktbara flodens öknar, men under en långt mäktigare fågels vingars skugga, den ryska örnen, ehuru blott få af vår konstas alster för tillfället tillåtos smyga sig dit. Men i stället hade ingen produkt bland dem inträngt sig, hvilken Finland behöft blygas att erkänna såsom sitt fosterbarn.

Detta eldprof inför en kall verldspublik utan några medfödda sympatier för oss var det strängaste, som anställas kunde: ty med undantag af våra egna landsmän och möjligen några varmhjertade magyariska kusiner nalkades bland dessa åskådare utan tal ingen enda, hvars hjerta skulle klappat med snabbare slag vid den unga finska konstens lifsfråga. Och likväl stannade mången icke med nyckfull nyfikenhet blott, utan med mensklig välvilja vid detta sammandrag af ett själsarbete, hvars verkstäder för mängden ej vore stort närmare bekanta än de i månen.

Men främst fängslades de förbigåendes blickar af den „Åländska skutan“, gjord att gå längre i rummet och tiden än någon galeja från samma kuster någonsin gått. Då vi först fingo sigte på denna kajuta, i sin enkelhet så lik alla de andra, dem vi sett förr, men genom den prägel, snillet deråt gifvit, så utan jämförelse med allt, hvad vi i den vägen dittills skådat, återkallades ovilkorligen i vårt minne Drufras utrop vid anblicken af den unge Vilhelm von Schverins första strid:

„Vinn sådan ära med första språng,
Hvad hinner han ej, om hans tid blir lång!“

Likväl voro dessa språng af den tjugutreårige målarens pensel ingalunda de första, om hvilka finska konstföreningen tagit kännedom. Det skall i en framtid räknas bland föreningens bästa meriter, att hon allt ifrån den stund, då hon gjordes uppmärksam på, hvad man möjligen kunde vänta af den åländske gossens lofvande anlag, tog vård om dessas utveckling med en ihärdig omtänksamhet, som nu mera nästan tyckes lifvad af siareblick. Konstföreningen drog genast försorg om, att tillfälle

bereddes honom att i Åbo lägga grunden till sin konstnärliga uppfostran. Men då ej långt derefter till vår häpenhet emottogs såsom prof på den riktning, man önskade gifva den unge elevens snille och smak, en icke utan skicklighet utförd kopia af en fransysk plansch, föreställande en svan, som med glupskhet slukar i sig råttor, ansågo vi det för en oeftergiflig pligt att bereda hans pensel andra experimentalfalt än dylika afrikanska. Jansson fick göra den korta resan till Mälarens stränder; och han gjorde der sin skyldighet lika troget som konstföreningen uppfyllde sin mot denne framtidsrike bärare af den unga finska konsten.

När läroåren i Stockholm voro tillryggalagda, och konstföreningen, som, denna gång afvikande från sin lefnadsregel, med direkt understöd gjort fortsättningen af Janssons studier möjlig i längre tid än någon annans bland sine adepter, icke mera förmodade ensam uppbära detta löftesrika värf, påtog sig kejsrerliga senaten, med nådigt fästadt afseende vid konstföreningens förord, pligten att icke låta verket på halfva vägen falla. Och ädelmodigt utöfvades denna pligt samt kröntes af en framgång, hvilken gaf mer, än man väntat och lofvade ännu mer. Vid tre och tjugu års ålder, den tid, då de artistiska anlagen här i nordn först begynna decideradt uttala i verk och gerning sitt: varde! fullbordade Jansson redan sin konstnärliga trilogi, hvilken bör kunna anses såsom en bland solvisarena af den höjd, hvar till finska konstföreningens lefnadsdag under sitt första fjerdedels sekel stigit. — — — — —

— — — — —

Vid konstföreningens årsmöte den 10 Mars 1875.

(Fragment och referat.)

Vår gryning bebådande, vackra årsdag förvandlar sig, ju längre det lider, allt mer till en likbegängelsedag, upptagen till det mesta af dödsbetraktelser. Hvad som nu närmast och emotståndligast tager våra tankar och känslor i anspråk bevisar mer än någonsin förr, huru berättigad denna klagan är. Otacksamt vore, om vi ej erkände, att äfven rik anledning i mer än *ett* hänseende under det år, som förflutit, sedan vi senast begingo vår årsdag, erbjudits konstföreningen. Öfvervägande äro likväl anledningarne till allvarlig sorg. Främst framkallas denna genom förlusten af tvänne artister, vid hvilka ej blott konstföreningen, men hela vårt land voro fästade med varmaste sympatier. Men äfven andra förluster taga vår saknad i anspråk. I ett väl odladt landskap är det icke blott blomstergårdarne, hvilka genom öfvergångna härjningar väcka de nära ståendes bekymmer; äfven förödelsen af fält, hvilka på ett fruktbringande sätt alstra, hvad till lifvets uppehälle och nödtorft hör, rör oss nära. På samma sätt är det för oss en kär pligt att egna en tacksam minnesgård ej endast åt den bortgångne, förtjenstfulle producerande artisten, men också åt den varme konstvännen, som på mångfaldigt sätt kan bidraga att göra lifvet mindre tungt för konstnären sjelf och att bortvältra stötestenarne från hans stigar.

Att dessa gynnare af konsten i vårt land nu mera icke äro så fåtaliga, bevisas på ett öfvertygande, ehuru sorgväckande sätt deraf, att icke mindre än tre genom sin bortgång gjort finska konstvännernas leder glesare under närmast förflutna år.

(Här slutar Cygnaei manuskript. Fortsättningen meddelas enligt tidningsreferat, som följer:)

Dessa trenne konstvänner voro: borgmästaren, lagman Brummer, senator Antell och doktor Friman. De två bortgångne djupt saknade konstnärerna voro K. E. Jansson och Emma von Schantz, född Gyldén. Minnet af de nämnda konstvännerna skall ej blåsa bort med likpsalmen vid deras grafvar, och om de båda oförgätliga artisterna, sade talaren, att de angå konstföreningen ej blott som sådana, utan som personifikationer af hvad föreningen kan åstadkomma. Lauraeus uppbars af en fläkt af Gustaf III:s tid; Finnberg, Ekman och Ferdinand von Wright åter måste armbåga sig fram. Det var något konvulsiviskt i desses konstnärsuppfostran, och därför har ingen af dem kunnat komma så långt, som deras sällsynta *anlag* kunnat föra dem. I Janssons öde ligger något tragiskt. I viss mening har han varit en af de lyckligaste artister i världen; han var omhulad af alla, som kommo i någon beröring med honom, han fick utveckla sig, så långt han kunde. Som artist var han konstföreningens verk, ty denna frångick alla sina principer, när det gällde att understöda honom. Såsom han och så länge som han har ingen finsk artist blifvit understödd. Äfven från statens höjder kom honom samma frikostiga välvilja till del. Men sjukdomen bröt hans bana. Allt försöktes. Han vistades i Schweiz, i Tyrolen, i Italien för att återvinna sin helse. Allt förgäfves! Konstnären var djupt tryckt häraf. Hans af folket ärfda samvetsgrannhet led af, att han ej kunde genom arbete återgälda, hvad han fått. Tre arbeten hann han dock fullborda, verk, hvilka lefva så länge en finsk konst lefver. Hvilken sensation väckte ej hans „Klöfver-ess!” En underbar tafla till karakters-teckning och gestaltbildning! Hvilken godmodighet hos dessa figurer! Intet påminner om det demoniska i spelhusen, der

guldmynten som ormar rulla öfver den gröna duken. Dessa åländska kortspelare äro i ögonblicket beredda att följa ropet: alla man på däck! och bestå en redlig och manlig kamp. Det sista man väntade af konstnären var en grafsten, och det gafs oss en sådan, hvori var inristadt namnet Jansson.

Sedan dröjde talaren ännu vid denne konstnär, i det han uppdrog en konturteckning af Ålands natur och dess historiska minnen från 1808—9, uttalande sin fasta tro, att Jansson — om han fått lefva — med sin förmåga af gestaltbildning en gång funnit sig dragen till dessa motiv af historisk art. Slutligen nämnde talaren, att konstföreningen beslutat uppressa en minnesvård på konstnärens graf (invid Finströms kyrka). Konstföreningens namn kommer att inristas på konstnärens grafsten och det är som sig bör, ty konstföreningen har med hänsyn till Jansson gjort sig väl förtjent af fäderneslandet.

Hvad Emma Gyldén-Schantz vidkom hänvisade talaren till den bild af den älskeliga konstnärinnan, han förut tecknat. Endast det ville han ha anmärkt, att den ifver, hvarmed fruntimren i vårt land egnat sig åt konsten, syntes mera lämpa sig för kvinnans art än studier i anatomi eller de bullrande tillställningar, genom hvilka man annorstädes vill förverkliga kvinnans emancipation.

Vid konstföreningens årsmöte 1876.

(Stenogram.)

Mina herrar! Det sekel, hvori vi lefva, har blifvit en menniskoålder äldre, sedan finska konstföreningen såg dagens ljus, och sedan i och med henne finska konsten egentligen begynte att lefva. Den finska konstens lifstråd är således ej särdeles lång, mått efter det mått, hvarmed man mäter perioder uti de stora kulturfolkens utvecklingsstadier, men i alla fall har finska konsten lefvat länge nog, tror jag, för att bereda åt finska folket en plats bland nationernas antal också i artistiskt hänseende. Säkert är det, att den hunnit lida förluster, förluster både utaf utöfvande artister och äfven af vänner af konsten.

Det har varit min allvarliga skyldighet att vid dessa tillfällen återkalla minnet af de bortgångna. Äfven nu fullgör jag denna pligt, ehuru utöfvarene af konsten, som hittills blifvit så ofta decimerade af dödens kalla hand, icke under det förgångna året nedlagt sin pensel eller sin mejsel såsom ofta förut. Det gäller egentligen blott en artist, hvilken mera stod på gränsmarken af den egentliga konsten, såsom utöfvare af den sista bland funktioner i en koloni, hvilken blifvit placerad vid konstens utmarker. Det är ett uttryck af tidens tendens att begagna naturmakterna mer eller mindre mekaniskt till andens behof och syften. Så har Daguerre hittat på att taga i sin tjänst solens strålar. Den konsten har gått så långt i det närmaste som solen, hon har blifvit den populäraste af alla konster, hon har fyllt en lucka i menniskoandens behof, ehuru blott på sitt sätt. Det

har ofta väckt djupt bekymmer, speciellt hos mig, der jag sysselsatte mig med vårt lands utmärktare män, sådana som Jakob Frese och hjelten Duncker, att man för att framkalla för sig deras bilder endast har verser och historiens drag; deras egna ädla anleten, de äro försvunna i grafven. Nu kan sådant aldrig mer inträffa; den minsta flicka har nu mera tillfälle att meddela sin mer eller mindre fagra bild åt alla sina gynnare och gynnarrinnor, och Hårdh var den, som representerade på ett värdigt sätt den konsten uti detta land. Det var icke blott ett sådant galleri af porträtter, han uppställde så skickligt, som någonsin här har blifvit gjordt; äfven i andra hänseenden begagnade han alla de tillgångar, hans yrke meddelade honom. Hans minne skall därför icke så lätt utplånas, och hans namn nämnas med heder i framtida åldrar.

Med en viss tvekan återkallar jag minnet af ett namn, som för decennier sedan hade i detta land en stor betydelse; det betecknade en man, som egentligen bildade öfvergången från det egentliga porträttmåleriet i högre mening till daguerrotypen. Han hade alla den senares egenskaper, en förvånande förmåga att återge likheten, men också en förvånande brist i andens sjelfständiga medverkan; det var Johan Lindh. Jag har blifvit påmint om detta namn derigenom, att vi hafva sett i dessa dagar, att den konstväninna, som egentligen fäst Lindh vid Finland, den tappra österbottniskan, nu sluppit sorgen efter sin man och många andra sorger. Jag anser det dessutom ej vara obehöfligt att för mannens skull återkalla detta minne, som icke förtjenar heller att förgås, åtminstone i finska konstföreningens annaler.

Jag öfvergår nu till att nämna några ord om en bortgången konstvän i en helt annan betydelse för oss. Jag talade vid hans öppna graf bland kretsen af hans närmaste kunder och vänner; det var vid Nestor Taligrens. Hans död är en förlust för finska konsten, icke på det viset, att någon produktion derigenom hade blifvit afbruten; hos honom inträffade det märkvärdiga, som stundom visar sig i menskligheten, att rikt begåfvade själar, arbetande andar icke kunna öfversätta till yttre bilder,

yttre verk det, som gör sig gällande i deras inre; sådan var Nestor Tallgren. Det fanns knappast en mera varmhjertad personlighet också för konsten; i det hela tänkte han med sitt hjerta lika mycket, som han kände med det, men när det gällde att visa det i verk och gerningar, då räckte krafterna icke till. Och ändå var han en högst viktig och nödig man, sådan som i hvarje kultiveradt samhälle väl behöfves: en uppmuntrande, en erkännande. Det är så med artister, att de största som de minsta behöfva detta erkännande mera än andra dödliga, de behöfva, att det någon gång senteras, hvad de velat åstadkomma, och ett sådant erkännande kan verka uppmuntrande, kan tjena till att framkalla större skapelser än de, som hittills blifvit åstadkomna af deras hand. Nestor Tallgren var alltid varm, alltid tänkande, det märkte man, när man närmade sig honom; alltid irambade han någon fundering, som var af litet högre slag än det hvardagliga; men, som sagdt, de flesta blåste bort.

En sak har dock icke blåst bort; jag anser det för en lycka att påminna derom. Det var på en årsdag som denna; den tiden behöfde konstens vänner ännu stärka sig med en måltid; de intogo den i det frejdade Kajsaniemi, der så många förflugna idéer och många, som icke varit förtjenta att förflyga, hafva kommit och blåst bort. Då yttrade Nestor Tallgren för den man, som allt fortfarande med outtröttligt nit arbetat för konstnärsgillet, att en praktikens och konstens association borde åstadkommas. Det är underbart, hvad en sådan inrättning öfverensstämmer med Nestor Tallgren, med hans lynne; dess egentliga syfte är icke produktift, den är ett slags verkställande makt, ett applicerande af konstföreningens syften, outhärlig som propagandan. Det var Nestor Tallgren, som gaf impuls till inrättandet deraf, och dess verkningar komma att sträcka sig sannolikt ganska långt i tiden. Dess användbarhet visar sig i dag och följande dagar i tjänst hos andra makter, men i alla fall mycket verksamt, vidtagande, der konstföreningens krafter och syften och vilja icke räckta till.

Jag förmodar, att Nestor Tallgrens minne får en varaktig bevarare uti en af hans vänner, med hvilken han stått i oafbr-

ten korrespondens i många år. Det är högst märkvärdigt, att han i brefform utgjöt sina sensationer; det är så naturligt, brefvet är ändå en daguerrotyp för sådana, som icke hafva tid och lust att nedskrifva långa afhandlingar. Jag ångrar, och det gör mig ondt, att jag icke gjort honom uppmärksam på, att han hade bordt tillgodogöra denna talang för varaktigare produktioner. Sådana hafva funnits, som förut framträdt i brefform, och med en röd tråd af handling hade det kunnat blifva något. Detta är en posthum reflexion, jag anför det som en förebråelse för mig sjelf, att jag icke till honom anför det förut.

Ifrån denna obetydliga, stilla, fredliga konstvän måste jag öfvergå till en högst viktig, och kanske den största, som vårt land någonsin haft. Det är med blandade känslor jag tager nu till ordet, hvad honom beträffar. Det gäller en man, som visat mig personligen nästan mer välvilja än någon utanför mitt fadernehem, och för hvilken jag hyst den största tillgifvenhet och tacksamhet, och dock, när det nu icke kan blifva fråga om något annat än att återkalla minnet af den mannen i det hänseende, hvori han stått till finska konstföreningen, är det med vemod jag tänker derpå; en man, som hade kunnat uträtta så ofantligt, tyckte jag, som hade makt och intelligens och förmåga att genomdrifva saker, när han så behagade. Hvad har han gjort? Jag har särskild anledning att sörja just därför, att jag så mycket höll af honom. Det var grefve Alexander Armfelt. De, som ur andra synpunkter framställt hans betydelsefulla lefnad, hafva haft lättare än jag. Jag har att betrakta honom i hans förhållande till finska konsten och konstföreningen. Det var så, att, när Langenskjöld icke hann utföra sitt utlofvade värf, han, som skulle inrätta en konstakademi inom två år, då vände jag mig till ministerstatssekreteraren, som mer än en gång hade godheten att beteckna mig med namn af vän. Vi veta alla, hurudan man grefve Alexander Armfelt var. Uti Topelii dram „Efter femtio år” heter det, då 1836 gamle baron Magnus Drakenhjelm uppgaf andan: „Ett tidehvarf, som flyr”. Ett tidehvarf flydde icke med Drakenhjelm, men en skickligt diktad representant af det gustavianska tidehvarfvet; detta hade vandrat för längesedan.

Nu hafva 40 år sedan 1836 förflutit, och jag säger icke, att det är ett tidehvarf, men en representant af ett tidehvarf, som gått bort, den sista, tror jag, som kunde gifva oss en föreställning om den gustavianska tiden. Det är förunderligt, men det är dock så, och när man besinnar, att han var son till den mest gustavianske af alla Gustafs män, så förstår man det ock. Jag har särskild anledning att litet mer förstå det än herrarne för öfrigt. När jag som ung student kom under Åbo akademis sista tider till Auras strand, då såg man der ett fenomen i qvinnogestalt från förgångna tider, förnäm, hvarje tum en grefvinna. Hon var född med namnet de la Gardie, denna ätt, som koloniserat Frankrike mer än någonsin i nordn och Sverige, och hvars högsta representant drottning Kristinas gunstling Magnus de la Gardie var. Den nyss omnämnda grefvinnan Hedvig Ulrika de la Gardie var gift med Gustaf Armfelt, såsom han egentligen hette, vanligen kallad Gustaf Maurits Armfelt. När man såg henne, så tyckte man, att hon var en tradition, en personifikation af det tidehvarf, som flytt med Gustaf den tredje. Det var denna qvinna, som hade burit under sitt hjertat Alexander Armfelt, och det under alldeles egna förhållanden. Hon lefde i landsflykt; herrarne veta, att Armfelt föddes i Riga och under den allra svåraste period, som man kan tänka sig, att en hustru tillbringar i sitt lif. Mannen förföljdes såsom konspirator för sin laglige konung, förföljdes med en fabulös ihärdighet; de fleste män förföljde honom, ville förderfva honom; de flesta qvinnor med en drottning i spetsen ville rädda honom, och räddade honom. Under sådana förhållanden var det, som Alexander Armfelt vaknade till lif och föddes. Det är af vikt att veta detta för att kunna förstå hans karakter. Hans fader var den djerfvaste bland djerfve, trotsade sjelfva Napoleon med oerhörd tapperhet, då denne var på höjden af makt och härlighet, och ännu djerfve Gustaf Maurits Armfelts son var den försigtigaste man kan tänka sig, en diplomat i allt, i hvarje betydelse af ordet. Han var egentligen född till konstitutionel regent eller åtminstone konstitutionel minister. Den fåfänga, som vidlåder alla menniskor, att vilja något uträtta i

verlden och bära heder och ansvar därför, fanns icke hos Armfelt. Just denna omständighet kom jag för sent underfund med, då jag arbetade det ena årtiondet efter det andra på realiseringen af mina funderingar.

Här skulle inrättas en konstakademi. Jag trodde nemligen, att för den finska konstens skygd behöfdes en akademi. En akademi plånas icke ut från världen och förgås ej så lätt, trodde jag. Derfor plågade jag Armfelt; det är otroligt, men santt, jag återkom år för år med samma påstående, men han tröttnade icke vid mig. Hvad hade varit lättare än att säga: vi kunna lemna den saken. Det gjorde han aldrig; han var outtröttlig att hitta på nya förhoppningar, och jag var nog oskuldsfull att här i konstföreningens samfund meddela dessa förhoppningar. Jag kunde icke tro, att en person, som kunde och som ville, icke skulle utföra detta. När jag en gång i förtviflan vände mig till en annan ledare af våra öden, en mycket märkelig man, grefve Berg, med samma anhängan och sade honom: „herr grefve, om icke ni gör det, så gör ingen det“, utbrast han: „ja deri har ni rätt, om icke jag gör det, så gör ingen det.“ Han hade full känsla deraf, men kort derefter kastades han öfverbord. Då återvände jag till grefve Armfelt, allt med samma framgång, samma förhoppning, samma utsigter för framtiden och med samma resultat. Slutligen, för icke så långt tid tillbaka, en af de få sista gånger jag hade äran träffa honom, sade han vemodigt: „men vet ni det, att senatens ledamöter icke intressera sig för hela er akademi.“ — „Herr grefve“, svarade jag, „men en vet jag åtminstone, som under sin lefnad intresserade sig för denna plan.“ — „Ja, det var förr“, anmärkte han. När jag det hörde fick han från den stunden vara i fred för den akademiska planen. Då såg jag först, hvaruti jag så groft misstagit mig: det var icke nog att vända mig till en karl, som hade makten, han behöfde äfven en impuls; en sådan fanns icke. När planen till konstakademin väcktes först här, då väckte den en otrolig harm hos flere af pressens organer, de vände sig med fanatism mot den nya planen; den skulle komma att korsa någon af deras egna framtidsplaner.

Våra landtdagar begynte, de sammanträdde och diskuterade med all den skicklighet, den patriotism, som vi så gerna erkänna, den ena gången efter den andra; men att man någonsin skulle hört ett enda ljud, att någon konstakademi eller något dylikt skulle uppstå, det väntade man förgäfvets. Nu förstod jag, hvad grefve Armfelt velat. Han hade velat hafva stöd härifrån och derifrån. Att jag manade honom, det var honom icke tillräckligt. Han fick fred för mig, och jag inskränkte mina sista förhoppningar till det, att ett förslag, som kejsrerliga senaten sjelf för långa tider tillbaka gjort, att skaffa en hederlig subvention åt konstföreningen, skulle tagas upp ånyo. Det togs upp och misslyckades.

Det må dock icke förgätas i alla fall, att såsom medlare mellan finska konstföreningen och dess beskyddare var Armfelt den enda, som något har gjort. När han är borta, är kommunikationen ty värr så afbruten, som den är och kommer att förblifva mellan planeten Mars och oss, åtminstone tills vidare, så fruktar jag. Vi böra med tacksamhet erinra oss i alla fall, att vi hade grefvens förord att tacka mången gång för en välvillig hägkomst på dessa trakter.

Armfelt var i det hela en man, som för konsten rent personligen hade bordt vara ovärderlig, den skrifvande konsten, den skulpterande, den målade. Han var den vackraste yngling, som student fordomdags, då han idkade studier i Edinburgh och gjorde bekantskap med sin gamle vän John Russel o. s. v. Der väckte han förvåning genom sin fägring. Finska konsten har sörjt mindre lyckligt för att bevara bilden af denne i så många hänseenden märkelige man.

En sak skulle jag dock hoppas, att den finska konsten kommer att bevara i tacksamt minne: Armfelt låg på sin dödsbädd, det var några dagar, innan han uppgaf sin anda. Kejsar Alexander, vänlig som han alltid varit, besökte honom då. Armfelt, ehuru svag, höjde sin röst under samtalet, så att man förnam, hvad detta gälde. Han tackade kejsaren för den personliga välvilja, som honom alltid blifvit bevisad, men främst tackade han för den välvilja, hvarmed kejsaren omfattat hans fä-

dernesland, och han uttryckte den förhoppning, att kejsaren icke skulle glömma detta land och sina tänkesätt derom. Då svarade Alexander: „det är Er, jag har att tacka hufvudsakligast för det, att Finland har förstått mig, och att jag förstått Finland, och Ni kan lita på det, att dessa känslor icke skola gå bort med Er.” Jag tycker, att för en finsk mejsel vore detta moment någonting underbart vackert. Kanske blir det icke någonting af, men man må icke förtycka mig min tanke, att det vore ett af de vackraste momenter i vår historia, som vi kunde bevara åt efterverlden.

Jag öfvergår nu till en framtidsfråga, en fråga af allra högsta vikt, en fråga, som icke kan längre, tror jag, undanskjutas, men hvars realisation jag svårligen kommer att se. Mången af Eder kunde dock blifva i tillfälle att få se dess fullbordan. Det är fråga om att bygga upp en varaktig stad åt finska konstföreningen. För flera år sedan anmältes det, att industrin hade tagit äfven konstföreningen under sin protektion och kastat ut ett tåg för att taga den i släptåg. Jag protesterade då af alla krafter, dels emedan jag icke ansåg det vara finska konsten värdigt att sålunda tagas i släptåg, men dels också, emedan jag misströstade, att saken skulle i den projekterade stora stilen kunna utföras. För någon tid sedan anmälte jag dock, att jag skulle framställa för finska konstföreningen att på denna dag åter upptaga frågan. Då fick jag höra, att slöjdskolan äfven öfverlade i samma fråga, och man hoppades, att med förenade krafter någonting i den vägen kunde åstadkommas. Att sådant är trängande nödvändighet, torde hvar och en inse. Att finska konstföreningen icke varit legalt erkänd som någonting bestående, betecknas också af dess nomadiska lefnadssätt. Den har fått irra från den ena boningsplatsen till den andra, och med njuggan nöd har den förskaffat sig, mot oerhördt förhöjd hyra, ett fortvarande härberge. Att det blifvit nödvändigt att skaffa föreningen en permanent bostad, derom torde de flesta vara ense. Man har uppkastat planen också, man har utsett terräng därför, man har stannat vid jernvägstorget. Det är ett märkvärdigt öde, som sänker finska

konstföreningen med dithörande intressen till den platsen! Derifrån jagades normalskolan med förskräckelse till yttersta, motsatta kanten af staden. Den utsedda platsen är ett bottenlöst moras, men konsten, den ideala konsten, hvad fruktar den för sådana svårigheter, som att gräfva ner hundratusen mark i ett moras. Läget är bra. Slöjdskolan säger: „vi bygga butiker, vi bygga mycket butiker, det betäcker ju differensen; på det sättet kan det bära sig ändå.” Jag förmår icke fatta detta. Hvad jag finner, är, att dessa butiker blifva ett oförgämligt fattigdomsbevis, bevis på fattigdom på intresse, bevis på fattigdom på medel. Tänk, om man skulle hafva föreslagit att bygga butiker för att betäcka kostnaderna för Riddarhuset! Hvad skulle den tappre baronen, som utfört detta storverk, då hafva sagt? Och det påtänkta nya huset är dock också ett riddarhus i andens verld. Men endast jag och kanske någon annan antiqvarius finner den nämnda planen betänkelig. — Från en aktningvärd källa har ett annat projekt utgått. Man har nemligen gjort oss uppmärksamma på, att packhuset kommer att maka åt sig. Se, den platsen vore förträfflig (om man förbiser butikfunderingen): med vacker utsigt åt de vackra holmarne. Men den har en stor arkitektonisk olägenhet. Riddarhuset — utan butiker — komme att trycka ner en byggnad, som ligger i en grop, och äfven ett privat hus vid sidan minskar dess dimensioner i optiskt afseende, och ingen, tror jag, tänker på det. Men der borta — den olyckliga Skatudden, sorglig i åminnelse i Helsingfors häfder, står öppen och fri! Det kan blifva den vackraste stadsdelen och bör blifva det, och dertill skulle ett värdigt tempei åt finska konsten bidraga ofantligt. Jag för nu det förflutnas talan, såsom man uppfattat konstens ställning i menniskolifvet; jag vet, att detta hör till ett föråldradt tidehvarf. Det är slöjdskolan, som egentligen kommer att dominera, den har framtiden för sig. Kan finska konsten följa med och hålla sig vid lif, hålla sig uppe, så mycket bättre. Jag öfverlemnar denna sak med fullt förtroende till herrar representanter af finska konstföreningen, jag lägger den på Edra samveten. Större delen af Eder äro unga. Ni skola säga: det är ett verk,

om icke för evigheten, åtminstone för sekel, hvilket kommer att vittna om den anda, som ledde oss vid detta tillfälle för realiserandet af planen. Jag öfverlemnar, som sagdt, helt och hållet åt herrarne att befordra verket, såvida det står i eder förmåga. Jag har här talat icke som ordförande i direktionen, utan individuellt såsom en man, den der mycket tänkt på dessa saker, mycket intresserat sig för dem och som skulle vara oändligt glad vid den tanken, att planen på ett storartadt, det finska folket värdigt sätt skulle blifva realiserad.

Vid konstföreningens årsmöte 1877.

Ett år har åter blifvit lagdt till historiens tideböcker, sedan Aurora senast sammankallade finska konstföreningens ledamöter. De samlades då som vanligt, men icke i vanlig sinnesstämning. Der fanns något, som var annorlunda än förr. Förhandlingarne voro flyttade bortom den vanliga kretsen; för de löpande ärendena var föga tid öfrig. De ord, med hvilka ordföranden öppnade sammankomsten, voro till besvär. Med njuggan nöd hann man utvälja ledamöter i direktionen, och liksom symboliskt lemnade man revisorerne alldeles bort från räkningen. De flesta åhörarne, som voro kallade som voteringsnämnd i andra ärender, längtade till sina vanliga göromål. Det var då icke underligt, att de ordinarie göromålen behandlades såsom de det blefvo. Och en oro lemnades derefter i allas sinnen, både hos dem, som sågo sin vilja segra, liksom hos de andra, som funno sig besegrade. Det var en återspeglung i smått af den oro, som rädde på Europas horisont vid den tiden. Det var en molnskockande tid; blixtrar bröto ofta nog fram, mest dock endast kornblixtrar. Det var icke någon tid för stora seg-rars fröjd, men icke heller för stora nederlags sorger. Det var någonting, som skulle blifva, men detta något har ännu i denna stund icke blifvit. Oron har varit det enda permanenta.

För finska konsten hafva dessa stora förhållanden i det hela varit såsom en afspeglung utaf deras moln; det har varit oro, det har varit bekymmer, det har varit strid utan seger.

Finska konstföreningen kan egentligen icke klaga öfver det förgångna året. I vissa hänseenden har det varit, kan man säga, det lyckligaste år, som det ännu hittills upplefvat. Döden, som vanligen med sådant urval har sänkt sin lie till artisterna inom vår krets, har överksam detta år låtit den åter falla. Då det är fråga om stora allmänna saker, så nämner man icke om sådana små, som att en stackars blomma vid 17 års ålder slocknat bort från sina förhoppningar, från allt, som lifvet ännu hade kunnat bjuda. Jag tillåter mig att i stället omnämna bortgången af en mera känd och äldre personlighet. Det skall kanske väcka mångens förundran, att, uti frågan om förluster för konsten, jag just framdrager denna person. Men som representant utaf en förgången tid, anser jag mig böra göra det i alla fall och äfven i andra hänseenden.

Då för några decennier sedan den känslan började vakna hos det finska folket, att konsten också kunde idkas af andra än af dem, som icke hade annat val och annat att göra, när den älskliga Mathilda Rothkirch med sin fina, vackra hand tog i penseln, och förde den med sådan kärlek, med kärlek till det land, der hennes vagga stått; när Johanna von Schoultz sjöng sina toner öfver Europas yppersta scener, då uppväxte samtidigt en man, som, så vidt jag kan bedöma det, var rikligt utrustad med anlag, hvilka kunnat göra af honom en utmärkt konstnär. Det var friherre August Mannerheim. Han hade bättre än någon tillfälle att utbilda sina anlag och gjorde det på sitt sätt. Han arbetade sig till en förmåga i kritik, hvari han stod oöfverträffad i detta land. Hvad fransosen kallar *„le point bien fini“* i en konst, upptäckte han och framhöll det med godmodighet, med säkerhet och med en takt, som icke svek. Äfven i utöfvandet af konsten försökte han sig och gjorde sina utmärkta egenskaper gällande, men med det mest primitiva medel: han höll sig till pennan. Hans lynne var vändt åt satiren; det återspeglades också i hans produkter. Han ritade förträffligt, så att man ögonblickligen kände igen, hvem han menade, ehuru han alltid tog figurerna från ryggen, karakteriskt nog. Der satt han vid sitt embetsbord, som ingalunda brukar samla ar-

tistiska förmågor och produkter kring och på sig, men baron Mannerheim använde de långa stunderna att rita, icke enskilda figurer, utan hela serier, påminnande i smått om det, som den störste af karrikatyrmålare gjort förut, nämligen Hogarth i sina „progresser af det onda.” Mannerheims teckningar voro godmodiga, såsom lynnet hos artisten föreskref, och när han hade slutat denna artistiskt ekonomiska session, då lemnade han sina produkter, såsom en mindre fin man skulle hafva gjort med askan efter sin cigarr. Vaktmästaren tog bort dem, men lyckligtvis var der i verket en embetsbroder, som hade kärlek för konsten, som samlade dessa karrikatyrteckningar och som troligen har dem ännu i förvar. I en framtid, när dessa reproducerande konster, som ligga hos oss i linda, hunnit mer utveckla sig, skall man söka upp dem. Hjalmar Mörner i Sverige blef afhållen, älskad och beundrad, som jag tror, för icke större gåfvor än Mannerheim, och i Frankrike skulle denne vår landsman sannerligen med sådan förmåga af satir kunnat täfla med Gavarni.

Jag antydde det, att bland artister döden ingen skörd på detta år gjort hos oss, ty på det hela taget var Mannerheim förlorad för konsten långt, förrän han var förlorad för lifvet. I andra länder har denna tid dock varit rik på dödens skördar och, såsom vi alla veta, bortkallat bland andra den snillrikaste qvinna*), som någonsin funnits i menskligheten, tror jag, och som ytterst ofta använde snillet så, att jag tror, det hade varit bättre, att hon hade haft litet mindre mått deraf. Hon angår oss icke, och många andra af de nyligen bortgångna angå oss icke heller, men en vill jag dock framhålla.

För många år sedan såg jag i Düsseldorf en man, en norrman, vid hvars anblick den tanken uppstod hos mig och följde mig länge sedan, att i honom var en norm, ett ideal för den finske artisten. Han stod på främmande mark, men han stod dock på egen botten. Det var något förnämt hos honom på det sätt, som känslan af berättigadt värde ingifver,

*) George Sand.

men det var något så humant också, såsom en stor bildning alltid skänker åt store män. Det var norrmannen Tidemand. Tio år derefter, ungefär vid tiden för den stora expositionen i Stockholm, der han hade samlat all sin styrka, fick jag först begrepp om, hvarför han anslagit mig så mycket, sådan han visat sig i Düsseldorf. Det var förunderliga skapelser, hans snille danat! När man såg hans „Fanatiker” väcktes tanken ovilkorligen på den störste menniskotecknare, som funnits, Shakespeare, och när man såg hans „Björnskytt”, häpnade man öfver, huru mycken poesi kunde inläggas i denna grymma situation. Och dessa intryck kompletterades af hans öfriga verk. Rörande var att skåda det stora arbete, i hvilket Norges andre store mästare hade förenat sig med denne. Gude hade målat den stora naturen, och Tidemand hade bidragit broderligt till att illustrera denna med sina skapelser.

Jag hade den äran att på den tiden träffa Sveriges konst-älskande konung, och när det blef tal om denna tafla, yttrade jag min förvåning deröfver, att Norge kunnat åstadkomma så mäktiga ting som båda dessa mästare. Men konungen sade helt mildt: „jag tror Norge har ganska litet bidragit till deras utveckling.” I vissa hänseenden kunde han hafva rätt, i synnerhet i hvad som gällde det tekniska, men Norge hade ändå bidragit till dessa sina söners storhet, då det gifvit sådana sinnen, sådana själar uti deras personligheter, då det låtit dem ärfva det norska folkets stora lynne och uppställt för dem den norska naturens lika stora eller ännu större karakter, så att i så måtto hade Norge ändå gjort bra mycket för Tidemand och Gude.

Sedermera, när vår Karl Emanuel Jansson började utveckla sig, slog mig den tanken: det der är ju en Tidemand i finsk måtto, mildare såsom Finlands natur, mildare eller annorlunda, åtminstone öfverenstämmande med det finska folkets lynne. Men han skördades bort vid den tid, då vanligtvis artistiska anlag först begynna göra sig gällande. Hans arbete var då redan slutadt. Men man måste medgifva, att just den förmåga att karakterisera och att ingjuta i det obetydliga en högre betydelse, som finnes hos Jansson, påminner om Tidemand. Den milda hu-

mor deremot, som ler mot oss ur Janssons verk, den upptäckte jag icke hos den store norrmannen.

I allmänhet har detta år, såsom jag redan antydtt, varit ett i många hänseenden och öfver all förväntan lyckligt år för vår konst. Bekymmer hafva visserligen icke saknats, men glädje har icke heller uteblifvit alldeles. Jag nämnde Jansson, och såsom ett föremål för konstföreningens glädje räknar jag alltid det, att konstföreningen för honom gjort allt, hvad i dess förmåga stått, och det redan på den tiden, då man blott kunde ega en aning om hvad han skulle blifva. Ännu efter hans död har konstföreningen sörjt för hans minne. En vän till den af lidne har på finska konstföreningens vägnar ombesörjt ett monument, som nu står på den bortgångnes graf, och erinrar äfven denna minnesvård om hvad Jansson varit för den finska konsten. Jag kan icke skilja minnet af Jansson ifrån minnet af den nordiske vikingen: döden må taga sin skörd,

men den tappres minne, det blifver.

Jag nämnde, att konstföreningen gjort hvad den förmått för utvecklingen af Janssons tidiga talang. Ressurserna voro då små; de äro nu heller för ögonblicket icke öfvermåttan stora, men dock mera betydande än på den tiden. Men underbart har ödet, helst ville jag säga försynen gjort, att bättre utsigter för konstens framtid och dess målsmän hafva öppnat sig. Med klok, med kärleksfull ledning kan mycket med dessa tillgångar uträttas, hoppas jag. Den finska konsten skall icke förgäta den oerhörddt frikostiga gifva, den nyligen erhållit. Den var mer än furstlig, furstar hafva icke råd att för sådana ändamål offra så mycket; den var en folkelig gifva, sådan ett stort folk kan gifva för en stor sak, hvilken det med kärlek omfattar. Hurudana finska konstens öden än må blifva, om denna konst får sitt eget tempel på fast grund eller icke, så skall den icke glömma Walter Hovings minne. Det är märkvärdigt, att detta „gamla Finland“, som så länge, i hundra år, varit borta från det finska folkets kultur och föga då lemnade någon skärf till denna, nu tagit sin skada igen också i artistiskt afseende, likasom i veten-

skapligt. Hoving skall för sin kärlek till vår konst icke blifva glömd.

Sist tager jag mig friheten att, innan jag slutar, påminna om en annan tacksamhetsskuld; denna påminnelse går långt nog tillbaka, äfven utanför mitt eget medvetande. Det var 1865, jag hade då äran besöka min store gynnare, ministerstatssekreteraren Armfelt; jag plågade honom då som vanligt med planerna för den finska konsten, och han hade bättre förhoppningar då än vid de flesta tillfällen; han hade talat med Hans Majestät Kejsaren sjelf derom — vår konstförenings beskyddare hade då stigit fram såsom tronföljare. Kejsaren hade vänt sin tanke på denna nya tillställning och han sade: *maintenant qu'il est riche il faut*, och derpå byggde såväl Armfelt som jag åtskilliga förhoppningar; huru de realiserats, vet man. Men midt under detta samtal sade han: „men hvad har finska konsten gjort för Pehr Brahe.” Ingenting sade jag, men den skall göra det nu; när de stora planerna realiseras, så skall finska folket väl betala sin eviga skuld till den mest ljusförande makt, som näst Gud verkat för detta folks utveckling. Och jag insisterar derpå. — Då finska universitetet firade sitt 200 åriga jubileum, så sade jag med ord allt hvad som i min förmåga stod till att betala denna skuld och återkalla Brahes minne. Finska konstföreningens öden må blifva hvilka som helst, jag ålägger den det, i kraft af den ära, som så länge vederfarits mig att föra dess talan: när universitetet firar sitt jubileum ånyo, det vill säga, när det egt bestånd ett fjerdedels årtusende, då pålägger jag er — min röst har då längesedan tystnat redan — hvem som också då må föra den finska konstens talan, den måste väl komma ur något finskt hjerta ändå — han må påminna derom, om denna stora obetalda skuld till Pehr Brahe. Finska konsten bör och kan dock göra något stort, må den uppbjuda all sin kraft; det blir då ett stort verk. Den split, som nu för tiden söndrar äfven artister-nas sinnen, skall smälta tillsamman i kärlek, i tacksamhet och i glädje vid den festen. Jag har aldrig afundats någon, afundas icke heller nu någon, men jag afundas dock de lycklige, som få firas en sådan fest och som hafva åstadkommit en sådan.

Svar på finska konstföreningens afskedshelsning till Fredr. Cygnaeus den 12 Mars 1878.

Med djup rörelse har jag emottagit den af vänskaplig röst framburna afskedshelsningen från finska konstföreningen. Det gör godt i hjertat att kunna så skiljas från förhållanden, med hvilka man under en menniskoålder stått i den varmaste beröring och som outplånligt fortlefva i så många kära minnen. Men med vemod fylles dock hjertat derjemte af en sådan afskedshelsning; så mycket mer som deri ligger en bekräftelse på förkänslan af, att *le commencement de la fin* är inne. Mina företrädares afsked från ordförandeskapet i konstföreningens direktion var blott ett farväl åt en funktion, som de med minsta afsaknad kunde öfvergifva. För mig brister i och med detta afsked sista länken, som band mig vid en aktiv verksamhet i det allmännas tjänst. Och jag har dermed tagit ut steget från den varma krets, hvarest den goda viljan vänligt fått gälla allt hvad den förmått, men krafternas bristfälligheter ej vägts med guldvigt.

I stiftelsen af finska konstföreningen har jag ej haft den ringaste andel och har aldrig med ett enda ord gjort anspråk derpå, ehuru man ansett det löna mödan att skriva en bok för att frånsäga mig denna ära och tillägga denna en person, hvilken den ej tillkommer stort mer än mig. I den tiden, då planen till konstföreningen uppgjordes och utfördes af Nervander och Walleen, irrade jag under närmare fyra och ett halft år uti främmande länder, der jag var i tillfälle att inhemta åtskilligt,

som gjorde mig mera hemmastadd bland föreningens syften och stämde hennes medlemmar mera benägne att lyssna till min gamle vän Berndt Godenhjelms förord, att jag till ledamot i direktionen måtte utses.

Mer och mer har jag under tidens förlopp lärt mig att uppskatta denna utmärkelse såsom en af de lyckligaste uti hela mitt lif. Professor Z. Topelius skref en gång om „Ödemarkens vår”, som uppspirade efter den „stora ofredens” jernnätter och jern dagar. En vår inom den inhemska konstens regioner framkallade finska konstföreningen här väl icke på halfsläckta ruiner, men på en mark, ännu liggande i träde, der blott en eller annan blomma förmått bryta sig fram med egen kraft till ljuset. Efter denna vår skall väl en konstens sommar och till slut en konstens mognande höst sprida deras doft öfver vårt lands till allt högre odling stigande nejder. Men det ligger i folkens liksom i individens lynne att med förkärlek dröja vid minnet af sin gryende vår: vi kunna derfor taga för afgjort, att vår efterverld, liksom all ålderdom, skall med vänlig hågkomst lefva om den inhemska konstperiod, hvori vi i verkligheten lefvat och andats. „Idén är evig, skuggorna försvinna”, sjunger Stagnelius. Så äfven konstföreningens idé, medan hennes trädgårdsmästare af alla slag efterhand gifva plats åt hvarandra. Men med skäl skall man prisa oss lycklige, hvilka personligen fått omedelbart eller medelbart medverka till den finska konstens allt mera berättigade anspråk på erkännande inom allt mera vidgade kretsar. „Säg mig, med hvem du umgås, och jag skall säga dig, hvem du är”, påstår ett europeiskt ordspråk. Nu mera kan den finska konsten berömma sig af att umgås i ganska aktningvärdt sällskap. Vi glömma ej, att portarne till det stolta kristallpalatset vid Themsens strand voro hermetiskt stängda för Finlands konst. Men efter den tiden hafva dörrarne till Europas alla utställnings gallerier för denna stått på vidan gafvel. Och äfven bortom verldshafven har hon funnit en gästfri strand.

Öfver allt i världen beteckna konstens segervinningar en lyftning i nationernas lifskraft. Min tro är den, att ingenstädes

den stegring af folkanden, som en idealistisk riktning hos konsten kan medföra, är mindre umbärlig än i detta land, der så många nedtryckande elementer väga nedåt. Heder och tack vare äfven i detta hänseende de många, hvilka utan ringaste utsigt till materiel vinning ej tröttna att med sina bidrag befrämja sin konstförenings intresse. Jag känner intet motstycke i kulturhistorien, som genom ihärdig liberalitet skulle öfverträffa vårt lands oegennyttiga frikostighet härutinnan, och få företeelser i vår kultur kasta ett vänligare återsken på denna än den flärdfria lifsyttringen, som gjort konstföreningens fortfarande verksamhet möjlig.

Ett varmt erkännande kräfver äfven det stigande intresse och den stegrade frikostighet, hvarmed allmänheten erkänner, att den arbetande konstnären är sin lön värd i förhållande till den talang, han förmår ådagalägga. Sådana honorarier, som nu för tiden tillfalla de lyckligast lottade bland våra artister, skulle före konstföreningens tider tyckts vara sägner ur „Tusen och en natt“, ifall någons tygellösa fantasi hade vågat drömma om sådana härligheter.

Än mera fabelaktigt hade ett infall låtit, som förespått, att inom några decennier en fjerdedels miljon skulle af enskild man testamenteras åt en finska folkets inrättning för inhemsk konst. Vi äro likväl så lyckliga att kunna konstatera mer än *möjligheten* af de pligter, ett sådant testamente ålägger finska konstföreningen.

En fläkt af sådan liberalitet var det, som bjöd konstföreningen att bevara minnet af den långa tid, jag haft äran att verka i hennes tjänst, genom en i hennes församlingsrum uppställd byst af den tidtrotsande marmorn. Med vänligaste tacksamhet emottager jag anbudet af denna föräring, i synnerhet då det öfverlemnar åt mitt fria val den bildhuggare, som erhåller uppdraget att utföra konstverket. Men jag skulle tro det vara ändamålsenligast att dermed uppskjuta, tills jag sjelf hunnit gå bort och lemna rum åt min marmorbyst att representera mig i en krets, der jag så ofta för varma hjertan talat ord, som ej kylts af iskall sten.

Ett sista ord anhåller jag ännu att få tillägga detta mitt sista afsked. Det är för herrarne bekant, att jag på en vindom-susad klippta vid Finska vikens strand uppbyggt en hydda, äm-nad att åt den första tillstymmelsen till ett galleri för konsten, som i detta land försökts af enskild man, gifva ett hägn mot de oväder, af hvilka det annars skulle förskingras. Denna sam-ling har uppvuxit hufvudsakligast genom de alster, dem konst-föreningen framkallat. Och den förhoppning skall ej svika, att våra artister, äfven framdeles ihågkommande den vänlighet, hvarmed deras föregångare omfattat mina sträfvanden, icke skola tillåta kontinuiteten i vår inhemska konst- utveckling utplånas uti min lilla konstkoloni, sedan den upphört att representeras genom min försorg. Det är väl under hela vårt lands konst-älskande allmänhets hägn, jag ställer denna asyl. Men jag tviflar likväl ej derpå, att den främst kan räkna på finska konstföreningens beskydd, då den blifvit värlös genom min bortgång.

1871. Die erste Ausgabe erschien im Jahr 1871. Die zweite Ausgabe erschien im Jahr 1872. Die dritte Ausgabe erschien im Jahr 1873. Die vierte Ausgabe erschien im Jahr 1874. Die fünfte Ausgabe erschien im Jahr 1875. Die sechste Ausgabe erschien im Jahr 1876. Die siebte Ausgabe erschien im Jahr 1877. Die achte Ausgabe erschien im Jahr 1878. Die neunte Ausgabe erschien im Jahr 1879. Die zehnte Ausgabe erschien im Jahr 1880. Die elfte Ausgabe erschien im Jahr 1881. Die zwölfte Ausgabe erschien im Jahr 1882. Die dreizehnte Ausgabe erschien im Jahr 1883. Die vierzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1884. Die fünfzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1885. Die sechzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1886. Die siebenzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1887. Die achtzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1888. Die neunzehnte Ausgabe erschien im Jahr 1889. Die zwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1890. Die einundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1891. Die zweiundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1892. Die dreiundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1893. Die vierundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1894. Die fünfundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1895. Die sechsundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1896. Die siebenundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1897. Die achtundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1898. Die neunundzwanzigste Ausgabe erschien im Jahr 1899. Die hundertste Ausgabe erschien im Jahr 1900.

TAL OCH FÖREDRAG

vid

SÄRSKILDTA TILLFÄLLEN.

OM DET HISTORISKA DRAMATS
RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER I SITT FÖRHÅLLANDE
TILL HISTORIEN SJELE.

Inträdesföredrag den 3 Mars 1854.

(Efter tidningsreferat.)

Talaren erinrade främst om, att den, som närmast före honom talat från detta rum, var en man, hvars namn i hvarje finskt hjerta väckte de stoltaste känslor, Kalevalas och Kanteletars fader, hvilken alla med glädje sågo intaga sin plats såsom finska språkets och diktens målsman vid vårt universitet. Och dock var hans uppträdande på denna plats, hans första ord en påminnelse om en öppnad graf, en oförgätlig förlust. Det hade för talaren varit höjden af förmätenhet, om han ett ögonblick kunnat förneka, att *hans* uppträdande på denna plats ej hade anledning att uppväcka samma glädje som Elias Lönnrots. Men han hade deremot den fördelen, att inga sorgliga minnen trängde sig på hans åhörare, ty han vågade hoppas, att vid hans sida ej fanns någon, som genom honom blifvit stäld i skuggan. Och vigten af inrättandet af en lärostol för vetenskapen om det sköna vid vårt universitet vore omätlig.

Vi se ett land, som uti sin natur fått en stjufmoder och i hvilket konsterna knappt funnit ett vänligare hem, än dess skogar hafva att erbjuda de i dem kringirrande vilddjuren. Tider hafva funnits, då konsternas skördar i vårt land syntes föga mera rimliga än tanken, att vår fattiga, istäckta jord skulle framalstra drufvor. Och dock har väl intet folk ådagalagt en djupare känsla för det sköna än det finska folket genom Kalevala och Kanteletar, hvilka blifvit oss bevarade genom så många sekel och i trots af så många ogynsamma förhållanden. Du död, hvar är din udd; förgängelse, hvar är din seger? vore man frestad att med ett helgadt uttryck utropa vid tanken på denna oförgänglighet hos menniskoandens härligaste skapelser. Det

ligger något tjugande i denna andens skaparedrift, som yttrar sig lika fritt, som besvärjaren uti trollrunorna med ordets mystiska makt trotsar naturens vanliga ordning.

Men måhända skall vid tanken på denna andens skaparedrift hos mången den frågan framstålla sig: „hvad göres oss väl behof af ett teoretiserande öfver konsten, då naturen sjelf utan all inverkan från teoriernas sida framdrifver de fullkomligaste skapelser.”

Visserligen är äfven känslan för det sköna äldre än det utbildade medvetandet af detsamma, och de stora snillena hafva alla, oberoende af teorierna, skapat sina mästerverk, likasom naturens riken stodo der i all sin fulländning, innan ännu Linné hunnit ordna dem i sitt system. Det är icke vetenskapen gifvet att skapa det sköna, men det är hennes skyldighet att uttolka de lagar, hvilka de stora konstnärerna stiftat. Grupperar sig ej omkring mästerstycket en menighet, som har sinne för den betydelse, som ligger uti detsamma, så går dess skönhet förlorad likasom de lifligaste färger för den blinde. De stora mästarne af Guds nåde behöfva visserligen ej teorin, men äfven de tänka dock för högt om sina pligter för att icke lyssna till dess lärdomar. Få äro de, hvilkas inre, omedelbart från höjden tända ljus berättigar dem att försumma att göra sig reda för de lagar, som vetenskapen uppställt för konsten, och den enda giltiga ursakten, som kan medgifvas för en sådan försummelse, är en komplett omöjlighet att göra sig hemmastadd inom denna sfer. Det finnes väl ingen, som vill bestrida det finska folket dess rätt att för sig göra dessa *circonstances atténuantes* gällande, och man må väl undra, att en så fin känsla för det sköna kunnat uppblomstra i en så ofruktbar jordmon.

En ny dag har numera gått upp för konsten i vårt land; civilisationen har tagit ut ett steg till. Först erkändes, såsom billigt är, lekamens rätt att lefva af bröd, sedan tankens och känslans, sist dessa begges att sammansmälta och att genomtränga hvarandra. Denna regelrätta process är det, som slutligen äfven har yrkat, att estetiken måtte erhålla en målsman vid Finlands universitet.

Talaren yttrade derefter, att, ehuru han framgående på en obanad stråt såge sig försatt i samma ställning som dessa „*enfants perdus*”, hvilkas lott det är att ej kunna uträtta något stort, utan hvilka bortkasta sitt lif för en stor och ädel sak, så förutsåge han dock en glad och lysande framtid för sin vetenskap. Dess välde skall utvidgas, och namn, som det finska folket ännu ej vet att uttala, skola sprida glans öfver dess eget; nationens bildning skall stiga och fördjupas. Talaren hade icke kunnat neka sig att uttala detta hopp, ty han visste sig tala till åhörare, för hvilka *lefva* och *hoppas* äro synonyma.

Efter denna inledning framlade talaren sitt ämne, som rörde den högsta dikts ställning till den högsta verklighet eller det historiska dramats rättigheter och skyldigheter i sitt förhållande till historien, ett ämne, hvilket han förutsåg skulle spränga den trånga begränsningen af ett tal, men som för den stora vigten af denna pligternas kollision, äfven om det icke kunde uttömmas, vore af stort intresse. Äfven för oss finnar kunde denna fråga ej anses främmande, emedan den inhemska dramatiska diktens tvänne första försök i den historiska genren innehållit de svåraste förbrytelser mot poetisk och historisk rättvisa. Hafva vi icke sett en af de ädlaste gestalter, som prydt den svenska konungathronen, på vår scen uppträda som en gycklare, den der med rätta vore värdig en plats på Danviken såsom *primus inter pares*, — samt typen för det ärelösaste förräderi utvald inom den ståndaktiga och hjeltemodiga kåren ifrån Saimas stränder? Hafva vi icke sett Döbelns ord till sina förblödde krigare profaneras till en oration, hållen till glada supkamrater mellan skål och vägg, och honom sjelf gjord till en dekoration? I ett land, der ädla sinnen så våldföra historien i dikten, torde det vara hög tid att träda emellan, fall icke denna senare skall blifva blott en dikt i den oädlaste betydelse af detta ord.

Denna konflikt mellan dikten och historien sträcker sig ända till den dunkla forntid, i hvilken saga och verklighet rinna tillsammans i de otydliga konturerna af ett aflägsset fjerran. Äfven den poetiska takt, hvarmed de gamla sångerna afgöra

denna fråga, framhölls af talaren. Folkdikten klemar ej med sina heroer; deras vildaste dåd behandlar hon till och med med en viss förkärlek, men hon gör dem dock aldrig till föremål för sin hätskhet, hennes kärlek lyser dock alltid igenom. Hon är för ung för att tära bort sin själ på att hata.

Folkdikten kan icke fördölja, att den hyser den varmaste kärlek för dessa heroer, hvilkas brott hon besjunger. Det är en annan tids gäckade illusioner, som gifva sig ett uttryck i den feberkranke Aristofanes rasande anfall mot Sokrates och i den lejonvrede, hvarmed Tacitus angriper och i oförgångliga drag odödliggör ett samhälle, som lefver i remnorna af en söndersprungen verld i ruiner. Denna animositet har i folkdikten sin analogi endast i hatet mot gudarne, de afundsfulle, för hvilka Prometeus, den antika mytens härligaste gestalt faller ett offer.

Denna åsigt, att myten tager den rätta stråten vid denna historiens och poesins skiljeväg, vinner styrka, om man granskar det sätt, hvarpå denna fråga blifvit afgjord af Shakespeare, han, som framstod på en grund, kring hvars höjder sagorna ännu skymtade, medan protestantismen öfver densamma spred ljuset af sin klara verldsåskådning. Denne Shakespeares protestantiska lefnadsåsigt är så påtaglig, att den föranledt Friedrich von Schlegel att framställa hans poesi som en prosaisk behandling af konsten, i hvilken *förståndet* vore förherrskande. Men Schlegel har härvid endast stannat vid det yttre skenet. Shakespeare fattar visserligen tag i föremålen, han vänder dem på alla sidor, hans andestämman lockar fram deras finaste resonanser, men det är ej för att med en ilskefull skadeglädje utspana dessa svaga sidor och utbasunera dem för verlden: så mycken möda gör sig ej smädelsen, utan endast det varmaste deltagande leder honom härvid. Att hans kärlek räckt till för så många, är väl den mest förvånande stämpel på hans stora snille. Bildhuggaren Pygmalion, som med sin kärlek förmådde skänka lif åt en enda bild, har redan derigenom fullbragt något utöfver vanlig mänsklig förmåga. Huru stor var då icke Shakespeares outtömliga lifskraft! Ett sådant vilddjur som Richard III gjorde han till människa, och det utan att förvandla honom. Han tillfogade ho-

nom ej den skymfen att behandla honom som ett svagt käril, men hans kärlek förstod att utfinna de menliga sidorna äfven hos honom, och därför står han der så tragiskt imposant, så förfärligt skalden äfven behandlat honom.

Än förunderligare visar sig Shakespeares snille i behandlingen af de på historiens gräns sväfvande karaktererna. Macbeth, som han i början låter framträda såsom en ståtlig kämpagestalt, sönderfaller väl steg för steg i de tröstlösaste ruiner, men han förminskas icke derigenom, utan han sönderspringer såsom en meteor, som tyckes likasom vidgad, förstörad genom sin nedergång, han förnedras icke, utan han sänker sig omätlig liksom den bakom bergens natt sjunkande blodiga solen.

Talaren hade med flit skyndat att nämna denne den högste representant af sanningen och dikten, den dramatiska poesins heros, Shakespeare. Men fordrades sinnets ädelhet och godhet, som finner anledning att älska oändligt ännu, der den prosaiska skarpsinnigheten icke förmår skönja annat än en afgrund af låghet — så funnes ingen, som kunde ställa sig framför Schiller, hvilken i det sätt, hvarpå han behandlat Filip II i „Don Carlos”, förträffligt förstått att lösa såväl historiens som poesins fordringar. Om någon människa borde förefalla den i ordets ädlaste mening humane Schiller förhatlig, så var det väl den hemske, mot alla menniskoandens mest berättigade anspråk fiendtlige Filip. Men hur betar sig härvid skalden? Han personifierar i Don Carlos' vän, i Posas person, hela sin varma kärlek till det ädlaste inom menskligheten och låter konungen och hans mest anlitade bödelsvärd Alba vederfaras all möjlig rättvisa. Han visar oss tydligt, att Filip II omöjligen kunde se tingen annorlunda, än han såg dem. Man kunde i sanning ej begära mera. — Talaren framställde ännu såsom ett exempel Byrons behandling af Sardanapalus, af hvilken skalden utan att våldföra historien förstått att skapa en af de älskvärdaste, mest intagande varelser.

Om man också måste medgifva, att poetens sjelftagna myndighet i mycket måste stärfas af rättskänslan, så är dock uti dramat *försoningen* ett lika så nödvändigt moment som *striden*, och skalden har icke tid att, såsom det sker i historien,

låta försoningen i detalj utbreda sig öfver händelserna; den måste framträda koncentrerad. Obestriddigen är det hans rätt att koncentrera det i historien öfver en öfverskådlig yta utbredda. Men denna sin rätt bör skalden dock med varsamhet begagna, och den diktande poesin har ofta svårt försyndat sig genom förbättringar på historien.

Så har den i Tysklands litteratur väl kände och verk-samme R. Prutz svårt att inskränka sina bemödanden att upphjelpa historiens delabrerade affärer, hvilket t. ex. föranlett honom att förskaffa åt konnetablen af Bourbon en mera tragisk ändalykt än i verkligheten blef honom beskärd. Af historien känner man, att denne man, som brutit med sin monark, sitt fädernesland och sin tro, med allt, hvad menniskor akta heligt, slutligen sjelf sönderbröts mot det eviga Roms murar. Ett stort slut — men som ej tillfredsställer R. Prutz. Han finner lämpligare att låta honom långsamt aftyna af gift — en svit af en gammal kärleksintrig. Och detta gör den beskedliga tysken i naivaste välmening i verlden!

Ett manér, som ej på aflägsnaste vis har något tycke af denna den beskedliga tyskens korrekturläsning af historien, är det, som gör dikten till en nemesis, som kastar ned många stolta figurer, hvilka historien ställer högst upp på ärans svindlande höjder. Denna uppfattning af historien tillhör de flesta af koryféerna i det moderna franska dramat, bland hvilka må nämnas Alex. Dumas, och främst af alla Victor Hugo.

Med dristig hand har den sistnämnde i „*Le Roi s'amuse*” störtat från sin höjd en af de stoltaste personer, Frankrikes historia har att uppvisa, den ridderlige Frans I. Man har ofta kallat denna den moderna franska skolans behandling af menniskan en anatomisk dissektion, och denna jämförelse kan hafva sin sanning ej blott med afseende å den mindre estetiska åskådning, dess förfaringssätt erbjuder, utan äfven af det gagn, hvilket vetenskapen och konsten kan skörda af detta fördjupande i forskningen af menniskan. Måhända skall framtidens dramatiska poesi draga nytta af dessa förarbeten.